

શ્રી સૂયગડાંગ સૂત્ર

(મુદ્રા ૧, ૫)

શ્રી સૂયગડાંગ સૂત્ર

ભાગ ૪ થો.

પુડગીક અધ્યયન

અધ્યયનોનુ ટીકાનુ મૂળ સૂત્ર આથે આપાતર

લેખક:—મુનિ માણેક

પ્રકાશક —

શ્રીમત મોહનલાલ જીવ શ્વે. જ્ઞાન ભડાર

સુરત ગોપીપ્રસાદ તરફથી

મુનીલાલ ગુલાબચંદ દાલીઆ

(માછ ફારેસ્ટ ઓફીસ સાહેબ)

મે ૧૯૮૮) —પ્રથમાવૃત્તિ— (સને ૧૯૩૨

પ્રત ૬૦૦

મૂલ્ય રૂ. ૧૦

શ્રીમાન પૂજ્ય આચાર્યવર્ય

વિજયનેમિસૂરીશ્વરજીની સેવામાં

આપ જેન શાસનમાં સ્તબ્ધ રૂપ છે. જેન દેરાસરો, લીર્થો, તથા સાધુ, સાધ્વી, શાવક, આલોકના સુત્ર માટે પૂર્ણ ઉત્સાહ ધરાવો છે.

ધાર્મિક અભ્યાસ માટે સંસ્કૃત અભ્યાસની ખાસ જરૂર છે તે માટે આપશ્રીએ, પ્રથમ- પાઠશાળા સ્થાપેલ તે સમયે મેં પણ અધ્યયનનો લાભ લીધો હતો, તે તથા વર્તમાન સમયમાં આ ચોથો ભાગ છપાવવામાં આપની પૂર્ણ અમીદશિની સહાય મળી છે, માટે આપની દુરબલ વિનાશ આપને આ ભાગ સમર્પણ કરું છું.

માણેકમુનિ

૨ પ્રસ્તાવના

પ્રથમ સ્કંધમાં સોળ અધ્યયનો છે, તે ત્રણ ભાગમાં પૂરે ગુજરાતી ભાષાતર કર્યું છે, આ ચોથા ભાગમાં બે અધ્યયન લીધાં છે, પ્રથમ પાંચીક અધ્યયન છે, તેમાં પુંડરીક કમળની ઉપમાથી મોક્ષ વેવાનું છે, અને તે મોક્ષ આરાધન ઉત્તમ કુળમાં જન્મેવ રાજા વિશે છે તેને પ્રતિ-
બોધ કરવા જતાં કાદવમાં ઉપદેશક ખુચી જાય છે, તે પોતે દુઃખી થાય છે, જેઓ કાદવમાં ખુચતા નથી તે સુખી થાય છે, અને સસારને તરે છે, નિર્ધુમ્નિની ૧૪૨ થી ૧૬૪ ગાથાઓ છે મૂળ સૂતોનો આંક ૫૬૨ છે, દીકારું લખાણ ૧૦૩૦ શ્લોક પ્રમાણ છે, પુંડરીક કમળ સૌથી સર્વોત્તમ છે, તેમ રાજ્યપદ સર્વોત્તમ છે તેવું મોક્ષનું સુખ સર્વોત્તમ છે, તેમ સાચી સાધુના સર્વોત્તમ છે, ઉપદેશક પોતે નિર્મળ આત્મા હોય મસારની મોદક વખ્ખનો રાગી ન હોય, તે પોતે વીતરાગ અવસ્થામાં રહીને રાગને પ્રતિબોધ કરી શકે છે, તેથી રાગના અનુયાયીઓને પણ લાભ થાય છે, સસારમાં જે બોલ વિતાસે છે, તે કાદવ જેવા છે, તેમાં ખુચી રહેલા સંસારી જીવે છે, તેમાં જે નિરપદ છાત્રી સાધુ હોય તોજ કાદવમાં ન ખુચે, ન પાણીમાં ડુબે, પણ દૂરથી પુંડરીક કમળને આકર્ષણ કરી શકે છે, જોડેને આ મદ્દા અધ્યયનનો સાર આ છે કે પોતે ઉપદેશ દેવા જતા પહેલાં પોતાનો આત્મા સાચી વીતરાગ દશા પમાડવો જોઈએ અને સસારમાં જોડવા મતવાળા છે, તે કદ અપેક્ષાએ કયા નયને અનુસરી પોતાનો મત ચલાવે છે, તે જગત પછીજ પરસ્પર સાપેક્ષ વચન સમજાવીને દરેકને સીધી માર્ગ દોરવા જોઈએ, આ અધ્યયનમાં સંક્ષિપ્તથી બધા મતોનું વર્ણન જતાવ્યું છે તેમની પ્રકૃતિઓ પણ જતારી છે તેમ તેમનું સમાધાન પણ કરી જતા યુ છે,

કિર્તીસ્થાન અધ્યયન

તેમાં નિર્લક્ષિની ગાથાઓ સાર છે, સુ. ૧૬ થી ૪૨ છે, કિર્તી
 સંસારી છવ્વર છે, તેમાં મન અને બુદ્ધિપૂર્વક જે કિર્તી થાય
 તેનો જે સદુપયોગ થાય તે મોટું માર્ગ છે, પણ અજ્ઞાન દશાથી જે
 કુશલિની જે ખીજાનું જુગાડના માર્ગે થાય તે સમાર ભ્રમણ માર્ગ
 છે, આ અપવનમાં છેતરે, અદિમાં પ્રધાન ગણી તે, અદિમાં પાળવા
 કરેને, ભનામણ કરે છે, આ અદિમાં પૂરી પાળવી તે મહા ફલભ
 છે, જના કુદ બુદ્ધિ વિના બનવી વતનાથી જે વર્તન કરે તે
 સમિતિ, અને સમિતિઓ સાધુ છે, ચૌ ગુણસ્થાનમાં છેવટનું ગુણસ્થાન
 અપેક્ષીનું છે, તેનો કળ સદ્ગત છે, એટલે તે ગણતરીમાં ન લેવાય,
 પણ તેરમું ગુણસ્થાન પ્રથમ તીર્થ કરવી અપેક્ષાએ ૮૪ લાખ પૂર્વનું
 છે, તેમાં બા યાગ્યામાં કેવળજ્ઞાન થાય તે આપણી ગણતરીમાં પણ
 આયુ ગણાય તેદલા વર્ષ, સયોગી કેવળી, મયમ પાગતા વિચરે,
 તેમને નવું અસાધ્ય કર્મ બધ મોહનીય કર્મ વિના ન થાય, પણ તે
 મિત્રાપતા ૮-૯-૧૦-૧૧-૧૨ ગુણસ્થાનનાનાનો કળ થોડો છે,
 એટલે તે ગણતરીમાં ન લેવાય, પણ દાનના સાધુની અપેક્ષાએ ૬-૭
 ગુણસ્થાનમાં જાયથી વર્તે, કેઈ જીવને ન પીડે, તે કર્મ બધ
 એકો થાય, તેમાં જે કિમ્બ ચિત્તથી આત્મદષ્ટિ રાખી બાંધ દષ્ટિમાં
 વિરોધ લક્ષ ન રાખે, અથવા રાગદોષની પરિણતિ એકી કરે, તે
 સાતમું ગુણસ્થાન હોય, કહેવાય અને જે સહેજ પ્રમાદ હોય, અથવા
 તે ગદે પુણ્ય પ્રમાણમાં હોય, તે જુ ગુણસ્થાન હોય, તે સહેજ
 કર્મ બધ વધારે હોય, પણ આ સાધુની સાધુતા ઉત્તમ પાત્રી ન જોઈએ
 ગુણસ્થાનને બોદ છે સાધુતાને ઉત્તમ જાણે પણ પોતાનામાં તેવી
 શક્તિ ન જુએ તો તેણે સસાર કાર્ય કર્યા જતા તેના અવતર

કામળ પરિણામ હોવાથી તેને દેશવર્તિનિ કહેવાય, સાધુની મર્વ વિરતિ
 હોય, મર્વ વિરતિ કરના તેને વિરોધે કર્મ બધું હોય પણ કામળ
 પરિણામ હોવાથી તથા સાધુઓની, સાધુતાને નિભાવવા દરેક પ્રકારે
 તે સ્વદાયક તથા અનુમેદક હોવાથી, તેનો કર્મ બધું ઓછું થાય છે,
 એટલે કે સચિરતિને પણ જુદો મોક્ષમાર્ગ છે, આગમક મ્થો, મોક્ષ
 મુક્તિમાન, જેમાં સર્વથા વિગતિ, ઉદય ન, આરે, વેગ, દેવતા નામની
 કે નિપાણ કરી જન્મેસા જાણેદેવ ત્રિમેર, મોક્ષમા ન જનર તેમ દેવતા
 પૂજા ન થાય, છતાં જો થકા મોક્ષમા રહેનો જવાતમા પણ મોક્ષમા
 જાય એટલે તે આગમક છે, પણ જેઓ મોક્ષમા થકા ગમતા નથી,
 અથવા અધર્મ ગતિ મોક્ષનું સ્વરૂપ મમજવા નથી, મમજવાનો
 અભ્યાસે રીખતો નથી, અથવા મમજવા છતાં પોતાનો હર્ કલમદ
 મુકતા નથી, તેના બાંધોના છવો પ્રથમ મુખ્યસ્થાને છે, તેઓની મધગી
 ક્રિયા મમાર પ્રમણ માટે છે, કાષ્ટિવ બધું હોય ગુણાનુગમી હોય
 સાધુના કે મોક્ષ ઉપર સહેજ પણ ભેત ધરાવે, તો તે માર્ગનું સારી
 ચાલ છે, પણ સુમંગલિ અને કુમંગલિનો દબુ તેને વિરોધ નથી,
 એટલે મન અસ્થિર રાખે છે આ અભ્યસનમા અર્દિસાને પ્રધાન ગણી
 વિદ્યા લખ ગમી મોક્ષ મેળવવાનું જતામ્યુ છે

સાચી સમજૂતી

સમજૂતી

૧૨. સુખ સમજૂતીમાં મહો અધ્યયનો છે, તેથી મહત્ત્વ

અ. અધ્યયનના જે સમજૂતીના નિર્ણયો નિર્ણયકાર કહે છે

૧૩. ૨૨. પુરુષો અધ્યયન દ્વારાથી પુરુષો સમજૂતી નિર્ણયો કહે છે, તથા પુરુષો ઉપમા અને કાને ધરે છે તે દ્રવ્ય ક્ષેત્રમાં આવથી જાતાવે છે, અને તેથી ઉપદાને કડરીક કહે છે

૧૪. ૨૮. પ્રથમ સુખ પુરુષથી (તજાવડી કે વાવડી) તેમાં રહેના કમળોનું તથા સોદા સુંદર પુરુષો કમળનું વર્ણન

૧૫. ૨૯. પૂર્વ વિગેરે ચાર દિશામાંથી આવેલા અંગેનો તે સુંદર કમળ લેવા જતાં કેવી રીતે રચ્યા તે ૨ થી ૫ સુજામાં જતાવે છે.

૨૬. સુત્ર, છતાંમા એક શરીરે શુદ્ધ મિશ્રુક પ્રથમના ચાર પુરુષોને કાદડામાં ખુચેના રેખાને તેમાં ન દેખાતા દુઃ રહીને ૫ કમળને બોનારી લે છે

૩૦. ૩૭. પ્રભુ મહાનીર સુત્ર ૭ થી ૮ માં આ અધ્યયન શિષ્યોને પૂછે છે કે આ તજાવડી વિગેરેનો પરમાર્થ સમજ્યા કે નહિ, તેમણે ના કહી તેથી ખુબ

૩૮. ૫૦. સારી અને ખરાબ દશામાં રહેતા મનુષ્યનું વર્ણન ઉપદેશક પોતાનું મતવ્ય સમજાવે છે કે જીવ છે, અર્થાત્ જીવનું પરનોકમાં જીવુ નથી, તે

૫૧. ૫૮. જિનેશ્વરે તેમની જૂલો સમજાવી, અને જો જો દિશા કરી દુર્ગતિમાં જાવ તે જતાવી

- ૫૬૫થી ૭૧ સુ. ૧૦ જીજ્ઞે વાદી પાંચ મહાશ્વત માનનારા છે તેનું
કથન તથા તેનું સમાધાન
- ૭૨થી ૮૭ ઇશ્વરને જગતના કારણ રૂપ માનનારા સૂત્ર ૧૧માં પોતાના
કથનની મિદ્ધિ કરે છે, તેનું જૈનાચાર્ય ખડન કરી તેની
જૂલ ખતાવે છે
- ૮૭ સૂત્ર ૧૨માં નિયતિ (યવાનું હોય તે યાય તે) વાદી પોતાનું
મતન્ય સિદ્ધ કરે છે, તેનું જૈનાચાર્ય મમાધાન કરે છે
અદ્દો અજ્ઞેનોનું વર્ણન પુર થાય છે
- ૧૧૨ સૂત્ર ૧૩માં જૈન સાધુ કેવા હોય તે શુ માને તે યુક્તિ
મહિન જીવ અજીવ અને તેના બેદો સાથે ખતાવેલ છે
- ૧૧૮ સૂત્ર ૧૪માં ગૃહસ્થોને કેરા આરભ પરિમિદો કરના પડે
તે ખતાયુ છે
- ૧૪૧ સૂત્ર ૧૫માં ૭ જીવ નિકાયનું વર્ણન છે, અને જૈન માધુ
તેનું કેવી રીતે રક્ષણ કરે તે ખતાવ્યુ છે
સૂત્રના વિષયને નિર્ધુક્તિકાર ૧૫૮થી ૧૬૪ સુધી ગાથામા
ખતાવે છે
- ૧૪૬થી ૫૦ ક્રિયારથાન અધ્યયન શરૂ થાય છે, તે નિર્ધુક્તિકાર ક્રિયા
અને રથાનના નિલેષા ખતાવે છે
- ૧૫૧થી ૫૪ સૂત્ર ૧૬ તેર ક્રિયારથાનના નામો સૂત્રકાર ખતાવે છે
- ૧૫૫થી ૫૬ સુ. ૧૭માં અર્થ દડનું વર્ણન છે
- ૧૬૪થી ૬૭ ઇરિયાનદિ ક્રિયાનું વર્ણન ૨૬માં સૂત્રમા છે
- ૧૬૮થી ૨૦૬ સૂત્ર ૩૦ જૈનાચી પાપ થાય તેવી કેટલીક ક્રિયાઓનું
વર્ણન કરે છે

- ૦૭થી ૩૭ સુ. ૩૧-૩૨ ગૃહસ્થો કેવા પ્રાપ્ત કરે છે, અને તે પાપથી ભોગ ભોગવે છે તે અધર્મ પદ્ધતિ વધુ ન કરે છે.
- ૩૮ ધર્મપદ્ધ સુ. ૩૩માં જણાવે છે.
- ૩૯થી ૪૦ સુ. ૩૪ મિત્રપદ્ધ જણાવે છે.
- ૪૧થી ૬૩ સુ. ૩૫-૩૬-૩૭ અધર્મ, પદ્ધતિ તથા તેની દુર્ગતિ જણાવે છે.
- ૬૪થી ૭૮ સુ. ૩૮માં ધર્મપદ્ધ તથા તેની સુગતિ જણાવે છે.
- ૭૯થી ૯૦ સુ. ૩૯ મિત્રસ્થાને સર્વકર્મો અંગેની ધર્મપદ્ધતિ જણાવે છે.
- ૯૧થી ૩૦૪ સુ. ૪૦માં ધર્મ અધર્મનું સ્વરૂપ અને 'દ્વિર્સાધી' ધર્મ જનન વંતારાગ્રોને જગતી અર્ગારાગી પાત્રી ઉપક્રાંતિને બોધ આપે છે, તે 'ન મનિ લો સુ' દુષ્ણ યસેતિ' જણાવે છે.
- ૦૫થી ૮ અધર્મ છે તે મોક્ષ નહિ આપે, અને અદિધર્મ ધર્મ મોક્ષ આપતે તે જણાવે છે.

ચંચળખાઈની પવિત્ર જીવનરેખા

પૂર્વના સમયમાં અનેક સતિઓનાં જીવનચરિત્ર લખાયાં
અને વ્યાખ્યાનમાં કાને સાંભળીએ છીએ, પુસ્તકોમાં વાંચીએ
છીએ, તેમ વર્તમાન સમયમાં પણ નજરે મળે છે, છીએ,
તેમ આવા ચરિત્રથી કે સદ્વર્તમાનના દૃષ્ટાંતથી અનેક બાઈ
સાધીઓને લાભ થાય છે મોટાં મોટાં સતિસિદ્ધાંતોથી ચંચળ-
ખાઈનું જીવન યોગ્યમાં જતીવીએ છીએ,

આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે તે જિનેશ્વરદેવ કહે છે, અનુભવે
છે, અને દરેકને, તેવો આત્મા છે તે તરફ લક્ષ આપવા
દરેક જન્માત્માને, તેઓ ઉપદેશ પણ કરે છે,

આત્મા પોતે પોતાની જ્ઞાન દૃષ્ટિમાં લક્ષ રાખી શોધમાં
જાય છે, આ ઉપદેશનો સાર છે પણ મોક્ષમાં જતા
દિગ્ધિયો તથા મનને, વચ રાખવું એ દુર્લભ છે, અને મોક્ષમાં
પરવશ થઈ બધાએ જીવો આમતિ, એકમાત્ર નવા નવા રૂપ
દેઈ મોટક કરી રહ્યા છે અને આપણી પણ તેજ સ્થિતિ
છે, તેવું મોટક આપણે કરવા છતાં આપણને જન્મ, બાળપણ,
જુવાની, બુદ્ધિયો, મરણ અને મર્જવાસ કાર્યમ છે, બાહ્ય સુખ
છે, તેમ બાહ્ય કે અંત્યતર દુઃખ પણ થઈ છે, તે દુઃખ
માથી છૂટકા માટે આત્મા જળવાન કરી જે જીવો નિર્મળ
કર્મ થઈ છે કે સદ્ગુહસ્થના જન્મ માળે છે, તેઓ ધન્ય-
કર્મને યોગ્ય છે, અને જરૂરેસરની સંબંધમાં તેજ જન્મહત
પુરૂષ અને મહાસતિઓના નામો પ્રજાતના પ્રતિક્રમણમાં

- ૨૦૭થી ૩૭ સુત્ર ૩૧-૩૨ મહારથો કેના પાપ કરે છે, અને તે પાપથી
ભોગ ભોગવે છે તે અધર્મ પક્ષનું વર્ણન કરે છે
- ૨૪૮ ધર્મપક્ષ સુત્ર ૩૩માં બતાવે છે
- ૨૩૯થી ૪૦ સુત્ર ૩૪ મિથ્યપક્ષ બતાવે છે
- ૨૪૧થી ૬૩ સુ. ૩૫-૩૬-૩૭ અધર્મ પક્ષ તથા તેની દુર્મતિ બતાવે છે
- ૨૬૪થી ૭૮ સુ. ૩૮માં ધર્મપક્ષ તથા તેની સુમતિ બતાવે છે
- ૨૭૬થી ૯૦ સુ. ૩૯ મિથ્યપક્ષને શ્રીવર્માએ એવેલી અધર્મ પક્ષ બતાવે છે
- ૨૯૧થી ૩૦૪મું ૪૦મું ધર્મ અધર્મનું સ્વરૂપ અને દિશાથી ધર્મ બનાવે
વનારાઓને બંધતી અર્ચારતિ પાત્રી ઉપદેશીને બોધ
આપે છે, તેમ 'મનિ' તો શુદ્ધ દુઃખ ચરતે બતાવે છે.
- ૩૦૫થી ૮ અધર્મ છે તે મોક્ષ નહિ આપે, અને અદિમાં ધર્મ મોક્ષ
આપે તે બતાવે છે

ચંચળબાઈની પવિત્ર જીવનરેખા

પૂર્વના સમયમાં અનેક સતિઓના જીવનચરિત્ર બાપણુ અને બાઈચાનેમાં કાને સાંભળીએ છીએ, પુસ્તકોમાં વાંચીએ છીએ, તેમ વર્તમાન સમયમાં પણ નજરે ભેંધીએ છીએ, તેમ આવા ચરિત્રથી કે સંવર્તનના દર્શાવથી અનેક બાઈ બાપણીને લાભ થાય છે મોટે મોટી સતિસિદ્ધિમણિ ચંચળ-બાઈનું જીવન યોડામાં બતાવીએ છીએ.

આત્મા જ્ઞાનસ્વરૂપ છે તે જિતેશ્વરદેવ કહે છે, અનુભવે છે અને કરેકરે, તેવો આત્મા છે તે તરફ હક્ક આપવા કરેક, સબ્યાત્માને તેઓ ઉપદેશ પણ કરે છે,

આત્મા પોતે પોતાની જ્ઞાન દૃષ્ટિમાં હક્ક રાખી શોધી શકે તેવા બાઈઓના ઉપદેશનો સ્ત્રોત છે. પણ મોક્ષમાં જતા ઉદ્ધિયો તથા મનને વચરાળવુ એ ફક્ત છે, અને મોક્ષમાં પરાવચન થઈ બધાએ જીવો આમતિ ચોક્ષમાં નવા નવા રૂપ 'લઈ' નોટક કરી રહ્યા છે અને આપણી પણ તેજ સ્થિતિ છે, તેવું નોટક આપણે કરવા છતાં આપણને જન્મ, બાળપણ, કુલકાની, બ્રૂહાપો, મરણ અને મર્તવાસ કાયમ છે, બાકા સુખ છે, તેમ બાકા કે અવ્યતર મુક્તિ પણ થઈ છે, તે દુઃખ મોટી ફટકા મારે આત્મા બાળવાન કરી ને જીવો નિર્મળ સ્વેચ્છા થાય છે કે સદર્શસ્થિતિ વર્તવાળી છે, તેઓ ધન્ય બંધને થાય છે, અને સરહેચરની સુખલેખમાં તેજ મહત્ત્વ

પણુ ધરતુ સવળે કાર્ય માથે આવી પડે છે, અને ધરતું આબૂપણુ સી છે તે પ્રત્યક્ષ સિદ્ધ કરી આપવું પડે છે.

આ આચળબાઈના પતિ છોટાલાલ મલુકચદ શાહ હોલ વટવાના સ્ટેશન ઉપર સોમાબાઈના જગલામા રહેલા છે અને જૈન આશ્રમમા આવતા કે બીજા પોતાને ત્યા આવેલા અતિથિઓની, યથાશક્તિ વેચાવચ્ચ (મેલા) કરે છે, અને જેઓ આશાસ આશ્રમમા એક દ્રુટી છે, જેમના હાથથી મેલાડમા કરાડી પાર્શ્વનાથ તથા પલાસડી કેટા અને નાગદાની વચમા નીર્ધનો ઉદ્ધાર કરવામા તથા અગાથમા જૈન દેરાસર બાધવામા, મુખ્ય રકમ આપનાર તેઓ છે, અને આ જૈન આશ્રમને વટનામા જમીન અપાવનાર પણ તેઓ છે, એવા અનેક સુષ્ટે જેઓ સુચોચિત છે, તેમની સાથે સ. ૧૯૪૦, વૈશાખ સુદ ૬ લગ્ન થયુ પૂર્વે છોટાલાલબાઈના વડીલો મેસપરમા રહેતા, પાછળથી અમદાવાદમા હુણુ-સાવાડમા જુના હુપાશ્રમ જોડે ધર લેઈ અમદાવાદમા રહેલા હતા, ધીરે ધીરે વ્યાપારમા, પઠયા, પાલનપુર રાજ્યની હદમા રેલવેના કોટ્ટાકટર થયા, અને જુદે જુદે મથળે ચુરો પીયન લોકોની મોજલમા રહેતા ભક્ત્યા ભક્ત્યને પિવેક પણ સુકવા માડયો, તે સમયે આ ધર્માત્મા પત્ની તેમની સાથે કલેશ કરવાને બદલે ધીરે ધીરે તેમને કુસગથી લાગેલા કુબ્યસનોને છોડાવવા સમજાવવા ક્ષેત્રમદ થયા, તેજ મોટામા મોટો જુલુ સતિઓનો વળણાયો, છે તેમ

પુરુષો, સ્ત્રીના હુકુમ્બુ ઉપર, દેવ ન કરતા ધીરે ધીરે તેને તેના માઠા કૃષ્ણ, સમન્વતી, ઠેકણે લાવે તે, સત્પુરુષો છે લમ્ ધયા, પછી પતિપત્ની જો, આ પ્રમાણે મળીને, ચાલે, એક બીજાના હુકુમ્બુ દ્વર કરે, તો સસારમાં સ્વર્ગ સમન્વત છે, તેમ, અહીં ચચળબાઈની રૂડીસલાહ અને સદ્વર્તનથી પતિના બધા વિધેનો દ્વર ધયા અને સુબાઈમાં વ્યાપારમાં ઊંટાલાલ જોડાર્થા અને પ્રાણથી સારી સગતિમાં આવવા ખાતર જ અમદોવાદમાં હુડીબાઈની વાડીમાં દેરાસરના જોડા જોડ મોટેભાટે વિરાળ મકાન રાખી ધર્મ સાધન કરવા લાગ્યા, બપોરે, આ બાઈએ પોતાનું શરીર ક્ષીણ થતું જોયું, તે સમયે પોતાના જત્રીજા ચડલાલને ઠેક સુધી સદાયતા કરેલી, અને મરણુધાત જેવા કંઠમાળના ટાગથી નેકટો રૂપિઆ ખર્ચી તેને સાગે કર્યો, તેને હુકાન કરી આપી, એટલું જ નહિ, પણ ઊંટાલાલભાઈના મોટા નામથી તથા દેરાસરમાં ફર્શન આવના પોતાને ઘેરે આવેલા પુરુષમીઓને તથા સાધુ સાધ્વીઓને શક્તિ સત્કાર આપી સાચું સાધર્મી વાતચત્ત સાધવા લાગી, ગરીબોને દાન, દેવા માડ્યું, અને દાન સાથે શીયળ જોઈએ, તે પોતે પૂર્વે, આગાશમાં, ધણી સાથે લીધેલું, છતાં તેમની શુદ્ધી સુજળ, સાધ્વીઓને બોલાવી તેમની સમક્ષ ફરીને શાસ્ત્રોક્ત વિધીએ ચોથું, વત ઉચ્ચરી લીધું, અને યથાશક્તિ તપશ્ચર્યા કરવા માડી અને નિર્મળ બાવનાથી ધર્મ આશ

સૂચગાંંગ સૂત્ર.

ભાગ ૪ થો.

સ્કંધ બીજો.

(મત્તરમું શ્રી પાંડરીક અધ્યયન)

ૐ નમઃ શ્રીવીતરાગાય ।

સૂચગાંંગ સૂત્રના બીજાં શ્રુતસ્કંધના પહેલા પુંડરીક અધ્યયનની ટીકાનું સુજ્જ્વાલી સ્વપાત્ર

પહેલો શ્રુતસ્કંધ કહ્યો હવે બીજો શ્રુતસ્કંધ કહીએ છીએ તેને આ પ્રમાણે નામ છે પહેલા શ્રુતસ્કંધમા જે અર્થ (વિષય) દુઃશત્રુમા કહ્યો તે આ શ્રુતસ્કંધ વડે ઉપપત્તિ (દણ્ડ) પૂર્વક વિન્નારથી કહીએ છીએ

તે વિધિઓજ આરી રીતે જ શક્તિના માધ્ય છે કે જેઓનું નામ દુઃશત્રુમા અને વિન્નારથી કહેવું છે, અથવા પૂર્વ શ્રુતસ્કંધમા જે વિષય કહ્યો, તે અહીં દણ્ડાન્ત વડે સુખથી

મહામુદ્ર છે, મિથ્ય તો તે તેજ મત્સ્યાદિ શરીર છે, મન મહત્ લોક તથા અસૌમ્ય ભેગ મળીને જે આકાશરાત્ર છે, તે બાજુ કાગમહત્ સર્વ અદ્વા (કાગ્ર) ભણવો, બાવમહત્ ઔદયિકાદિક શરીર બાવરૂપણે ૮ પ્રકારે છે, તેમા ઔદયિક બાવ મ નાનિક જીવેમા છે, એથી ઘણાનો આશય દોવાથી મૃત્યુ મોટો છે કાલથી પણ આ સૌથી મોટો છે અનાદિ અનત અશબ્દને આશયી છે, ભવ્યને આશયી અનાદિ મન ૧, સદિસાત નારકોની નિપેક્ષા એ છે, ક્ષણિકભાવ કેવળગત તથા દર્શનરૂપ છે, તે સાદિ અનત છે, અને કાગથી મહાન છે, સાયોપશમિક બદ્ધનો આશયી અને અનાદિ અનત દોવાથી મહાન છે, ઔપશમિક પણ દર્શન તથા ચારિત્ર મોહનીય અનુદયપણે તથા શુભભાવપણે દોવાથી મહાન છે, પાશ્વિક મિક બધા જીવોને તથા અજીવોને આશયી દોવાથી તથા આશય મોટો દોવાથી તે મહાન છે, નાસિપાતિક પણ ઘણાનો આશય દોવાથી તે મહાન છે, એમ મહત્ કાગ્ર, હવે અધ્યયનના નિપેક્ષા કહે છે,

નામ ટવળા દવિષ સ્વેષે કાન્ત મહેવ માવં ચ

યસો મ્વલુ અજ્ઞાયણે નિસ્સેવો છરિદો દોતિ । નિ. ૧ ૬૩

હવે અધ્યયનના પણ નામ વિગેરે પ્રકારના નિરૂપણ દેખાડવા, નિર્બુક્તિકાર કહે છે, અધ્યયનના નામાદિક ૭ નિરૂપણ છે, તે બીજી જગ્યાએ (આચારાનુભા) વિસ્તારથી

જોધ થવા માટે કહે છે, આ સંબંધે આવેલા આ શ્રુતચ્ચ-
માના માત્ર મહા અધ્યયનો કહીએ છીએ, મોટા અધ્યયનો
તે મહા અધ્યયનો છે, કારણ કે પહેલા ચ્ચના કહેલા
અધ્યયનો કરતાં આ બીજા શ્રુતચ્ચના અધ્યયનોમાં ઘણો
અર્થ હોવાથી મોટા છે તેથી મહત્ તથા અધ્યયન એ
શબ્દોના નિક્ષેપા કહે છે,

નામ ઠવણા દવિષ્ સેત્તે કાલે તદેવ માવે ચ
પસો ચલુ મહતંમિ નિવસેવો છન્વિંહો હોતિ । નિ ૧૪૨

નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ અને ભાવથી મહત્ શબ્દોના
નિક્ષેપો છે પ્રકારે થાય છે, નામ સ્થાપના સુગંભ છે, દ્રવ્ય
મહત્ આગમથી તથા નોઆગમથી એમ બે પ્રકારે છે,
આગમથી જ્ઞાતા (જાણનારો) પણ ઉપયોગ (લક્ષ) ન હોય,
પણ નોઆગમથી તો સશરીર બંધ્યશરીરથી જુદો સચિત્ત
અચિત્ત અને મિશ્ર એમ ત્રણ પ્રકારે છે, તેમાં પણ સચિત્ત
દ્રવ્ય મહત્ (મોટું) ઔદારિકાદિ શરીર છે, જે એક હજાર
જોજનનું માછલાનું શરીર હોય છે, પણ વૈક્રિય શરીર હાખ
જોજનના પ્રમાણનું હોય છે, તૈજસ કાર્મણુ તો લોકાકાશ,
પ્રમાણેના હોય છે, (આ બંને શરીરો કેવલિ સમુદ્ધાત
વખતે હોય છે,) તેથી ઔદારિક વૈક્રિય તૈજસ કાર્મણુરૂપ
ચારે પ્રકારના શરીરો છે, તે દ્રવ્ય સચિત્ત મહત્ (મોટા)
છે, અચિત્તદ્રવ્ય મહત્ તો બધા લોકમાં વ્યાપી અચિત્ત

મહાસ્કંધ છે, મિશ્ર તો તે તેજ મહ્યાદિ શરીર છે, ક્ષેત્ર મહત્ લોક તથા અલોકનું બેશ મળીને જે આકાશરોગ છે, તે બ્રહ્મનું કાળમહત્ સર્વ અદ્વા (કાલ) બ્રહ્મવો, ભાવમહત્ ઔદયિકાદિક શરીર ભાવરૂપવળે છ પ્રકારે છે, તેમા ઔદયિક ભાવ ન સારિક જીવેમા છે, જેથી ધણુનો આશ્રય હોવાથી મૈત્રી મોટો છે, કાલથી પણ આ મૈત્રી મોટો ॥ અનાદિ અનંત અજબને આશ્રયી છે, અજબને આશ્રયી અનાદિ રાગ છે, સાહિસાત નારકોની અપેક્ષા એ છે, હાથિકભાવ કેવળજ્ઞાન તથા દર્શનરૂપ છે, તે સાદિ અનંત છે, અને કાળથી મહાન્ છે, ક્ષાયોપશમિક બહુનો આશ્રયી અને અનાદિ અનંત હોવાથી મહાન્ છે, ઔપશમિક પણ દર્શન તથા ચારિત્ર મોહનીય અનુદયપણે તથા શુભભાવપણે હોવાથી મહાન્ છે, પારિણામિક બધા જીવોને તથા અજીવોને આશ્રયી હોવાથી તથા ઓગધ મોટો હોવાથી તે મહાન્ છે, સાન્નિપાતિક પણ ધણુનો આશ્રયી હોવાથી તે મહાન્ છે, એમ મહત્ કલુ, હવે અધ્યયનના નિષેક્ષા કહે છે,

ણામ ઠવળા દવિષ્ સ્વેત્તે કાલે તદેવ મારે ચ

एसो-खलु अज्ञयणे निस्स्वेवो छविदो होति । नि. ૧૪૩

હવે અધ્યયનના પણ નામ વિગેરે ॥ પ્રકારના નિષેષા દેખાડવા, નિર્યુક્તિકાર કહે છે, 'અધ્યયનના નામાદિક ॥ નિષેષા છે, તે, બીજી જગ્યાએ (આચારાગ્રમા) વિસ્તારથી

કહ્યા છે તેથી અહીં કહેવા નથી આ ધ્રુવસ્ક ધર્મા માત્ર મોટાં
અધ્યયનો છે તેમા પહેલું પૌડરીક નામનું છે તેના ઉપક્રમ
વિગેરે ચાર નિરૂપા કહેવા જોઈએ તેમા ઉપક્રમ, આનુપૂર્વો
નામ પ્રમાણુ વક્તવ્યતા અર્થાધિકાર અને સમવતાર એમ છ
જેમ છે ‘તેમા પૂર્વાનુપૂર્વીમા આ પહેલું છે પશ્ચાનુપૂર્વીમા
જ્ઞાનમુ છે અને અનાનુપૂર્વીમા તો એકથી માત્ર મુખી શુભા
કાં કરના પ૦૪૦ થાય તેમાથી બે બાદ કરતા પ૦૩૮મા
દ્વાદશપણ જગ્યાએ હોય

નામમાત્રો છ નામ છે તેમા જાણવું તે છ નામમા
દ્વાયોપશમિક ભાવમા જાણવું કારણ કે જાધા મિદ્ધાતોનો
જાણવા ગણવા રચવાનો દ્વાયોપશમિક ભાવ હોય છે

પ્રમાણુચિતામા જીવશુભના પ્રમાણુમા છે વક્તવ્યતામા
સામાન્ય રીતે જાધા અધ્યયનોમા લેન સિદ્ધાન્તની વાત છે
અર્થાધિકાર પુડરીકની ઉપમાએ લેનમિદ્ધાતનો શુભ-ધાપન
નો છે ‘સમવતારના જ્યા જ્યા તેનો અવતાર થાય
ત્યા હમજા કહી બતાવ્યું છે

‘પછી નિરૂપ આવે છે તે નામ નિષ્પત્ત નિરૂ-
પ આ અધ્યયનનું નામ છે તેના નિરૂપા
છે

સ્વેચ્છે કાઠે ચ ગણણ સઠાણે ।

‘તેનો પુડરીયસ્સ । નિ. ૧૪૬

નામ સ્થાપના દ્રવ્ય ક્ષેત્ર કાળ ઝણુના સન્ધ્યાન અને બાવ એમ-આઠ પ્રકારે પૌડરીકશબ્દનો નિર્દેષો છે તેના નામ, અને સ્થાપના એ બે સુગમ હોવાથી તેને છોડીને દ્રવ્ય નિર્દેષો કહે છે.

જો જીવો ભવિષ્યો રસુ-વવજિકામો, ય પુઢરીપિ ।
સો દ્વવપુઢરીઓ મારમિ રિંગાળઓ મણિમો । નિ ૧૪૦
જે કોઈ પ્રાણધારણ કરનારો એવ લવિધ્યમા પૌડરીક થશે તે આશ્રયી બન્યછે તે જતાવે છે પોતાના કર્મના તેવા ઉદ્ધયને લીધે જે એવ વનસ્પતિકાયમા કમગત્તે આતરાચિના ખીજ બવમા થયેજ તે આશ્રયી દ્રવ્ય પૌડરીકઠે (ખલુ શબ્દ વાક્યની શોભાસ્થ છે) જાન પૌડરીક તો આગમથી પૌડરીક પદાર્થનો જણનારો તથા તેમા ઉપયોગ હોય છે એથી એ દ્રવ્ય પૌડરીકનેજ વિશેષથી જતાવે છે

एगमत्रिण य वद्धाउए य अभिमुहियनामगोण य ।
एने तिन्निवि देसा दव्वमि य पौडरीयस्स । नि. ૧૪૧
એક બવ કર્યા પછી તરત ખીજ બવના આતરાચિના પૌડરીક જાતિના કમગમા ઉત્પન્ન થાય તે એકત્તવિજા જણવો તથા આયુ આશીને મરીને તરત પુડરીક જાતિના કમગમા ઉત્પન્ન થાય તે ખીજે જાણો છે (આ જ બેદમા ફેર એટલોજ છે કે પહેલામા પુડરીકનુ આયુ બાધ્યું નથી, અને ખીજમા બાધ્યું છે) ત્રીજે જાણોતો મરવાના એકત્તવિજા

મમય પહેલા પુડરીકનું આયુ બાધીને અભિમુખ નામગોત્ર
થઈને બીજા મમયમા આતરાવિના પુડરીકમા ઉત્પન્ન થાય
તે જાણવો (ઉત્પન્ન થયા પછી લાવ પુડરીક છે) 'આ ત્રણે
આદેશો (ભાગો) દ્રવ્ય પુડરીકને લાગુ પડે છે

ભૂતસ્ય ભાવિનો વા ભાવસ્ય દિ કારણ તુ વહ્લોકે ।
તદ્વ્યં તત્ત્વમ્નઃ સચેતનાચેતન કયિતમ્ ॥૧॥

તત્ત્વને જાણનારા પુરુષોએ દ્રવ્ય તેને જ કહ્યું છે-કે
જે ભાવ (પદાર્થના પર્યાય)નું ભૂત (પૂર્વ) અને ભવિષ્ય
(પરી)નું કારણ છે (જેમ દહીં છે તેનું દ્રવ્ય દૂધ એ
પૂર્વનું રૂપ છે અને છાશ એ પછીનું રૂપ છે તે બંને
દહીંના દ્રવ્ય ગણાય) હવે આ પાંડરીક કમળ માફક
આગળ નહીં ગયેલા નિર્મળ ચારિત્રવાળા પુડરીકનું દેખાત
છે, અને મહાન ચારિત્રવાળા પતિત કડરીકનું દેખાત
નિર્ચુક્તિકાર બતાવે છે,

નેરિન્દ્રિયા મણુસ્સા દેવગણા ચેત્ત્વં હોતિ જે પવરા
તે હોતિ પુરુગિયા મેસા પુણ કંડરિયા ર ॥નિ. ૧૪૭॥

તે પુડરીક અને કડરીક બાઈ માફક જે શોભાયમાન
છે તે પાંડરીક અને અશોભનીકે કડરીક છે, નિર્ચુક્તિકારે
સુખની અપેક્ષાએ નરક છોડીને બાકીની ત્રણ ગતિને પુડરીકની
ઉપમા આપી છે, કે ત્યાં કઈપણ શોભાયમાન પદાર્થો છે,

પણ નરકમાં તે બધાજ મહા પદાર્થ માટે કડરીક છે,
હવે તિર્યચ ગતિમા પુડરીક છે, તે કહે છે, '

જલયમ યતયમ સ્વયરા, જે વલગ ચંદ્ર હાંતિ કેતા ય ।
જેમ સમારે અણુયપા તે હોંતિ પુડરીયા ર ॥નિ ૧૪૮॥

જલચરમા માછલા હાથી મગર વિગેરે પુડરીક છે,
સ્થલચરમા સિંહ જળ વર્ષાદિ વિગેરે શુભ્ર યુક્ત છે, તથા
ઉપરિસર્પમા મલિધાગી માપો છે, નીચરિસર્પમા નોળીયા
વિગેરે છે, ખેચરમા હસ્ર મોગ વિગેરે છે, એ પ્રમાણે
કુદરતવીજ જે લોકમા માનીતા ગણાય તે પૌંડરીક માફક
શ્રેષ્ઠ ભણવા, હવે મનુષ્ય ગતિમા પુડરીક બનાવે છે

અરિહત ચક્રચટ્ટી ચારણ વિજ્ઞાહરા દસારા ય
જે અદ્વે શ્લિયના તે હોતિ પાદગિયા ર ॥૧૪૯॥

મર્વથી શ્રેષ્ઠ પૂજાને યોગ્ય તે અર્પેતો છે, તે નિરૂપમ
રૂપ વિગેરે શુદ્ધાથી બરેલા છે, તેમજ ભરતખડના ॥
વિભાગના સ્વામી ચક્રવર્તીઓ છે, વગી જ ધાત્યારણ
વિદ્યાચારણ મુનિવરો છે તેઓ અનેક પ્રકારે આશ્ચર્ય
પમાટે તેવી લેખિયોવાળા મહા તપસ્વીઓ છે, તથા
વિદ્યાધરો વૈતાલ્ય ચર્વત ઉપરના નગગેના રાજાઓ છે,
તથા હગ્વિશ કુલમા જન્મેલા દશારી નામના દાગિયો છે,
આ કટેવાથી બીજા ઉત્તમ કુળોમા જન્મેલા ઇશ્વારુ વિગેરે

પણ બાણવા, તેજ બતાવે છે, જે બીજા મોટી. શાહવાળા
કેટીશ્વર મોટા થોડીયા છે, તે બધા પૌડરીકો છે, (તુ શબ્દથી
બીજા દેવાને કહે છે) વળી બીજા જે વિદ્યા કળાના સમૂ-
હથીયુક્ત હોય તે પણ પૌડરીક બાણવા, હવે 'દેવગતિમા
ઉત્તમોનું પૌડરીકપણું બતાવે છે,

મવળગદ્ બાળપત્તર જોતિસ વૈમાણિયાણ દેરાણ
જે તેસિ પવરા રાહુ તે હોતિ પુઢરિયા હ ॥૧૬૦॥

ભુવનપતિ વ્યતર જોતિષી અને વૈમાણિક દેવ, એ
આરે દેવનિકાયોમા જે શ્રેષ્ઠ એવા ઇંદ્ર તથા ઇંદ્રના આમા-
નિક દેવો વિગેરે છે તે પૌડરીક નામે બાણવા હવે
અચિત્ત વસ્તુઓમાનું પ્રધાનપણું બતાવે છે,

કસાણ દૂસાણ મણિ મોત્તિય સિલ પવાલમાદીણ
જે અ અચિત્તા પવરા તે હોતિ પોંદરીયા હ ॥૧૬૧॥

કાસાના જે જ્યથ ટો વિગેરે બતાવે તે, તથા વસ્ત્રોમા
ચીનના રંગમી વસ્ત્રો વિગેરે તથા મણિઓમા ઇંદ્રનીલ
વૈદ્ય પદ્મરાગ વિગેરે રત્નો છે, તથા મોલીઓમા જે રંગ
આકાર પ્રમાણથી શ્રેષ્ઠ હોય છે તે, તથા શિલાઓમા પાકુ
કબજ વિગેરે છે, જ્યા વીર્ય કરોના, જન્માભિષેક વખતે
મિહામન મુકાય છે તે પ્રમાણે પરવાળામા જે ઉત્તમ રંગ
વિગેરેવાળા હોય તે, આદિ શબ્દથી ઉત્તમ બાતિનું મોનું

તથા-સોનાના બનેલા ધરેણા વિગેરે લેવો આ પ્રમાણે ઉપર
બતાવેલા કાસા વિગેરેની ઉત્તમ વસ્તુઓ વિગેરે છે તે અધિત્ત
પૌઠરીક બાણુવા

મિશ્રદ્રવ્ય પૌઠરીકમાં તો તીર્થંકર ચંકવર્તી વિગેરે
જેમણે મેઠકે કડા બાણુબધ મુકુટ વિગેરે પહેરેલા હોય
દ્ર-યપૌઠરીક પછી હોત્ર પૌઠરીક કહે છે (તે પહેલા)
દીપણુમાં આપેલી ગાથા અને તેના અર્થ કહીને છીએ

અધિત્તમીમગૈલુ દંબેમુ જૈ ય હોતિ પવરા વ ।

તે હોતિ પૌઠરીયા મૈસા પુણ કહરીયા વ ॥૧૧॥

આ ગાથા ઠોક પ્રતમા છે તેથી તેની ટીકા નથી પણ
તેના માર આ છે કે—અધિત્તનથા મિશ્ર દ્રવ્યોમાં જે શુદ્ધોલી
ઉત્તમ હોય તે પુઠરીક છે અને બામીના કહરીક છે)

જાદ સ્વેત્તાદ રલ્લુ સુહાણુમાયાદ હોતિ લોગમિ ।

દેવકુન્દાદિયાદ તાદ સ્વેત્તાદ પવરાદ ॥૧૨॥

જે દેવકુન્દ વિગેરે ક્ષેત્રોમાં સારા અનુભાવ(રસ)થી
ત્રેઠવસ્તુઓ વાચ તે અધાતે તે-ક્ષેત્રો પણ, પાઠરીક નામે
જણાયડે હવે કાલ પૌઠરીક કહે-છે

જીવા મવદ્વિતીણ કાપઠિતીણ ય હોતિ જૈ પવરા ।

ને હોતિ પૌઠરીયા અવમેસા કહરીયા વ ॥૧૬॥

(૧૦)

જે હુરો ભવસ્થિતિથી તથા કાયસ્થિતિ અર્થાત્ દેવલોક
 ૧ મનુષ્ય વિગેરેમાં જન્મેલા હોય અને શરીરનો ૨ ગ વિગેરે
 બેદરો માત્ર સુદર રહે તે કાળપૌંડરીક બાણવા બાકીના
 કૌંડરીક બાણવા તેમા ભવસ્થિતિમા અનુત્તરવિમાનના દેવો
 પાતાન છે કારણકે એવે ત્યા મુખી શુભ અનુભાવ હોય છે
 અને કાયસ્થિતિમા મનુષ્યો સારા કામ અને સારો આચાર
 પાળનાથી સાત કે આઠ ભવમુખી મનુષ્યજન્મમા પૂર્વકોડી
 વર્ષનું આક્રિષ્ટ પાળીને તરતજ ત્રણ પદ્યોપમના આક્રિષ્ટ
 વાળા મનુષ્ય તથા દેવનું સુખ લોગવે છે માટે તે કાયસ્થિ
 તિએ પૌંડરીક છે બાકીના કૌંડરીક છે કાલપૌંડરીક ૧
 ગંજના અને સસ્થાન પૌંડરીક બતાવે છે

गणगाण रज्जु खलु मठाण जेव होंति चउरस
 एयाऽ पौंडरीगाऽ होति सेसा इयराइ । १५४ ।

ગણગાણ રજ્જુ પૌંડરીક ચિતવતાં ૧૫ પ્રકારના ૨
 રજ્જુ ગણિત પ્રધાનપણે હોવાથી પૌંડરીક છે
 ગણિત આ પ્રમાણે છે

परिकम्म रज्जु रासी ववहागे तह कला
 पुगल जाय ताव घणे य घणयग वगगे

પરિકર્મ ૧ રજ્જુ ૨ રાશિ ૩ વ્યવહાર

૧ લ ૬ ઘન ૭ ઘનમૂલ ૮ વર્ગ ૯

છ સંધ્યાન ચિંતવતા સમયોરસ સંસ્થાન પ્રવર હોવાથી તે સંસ્થાન (શરીરનો આકાર) શ્રેષ્ઠ છે, એટલે રક્તગણિત તેમાં સમયોરસ સંધ્યાન પુડરીક છે, બાકીના પરિકર્મદિક ગણિત તથા ન્યયોધ પરિમિત વિગેરે સંસ્થાનો કંડરીક જાણવા, હવે ભાવ પૌંડરીક કહે છે,

ઓદરૂપ ઉવમપિણ સ્વરૂપ ય તદ્વા સ્વમોવસમિણ ચ
પરિણાવસન્નિવારે જે પવરા તેવિ તે. ચેવ. ૧૮૮ ।

ઔદયિકભાવમા તથા ઔપશ્યમિક ક્ષાયોપશ્યમિક પારિણામિક અને માનિપાતિકભાવમા વિચારતા તેઓમા જે પ્રધાન ઔદયિક વિગેરે ભાવો છે તે અહીં લેવા તથા ઔદયિકભાવમા તીર્થ કરે અનુત્તર ઉપપાતિક દેવતાઓ તથા સોપાખડીવાળા ધોળા કમળો પૌંડરીક જાણવા ઔપશ્યમિકભાવમા સંપૂર્ણ મોહશ્યાનવાળા સાધુ જાણવા ક્ષાયિકમા કેવળજ્ઞાની લેવા ક્ષાયોપશ્યમિકમા વિપુલમતિ મન પર્યવજ્ઞાની તથા ઔદયપૂર્વી અને પરમાવધિઓ યોડાકે બધા લેવા પારિણામિકમા ભજ્ય છવો લેવા સાનિપાતિકમા જે ત્રણ વિગેરે સંયોગમા સિદ્ધ વિગેરે પોતાની જુદીએ પૌંડરીકપદ્ધતિ વિચારવા બાકીના કંડરીક જાણવા અથવા બીજી ગીને પૌંડરીક બતાવે છે

અદ્યાવિ નાળદમ્બજચરિત્તવિણ્ણ તદ્દેવ અજ્ઞાપ્તે ।

જે પવરા હોંતિ મુળી તે પગ પુઢરીયા ૩ ૧૨૬૧

અવવા ભાવપૌઠરીક આ છે - સમ્યક્ જ્ઞાન દર્શન અને ચારિત્રમાં તથા વિનયમાં અધ્યાત્મમાં ધર્મધ્યાન વિગેરેમાં જે શ્રેષ્ઠ સુનિષ્ઠો છે તેમને પૌઠરીક, જાણવા, જાણીના કડરીક ગણવા આ પ્રમાણે, આઠ પ્રકારે પૌઠરીકનો નિષ્પેષ બતાવી જેનાવડે અધિકાર છે તે કહે છે .

एतत् पुण अङ्गारो षणस्सत्तिकाय पुढरीएण । ૧

માવમિ ઞ સમણેણ અઙ્ગયણે પુઢરીઅમિ । ૧૭૭।

અહીં દર્શાવના પ્રસ્તાવમાં સચિન તિર્યચ્યોનિમાં એકેદ્રિય વનસ્પતિકાય (મદ્દેહ, પુઢરીક કમળ) જે જળમાં કમળ હોય છે તેના વડે પ્રયોજન છે અથવા ઔદયિકભાવે રહેલ વનસ્પતિકાયના સો પાળડીવાળા મદ્દેહ કમળથી છે અને ભાવમાં સમ્યક્ દર્શનજ્ઞાન ચારિત્ર વિનય અને અધ્યાત્મમાં રમણતા કરનારા સુસાધુથી આ અધ્યયન પુઢરીક નામનું છે તેમાં તેવા સાધુની જરૂર છે અર્થાત્ સુદર મદ્દેહ નિર્મળ વનસ્પતિકાયનું સો પાળડીવાળું કમળ લેવું અને તેની જોડે જ્ઞાનદર્શન ચારિત્રથી સુક્ષ્મ ઉત્તમ સાધુથી, પુઢરીક કમળની સરખામણી કરવી

નિશ્પેષ નિર્મુક્તિ પુત્રી યદ્ય અને હવે સૂત્રસ્પર્શિકાનિર્મુક્તિનો અવસર છે તે સૂત્ર સાથે હોય અને સૂત્ર સૂત્રાનું ગમમાં હોય તે અવસર આજ્યો હોવાથી અટક્યા વિના શુદ્ધ ઉચ્ચારે મૂત્ર કહે છે =

यं मे आउसंतेणं भगवया एवमस्वायं
 इखलु पौडरीणं णामज्झमेणे. तस्स णं
 यमट्ठे पण्णत्ते—से जहणामए पुक्खरिणी
 या बहुउदगा बहुसेया बहुपुक्खला लद्धट्ठं
 इरिक्किणी प्रामादिया दरिसणिया अभिरूवा
 डेरूवा तीसे णं पुक्खरिणीए तत्थ तत्थ
 से देसे तद्धि, तद्धि वहवे पउमवरपौडरीया
 डया, अणुपुञ्जुट्ठिया ऊसिया रुडला व-
 गमंता गंधमंता रसमंतं फासमंता पासा-
 दया दरिसणिया अभिरूवा पडिरूवा, तीसे
 पुक्खरिणीए बहुमज्झदेसभाए एगे महं
 उमवरपौडरीए बुद्धए, अणुपुञ्जुट्ठिए उस्सिते
 डले वन्नमंते गंधमंते रसमंते फासमंते पा-
 दादीए जाव पडिरूवे। सञ्जावंती च णं

તીસે પુસ્કરિણીએ તત્ય તત્ય દેસે દેસે તહિ
 તહિં વહવે પડમવરપોંડરીયાં બુડયા અણુપુ-
 વ્વુટિયા ઝસિયા રૂડલા જાવ પડિરૂવા,
 સવ્વાવંતી ચ ણં તીસે ણં પુસ્કરિણીએ વહુ-
 મજ્જદેસમાએ એગં મહં પડમવરપોંડરીએ
 બુડાએ અણુપુવ્વુટિએ જાવ પડિરૂવે ॥૧॥

આયુવાળા બગવાન પાસે મેં આવું સાતપ્રયું, કે આ
 પોંડરીક નામના અધ્યયનમા આ પ્રમાણે વિષય કહ્યો છે,
 કે કોઈ સારી પુસ્કરણી કમળોથી ભરેલી વાવડી કે, તળા
 વડી બાધેલી હોય, તેમા બહુ પાણી હોય, બહુ કાદવ હોય
 અને બહુ પુરી ભરેલી હોય, તે પુસ્કરણી લગ્ન અર્થે બાણીવી
 છે કે જે ઘણા પુડરીક કમળોવાળી છે, તે પ્રમત્ત કરનારી
 દર્શનીય અભિરૂપ-જળચરોવાળી પડિરૂપ-નિર્મળતાથી દર્પણ
 માફક પડછાયો પડે તે વાવડીમા તે તે ભાગોમા ત્યા ત્યા
 ઘણા પદ્મકમળો અને પુડરીકકમળો વર્ણવ્યા છે, તે કમળો
 અનુક્રમે ખીલેલા પાખડીઓ વિકસ્વર થઈ ઉઠી આવેલી
 રચિર (મનોહર) આખને ગમે તેવા રંગના, નાકને ગમે
 તેવી સુગંધના, રમવાળા, કોમળ સ્પર્શવાળા, પ્રાપ્તોદિક
 દર્શનીય અભિરૂપ પડિરૂપ (રૂડા રૂપોળા) કમળો છે,

તે વાવડીના ઝરોળર મધ્ય ભાગમાં એક ઘણું મોટું કમળોમા શ્રેષ્ઠ એવું ઘણું સુંદર કમળ છે, તે પશુ ખીંચેલું ઉઝી પાખડીવાળું રૂચિર વર્ણુ ગંધ-રસ કુસમી યુક્ત પ્રમત્તતા કરનારું રૂપાળું છે.

આ વાવડીમાં બધી દિશાએ કમળો છે, તે પૂર્વે કહેલા માફક રૂપ રૂપાળા છે, તેમા વચમાં પૂર્વે કહેલું એક સુંદર મનોહર ખીંચેલું કમળ છે.

ત્રીકાના અર્ધમા વિશેષતા

પ્રથમ સ્કધના ઉદ્દેશી સૂત્ર સાથે આ સ્કધના પહેલા સૂત્રનો સંબંધ કહેવો, તે આ પ્રમાણે છે પૂર્વે કહ્યું કે “તમે આ પ્રમાણે જ જાણો માનો, જે ભગવાને મને કહ્યું છે, તે હું કહું છું” તેજ પ્રમાણે આ સ્કધમા કહ્યું કે મે આયુવાળો ભગવાન પાસે આવું સાંભળ્યું, તેમજ પ્રથમ સૂત્રમા કહ્યું કે જે ભગવાને કહ્યું, તે મે સાંભળ્યું, તે તમે સમજો,

પ્ર-ભગવાને શું કહ્યું ?

ઉ-આ સૂત્રકૃતાગ સૂત્રમા બીજા સ્કધમા પૌંડરીકકમળ ને સો સફેદ પાખડીવાળું હોય તેની ઉપમા છે, તેથી તેનું નામ પુંડરીક છે, એવું કહ્યું, તે ઝરોળર છે, અહીં દષ્ટાન્ત પુનઃકરિણી પુનઃકર પદમકમળો જેમા હોય તે વાવડી, જેમા ઘણું અગાધ પાણી હોય, જેમા ચાલતા ઘણા લેપ, ચર્ચિ,

તેવો સેય-કાદવ વણો હોય, અથવા ઘણા ધોળા કમળો હોય તેથી તથા ઘણું નિર્મળ સફેદ પાણી હોય તેથી બહુશ્વેના (સફેદ-ધોળી) છે, તથા બહુ પુષ્કળ-ઘણા પાણીથી ભરેલી તથા પુષ્કરિણી જેવું નામ તેવો તેનો અર્થ (વસ્તુ) છે, તેથી લબ્ધાર્થ છે, અથવા જેણે આમ્યાન-પ્રતિષ્ઠા મેળવી માટે લબ્ધાસ્થા છે, વળી પૌઠંગીક સફેદ કમળો તેમા છે, માટે પૌઠરિકીણી (ઘણાપણામા વાળો પ્રત્યય વપરાય છે માટે) ઘણા કમળોવાળી છે, વળી પ્રસાદ-પ્રસન્નતા નિર્મળ જળવાળી માટે તે પ્રમાદિકા અથવા પ્રાસાદ-જિન મદિરો જેમા ચારે બાજુએ છે માટે પ્રામાદિકા છે, દર્શનીયા-શોભાયમાન સારા સંનિર્વેશ (રહેઠાણ)થી દેખવા જેવી છે તથા સમીપે રહેલા છે રૂપ-રાજહસ ચક્રવાક સારસ વિગેરે જળચરો છે, અથવા કીડા કરવો માટે તેના પાણીમા હાથી, પાડા ફરણોના ટોળા વિગેરે છે, અથવા જળચર હાથી તમા મગર વિગેરેથી તે અભિરૂપ છે, તથા પ્રતિ રૂપ-નિર્મળતાથી જેમા બધે પડછાયો દર્પણ માફક પડે માટે પ્રતિરૂપ છે, અથવા તેના અતિશેરૂપથી તેના પ્રતિબિંબ (ચિત્રો) લોકો પોતાને ઘેર કરાવે છે,

૧. અથવા પ્રાસાદિકદર્શનીયા અભિરૂપ અને પ્રતિરૂપ એ ચારે એક જ અર્થમા છે, તેવાવડી ઘણી રમણીય છે તેથી પ્રતિરૂપ બતાવવા માટે કહેલ છે, હવે ત્યા-ત્યા એમ જોવડું પદ્મલેવાથી પુઠરીકો ઘણા છે, તેવું કંઈ તથા દેશે દેશે સ્ત્રીથી એકેક ભાગમા

તેથી પંચ વધારે ક્રમજો છે, એટલે ત્યા ત્યા (ન્યા ન્યા) બંધે રચજો ક્રમજો છે, એવી એક પણ જગ્યા નથી કે તે તળાવડીમા થોડા પણ ક્રમજો ન હોય, અથવા તત્ર તત્ર દેશે દેશે એ બતાવવાથી ભાગના ભાગમા પણ ક્રમજો છે, અથવા તત્ર તત્ર દેશે દેશે ત્યા ત્યા એમ ત્રણ જોવડા પદ લેવાથી એક અર્થ છતાં ઘણા ક્રમજો છે, એવું મોટું પદ વાવડીને આપ્યું, કે તે વાવડીમા બધા ભાગીમા પદમક્રમજો તેજ સુદર ધોળા પૌંડરીક ક્રમજો છે, (પદમ શબ્દ એટલા માટે લીધો કે પૌંડરીકનો અર્થ ધોળુ છત્ર થાય, વાઘ થાય તે અર્થ ન લેતા ક્રમજો ધોળા ક્રમજોનો અર્થ લેવા)

(પદમ સાથે-પૌંડરીક લેવાનું કારણ સો પાખડીવાળું સદેહ ક્રમજ લેવું વર શબ્દથી શ્રેષ્ઠ ક્રમજો જ લેવાનો છે) આ પ્રમાણે શ્રેષ્ઠ ધણું પૌંડરીક ક્રમજો તળાવડીમા બતાવ્યા, આનુપૂર્વી-અનુક્રમે વિશિષ્ટ રચનાથી તથા કાદવ અને પાણી ઉપર ઉન્નિત-ઉચ્ચાર્ણ છે, તથા રૂચિ, કાતિ, લાવનારા તે રૂચિલ (મનોહર) છે, તેજ પ્રમાણે શોભનીક વર્ણ ગંધ રસ અને અપર્શવાળા છે, તેજ પ્રમાણે પ્રાસાદિક દર્શનીય અભિરૂપ પ્રતિરૂપ ક્રમજો તેની સુદરતા બતાવે છે. આવી તળાવડી જેમા બધી બાબતો પદમ ક્રમજો વિદિત-ચેલા છે, તેના બરાબર મધ્ય ભાગમા એક મહા પદમવર પૌંડરીક અનુક્રમે સૌથી ઉચ્ચ મનોહર-વર્ણ ગંધ રસ અપર્શવાળું છે, તેમજ પ્રાસાદિક દર્શનીય અભિરૂપતર

પ્રતિરૂપ તર (મૌથી જોઈ) છે, મર્વત્રથી પ્રથમના જે સૂત્ર કરતા આ નિશેષ છે કે તળાવડીને બધે ફરતા થોભેર કમળો છે, તેમા મધ્ય ભાગમા આ મૌથી સુદર કમળ છે (વાક્યમા આવેલા અ સામટો અર્થ લેવા માટે છે, જુ, ફક્ત વાક્યની શોભા માટે છે)

આવી તળાવડીના પૂર્વ ભાગમાથી કોઈ એક પુરૂષ સામે આવીને તે તળાવડીના કિનારે બેઠીને બધા કમળોમા ક્રોધ એવું કમળ જોઈને પૂર્વ દિશામાં ઉભો રહેલો તે આવી નીતિ (રીતિ) એ બોલે,

અહ પુરિસે પુરિત્થિમાઓ દિસાઓ આગમ્મ
તં પુન્નવરિણીં તીસે પુન્નવરિણીં તીરે
ઠિચ્છા પાસંતિ તં મહં એગં પડમવર પેાડરીયં
અણુપુવ્વુટ્ટિયં ક સિયં જાવ પાડિરૂવં । તણ
સે પુરિસે એવં વયાસી, અહમંસિ પુરિસે
સ્વેયન્ને કુસલે પંડિતે વીયત્તે મેહાવિ અવાલે
મગ્ગત્યે મગ્ગવિક્કે મગ્ગસ્સ ગતિપરક્કમણ્ણુ
અહમેયં પડમવરપેાડરીયં ઉત્તિવિસ્વસ્સામિ

તિ કટ્ટુડતિબુયા સે પુરિસે અભિક્કમેતિ તં
 પુક્કસ્વરિણીં, જાવં જાવં ચ ણં અભિક્કમેઢ
 તાવં તાવં ચ ણં મહંતે ઉદણ મહંતે સેણ પહીણે
 તીરં અપત્તે પડમવર પોઢરીયં ણો હઠ્ઠાણ ણો
 પારાણ, અંતરા પોક્કસ્વરિણીણ સેયંસિ નિસણ્ણે
 પઢમે પુરિસજાણ ॥૨॥

હવે કોઈ પુરુષ પૂર્વ દિશામાંથી આવીને તે તળાવડીના
 તીરે બેઠીને તે તળાવડીને દેખે છે, તે વખતે પેલું સાથી
 મોટું શ્રેષ્ઠ કમળ બદામર ગોઠવાયેલું ઉચું રહેલું સુગંધ
 વિગેરે શુભોદાગ્રાણ હોય, તે વખતે આ પુરુષ આ પ્રમાણે
 બોલે, ઠે હું પોતે પુ પ છુ, ખેદ સહન કરનારો બળવાન
 છુ કુશળ છુ પરિત વ્યક્ત-જીવાન છુ મેધાવી-બુદ્ધિવાળો
 છુ બળાલ સોળ વરમ ઉપર (વીડ વરસ)નો જીવાન છુ
 માર્ગાન્ધ માર્ગમા રહી માર્ગને જાણનારો છુ, તથા પરા
 ક્રમને જાણનારો છુ આવા બધા શુભવાળો હું હોવાથી તે
 વચલા પદમવર કમળને ઉખેડી લાવુ, આ પ્રમાણે કહી ત્યા
 જવા છતાં ન પહોંચે, તમ કાદવ તવા પાણીની ઉડામને લીધે
 ત્યાં જુગીને કિનારે ન પહોંચે, તેથી, મારે ન પહોંચે પણ

તળાવડીના વચમાં ઘણા કાદવમાં-ખુચી જાય આ પડેલો
પુરુષ જાણવો,

ટીકાનો વિશેષ અર્થ,

હું પુરુષ છું-તથા, ખેદશૂન (ટીકાકારે અથવા-છપાવ-
નારે અર્થ કર્યો નથી) તે કમળ લેવાની ઇચ્છાવાળો કહે
છે કે હું ખેદ તે આ કમળ લાવતા કેલો થમ ધરો તે હું
જાણું છું કુદલ-હિતમાં પ્રવર્ત્યુ, અહિતને છોડ્યું તેમાં,
નિપુણ તથા પાપથી દુર ભાટે પડિત ધર્મ તથા દેશનો
તથા મેત્રનો જાણું છું વ્યક્ત-ભાણવયથી ઉપર પરિણત
(સમજવાની) બુદ્ધિવાળો, મેધાવી-નીચે ઉપર કુદવાના
ઉપાય જાણનારો અખાલ-મયમ પ્રથ સોજ વરસની ઉપરનો
માર્ગ-ય ઉત્તમ પુરોએ અમરેવો માર્ગે ચાલતો, માર્ગ
વેત્તા (જાણનારો) માર્ગની ગતિ રહે પરાક્રમ કરનારું
જાણનારો અથવા આત્માનું જાણનારો-આવા શુણ્ણવાળો
પૂર્વે જતાવેલા ઉત્તમ શુણ્ણવાળું કમળ તળાવડીના મધ્ય
ભાગમાં જોવાને હું ઉખેડી લાવીશ તમ જાણીને હું
આળ્યો છું આવું દેખી વિચારીને તે તળાવડી તરફ જાય,
પાણીમાં ઉતરી તે તરફ જાય તેવામાં તે તળાવડીમાં ઘણું
ઉંડું પાણી તથા જલ કાદવ હોવાથી તે પાણી કાદવથી અક
જાયલો પ્રહીણ-વિવેક હીન વધને અથવા તીરથી બ્રહ્મ વધને
અને મુખ્ય કમળ મુખી નહિ પહોંચેલો તે તળાવડીના

कादवभा पुत्रेवो. पोताने कादवाने अत्रमर्थ ते तीर्थी
प्रथमं प्रष्टव्येवो वयमां पुत्री गमो छे, ते किनाग तरह
नीकणी नवा मभेध नगी, तेमन्त्रमण सुधी पढायवा पण
समर्थ नथी, आ प्रभाजे ननेथी, प्रष्ट वयेवो. मुञ्ज
मुञ्जोदी () भाइक अनर्थने भटि न तेनी हुनि
वाया छे, आ पढेवो पुत्रपनी, अनि नानुदी (अर्थान् आवा
धना भाषुनो छे के नेवो साइ हुन्य करवा नय छन
विम आवाधी पार डनगी दास्ता-नथी)

अहोवरे दोच्चे पुगिसे जाए, अह पुगिसे इकिव-
णाओ दिसाओ आगम्म तं पुक्खरिणि तीसे
पुक्खरिणीए तीरे ठिच्चा पामति तं महं एगं
पउमवग्गेपडरीयं अणुपुव्वुट्ठियं पाम्मादीयं
जाव पडिरुव्वं तं च एत्थ एगं पुरिमजातं
पासति पहीणतीरं अपत्तपउमवर पोडरीयं
णो हव्वाए णो पाराए अंतरा पोक्खरिणीए
मेयंसि गिसन्नं, तएणं मे नुरिसं तं नुरिसं

તળાવડીના વચ્ચેમાં ઘણા કાદવમાં—ખુચી જાય આ પુરુષ જાણવો,

ટીકાનો વિગેષ અર્થ.

હું પુરુષ છું—તથા ખેદન (ટીકાકારે અથવા છનારે અર્થ કર્યો નથી) તે કમળ લેવાની ઇચ્છાવાળો છે કે હું ખેદ તે આ કમળ લાવતા કેલો થમ થશે નહીં છું કુદલ-હિતમાં પ્રવર્ત્તિ, અહિતને છોડવું નિયુષ્ઠ તથા પાપથી દૂર માટે પડિનં ધર્મ તથા દેવ તથા મેત્રનો જાણુ છું વ્યક્ત-જાળવચથી ઉપર પરિ (સમજવાની) બુદ્ધિવાળો, મેધાવી-નીચે ઉપર કુદલ ઉપાય જાણનારો અજાણ-મયમ પ્રય મોળ વરસની ઉપર માર્ગસ્થ ઉત્તમ પુરુષોએ આચરેલા માર્ગે ચાલતો, માર્ગ વેત્તા (જાણનારો) માર્ગની જાતિ વડે પગક્રમ કરવા જાણનારો અથવા આત્માનું જાણનારો—આરા ગુણોવાળો પૂર્વે જનાવેલા ઉત્તમ ગુણોવાળો કમળ તળાવડીના મધ્ય ભાગમાં રહેલાને હું ઉખેડી લાવીશ તમ જાણીને આવ્યો છું આર્વું દેખી વિચારીને તે તળાવડી તરફ જાય પાણીમાં ડૂબી તે તરફ જાય તેવામાં તે તળાવડીમાં ઘણું ઉંડું પાણી તથા જહુ કાદવ હોવાથી તે પાણી કાદવથી અકળાયેલા પ્રહીણ-વિવેક હીન ધમને અથવા તીરથી બ્રહ્મ ધમને અને મુખ્ય કમળ સુધી નહિ પહોંચેલો તે તળાવડીના

कादनाभा पु येवो पोनाने कादवाने अत्रमर्ध ते तीरणी
प्रथम अष्टमयेवो वयमा पु जी रवो छे, ते किनारा तरु
नीकणी, नचा नभेय-नयी, तेम कमल सुधी पडोयवा यण
समर्थ नयी, आ प्रभाते जनेधी, अष्ट मयेवो मुन
मुक्तोवी () नाइक अनर्थने भाटे न तेनी हुनि
माय-छे, आ पडोवा पुइपनी जनि जलुगी (अर्थान् आना
धन मायुतो छे हे नेओ साइ हुन्य कया जय छता
विक्र आवाधी पार डगरी शक्या नयी)

अहोवरे दोघे पुगिसजाए, अह पुगिसे इकिव-
णाओ विसाओ आगम्म तं पुक्खरिणि तीमे
पुक्खरिणीए तीरे ठिच्चा पासति तं महं एग
पउमवंगपोडरीयं अणुपुब्बुट्टियं पासादीयं
जाव पडिरुवं तं च एत्थ एग पुग्गिमाजातं
पासति पहीणतीरं अपत्तपउमवर पोडरीयं
णो हव्वाए णो पाराए अंतरा पोक्खरिणीए
सेयांसि णिसन्नं, तए णं से पुरिसं, तं पुरिसं

रूवं, ते तत्त्य दोन्नि पुरिसंजाते पॉसति पहीणे
 तीरं अपत्ते पउमवरपोंडरीयं णो हव्वाए णो
 पाराए जाव सेयंसि णिसन्ने तए णं से पुरिसे
 एवं वयासी, अहो णं इमे पुरिसा अखेयन्ना
 अकुमला अपंडिया अवियत्ता अमेहावी
 बाला णो मग्गत्था णो मग्गविऊ णो मग्गस्स
 गतिपरक्कमणू, जं णं एते पुरिसा मन्ने एवं मन्ने
 अम्हे ए तं पउमवरपोंडरीयं उणिण्णिव-
 स्सामो, नो य खलु एयं पउमवर पोंडरीयं
 एवं उन्निस्खेतव्वं जहा णं एए पुरिसा मन्ने,
 अहमंसि पुरिसे खेयन्ने कुसले पंडिए वियत्ते
 मेहावी अवाले मग्गत्थे मग्गविऊ मग्गस्स
 गतिपरक्कमणू अहमेयं पउमवरपोंडरीयं
 उन्निस्खस्सामि त्ति कट्टु इति बुद्धा से पुरिसे

अभिक्रमे- तं 'पुक्खरिणिं' जावं जावं च
णं अभिक्रमे तावं तावं च णं महंते उदेए
महंते सेए जाव अंतरा पोक्खरिणीए सेयंसि
णिसन्ने तच्चे पुरिसेजाए ॥सूत्र ४॥

अहावरे चउत्थे पुरिसिजाए अह पुरिसे उत्त-
राओ-दिसाओ आगम्मं तं पुक्खरिणिं तीसे
पुक्खरिणीए तीरे ठिच्चा पासति तं महं एगं
पउमवरपोंडरीयं अणुपुव्वट्ठियं जाव पडिस्सुवं
ते तत्थ तिन्नि पुरिसि जाते पासति पहीणे तीरं
अपत्ते जाव सेयंसि णिसन्ने, तए णं से पुरिसे
एवं वैयासी-अहो णं इमे पुरिसा अखेयन्ना
जाव णो मग्गस्स गतिपरक्कमण्णू जण्णं एते
पुरिसा एवं मन्ने अम्हे एतं पउमवरपोंडरीयं

ઉન્નિક્ષિવસ્સામો, ણો ય સ્વલુણ્યં પડમવરપોં-
 ઢરીયં ઉન્નિક્ષેયવ્વં, જહા ણં પટે પુરિસામન્ને,
 અહમંસિ પુરિસે સ્વેયન્ને જાવ મગ્ગસ્સ ગતિ-
 પરક્કમણ્ણુ, અહમેયં પડમવરપોંઢરીયં ઉન્નિ-
 ક્ષિવસ્સામિત્તિ કટ્ટુ ઇતિવુચ્છા સે પુરિસે તં
 પુક્કસરિણિં જાવં જાવં ચ ણં અભિક્કમે તાવં
 તાવં ચ ણં મહંતે ઉદપ મહંતે સેણ જાવ ણિસન્ને
 ચઉત્થે પુરિસ જાણ ॥ સૂત્ર ૫ ॥

ચોથા પાત્રમાનો વિષય પણ એજ છે કે

ત્રીજો પુરુષ પશ્ચિમે દિશામાંથી આવ્યો, કમળ ઉપર મુઘ્ધ
 થઈને લેવા ગયો બેને કાદવમાં ખુલેલા છતાં બેઈને
 વિચારના લાગ્યો કે એ અનિપુણ હોનાથી એમ ખુશી ગયા,
 હું નિપુણ છું માટે લઈ આવીશ, પત્રી અદર જઈને કાદવમાં
 ખુલ્યો, તેજ પ્રમાણે ચોથો પુરુષ ઉત્તર દિશાથી આવેલો
 પોતાને નિપુણ માની તળાવડીમાં ધડી કમળ લેવા જતા કાદવમાં
 ખુલ્યો, હવે પાત્રમો પુરુષ તે લોકોથી વિલક્ષણ બિંદુ આવ્યો
 તે કહે છે

अह भिक्खू लूहे तीरट्टी खेयन्ने जाव गति-
 परक्कमणू अन्नतगओ दिसाओ वा अणुदि-
 साओ वा आगम्म तं पुक्खरिणिं तीसे
 पुक्खरिणीए नीर ठिच्चा पासति तं महं एग
 पउमवरपोडरीयं जाव पडिरुवंते तत्थ चतारी
 पुरिसिजाए पासति पहीणे तीरं अपत्ते जाव
 पउमवरपोडरीयं णो हव्याए, णो पाराए
 अंतरा पुक्खरिणीए सेयंमि णिसन्ने, तएणं
 से भिक्खू एवं वयासी—अहो णं डमे पुरिसा
 अखेयन्ना जाव णो मग्गस्स गतिपरक्कमणू,
 जं एते पुरिसा एवं मन्ने अम्हे एयं पउमवर-
 पोडरीयं उन्निक्खिस्सामो, णो य खलु एवं
 पउमवरपोडरीयं एवं उन्निक्खेत्तव्वं जहा णं

પુરુષો ઇચ્છેલું ન મેળવી શક્યા, અને 'તળાવડીનાં ચીકણા કાઢવામાં ખુશ્ખી, એ પ્રમાણે 'જિનેશ્વરચી' વિરૂદ્ધ બીજા મનવાળા સસાર સાગરચી તરે નહિ, પણ તેમાં 'હુબશે, તેનો ઉપપત્તિ (દૃષ્ટાંત) સહિત અર્થ જતાવશે, હવે તે જોને તમે સમારમાં જામશે તેના ઉપાદાન અથવા સહકારિ કારણો સાથે ફરી ફરી દૃષ્ટાન્ત હમણા હું જતાવીશ, તે તમે સોંબજો, હવે જાગવાન તે દૃષ્ટાન્તનો સાધુઓને 'દાષ્ટાંતિક (પરમાર્થ) જતાવે છે.

લોયં ચ સ્વલુ મણ અપ્પાહટ્ટુ સમણાઉસો !
 પુરુસરિણી બુદ્ધયા, કમ્મં ચ સ્વલુ મણ અપ્પાહટ્ટુ
 સમણાઉસો ! સે ઉદણ બુદ્ધણ કામં ભોગે ચ
 સ્વલુ મણ અપ્પાહટ્ટુ સમણાઉસો ! તે વહવે
 પટમવરપેંડરીણ બુદ્ધણ, રાયાણં ચ સ્વલુ મણ
 અપ્પાહટ્ટુ સમણાઉસો ! સે એગે મહં પટમવર
 પેંડરીણ બુદ્ધણ, અન્નઉત્થિયા ચ સ્વલુ મણ
 અપ્પાહટ્ટુ સમણાઉસો ! તે ચત્તારિ પુરિ
 બુદ્ધયા, ધમ્મં ચ સ્વલુ મણ અપ્પાહ

ઉસો ! સે મિત્તિલુ બુડા, ધમ્મંતિત્થં ચ સ્વલુ
 મણ અપ્પાહદ્ધુ સમણાઉસો ! સે તીરે બુડા,
 ધમ્મંકહં ચ સ્વલુ અપ્પાહદ્ધુ સમણાઉસો ! સે
 સદ્દે બુડા, નિવ્વાણં ચ સ્વલુ મણ અપ્પાહદ્ધુ
 સમણાઉસો ! સે ઉપ્પાણ બુડા, એવ મેયં ચ
 સ્વલુ મણ અપ્પાહદ્ધુ સમણાઉસો ! સે એવ મેયં
 બુડયં ॥ સૂ ૮ ॥

લોક-તે મનુષ્યશ્રેણ જાણુ, તેને તળાવડી કે વાવડીની
 ઉપમા આપી, આડ પ્રકારનાં કર્મ તે પાપી તવા કાઢવ
 જાણવા, ઠામ તથા લોભવિલાસો અહીં શ્રેષ્ઠ પદ્મ કમળો
 જાણવા, રાજાઓને એ સાથી શ્રેષ્ઠ કમળરૂપે વર્ણવ્યા છે,
 આ રાજાઓને પોતાને વશ કરના જનારા નૈનેતર મહત્ત
 વિગેરે જાણવા, નૈન ધર્મને લિપ્તુ તરીકે વર્ણવ્યો, ધર્મતીર્થ
 સિદ્ધાંતના પરમાર્થને એ તીર કહ્યો છે, ધર્મકથાને ઉજાના
 તરીકે કહ્યું, આ પ્રમાણે દ્વિતીય કહી પ્રભુએ સાધુઓને
 કહ્યું કે તમે તેવા-કાઢવમા ન કમળો પલ્લુ તેનાથી દૂર રહી
 :લૂખી વૃત્તિથી રાજા વિગેરેને ધર્મ ઉપદેશ આપી તારવા
 -પણ પોતે ડુબવું નહિ

—ટી, અ—(ચ શબ્દથી પત્રીનું નેશનું છે, ખેડુ વાક્યની
ગોભા માટે છે)

(મે તમને મમજનના માટે આ પ્રમાણે કંપના કરી
છું, તે તમે સામજો) લોક ગાંધી-મનુષ્યદેવ જાણુ,
આ લોક તે મનુષ્યોનો આધાર છે, તે લોકને તમે હૃદયમાં
સ્વાધીને સામજો, સાધુઓ! આને હું કહું છું તે પારકાનો
ઉપદેશથી નહિ, પણ દેવગણને જાણુ છું તે કહું, છું, તે
પૂર્વે કહેલી તમાવડી પદ પુરરીક કમજોથી બચેલી કહી છે
તે જાણવી, તવા આક મકાગનો કર્મ જાણો, જેના જાગ
(કારણ)થી પુત્રપત્ન ધમગ તેમા ડો છે, આવું કર્મ મે
આત્મામાં કસાનીને અથવા આત્મા વડે રચના કરીને કહું
છે, તેનો માર આ ટે ક હે માયુવાળા સાધુઓ! સમારની
નર્મ જન-થાઓના નિમિત્તમૂળ કર્મને આશ્રી આ દુષ્ટાન
કહું છે,

અહીં કર્મ બોધરૂપે વયો, તેમા ઈચ્છા મદનકામ-શબ્દ
વિગેર છે, પાચે વિષયો લોજનાય તે લોજો છે, અર્થવા
કામ તે ઈચ્છાકામ છે, અને નેવવારૂપ લોગ છે, તે કામ
લોજોને મે હૃદયમાં આપીને નેચ-કાદવ દરો છે, જેમ
ઉડા કાદવના ખુચેના ઘણા દુષ્ટ પોતાને કાદ છે, તે
પ્રમાણે વિષયામકા પોતાને તે વિલાનોથી છોડાવી શકતો
નથી આથી કાદવ કામભોગને મગ્ધાપણું છે, તવા જન-

મામાન્ય (ઓઢી બુદ્ધિવાળા) માણસો છે, તથા જનપદ
(દેસ)માં જન્મેલાં તે જનપદ છે, તે અહીં આર્યદેશમાં
ઉપજી યથેસાં (એટલું બુદ્ધિવાળા) મનુષ્યો જાણવા, તે દેશ
આ આર્યદેશમાં ઉપજી યથેસાં લેવા તેઓને દુષ્ટાન્તનો
ઉપદેશ મેમજાણના ઘણા એક ઈર્મણો તરીકે જોવાળા યા
તથા રાજાને મે સૌથી દેશ કમજારૂ કહેલ છે, અન્ન
તીર્થોઓને આ દિશામાંથી આવેલા આ પુરો જાત ડે
દેશ કમજારૂ લેવા ગયેલા સામર્થના અભાવે ખુબ્યા ધર્યાને
મે તે લિહરૂપે જૂની વૃત્તિઓ જાતા થો, તેને જ કહ્યું
નિગેર દેશ પદ્મ પુંડરીક કમજારૂ લેવાનો ઉદ્ધાર કયા
જાણી છે, ધર્મોત્તરને મે લી જુ છે, નદમના ઉદ્ધેશન
મે સાબુએ જે હાક મારી હતી કે કમજારૂ ઉડળ, ને જાણુ
અહીં મોક્ષ તે જાણા ઈર્મણો, ક્ષયરૂપ યથા પ્રાગજાન પૂર્વા
(હિંમ)ના જાતે નાથી ઉચ રહેવ પ્રદેશ જાણે, હને દુષ્ટાન્ત
તે રતાને છે એવોને સમજાવના મે લોક તમારડી કાઢ્ય
નિગેર સાથે જાણી થોડી મરજામણી કરી સમજાવદ જ
(રાજાને ખુબારવા જતા પોતે કમી જયા પાણુ સામુરો જ
નિહી સમજાવી તેને તાર્યો પાન તર્યા)

કહ્યું, પાર્ડણં વા પડીણં વા ઉડીણં વા
દાહિણં વા મંતેગતિયા મણુરમા મવંતિ,

अणुपुन्वेणं लोणं उववन्ना तंजहा-आरिया
 वेगे अणारिया वेगे उच्चागोत्ता वेगे णीया-
 गोया वेगे कायमंता वेगे रहस्समंता वेगे
 सुवन्ना वेगे दुव्वन्ना वेगे सुरूवा वेगे दुरूवा
 वेगे, तेसिं च णं मणुयाणं एगे राया
 भवड, मढ्याहिमवंतमलयमंदरमहिदसारे
 अच्चंतविमुद्धरायकुलवंसप्पसूतेनिरंतर १
 लक्खणविराडयंगमंगे ५६ ७५ ८५
 सच्चगुणसामिद्धे खत्तिए मुद्दिए मुद्धा
 मोउपिउसुजाए दयप्पिण सीमंकरे
 खेमंकरे खेमंधरे मणुस्सिंदे
 जणवयपुरोहिण सेउकरे
 पुरिसपवरे पुरिससीहे

पुरिसवरपोडरीए पुरिसवरगंधहत्थी अडे
 दित्ते वित्ते विच्छिन्नविउलभवणसयणा-
 सणजाणवाहणाइण्णे बहुधणवहुजातरुव-
 रत्तएआओगपओगसंपउत्तेविच्छाड्डियपउर
 भत्तपाणे बहुदासीदास गोमहिसगवेलगण्णमू
 ते पडिपुण्णकोसकोटुगाराउहागारे बलवं
 दुब्बलपच्चामित्त ओहयकंटयं निहयकंटयं
 मलियकंटयं उद्धियकंटयं अकंटयं ओहयस
 त्तू निहयसत्तू मलियसत्तू उद्धियसत्तू
 निजियसत्तू पराडयसत्तू ववगयदुभिकेख
 मारिभयविप्पमुक्कं रायवन्नओ जहा उव-
 वाडए जाव पसंति डिंवडमरं रज्जं
 पसाहेमाणे विहरति ॥९॥

ઉપર મામાન્ય રીતે દષ્ટાન્ત તથા તેના પરમાર્થની યોગ્યતા
જાતાવીને હવે વિશેષથી પ્રધાન ભૂત રાંજવી ઉપર દષ્ટાન્ત
ઘટાવે છે, કારણ કે તેનો ઉદ્ધાર કરવાનો અહીં મુખ્ય રીતે
પ્રયાસ છે,

અહીં મનુષ્ય લોકમા પૂર્વ પશ્ચિમ દક્ષિણ ઉત્તરમાની
કોઈ પણ દિશામા ઠેટલાક માર્ગો રહે છે, તે આ લોકને
આશ્રયી વને તે તે અનુક્રમે જાતાવે છે, તેમા પ્રથમ આર્થો-
મુધરેલા-પાપ ઠમોશી જ રહેલા, તેમા પ્રથમ ક્ષેત્ર (દેશ)
ને આશ્રયી આર્થ જાતાવે છે-રપા દેશ આર્થના છે જાડીના
જાધા દેશો અનાર્થ છે, તેમા જન્મેલા અનાર્થો છે.

તેમા ૧૧ જાના ના ૧૧મ તથા ગુણ જાતાવે છે, રાગ, યસન, નાગ
ગમ્ય, માન મુ - ઉગ્ર, ઉદુષ, ક્રોધિયા, અર માગ, દ્વાજ રામવ
પારસ મસ ખાનિ ૧૧૧૧ તથા કાગિન વન ઉમ મોકસ ભિ ન
અધ કુનિ ગોમ અમ ના મય ચી। અનુષ માન મિન કુન
નારા કુન નિલ ન્યમુખ અમુખ ગુન મે મુદ હવર્ણ, ગર્ભ ક,
એવા ખીન, ધની જાતા અનાર્થો ૭ ૧૧૩૩ અનાર્થના વમગો ૬૬
૭ ગોતે પાપો મેષ, મુને-આનો નિદેય ગીને સિધ કરે, નિર્નર્જ,
ઓ નિદેય લેય ન રમ એવા અત નમમા પા ન વવગે

ઠેટલાક ઉચ જોત્રજાગા તે ઈશ્વરાકુ વશ નિગેરમા પૂર્વ
તેડુ ઉચ નામજોત્રજાધી લોકમા પ્રશસનીય જોત્રમા
જન્મેલા, તેમ ઠેટલાક પૂર્વ અશુભ કર્મ જાધી નિંદનીય
જોત્રમા જન્મેલા (આથી એમ મનજવુ કે જાધા ઉચ

ગોત્રના નથી તેમ જાણીય ગોત્રના નથી તે માટે વા
અવ્યય મુદ્દે છે) કેટલાક કાય તે ગ્રોહ શરીરવાળા બીજા
ઉપર દાગ પડે તેવા કેટલાક કામણા તમા કુમડા બેટાળ
શરીરવાળા જે દેખીને બીજાને નિરુદ્ધાર થાય, કેટલાકના
શરીરનો વર્ણ મુદ્દે સોના જેવો હોય કેટલાકનો રંગ ખરાબ
હાળા કાચલા જેવો તથા વૂજો હોય, કેટલાક મુરખ બેટલે
જેદંબો તેવા અગના ભાગોવાળા દેખનારનું મન રાશ્ત્ર થાય,
કેટલાકનું કુરૂપ તે દેખનારને ગ્લાનિ થાય તેનું બીજા મ
શરીર હોય, આના બે, માધી પૂર્વના પુખ્તથી નુ' ૧ રૂપ
આકાર ગોત્રવાળો કોઈક રાજા થાય, તે રાજા પત્નિ આવે
તે નથી હોય, મહાદ્વિભવત મન્યગિરિ મેરૂ પર્વત-તથા
મહાઈદ્રના જેવું જગ નથા વૈભવ હોય તેવા ગણ થાય છે,
વગી તે પુણ્યવાન હોવાથી અવત ત્રિમુદ્ધ રાજકુલનગમા
જન્મેલા હમેશા ગજને યોગ્ય લમનુષ્ટે શોભિત અગઉપા-
ગવાળા ધણા માણસોમા માન મેળવેલા પૂજ્યતા નર્વ
શુભ્રાની સ્મૃદ્ધિ સુક્ર દર્શિય લોકને આનંદ આપનારા
માથા ઉપર નાદીએ જોમતી વળને નાના રાજાઓથી અગિ
યેક કળયેલા માનાપિતાથી મારી રીતે જન્મેલા રક્ષક કરા
એલા દયાપ્રિય બીજાને મયાદામા ગળનારા તેમ પોતે મયાદા
ધારનારા દેશના કરનારા તેમ ધારનારા મનુષ્યોમા ઇદ્ર
જેવા શોભિત દેશના મનુષ્યોના પિતા જેવા દેશના નગરોનું
હિત કરનારા નેતુસમાન (૬ બીજી જગ્યાવાળા) કતુ (શુભ્ર)

ચિહ્ન) ધરનારા નરોમા પ્રવર (શ્રેષ્ઠ) પુરુષાર્થ કરનારામા-
 શ્રેષ્ઠ પુરુષોમા સિદ્ધ માદૃક જળવાન (તેજસ્વી) પુરુષમા આત્મી-
 વિપ (સર્પ) જેવા પુરુષોમા શ્રેષ્ઠ પુરુષીક કમળ જેવા તથા
 નધહસ્તી જેવા આઢ્ય (શ્રીમન) દિસવિત્ત (રાજ્ય સામગ્રી)
 વાળા વિમ્બીણા વિપુલ ભવન શયન આમનયાન વાહન
 ભવગેરેથી યુક્ત ઘણા ધન મુવર્ણ ચાહી આયોગ (પ્રાપ્તિ)
 પ્રયોગથી યુક્ત અને જેને ઘેર હમેશા ઘણું અન્નપાણી આવેલા
 અવ્યાગતોને ખાવા અપાય છે તેવી દાનશાળાવાળા તથા જેને
 ઘણી દામીઓ તથા દાન ગાય લેસો મવેલગ (યેગ વિગેરે)થી
 ભરેલ, તથા પુષ્કળ ભરેલા ખજાના કોઠાર આયુધ (શસ્ત્ર)ના
 ભંડારવાળા જળવાન દુર્જલોના રક્ષક શુભ શત્રુ કેપકટક દૂર
 કરેલા સામે યનારને હણનારા નિમ્નેજ કરી નાખેલા તથા
 શોધી ગોધીને તેવાને દૂર કરેલા જેથી તેમનું નામ નથી,
 વળી પ્રકટ સામે યનારા શત્રુને તે પ્રમાણે હરાવી હણી
 નિમ્નેજ કરી ઉદ્ધાર કરી છત્રી લઈ પરાજન કરીને એક
 છત્રવાળું રાજ કરનારા જેમના પુરુષોદયથી દુકાળ રોગ
 ભય દૂર થયેલ છે, અને જેમ ઉન્વાઈ સૂત્રમા ખીન્ન ઉત્તમ
 વિશેષણો છે, તેવા, પ્રશાંત જેનો વયો છે ડિંબ દુરમનના ભય
 તથા કમર-પોતાના રાજ્યમા જળવો નથી તેવું નિરૂપમ
 નિરૂપાધિક રાજ્ય ભોગવવા વિચરે છે, હવે તે રાજાની
 ખર્ખદાનું વર્ણન કરે છે,

तस्स णं रत्तो परिसा भवइ उग्गा
 उग्गपुत्ता भोगा भोगपुत्ता इक्खागाड
 इक्खागाडपुत्ता नाया नायपुत्ता कोरव्वा
 कोरवपुत्ता भट्टा भट्टपुत्ता माहणा माहणपुत्ता
 लेच्छइ लेच्छइपुत्ता पसत्थागे पसत्थपुत्ता
 सेणावई सेणावइपुत्ता तेसिं च णं एगतीए
 सड्ढो भवइ कामं तं समणा वा माहणा वा संप-
 हारिंसु गमणाए, तत्थ अन्नतरेणं धम्मेणं पन्न-
 तारो वयं इमेण धम्मेणं पन्नवडस्सामो

उभ तथा तेना पुत्रो उभ पुत्रो, ते प्रभावे लोग कोन
 पुत्रो शात क्षत्रिय तथा तेना पुत्रो धननाकु तथा तेना पुत्रो
 डारवो तेना पुत्रो सट् तथा तेना पुत्रो, आसजे, तथा
 तेना पुत्रो वेच्छं जतिना सिम्भुक-वाणीया विगेरे, तथा
 तेना पुत्रो, प्रशास्त्रार बुद्धिधी एवम सुवत्सनात् भत्री
 विगेरे तथा तेना पुत्रो सेनापति, तेना पुत्रो आ नधा
 वागन्ती पर्षदाभा वेगा थाय, तेभा जेकाड केध मोक्ष

માર્ગની ધર્મના ઈલાવાગે દોય છે, તેવાનું ધ્યાન રાખીને
 થમણે કે પ્રાણણે તેને પ્રતિજોધવા માટે તેની પાસે જાય
 છે, તે ચોતાના માનેલા ધર્મને તે રાક્ષસની આગળ જીતે
 કહે છે, કે અમારા આવા ધર્મને આપની પરણદામા કહીશું,
 તે આપ સાબળશે,

સે એવમાયાળહ મયંતારો જહા મેં એં એસ
 ધમ્મે સુયક્ષાણ સુપન્નતે ભવડ, તં જહાં ઉહં
 પાદતલા અહે કેસગ્ગમત્થયા તિરિયંતય પરિ-
 યંતે જીવેં એસ આયાપજ્જવે કસિણે એસે જીવે
 જીવતિ, એસ મણો જીવડ, સગીરે ઘરમાણે
 ધરડ વિણટુંમિયણો ધરડ, એયંતં જીવિયં-
 ભવતિ, આદહ્ધનાણ પેરેહિ નિજ્જડ, અગાણિ
 ઝામિણ મરીરે કવોત વન્નાણિ અટ્ટીણિ ભવંતિ,
 આમંદાપંચમા પુરિસા ગામં પચ્છાગચ્છંતિ,
 એવં અસંતે અમંવિજ્જમાણે જેસિતં અસંતે

અસંવિજ્ઞમાણે તેસિં તં સુપમ્સ્વાયં ભવતિ—
અન્નો ભવતિ જીવો અન્નં સરીરં, તમ્હા તે
એન્નં નો વિપડિવેદતિ—

“આ પ્રમાણે કહે છે કે, “ તમે જાણો આપ સત્ત
માટેના ભયથી નદાણ કરનારા છે, તેથી અમે જે ધર્મ
કરીશું, તે સાચી રીતે લોકોમા આપને લીધે ફેલાશે, આ
પ્રમાણે દોષપણ દર્શન (મત)ગણાને પોતાના મતવ્યથી
રજિત કરવો હોય તો તે સત્ત વિગેરેને પોતાના અભિપ્રાય
પ્રમાણે ઉપદેશ આપે છે,

તેમા પ્રથમ પુરુષ જાત (કોઈ એક મતવાળો) જીવ
તથા શરીરને એક માનનારો તે સત્તને ઉગ્રીને આ પ્રમાણે
પોતાની ધર્મ દેવના આપે છે, કે નીચે પડના ત્રીયાથી
ઉપર માયાની ટોચ જ્યાં વાળ હશે કે ત્યાં મુખી અને
તીરદો આમડી મુખી જીવ છે, તેના સાર આ છે કે જેનું
જે સમયે શરીર તેવડો તે બનતે જીવ છે, પણ આ
શરીરથી જીવ જુદો નથી, માટે તે શરીર પ્રમાણ—(જેવડો)
છે, આ દાનણથી જ જે આ કાયા છે, તેજ આ આત્માનું
પર્યાય (માપ) છે, તેજ તેનો ન પૂર્ણ પર્યાય અવસ્થા
સ્વરૂપ છે, તે કાચરૂપ આત્મા જે ન દોય તો ;જીવપણું

નથી, આ કાયા જોડેલા કાળ જીવે, અર્થાત્ નિરાગી વિગેરે
 જીવ્ય યુક્ત છે, ત્યાં સુધી તે જીવ જીવતો છે, કારણ કે તે
 કાયા વિના જીવે જીવ ટકતો નથી, તેજ કાયા જ્યારે
 વિકારવાળી વધે મરે છે, ત્યારે તે જીવ પણ જીવ અને
 શરીર એક હોવાથી જીવતો નથી (મરી જાય છે) જ્યાંસુધી
 આ શરીર પાચ ભૂતનું ધનસ્તુ અવ્યય (ચેતનમય) ચાલે
 છે, ત્યાં સુધી જીવ છે, તે નાશ થતાં એટલે એક પણ તત્ત્વ
 તેમાંથી ઓછું થતાં કે ઝગડી જતાં શરીરરૂપ આત્માનો
 પણ વિનાશ વાય છે, તેથી જ્યાંસુધી વાત પિત્તરૂપમના
 આધાર ભૂત પૂર્વ સ્વભાવથી યુક્ત હોય ત્યાંસુધી જ આ
 જીવનું જીવિત છે, તે નાશ થતાં તે આત્મા જીવરૂપ છે,
 તે પણ નાશ થતાં તે બાકી રહેલા સંપૂર્ણ શરીરને બાળના
 મસાણા વિગેરેમાં લઈ જાય છે, અને તે શરીર અગ્નિથી
 બાળના કપોત (ફેફસાં કાળા) વળાના હાડકા ફેંકી રહે છે,
 પણ તેનાથી જીવે દોષ પણ વિકાર (સ્વરૂપ) દેખાતું નથી,
 કે જેથી આત્માના વિદ્યમાનપણાની શકા થાય, વળી ઓછામાં
 ઓછા ચાર ઉપાડનારા મગા તથા પાચમો અગ્નિ ઉપાડ
 નારો ઠાઠડીની આગળ ચાલે તે પાચે જતાં બાળી આવીને
 પોતાને ગામ કે ઘર પાછા આવે છે, પણ જો જીવ શરી
 રથી સિદ્ધ હોત, તો તે સમયે પેલા બાળનારા પાચ કે
 વધારે હોય તેમને નીકળે જીવ જરૂર દેખાત, પણ તે કોઈએ
 દેખ્યો નથી, માટે એવું સિદ્ધ થયું કે તે શરીર તેજ જીવ

છે, આ પ્રમાણે આ જીવ અવિધમાન છે, તેમા રહેલો કે જતો દેખાતો નથી, હવે જે મતવાળાનું આવું કહેવું છે, તે તેમના શાસ્ત્રમા આનું વધારે વિવેચન કરેલું છે, કે જેઓ શરીરથી જુદો જીવ માને છે, તે પ્રથમ વાળીના મત પ્રમાણે તદન ખોટું અપ્રમાણિક મનવ્ય છે, તેથી તેઓ જુદું માનનારા પોતાની મૂર્ખતાથી હવે પછી કહેવાતી શક્યોને સ્વાધીન થશે, તે મતવાળો બીજાઓને આ પ્રશ્નો પૂછે છે કે —

અયમાડસો ! આયા દીહેતિ વા હસ્સેતિ વા પરિમંડલેતિ વા વદ્ધેતિ વા તંસેતિ વા ચડ-
રંસેતિ વા આયતેતિ વા છલંસિણ્ણેતિ વા અટંસેતિ વા કિણ્ણેતિ વા ણીલેતિ વા લોહિય
હાલિદ્ધે સુક્કિલ્લેતિ વા સુઘિમ્મગધેતિ વા
દુઘિમ્મગધેતિ વા નિત્તેતિ વા કઙ્કુણ્ણેતિ વા
કસાણ્ણેતિ વા અંવિલેતિ વા મહુરેતિ વા કમ્મચ-
હેતિ વા મડ્ડણ્ણેતિ વા ગુરુણ્ણેતિ વા લહુણ્ણેતિ વા
સિણ્ણેતિ વા ડસિણ્ણેતિ વા નિદ્ધેતિ વા લુલ્લેસેતિ
વા, एवं असंते असंविज्जमाणे,

केड पुरिसे करयलाओ आंमलकं अभिनि-
 व्वट्टिता णं उवदंसेज्जा अयमाउसो । करेतले
 अयं आमलए, एवमेव णत्थि केड-पुरिसे
 उवदंसेत्तारो अयमाउसो । आया इयं सरिरं ।
 से जहाणामए केड पुरिसे ममाओ अट्ठिं
 मंसे अयं अट्ठि एवमेवनत्थि केड पुरिसे उव-
 दंसे तारो अयमाउसो । आया इयं सरिरं ।
 से जहाणामए केड पुरिसे करयलाओ आम-
 लकं अभिनिव्वट्टिता णं उवदंमेज्जा अयमा-
 उसो । करेतले अयं अमलए—एवमेव णत्थि
 केड पुरिसे उवदंसेत्तारो अयमाउसो आया
 इयं सरिरं । से जहाणामए केड पुरिसे दहिओ
 नवनीयं अभिनिव्वट्टिता णं उवदंसेज्जा अय-
 माउसो । नवनीयं, अयं तु ढही, एवमेव

ળાંતિ કેડ પુરિસે જાવ સરીરં । સે જહાણા-
મણ કેડ પુરિસે તિલેહિતો તિલ્લં અભિનિવ્વ-
દિત્તા ણં ઉવદંસેજ્ઞા અયમાડસો । તેલ્લં અયં
પિન્નાણ, એવમેવ જાવ સરીરં । સે જહાણામણ
કેડ પુરિસે ડક્કૂતો સ્વોતરસં અભિનિવ્વદિત્તા
ણં ઉવદંસેજ્ઞા અયમાડસો । સ્વોતરસે અયં
છોણ એવમેવ જાવ સરીરં । જહાણામણ કેડ
પુરિસે અરણીતો અગિં અભિનિવ્વદિત્તા ણં ઉવ-
દંસેજ્ઞા અયમાડસો । અરણી અયં અગ્ગી,
એવમેવ જાવ સરીરં । એવં અસંતે અસંવિજ્ઞ-
માણે જેસિ તં સુયક્કવાયં ભવતિ, તં અન્નો
જીવો અન્ન સરીરં તમ્હા તે મિચ્છા ।

આમ કહીને નાસ્તિક મતવાળો પોતે જોટો છતા પ્રમાણે
તથા દષ્ટાત્ આપી તે બીજાને જોટા બતાવે છે તે કહે છે,
કે જેમ કોઈ કોશ-મીયાનમાંથી તરવાર કાઢીને બતાવે
કે બાઈ, જો ! આ મીયાન આ તરવાર-આપી રીતે કોઈ
શરીરથી છુન 'બુદ્ધો કોઈને બતાવતા નથી માટે શરીરથી

લિપ્ત આત્મા નથી, આવા ખીન્ન-ધણા-દુષ્ટાન્તો છે, જેમકે મુજ જેનાં દોરડા જાને તે ઘાસમાંથી સળી કાઢીને જતાંવે કે જો આ ઘાસ અને આ તણખાની મળી, આવી રીતે માંમમાંથી હાકકા હેઢેગીમાંથી-આળણ, દહીંમાંથી-માખણ તલમાંથી તેલ તથા જોળ, ગેરડીમાંથી રસ તથા કુચાં અરણીનાં લાકડામાંથી અગ્નિ જુદાં કરીને જતાંવે છે, તેમ આં શરીરમાંથી ગોઈ જીવ જુદો કાઢીને જતાવતો નથી કે આત્મા આ, અને શરીર આ, તેને હેતુ વિગેરથી સિદ્ધ કરે છે મુખદુઃખ લોભવનાર પરલોકમાં જનારો આત્મા નવી, તલ તલ જેવડા શરીરના કડકાં કર્યા છતાં પણ શરીરથી જીવ જુદો દેખાતો નથી,

જેમ ઘડાથી તે ઘડો જુદો નથી, (હીવા વાસે પ્રકાશ છે, તેમ) વ્યક્તિત્વકર્મા કારણમાંથી તલવાર તે જાને જુદા દેખાય છે, આ પ્રમાણે પ્રથમનો વાદી બીજાઓનું પાડનું કરીને જહે છે કે “અમે સિદ્ધ કર્યું કે શરીરથી આત્મા જુદો માનનારા પોતાના મૃત કદાચદ્ધથી તેઓ આવું માની ભેઠા છે કે

“જીવ શરીરથી જુદો છે, પરલોકમાં જનારો છે, અમૃત છે, વળી તેની લવ વૃત્તિ (જન્માતર)નું દેખીતું આ શરીર છે” આ જુદો જીવ માનનારનું જહેવું અસત્ય છે, કાગણ કે તે જુદો દેખાતો નથી, માટે તેમનું જહેવું મિથ્યા છે, આના વિચારનો લોકાયતિક (નાસ્તિક ચાર્વાક)

મનવાળો. એવને પરલોકમાં જનારો ન માનવાથી-શુ શુ
પાપ કરે છે તે બેનાચાર્ય કહે છે,

સે હંતા'તં હણહ સ્વણહ છણહ હહહં પયહ
આલુપહ વિલુપહ સહસાકારેહ વિપરામુસહ
પ્રતાવતા જીવે ણત્થિ પરલોણ તે ણો એવંત્રિપ્પ
ઢિવંદેતિ તં કિરિયાહ વા અકિરિયાહ વા
સુક્કહેહ વા દુક્કહેહ વા કલ્લાણે વા પાવણ્ઠ
વા સાહુહ વા અસાહુહ વા સિદ્ધીહ વા અસિ-
દ્ધીહ વા નિરણ્ઠ વા અનિરણ્ઠ વા એવંતે વિરુદ્ધ
રુવેહિં કમ્મ સમારંભેહ વિરુદ્ધ રુવાહં કામ-
ભોગાહં સમારંભંતિ ભોયણાણ.

તે નામ્નિક મનવાળો જુદો એવ ન માનવાથી પોતે
એકે દ્રિયાદિક એમની હિંમ્મા કરે છે, બીજી પોતે ઉપકંડ
કરે છે કે એ નથી તેમ તેની હિંસા નથી એન લોકોને
મમજનગથી તેઓની હુયા કરાવે છે તે આ પ્રમાણે બોલે
છે, તવનાર વિગેરેથી એમને માગ, પૃથ્વી વિગેરેમાં ખાતો
ખોદો, ઠેઠો, બાળો, રધાવો, લુટો, વિશેષથી લુટો, મહ
સારકો કરો, તેમાં જરા પણ વિચાર ન કરો, કાનુકે

આ શરીર માત્રજ જીવ છે, પરલોક નથી, (એટલે ગમે તેમ પાપ કરી ભોગ ભોગવો તોપણ પછવાડે કુ ખ ભોગવવાનું નથી) તેઓ આવી રીતે માનવાથી જ્ઞેનાચાર્ય કહે છે કે તેઓ શું નથી માનતા તે કહે છે, ક્રિયા અને અક્રિયા તે આ સાફ અનુષ્ઠાન છે, આ સાફ અનુષ્ઠાન નથી, જોવું જાણતા નથી, વળી સુકૃત કે દુષ્કૃત તેમજ કલ્યાણ કે પાપ તથા સાધુ કે અસાધુને જાણતા નથી, મોક્ષ કે સંસારને જાણતા નથી, નરક અનરક તિર્યચ મનુષ્ય અને દેવતા વિગેરે ઈશુ ન માને આ પ્રમાણે ખરી મુદ્દાની વાતો છોડીને ફક્ત જુદા જુદા આરભો કરીને ઢામ ભોગ કરે, તથા ભોજન માટે આરભો કરે,

ટીકાનો વિગેષ અર્થ

(વૃદ્ધ પુરૂષો કહે છે કે એક વ્રાહ્મણની નાની બેન બાળપણમાં વિધવા થએલી તે યૌવનાવસ્થામાં આવેલી જાણીને તેનો સગો ભાઈ તર્કવાદમાં હોશીયાર હતા તેણે તેને સમજાવ્યું કે મારી સાથે નિર્ભય પછે ભોગ ભોગવ, લોક નિંદાથી ન ડર, લોકો મૂર્ખા છે કે હાથમાં આવેલું શુભાર્થ પરલોકની અભિલાષા ગણે છે, તે જતાવે છે)

પિતૃ માતૃ ચ સાતુ શોભને । યદતીતં વચ્ચાત્રિ તત્રતે
નહિ મૌન ગત નિર્વર્તે સમુદયમાગમિદ કલેવરમ્ ॥૧॥

સુદર પીણા પી, મન જાનતું ભોજન વિગેરે ખા, હે

સુદર 'રૂપાંગી સ્ત્રી ! જે ગયુ તે તાર નથી, હે પાપથી
જાનેલી બીકણ ! ગયેલુ પાણુ આવતુ નથી, ફક્ત જેન્દેખાય
છે તે આ પાપ જૂનનું પૂતળું છે !

આ પ્રમાણે જીવનો અભાવ કરી પુણ્ય પાપ ઉઠાવીને
ખરબોલ નથી, એવું માનનારા લોકાયતિકો તેજ શરીર તેજ
જીવ માનનારા પાપના આગ લો તે જીવહિંસા કરીને માસ
અક્ષય કરે છે, દાઝ પીએ છે, તથા તેવા ખીજા નિંદનીય કૃત્ય
કરે છે, તથા ખેતીવાડી વિગેરે કરી વિષય મુખ લોગવે છે,
તથા શુ થાય તે બતાવે છે,

एवं एगे पागविभया णिक्खम्म मामगं
धम्मं पन्नवेति, तं सद्वहमाणा तं पत्तिपमाणा
तं रोएमाणा साहु सुयक्खाए समणेति वा
माहणेति वा कामं खलु आउसो । तुमं पूय-
यामि तं जहा असणेण वा पाणेण वा खाड-
मेण वा साडमेण वा वत्थेण वा पडिग्गहेण
वा कंवलेण वा पायपुंछणेण वा तत्थेगे पूय-
णाए समाउट्ठिसु तत्थेगे पूयणाए निकाडंसु
पूव्वमेव तेसिं णायं भवति,

તે જીવ જીવો નહિ માનનારા નાસ્તિકો પોતે દેખાતા
 શરીરમાં અમૂર્ત આત્માનું જ્ઞાન પોતાના આત્મા (હૃદય)માં
 અનુભવે છે, તેથીજ જ્ઞેનાચાર્ય કહે છે કે શુભવાન ભવ્ય
 જીવોએ તે ચિંતનારૂપ આત્માને, અમૂર્ત પણે બાણવો,
 એથી આત્મા અમૂર્ત, શરીરથી જીવો, જ્ઞાનવાળો, જ્ઞાનના
 આધાર ભૂત છે, જો તે નાસ્તિકના મત પ્રમાણે શરીરથી
 આત્મા જીવો ન માનીએ તો તેનું વિચારેલું કાર્ષપણ જીવનું
 મગ્ધ ન થાય, અને આપણે જાણીએ અન્યક્ષ જોઈએ છીએ
 કે શરીરમાં રહેલા કેટલાંએ મરતા છે અને કેટલાં મરેલાં
 છે, તેથી જીવે પણ મરતા જોયા છે, તેથી સમજીને વિચાર
 થાય કે કે હું કયાથી આવ્યો તથા આ શરીર છોડીને
 કયા જઈશ તથા આ મારું શરીર પ્રથમના જીવના 'કર્મ'ને
 લીધે છે, વિગેરે સુખદુઃખની લાગણીઓ શરીરથી આત્મામાં
 જીવી અનુભવાય છે, આ પ્રમાણે આત્મામાં પ્રત્યક્ષ અનુભવો
 થાય છે. છતાં કેટલાંક નાસ્તિકો ઉપર બતાવેલા જીવો જીવન
 માનનારા ધૃષ્ટતા ધારણ કરનારા હલકા પૂછે છે કે જો
 શરીરથી જીવો આવ્યો હોય તો તે કેવા આકાર વર્ણ ગંધ
 રસ કેરુંના શુભવાળો છે, તે કહો ? આનો ઉત્તર જ્ઞેનાચાર્ય
 ઉપર પ્રમાણે અમંજીવી ભવ્ય જીવોને કહે છે કે તે વગક
 (રોકડા બુદ્ધિહીણ) પોતાના મતભ્યના આગ્રહથી અજ્ઞાન
 અધકારથી સત્ય આત્માને બાણતા નથી, કે 'આ ધર્મ'
 (લક્ષણો) સમ્યાન વિગેરે મૂર્ત શરીરના છે, પણ અમૂર્તનાં

સદાચો નથી કે તે જતાથી શકાય, કારણ કે જ્ઞાનને આકાર વિગેરે ગુણો ન' હોય, અને આકાર વિગેરે નથી છતાં પણ એનારૂપ જ્ઞાનનો અભાવ નથી (કોને પોતાના પ્રત્યક્ષજ્ઞાનવડે જોધ થાય છે), એ પ્રમાણે જ્ઞાન સ્વરૂપ આત્મા આકાર વિગેરે ગુણોથી રહિત છતાં વિદ્યમાન છે, આ પ્રમાણે યુક્તિથી સિદ્ધ થતા આત્માને પણ કૃષ્ટતાથી તેઓ માનતા નથી,

આવા મતના પોતે પોતાની માનેસી દીક્ષા લઇને ઘર ડાહીને છત્ર શરીરથી ભુદો નથી, એવું પોતે માની બીજાને સમજાવે છે કે મારા ધર્મ આ છે, અને બીજાને યુક્તિથી તેવું હસાવે છે, જોનાચાર્ય વગી કહે છે કે તે લોકાયતિક મુખ્ય નાસ્તિકોતો દીક્ષા વિગેરે માનતા નથી, પણ તેના યોદ્ધા તત્વને માનનારા યોધ વિગેરે દીક્ષા વિધિ પ્રમાણે લઇને તેજનામ્નિકના મતને થોડે અંશે સ્વીકારીને તે બીજાને સમજાવે કે શરીરથી સિન્ધ આત્મા નથી, અથવા કેટલાક ગમીયેલ રંગના કે બીજા રંગના કપડા પહેરનારા નાસ્તિકનું તત્વ માનનારા છે, તેમને આશ્ચર્ય હતું છે કે પોતે દીક્ષા લે છે, બીજાને શિષ્ય બનાવવાનો વ્યાપાર ચાલુ રાખે છે, તે તત્વને બીજાને સમજાવતાં તેમા કંઈ ન હોવાથી વિષય લોકરૂપી છવોને તે અનુદૂળ હોવાથી તંઓ તમા શ્રદ્ધા રાખનારા આ મતમા રૂચિ કરનારા તથા આ સાચુ જ છે એવા આશ્ચર્યવાળા બોલે છે કે તમે કહો છો તે સાચુ જ છે, સાડ તત્વ છે, તમે જતાઓ તે ધર્મ અમને ગમે છે,

તેનાથી બીજી રીતે ધર્મ નથી, વળી ! જેઓ પરલોકના બચથી હિંસા વિગેરે કરતા નથી, તેઓ માસ મદિરા વિગેરે નથી વાપરતા તે મનુષ્ય જન્મના ફળથી વચિત રહે છે, ” પણ તમે સારું ઈર્ષ્ય કે અમને સાચો માર્ગ બતાવ્યો હે શ્રમણ હે બ્રાહ્મણ ! શરીરથી જુદો જીવ નથી આ તમારું ધર્મ ઈશ્વર અમને બહુ ગમે છે હે આયુષ્મન (પૂજ્ય) ? તમે અમારો ઉદ્ધાર કર્યો, નહિ તો અમને કાપડી વિગેરે એ કંઠ્યા હોત ? માટે અમે તમને પૂજીએ છીએ હું પણ તમને કંઈ થોડો બદલો આપુ, એમ કહીને ખાવાનું પીવાનું મિષ્ટાન્ન તથા સ્નાહિત વસ્તુઓ વગેરે પાત્ર કામળો પાદ પુછન વિગેરે આપે છે, આ પ્રમાણે પૂજાની મહત્વતા માટે કેટલાક ત્યાગીનો વેષ પહેરી રાજસભામાં રાજાને પ્રતિજોષ પમાડે છે, અને ધીરે ધીરે તેને પોતાના મતમાં સુક્તિઓ ઘટાવીને હિત અહિત લેવું છોડવું સમજાવીને તેમને પદ્મ ધર્મવાળા બનાવી દે છે, તેમના હૃદયમાં ધીરે ધીરે ઠંડાવે છે કે યાદ રાખો કે ” તેજ શરીર તેજ જીવ એ ન બૂલો, અને જીવ જુદો શરીર જુદુ એ તદન બૂલી જાઓ ” તેના અનુક્રાંત પણ તેવાજ કરાવાનું બતાવી આગ્રહી બતાવે છે,

વળી જેઓ ભાગવતમતના પરિમાજકો (ખાવા) વિગેરે છે, પછી તેઓ લોકાયતિકો (હાલના વામમાર્ગીઓ) ના શયને સામગ્રીને તે મતમાં વિષય લોકપ્રતાથી ભજેલા તેઓ પૂર્વે દીક્ષા લેવી વખતે જાણે છે કે —

समणा भविस्सामो अणगारा अकिंचणा
 अपुत्ता अपसू परदत्तभोडणो भिक्खुणो
 पावंकम्मं णो करिस्सामो समुटाए ते अप्पणा
 अप्पडिविग्या भवंति, सयमाइयंति अन्ने वि
 आदियावेंति अन्नं पि आयतं तं समणुजाणंति,
 एवमेव ते इत्थिकामभोगेहिं मुच्छिया गिद्धा
 गहिया अज्झोववन्ना लुद्धा रागदोसवसट्ठा,
 ते णो अप्पाणं समुच्छेदेंति, ते णो परं समुच्छे-
 देंति, ते णो अण्णाइं पाणाइं भूताइं जीवाइं
 सत्ताइं समुच्छेदेंति, पहीणा पुव्वसंजोग
 आयरियं मग्गं असंपत्ता इति ते णो हव्वाए
 णो पाराए अंतरा कामभोगेसु विसन्ना इति
 पढमे पुरिसजाए तज्जीव तच्छरीर एत्ति
 आहिए ॥सू. ९॥

તિર્યચ મનુષ્ય અને દેવાને છે તે બધું સત્વાદિ 'શુભ'ને આધીન છે તે ચાચ ભૂતરૂપ પ્રકૃતિ કરે છે લોકાયતિકના અભિપ્રાય પ્રમાણે મુખ દુ ખના રહેઠાણો મ્વર્ગનરક છે એ છેવટ સુધી તૃણમાત્ર પણ જે કાર્ય છે તે બધું પાચભૂતો પ્રધાન બનીને કરે છે તે બતાવે છે

સત્ત્વ લઘુ પ્રકાશક મિદ્રમુપદ્રમક વલ ચ રજઃ ।

ગુરુ ચરણક્રમેવ તમઃ પ્રતીપચ્ચાર્યતો દૃત્તિઃ ।૧।

લઘુ પ્રકાશક સત્ત્વ છે અને ઇચ્છિત આસરો અને બળ તે રજથી થાય છે અને શુદ્ધચક્ષુ (અધોર કૃત્યો) તમથી થાય, જે જેમ અર્થથી વૃત્તિ થાય છે હીવાથી બધું દેખાય છે તેમ આ ત્રણ પ્રકૃતિથી આત્માની સર્વ ક્રિયાઓ થાય છે. આ પ્રમાણે માખ્યના અભિપ્રાયથી આત્માની તણખલાને પણ વાકુ કરવાની અશક્તિ છે, અને લોકાયતિકના મત પ્રમાણે આત્માનોજ અભાવ છે પણ દ્રષ્ટા પાચ ભૂતોજ જગતનું બધું કૃત્ય કરે છે એવું તેમનું કથન છે કે સમુદાયરૂપે લેગા થયેલા ભૂતો જુદા જુદા રવભાવનું કાર્ય કરે છે વળી તેઓ બતાવે છે કે તે ભૂતોના સમવાય (શુભો) નીચે મુજબ છે, પૃથ્વી કઠણ (નક્કર)રૂપે મહાભૂત છે, આપ (પાણી) પ્રવાહી લક્ષણવાળું મહાભૂત છે, તેજ અગ્નિ ગરમ ઉદ્યોત રૂપ છે, વાયુ-ક પાવનાર હરણ કરનાર છે તથા અવગાહ (રહેઠાણ) આપનાર સર્વ દ્રવ્ય (વસ્તુનો) આધાર આકાશ

મહાભુત પાચમું છે, એ પાચે જુદા છતાં સમવાય
શુભ બધામા એક પછે રહેલ છે, એ પુર્વે કહેલ પાચે
ભુતો પૃથ્વી વિગેરે ગણુતા બધે સ્થળે એકે જોણુ કે વધતુ
નથી, પણ દેહત પાચજ છે, વિશ્વેન્દ્રિયાસ હોવાથી મોટા છે,
ત્રણે કાળમા હોવાથી ભૂત (વિદ્યમાન) છે, આ પાચ મહા
ભુતો પ્રકૃતિથી થાય છે, તે કહે છે પ્રકૃતિ મહાન્ (મોટાઈ)
તેનાથી અહ કાન્ (મારાપણુ) તેનાથી ૧૬ નો ગણુ અને
તેનાથી પાચ ભૂતો થાય છે,

મૃત્યુર્નમોદાન્ મહતોઽહકારસ્તસ્માન્ ગણશ્ચ પોદશકઃ
તસ્માદપિ પોદશકાન્પચમ્ય. પચમૂતાનિ ॥૧॥

આ કામે બધુ જગત્ થાય છે આ સિવાય બીજે કોઈ
વાળ કે ઇન્દ્રિય વિગેરે કોઈએ કર્મું નિર્માણ કર્યું નથી, વગી
જે નથી તે કોઈ કરતું નથી

વાદળ ઈંદ્રધનુષ્ય વિગેરે જેમ અભાવથી બને છે,
તેમ પાચ ભૂતો બને છે, પણ જેમ ઘડો કોઈનો બનાવેલો
છે, તેમ તે કોઈના બનાવેલા બન્યા નથી, અને પારકાએ
બનાવેલ ન હોવાથી બનાવટી નથી, પારકાની અપેક્ષાથી
બને ત કૃતક કહેવાય, પણ તે વિનસા (અભાવિક) બનેલા
હોવાથી કૃત્રિમ ન કહેવાય, વગી તે અનાદિ અનત છે,
વગી તે અવધ્ય એટલે તે પોતાનુ કાર્ય કરનારા છે, વગી
તેનો પુરોહિત કાર્ય કરનારા નથી તેથી અપુરોહિત છે,

પોતાનું કાર્ય કરનામા અવનત છે સામ્વત્ર નિત્ય છે, કારણ કે આપુ જગત કદાપિ ન હોતુ તેવું નથી, પણ અનાદિનું છે, છે છે, એવું વચન છે, આ પ્રમાણે પાપ ભત અને આત્મા છઠો એમ કેટલાક કહે છે, પણ તે આત્મા કઈ પણ કરતો નથી, આ સાખ્યના મતમા આત્મા જુદો છે, પણ લોકાયતિકોમા તે પાપ ભૂતો એકઠા મળીને જ્યારે કાયા (શરીર) વાય ત્યારે પ્રકટ ચેતનારૂપ જે ચેષ્ટા થાય તેને આત્મા તરીકે તેઓ ગણે છે,

માખ્યના મત પ્રમાણે વિગ્રમાન મતથી પ્રધાન વિગેરે છે, તેની નાસ્તિ એટલે તેનો અર્થયા વિનાશ કોઈ કાળે થતો નથી, તેમ અમત્ ગધેડાના શીંગડા વિગેરેનો કોઈ દિવસ મળત (ઉત્પત્તિ) નથી, કારણમા કાર્ય વિગ્રમાન છે તેજ ઉત્પત્તિ ક્ષિત્ર (માનેલી) છે, પણ અસત્માથી મત ન થાય, ને તેવું ખોટું માનીએ કે ન હોય તે થાય છે, તે બધામાથી બધું થવું જોઈએ, પણ તેમ થતું નથી, તે કહે છે,

નામનો જાયતે ભાવો । નામાવો જાયતે મતઃ
તે નથી તે થાય નહિ હાય તેનો ન નાન

તવા અસત્ ગધેડાનું શીંગડું ન કરવાથી તવા ઘડો ઘનાવનાર માટીને જ ગોધે માટે કાચુમા જ નર્પવાનું છે, આપુ ગજસભામા કડીને આખ્ય કે લોકાયતિક મધ્યમ્થપણ રાખીને કહે છે

एतावताव जीवकाए, एतावताव अत्थि-
काए, एतावताव सच्चलोए एतंमुहं लोगस्स
करणयाए अवियंतमो तणमायमवि ॥

અમારી યુક્તિઓ આપ ધ્યાનમાં લેા, આટલોજ જીવ-
સાય (જીવ સાથે શરીર) છે, અથવા આવાજ પાસ મહા
ભૂતો છે, અને તે પાસ ભૂતોજ માખ્યમનના અભિપ્રાયથી
પ્રધાનતા પામેલા સ્વપ્ન વિગેરે ગુણોના ઉપચય અપચય
(વધારા ઘટાડા)થી સર્વ કાર્ય કરનારા છે, અને આત્મા
તો અક્રિયિત કર (નકામો) છે, પણ લોકાયનિકમાં તો આત્મા
છે જ નહિ, ફક્ત જૂન માત્ર જીવકાય છે, આ ભૂતાનું અસ્તિ-
ત્વ તેજ માત્ર છે પણ બીજા મતવાળા જે બીજું કંઈ માને
છે, તેણે કશું નથી વગી આ જ બધો લોક છે, અથવા
પાસ મહાભૂતો પ્રધાનપણ પામેલા છે, આ મા અઠર્ના
નિર્ગુણ માખ્ય મનમાં છે, અને લોકાયનિકને તો પાસભૂત
માત્ર જ લોક છે, તેના મનમાં પાસ ભૂત સિવાય બીજા
બધા પદાર્થનો અભાવ છે, અને તેજ પાસ ભૂતનું અસ્તિત્વ
આયોક્તનું મુખ્ય કારણ છે, અને તેજ બધે કારણ રાગે ગળાય
છે, તે ગળાયે છે

માખ્ય મનમાં પ્રધાન (પ્રકૃતિ) તથા આત્મા વડે મુદ્દિ
ઉત્પન્ન થાય છે, અને લોકાયનિકમાં તો ભૂતો જ ઝીડીમાં

ઝીણું તૂણું માત્ર પણ કાર્ય કરે છે, કારણ કે તે સિવાય તમનામા ધીન બધાનો અભાવ છે, આ પ્રમાણે એક સાખ્યવાદી આત્માને અકિંચિત્કર (નકામો) માને છે, ત્યારે ધીમે નામિતક આત્માને જ અસત્ માનવાથી બનેમા અશુભ કર્મ કરવાથી પણ કર્મ વડે આત્મા બધાનો નથી, આવું માનવાથી તું થાય છે તે કહે છે

સૈકિણ કિણાવેમાણે હણં ઘાયમાણે પર્યં
પયાવેમાણે અવિ અંતસો પુરિસમવિ કીણિત્તા
ઘાયહતા એત્યંપિ જાણાહિ ણત્થિત્થ દોસો, તે
ણો એવં વિપ્પહિવેદેતિ, તં જહા-કિરિયાહવા
જાવડણિરણ્ડ વા, એવં તે વિરૂવરૂવેહિ કમ્મ
મમારંભેહિ વિરૂવરૂવાહ કામભોગાહં સમાર-
ભંતિ ભોયણાણ, એવમેવ તે અણારિયા વિપ્પ-
હિવન્ના તં સદ્દહમાણા તં પત્તિયમાણા જાવ
હતિ, તે ણો હવ્વાણ ણો પારાણ, અંતરા કામ-
ભોગેસુ વિમણ્ણા દોઢે પુરિસજાણ પંચમહભુ-
તિણ્ણિ આહિણ ॥મૃ ૧૦॥

પોતે પ્રવચન ત્યાગી બનેલો છતાં ગૃહસ્થ માફક વસ્તુ વેચાતી છે, બીજા પામે લેવડાવે, તેમાં અનેક જીવોની હિંસા તથા આરબ થાય, તેમ બીજા પામે તેના પધાથી હિંમત કનાવે, તથા રાધવા રધાવાની ક્રિયા કરે, આથી એમ પણ જાણવું કે તેવા ખરીદનારાને અનુમોદનો છેવટે પુરુષ-મનુષ્ય પચ્ચદ્રિયને પણ વેચાતો લઈ તેનો ધાત કરે છે, તેનો બાવાર્થ એ કે તેઓ પોતાના અનુયાયિઓને કહે છે કે પચ્ચદ્રિયના ધાતમાં દોષ નથી, તો એકે દ્રિયના ધાતમાં તો દોષ ક્યામાં હોય ? આવું બોલનારા તે માન્યમનવાળા કે લોકાયનિકા આવું જાણતા નથી, કે આ નાવધ અનુષ્ઠાનરૂપ પાપ ક્રિયા છે, તેમ આ મ્થાનાદિ લક્ષણવાળી અક્રિયા છે, તેઓ ગૃહસ્થ માફક ત્યાગી છતાં જ્ઞાન વિગેરે માટે (નદી તટાવ વાવડી વિગેરેમાં પડી) પાણી તથા તેમાં રહેલા જીવોને પીડા કરનારા કૃત્યો કરે છે વગી જી । જીવ પીડા તે દાર તથા બીજી કેવી વસ્તુ પીએ છે, મામ લક્ષણ તથા અગમ્ય ગમન (નીચ જાતિની કે પુત્રની વાતુ જેન લીકરી વિગેરે માથે (બીજાક વિગેરેના મન માફક) લોગ વિલાસ કરે છે, પોતે પાપ કરે છે, તથા બીજાને બીજાની તેવા પાપ કરાવે છે, અને કહે કે તેમાં દોષ નથી (આત્મા તો નિર્વેપ છે) આવું મૂઢીને તેમને કળીને અકાર્ય કરવામાં પ્રેરણા કરે છે, આવું કરવાથી તેઓ અનાર્થ છે, આર્યના સદાચારના માર્ગથી વિરુદ્ધ માર્ગ ધારણ કરેલા છે, કાળજી કે તે માન્ય

માને છે કે પ્રકૃતિ બધું કરે છે, પણ તે જ હોવાથી કાર્યનું કરવાપણ તેમા ન ઘટે કારણ કે નિત્ય તે પુરૂષ (શ્રી)નું સ્વરૂપ છે, ' તે જાણીતું છે, કદાચ તેઓ કહે છે કે આત્માનું પ્રતિબિંબ પ્રકૃતિમા (જલમા ચંદ્ર માકક) પડે તો પ્રકૃતિ કાર્ય કરે, તો તે પણ સુક્ષ્મ સુક્ષ્મ નથી કારણ કે તેમના મન પ્રમાણે આત્મામા કર્તાપણ નથી, અને નિત્ય હોવાથી પ્રતિબિંબનો ઉદય ઘટતો નથી, વળી પ્રકૃતિ નિત્ય હોવાથી મહત્ત્વ વિગેરેના વિકારપણે પણ ઉત્પત્તિ ન થાય, વળી અસત્ પદાર્થ ન થાય, અને સતનો અભાવ ન થાય, એવું તેમણે સ્વીકારવાથી પ્રધાન અને આત્મા એ બેજ વિગ્રમાન હોવાથી અદ્વકાર વિગેરેની ઉત્પત્તિ ન થાય, વળી પ્રકૃતિનું એકપણ હોવાથી એક આત્માનો વિયોગ થતા સર્વ આત્મા એનો વિયોગ થવો જોઈએ, અથવા બધા આત્માઓનો એક જ મ બધ હોવાથી કોઈપણ એક આત્માએ નતનજ્ઞાન મેળવવાથી તેની પ્રકૃતિનો વિયોગ થતા તેનો મોક્ષ થાય, અને બીજાનો તત્વજ્ઞાનના અભાવે મોક્ષ ન થાય, તેવું ન બને, વળી બધું નિત્ય હોવાથી જગત્મા આ વિચિત્રતા દેખાય છે, તે જૂઠી થાય અને આ આત્માનું અકર્તૃત્વ માનવાથી બધું મોક્ષ ન થાય, તેથી આ માનવું તે અસુક્ષ્મ છે કારણ કે તેથી વિચિત્રતા દેખાય તેને બાધ આવે છે, તેમ કાર્યવાદ કાન્ધુમા ઘટતો નથી, કારણ કે સુક્ષ્મી તપાસના તે મળતો નથી, જેમકે માટીનો લુદો પડ્યો હોય તેને

ઘડો બનાવ્યા પછી કોઈ એમ ન કહે કે આ મારીનો
 હુડો પડેલો છે વળી ઘડાથી જેમને પાણી વિગેરે લાવવું
 હોય તો માટીનો હુડો કારણ છતાં કાર્ય (પાણી લાવવા)માં
 કામ લાગતો નથી, એટલે આગળ પાછળના કર્મ તથા ગુણ
 સરખા હોતા નથી, (દહીનું કારણ દધ હતાં પણ એક
 એકનું કાર્ય કરી શકતા નથી) માખ્ય મનનો આત્મા
 નકામો છે, તેમ લોકાયતિકનો આત્મા પણ ભૂતરૂપ હોવાથી
 અને ભૂત અવેગન હોવાથી તેનાથી કર્તવ્ય થઈ શકે નહિ,
 વળી કાયાના આકારે પરિણમેલા ભૂતોનું ચૈતન્ય પ્રકટ થતું
 સ્વીકારવાથી મરણનો અભાવ થઈ જશે, માટે પણ ભૂતરૂપ
 તેઓ જગત્ માને છે, પણ તેવું નથી તે અહીં મિદ્ધ
 કર્મ, પણ દેવેકનું પોતાના અનુભવનું જ્ઞાન ધર્મો આત્માને
 મ્થાપે ॥ (મિદ્ધ કરે છે) પણ તેથી ભૂતો ધર્મોપણે સિદ્ધ
 નહિ થાય, કારણ કે તેઓ પાને અવેગન છે, કોઈ એમ
 કહે છે કે કાયાના આકારે પરિણમ્યા પછી ચૈતન્ય ધર્મ થશે,
 તે કહેવું પણ અસુકૃત છે, કારણ કે કાયા આકારે પરિ
 ણમવું, તે આત્મા તેનો અધિષ્ટાતા (માલિક) માન્યા વિના
 તેવું થવું દુર્લભ છે, કારણ કે તેથી નિર્દેશનનાનો પ્રસંગ
 આવશે, હેતુ વિના થતું માનીએ તો હુમેશા મત્વ અથવા
 અસત્ત્વ થશે, (પણ તેવું નથી) માટે ભૂતોથી જુદો આત્મા
 સિદ્ધ થવાથી (તેના સારા માદા દૃત્યો તથા કૃણથી) પુરુષ
 પાપ સિદ્ધ થશે, અને તેથીજ જગત્ની વચિત્રતા સિદ્ધ થશે.

આ પ્રમાણે સિદ્ધ થતા તે અનાર્યો માખ્ય અને લોકા-
યાતકો પચમહાભૂતો માની ઉદ્ધટા આશનારા શુ કરશે તે
કહે છે, પોતાના ખોટા તત્વને પણ સાચુ માની શ્રદ્ધા
રાખનારા પચભૂતથી સર્વ કાર્ય થનારૂ માને છે, વળી તેનેજ
માચુ માની તેમા રૂચિ કરનારા તથા તે ધર્મના મૂળ ઉત્પા-
દકને પ્રશમનારા કહે છે કે “ નમારો ધર્મ બહુ મારો
કહેલો છે, અમને બહુ ગમે છે ” આવા વિચારથી સાવત્ર
અનુષ્ઠાનથી પણ અધર્મ થતો નથી, એવુ માની સ્ત્રીઓના
વિવાસમા મુદ્દ થયેલા પાપો કરી તેના લોગ લોગવતા ખેદ
પામનારા આલોક પરલોક અને ઉભયલોકની મુગતિથી બ્રહ્મ
થયેલા પોતાનુ દુર્ગતિથી રક્ષણ કરી શકતા નથી, તેમ બીજાનુ
પણ પોતે હુમેલા રોષાથી રક્ષણ કરી શકતા નથી, આ
પાત્ર ભુત માનનારો બીજો પુરુષજાત (વાહી) કહયો, હવે
ઇશ્વરને કારણ માનનારનો મત કહે છે,

અહાવરે તન્ને પુરિસજાએ ઈસરકારણિએ
હતિ આહિજ્જહ, હહ સ્વલુ પાદીણં વા દ સંતે
ગતિયા મણુસ્સા ભવંતિ અણુપુલ્લેણં લોયં
ઉવવન્નાતં આરિયા વેગે જાવ તેસિ ચ ણં
મહંતે એગે રાયા ભવહ જાવ સેણાવહપુત્તા, તેસિં

ચ ણ ઇગતીંણ સઢીંભવડ, કામં તં સમણા
ય માહણા ય પહારિસુ ગમણાણ જાવ જહા મણ
એસ ધમ્મે સુઅક્ખાણ સુપન્નત્તે ભવડ ।

જે પુરૂષની વાતો થઈ, હવે ત્રીજો વાતો ઈશ્વરને કારણ
માને છે, તે દહીંયે ડીંયે તેનું માનવું આ પ્રમાણે છે,

એવના અથેવનારૂપ આ બધા જગતનો કર્તા ઈશ્વર
કારણરૂપે છે તેનું પ્રમાણ આ છે તેનું (શરીર) ભુવન
(સ્વર્ગ મૃત્યુ ને પાતાળ) નો કરનાર વિગેરે ધર્મી પણે
ગ્રહણ કરીયે ડીંયે ઈશ્વરમા કર્તાપણ છે માધવાનો ધર્મ
સમ્માન વિશેષપણ દોવાથી જેમ કુવો દેર વિગેરે ધીરે
ધીરે વાસણથી લાકડું ડાકીને બીજનું બનાવેલું છે તેમ
તનું ભુવન વિગેરેનો આકાર હોનાથી તે બીજના બનાવેલા
સિદ્ધ થાય છે તેમનું કહેવું આ છે

‘અંતો જંતુરનીગ’ સ્પાદાત્મનઃ સુંસ્વદુઃસ્વયોઃ ।

— ઈશ્વરપ્રેરિતો ગચ્છત્ સ્વગ ગા શ્વશ્રમેવ વા । ૧૧

અજ્ઞાન જતું અમમર્વ દોવાથી આત્માનું મુખદુ બ
કરી શકતો નથી પણ ઈશ્વરની પ્રેરણાથી ‘સ્વર્ગ’ અથવા
નરકમા જાય છે, વળી તેઓ કહે છે કે પુરૂષ એજ આ
સર્વ વસ્તુનો કરનારો છે જે વિદ્યમાન છે અને જે થવાનું
છે તે બધાનો કર્તા પુરૂષ છે વળી તેઓ કહે છે કે

તેમ તેણે પદાર્થોને લોકો આગળ જતાવ્યા છે, તથા જીવોના ધર્મો જન્મ જરા મરણ વ્યાધિ રોગ શોક મુખ દુઃખ જીવન (આયુ) વિગેરે છે, અને અજીવોના ધર્મો રૂપી દ્રવ્યોના વર્ણ ગંધ રસ સ્પર્શ છે, તથા અરૂપીના ધર્મ અધર્મ અને આકારના ગતિસ્થિરતા અને અવગાહ છે આ બધા ધર્મો ઈશ્વરે કરેલા છે, અથવા આત્મા એકલો માનનારા અદ્વૈતવાદીઓ તે આત્માએ કરેલા છે, તે બધાનો મારાશ આ છે કે તે બધી ચેષ્ટાઓ કે સ્વરૂપો તે મૂળ પુરુષને વ્યાપીને રહે છે, આંખે સમજાવવા માટે તે દૃષ્ટાત કહે છે, જેમ ઢોધને ગડ (ગાઠ-શુભદ્રુ) વાય, તે સ સાગી જીવોને કર્મના વરાધી ગાઠ વિગેરે થાય છે, તે શરીરમા વાય તેમ શરીરના અવયવ તરીકે રસોળી વિગેરે થાય છે, તે શરીરમા શરીર સાથે વધે ■ અને તે શરીરનાં એકમેવ થઈને આમડી સામે રહે છે, પણ તેનો જરાપણ ભાગ શરીરની જુદો નથી, અને તે શરીરમા પીડા કળીને રહે છે, અથવા તે ગાઠકે શુભદ્રુ એનાળી એમી જાય તો પણ તે શરીરમા જ સમાઈ જાય છે, તેનો માર આ છે કે તે શુભદ્રુ પ્રપ્ત જ્યા હોય ત્યા શરીરના એક ભાગમા જ જતાવાય, પણ મેકડો ચુકિત કરીને પણ જુદુ જતાવવા કોઈ નકિતમાન નથી, એજ પ્રમાણે આ બધા જડ ચેતન પદાર્થોના ધર્મો ઈશ્વરના કરેલા ઈશ્વરમાવી થયેલા ઈશ્વરને આધીન રાવાથી ઈશ્વરથી જુદા કરી જતાવવા કોઈ સમર્થ નથી અથવા સર્વ વ્યાપી

આત્મા-જેને આધીન ત્રણ લોકના પોલાણુમા રહેલા સઘળા પદાર્થો છે, અને તેના જે ધર્મો (કાર્યો-ચેષ્ટાઓ) પ્રકટ થાય છે, તે તેનાથી જુદા કરવા કોઈ સમર્થ નથી, વળી જેમ શરીરમા વિકાર (રોગ) થતા શુભદુ તેનાથી મળેલુ થાય છે, અને તે શુભદુ કુટીને ચામડી સારી થતા પણ શરીર તો કાયમ જ રહે છે, એજ પ્રમાણે બધા ધર્મો પુરૂષથી-થએલા છે, માટે પુરૂષાદિક કહેવાય છે, પુરૂષના ગરણથી પુરૂષ કાન્ધિક અથવા પુરૂષના વિકારથી થનારા છે, તે પુરૂષથી જુદા બનવાને યોગ્ય નથી, અને તે પુરૂષનો વિકાર નાશ થવાથી આત્માને આશ્રયી રહે છે પણ તે આત્માથી જુદા બહાર દેખાતા નથી, વળી તેના દ'ટાતો આત્મા અવિરૂદ્ધ (સાચા) ઘણા છે, અથવા આ સમજાવવા માટે ઘણા દ'ટાન્તો છે,

આત્મા એકલો જ છે અને તે અવિરૂપ છે, તેનું કદેલું જગત્ હોવાથી તના દ'ગાન્ત ઘણા છે, તેમાનું શુભડા માફક બીજું અરતિ-મનમા જે ઉદ્દેજ વાય છે તેનું દ'ટાન્ત આપે છે, તે ગરીબ (મન)થી થાય છે, તે શુભડા માફક જાણુ તે પ્રમાણે પુરૂષાદિક ધર્મમા મમજવું, (જેમ અરતિ થઈ અને નાશ પામી, છતા શરીર તો કાયમ રહું) વળી વાદિમક (રાફડો કે માટીનો ઢગલો) પૃથ્વીના વિકારરૂપે થાય છે તે પૃથ્વી સાથે નહે છે, પૃથ્વીમા લાગુ છે, અને પૃથ્વી સાથે મળીને જ રહે છે, એજ પ્રમાણે ચેતના અચેતનારૂપ જે કંઈ પદાર્થ કે તેના વિભાગે જોવામા આવે છે, તે બધું

ધમ્મવરુ કહેલું છે, અથવા આત્માના વિકારો છે પણ તે પૃથ્વીથી વામીક જુદા ન થાય તેમ તે આ માથી જુદા થઈ ન શકે, હવે ઝાડના દષ્ટાન્ત આપે છે

મે જહાણામણ્ પુક્કલે સિયા પુઠ્ઠવિજાણ્ પુઠ્ઠ-
વિસંવુદ્ધે પુઠ્ઠવિઅભિસમણ્ણાગણ્ પુઠ્ઠવિમેવ
અભિભૂય ચિટ્ઠતિ એવમેવ ધમ્માવિ પુરિસા-
દિયા જાવપુગ્ગિસમેવ અભિભૂય ચિટ્ઠતિ મે-
જહાણામણ્ પુક્કલે સિયા પુઠ્ઠવિજાયા-
જાવ પુઠ્ઠવિમેવ અભિભૂય ચિટ્ઠતિ, એવમેવ
ધમ્મા વિ પુરિસાદિયા જાવ પુગ્ગિસમેવ અ-
ભિભૂય ચિટ્ઠતિ, મેજહા ણામણ્ ઉદગ પુક્કલે
સિયા ઉદગ જાણ્ જાવ ઉદગમેવ અભિભૂય
ચિટ્ઠતિ એવમેવ ધમ્માવિ પુરિસાદિયા જાવ
પુરિસમેવ અભિભૂય ચિટ્ઠતિ સે જહા ણામણ્

ઉદગવુવ્વુણ સિયા ઉદગજાણ જાવ ઉદગ-
મેવ અભિભૂય ચિટ્ઠતિ, एवमेव धम्मा वि
पुग्गिसादिया जाव पुरिसमेव अभिभूय
चिट्ठति ॥

વળી અગ્રોક વિગેરે જાડા પૃથ્વીમાથી થાય, તેને
આશ્રયી રહે, અને પાછું તેમા નાગ થાય તોપણ પૃથ્વી
કાયમ રહે, તેમ પુરુષાદિક ધર્મે જાણવા, તથા કમળવાળી
તજાવડી પૃથ્વીમા થાય પૃથ્વીને આશ્રયી થાય, પૃથ્વીમા
પાડી નુકાર્થ જાય, પડી પણ પૃથ્વી કાયમ રહે, તેની રીતે
પુરુષને આશ્રયી ડ્રુષ્ટિ તથા તેના સ્થાવર જગમ પદાર્થ
ધર્મે જાણના, તે પ્રમાણે ઘણું પાપી પૃથ્વીમાથી નીવળે
પાડું મુદ્રામ જાય તેમ પુરુષથી ડ્રુષ્ટિ થાય અને નાશ
પામે, તથા પાળીમા પ પોટા થાય અને તેમા તે નાશ પામે
છતા પડા પાણી કાયમ ન્હે, તે પ્રમાણે શુદ્ધ પુરુષને આશ્રીન
જાણવી, આ પ્રમાણે બધું નમજવીને મશ્વ-વાદી કહે છે કે આ
મધુ પુરુષ કે મશ્વને આશ્રીન છે, તે નિવાય મધુ મિથ્યા
છે તે જનાવે છે,

जंपि य दमं समणाण णिग्गथाणं उद्धितं
पणीयं, वियंजियं दुवालसग गणिपिडं

तंजहा-आयारो सुयगढो जावदिट्ठिवातो,
 सव्वमेवं मिच्छा, ण एयं तहियं ण एयं
 आहातहियं, इमं सच्चं इमं तहियं इमं
 आहातहियं, ते एवं सन्नं कुव्वंति, ते एवं
 सन्नं संठवेति ते एवं सन्नं सोवट्ठवयंति,
 तमेवं ते तज्जाडयं दुक्खं णाति उट्ठंति,
 सउणी पंजरं जहा ॥ ते णो एवं विप्पडि-
 वेट्ठंति, तंजहा किरियाड वा जाव अणि-
 रएड वा, एवामेव ते विरुवरुवेहि कम्म-
 समारंभेहि विरुवरुवाडं कामभोगाड समा-
 रंभंति भोयणाए, एवामेव ते अणारिया
 विप्पडिवन्ना एवं सद्वहमाणा जाव इति ते
 णो हव्वाए णो पाराए, अंतरा कामभोगेसु
 विसण्णेत्ति, तच्चे पुरिसजाए ईसरकारणि
 एत्ति आहिए। (सू २२) ॥

તે ઇશ્વરવાદી જૈનધર્મનું ખડન કરે છે, કે અ
પ્રત્યક્ષ વિદ્યમાન જૈન લોકોના માધુ જે ત્યાગીઓ શ્રમ
નિર્મથ કહેવાય છે, તેમને માટે કહેવું તત્ત્વજ્ઞાર અગ જલ્પિ
ટક જે આચારાજ મુયગડાજ વિગેરે દષ્ટિવાદ સુધી સૂનો છે
તે ઇશ્વર કહેલા નથી, માટે મિથ્યા (અસત્ય) છે, કારણ
કે તેમણે પોતે રચી કાઢ્યા છે, જેમ કોઈ ગ્નામા ચાલ
નાજો જમે તેમ જકે તે પ્રમાણ ન થાય, તેમ ઇશ્વર
કર્યાવિનાના તે જ્ઞાર અગ જલ્પ છે, મિથ્યા શબ્દ
મમજ્જુ કે તે જે નથી તે નવા જનાવી લીધા છે, અ
અતથ્યથી મમજ્જુ કે સાચા અર્થને ઉડાવી દે છે, તથા
'ચાથા તથ્ય નથી' એ શબ્દથી મમજ્જુ કે જેવો અથ
જોઈએ તેવો જ્ઞાર અગમા નથી, આ શબ્દો કહીને તે
ઇશ્વરવાદીએ જૈનાગમને સાચા અર્થને ઉડાવનાર અને
ખોટા અર્થને જનાવનાર એવો દોષ અડાવ્યો, જેમઠે ગાયને
ધોટા કહે અથવા ધોડાને ગાય કહે, (અથવા મિથ્ય
અતથ્ય અચાથાતથ્ય એ ત્રણે એક અર્થવાળા છે, જેમ
શકે ઈદ્ર વિગેરે એક અર્થવાળા છે) આ પ્રમાણે તે વાદીએ
જ્ઞાર અગ જલ્પ પિટકને ઇશ્વરના કહેલા ન હોવાથી મિથ્ય
કરાવ્યા, તેના કહેવા પ્રમાણે ઇશ્વરનું કહેલું આ જગત છે
અથવા આત્માથી અદૈત તેના વિકારરૂપે છે, તેથી યથા
વચ્ચિત તેણે જે તથ્ય પ્રરૂપું છે, તે સત્ય છે, અને સાચો
અર્થ જતાવવાથી તે તથ્ય છે, આ પ્રમાણે ઇશ્વરને કારણ

માનનારા અથવા આત્માને અદ્વૈત માનનારા “ઉપર પ્રમાણે શરીરબુવન વિગેરે કરનારો ઇશ્વર કાશ્મરૂપે છે, તથા એવન અવેતાન બધું આત્મામાથી ઉત્પન્ન થયું છે, આત્માથીજ બધા આકારની ઉત્પત્તિ થાય છે” એવું જ્ઞાન તેજ ન જ્ઞાને માને તથા ઉપદેશ કરે અને પોતાના નાગી બના તેમને આ તત્ત્વ જાનાનું ઠમાવે અને હવે કહેવાતા ન્યાય વડે સુક્ષિતઓ વડે બિદ્ધ કરી તેમને પોતાના મનના આગ્રહી જનાવે, તેઓ તથા તેમના અનુયાયીઓ તે મનમા સ્થિર થનાથી ઇશ્વર કર્તૃત્વ અથવા આત્માના અદ્વૈતવાદમા શ્રદ્ધા રાખવાથી મસારના દુખને તોડી શકના નથી, તેમા જૈનાચાર્ય દુષ્ટાન્ન આપે છે, જેમ ઢોધને ત્યાં સારૂ આવાનું મળવાથી શકુનિ (સમજી) અથવા લાવક વિગેરે પક્ષી હજેલું હોવાથી પાજશને છોડતું નથી જેમ પાણેલા કબૂતરને આકાશમ ગમે એટલું ઉડાડે છુદ્ડ ચૂકે તો પણ ફરી ફરીને ત્યાં ઠંઠર પડે છે તેજ પ્રમાણે ઉપર બનાવેલ વાલીઓ કર્મ બધનાં ન જાણવાથી તેને તોડી પણ શકના નથી પણ પોતાના કદાચક્રમા અભિમાને ચઢેલા હવે પછીના કહેવાતા નાત્વ ખરોખર જાણતા નથી તે આ પ્રમાણે—

૧ ક્રિયા તે સયમના સદ્ અનુબંધનરૂપ કર્તવ્યો, તાં અક્રિયા તે ક્રિયા જૂઠું વિગેરે અકર્તવ્યોને જાણતા નવં માનતા નથી તેમ તેના ફળ સુગતિ કુગતિ અથવા ન અનરકને પોતે સદ્ અમદના વિરેક રહિત હોવાથી હૃદય

વિચારતા નથી તેથી જેમ કહે તેમ ઇદ્રિયોના વિષયમા લુપ્ત થવાથી જૂઠા જૂઠા પ્રકારના જાળ અનુક્રમ કરીને દ્રવ્ય મેળવીને દેખીતા મનોહર કામ લોગોને તથા ઉચ્ચ નીચ કર્મ-જને આચર છે તેમા મુખ્ય રીતે લોજનનું કાર્ય હોવાથી તથા બીજા ઉપલોગો માટે તે અવજે માર્ગે ચઢેલા પોતે સાચુ જોક્ષી થકા નથી તેના જૂઠાપણાને જૈનાચાર્ય ખુલાસાથી જનાવે છે

તમારો માનેલો ઇશ્વર જધા કર્મ-જનુ મૂળ કાણુ છે, તેણુ તમે માનો ઠા તો તે ઇશ્વર પોતાની મેળે આ જધા જીવોને ક્રિયા કરવામા પ્રેરણા કરાવે છે અવજા બીજાનો પ્રેર્યો ક્રિયા કરાવે છે હવે જો તમે એમ માને કે ઇશ્વર સ્વય કરાવે છે તો પત્રી બીજા પોતાની મેળે ક્રિયા કરે તેમા જેમ અદર વ્યર્થ સુમડું વાય તેમ ઇશ્વરની કમ્પનાથી શુ લાભ ! કાણુ કે મો ક્રિયા પોતાની મેળે પોતાને કરવાની છે તેમા કોઈ રોકનાર નથી તેના કૃણ પણ પોતાને લોગવના જે પડે છે) હવે જો બીજા પક્ષ માનો કે ઇશ્વર બીજાની પ્રેરણાથી બીજા જીવો પાસે ક્રિયા કરાવે છે તો તે ઇશ્વરને પ્રેરણા કરનાર ઉપ- તેજ પ્રશ્ન ઉભો રહેશે કે તેનો પણ કોઈ પ્રેરનાર હોવો જોઈએ, એમ આ ૧૭મા દેવાલી અનવચ્ચા લગા લાગુ પડશે

વળી આ ઇશ્વર મહાપુરુષપણે હોવાથી વીનગગતાને પામેલો હોવા છતાં કેટલાકને નરકયોગ્ય પાપના કામ કરાવે

અને નરકમાં મોકલે, જીવંતજીવે સ્વર્ગ મોક્ષના કામ કરાવી તેમને સ્વર્ગના સુખ આપે કે મોક્ષના સુખ આપે ? (આવું પરાપકારી ઇશ્વરને વિના કારણ દ્વંદ્વ આપવું ઉચિત નથી)

કહિ તમે એમ માનો કે પોતે જીવે પ્રથમ શુભ અશુભ કર્મ કરે તેમના ફળ ઉદય આવતા ફરી તેવા પાપ કે વર્મ ફરી તેના ફળ લોગવે તો ઇશ્વર દોષને પાત્ર નથી પણ નિમિત્ત માત્ર છે આવું કહેશો તો તે પણ સુક્રિતનું મગત (જેસતુ) નથી કારણ કે પૂર્વે અશુભ તેજી થા માટે કર્યું કે તેને આવું ફળ લોગવવું પડે, તેથી તેજ દોષ આવીને ઉભો રહે છે

તમે કહેશો કે અજ્ઞ જતુ (મૂર્ખજીવ) કર્મ કરે છે તો આ પ્રથમ ઉભો રહે છે કે અજ્ઞજતુને તેણે કામ કરવાનું કાણે વહ્યું અને જો તમે એમ માનો કે તે અનાદિથી આત્મ આત્મ છે તો પછી શુભ અશુભ સ્થાનમાં જીવ પોતાની મેળે પ્રવર્તે તેમાં ઇશ્વરની વ્યવસ્થાની શું જરૂર છે તે જ કહ્યું છે

शस्त्रौपम्यदि सनघा चैत्रस्य त्रणरोदणे ।

असत्रस्य किं स्थाणोः, कारणत्र न कल्प्यते । १ ।

ચેત્ર નામના માણસને ગંજથી ઘા લાગે અને દવા ચોપડવાથી મટે તો વચમાં જેને મળ્યું નથી એના ઝાડના કાઠાની કાપા તરીકે કલ્પના રા કામ ન કરવી ?

વગી તમે કહે છે કે તનુ જીવન કરનાર જીવિ
પૂર્વક કોઈ જ કારણ કે તેમા સંસ્થાન વિગેરે નિયમન
છે અને જોમ દેવજા વિગેરે નિયમસર જનારેના છે તેનો
કર્તા છે તેમ તે સર્ગી વિગેરેનો કર્તા હોયો જોઈયે,
(જોનાચાર્ય કહે છે) આ તમારૂં માધન ઇશ્વરને સાધન
નથી કારણ કે તેની સાથે વ્યાપ્તિ સિદ્ધ થતી નથી પણ
દેવજા વિગેરેના દૃષ્ટાન્તમા જોમ ઇશ્વરવિના તે બીજાના કહેલા
તમે માને છે તેમ તનુ જીવનનો કર્તા પણ જીવે કેમ
ન હોય ? વગી સંસ્થાન સજ્જ માત્રથી જધામા જીવિપૂર્વકનું
કારણ માનશે તો તેપણ સિદ્ધ નહિ થાય જીવે રીતે ઉપ
પત્તિ ન થાય જોવા સાધ્ય માધનના પ્રતિજધનો અભાવ
છે (જ્યા જ્યા જાગર દેખશે ત્યા ઇશ્વર કૃત માની લેશે
તેમા દૃષ્ટાન્ત જોવું નહિ આપી શકો કે આ ઇશ્વરનું કરેલું
અને આ જીવનનું કરેલું) તમે કહેશે કે ત મિવાય
મ સંસ્થાન માત્ર દેખવાથીજ સાધ્યસિદ્ધિ થશે તો પછી અતિ
પ્રગલ્ભ આવશે જોમકે,

અન્યથા કૃમકારેણ, મૃદ્ધિકારસ્ય વસ્યચિન્ત્ ।

ઘટાદે' કરણાતિસંયેદ્ વન્મીકશ્યાપિ નત્કૃતિન્ ॥૧॥

કુભાટે માટીના ઘડાવિગેરેનો આકાર જનારો તે દેખીને
કોઈ જગ્યાએ માટીના રાફડાનો આકાર દેખીને કોઈ અનુ
માન કરી કે માટીનો આકાર તો કુભારજ કરે છે માટે આ

તાદૃશ પશુ કુભારે જ બનાવેલો છે (એટલે આ અનુમાન કરનાર જોયો મૂર્ખ છે તેવા તમે પણ મૂર્ખ ગણાશો) વગી ઇશ્વર સારું કરનારો હોવાથી વિચિત્રતા ન થાય, કારણકે જગતમા તેનાથી એક રૂપ થવું જોઈએ, તે પૂર્વે કહ્યું છે, વગી જોએ આત્માને અદ્વૈત માનનારા છે, તે અત્યંત યુક્તિથી રહિત હોવાથી આશ્ચર્ય કરવા યોગ્ય નથી, તે કહે છે તેમા પ્રમાણ નથી, પ્રમેય સિદ્ધ કરવા યોગ્ય નથી, તેમ સિદ્ધ કરનારો હેતુ નથી, તથા દૃષ્ટાન્ત નથી, તેમ તેનો આભાસ લે, વડે સમજતો નથી, કારણ કે બધા જગતનું એકપણ થાય, કારણ કે આત્માથી તે અભિન્ન છે, ત્યારે બધાના અભાવમા કોણ કોના વડે આ બોલે છે, તેમ માન્યું રચવાપણું જ નથી, આત્માનું એકપણ માનવાથી મર્વ એકાકાર હોવાથી હેતુ વિનાનું જગતનું વિચિત્રપણું થાય છે, તેથી આ પશ્ચિમ આવશે કે,

નિત્ય સત્ત્વમસત્ત્વ વા ડહેતો રન્યાનપેક્ષણાત ।

અપેક્ષાતો હિ ભાવાના, કાદાચિત્કત્વસમ્ભવઃ ॥૧૧॥

અન્યોની અપેક્ષા ન કરવાથી અહેતુને લીધે હમેશાં સત્ત્વ માયાપણું હોય કે અવિદ્યમાનપણું હોય, કારણ કે પદાર્થોનું અપેક્ષાથી કદી હોવાપણુંનો સંભવ થાય છે

આ પ્રમાણે અનેક યુક્તિઓ વડે વિચારતા ઇશ્વર કર્તૃત્વ તથા આત્મા અદ્વૈત પક્ષ કોઈ પણ રીતે ચોગ્યતા

પ્રાપ્ત કરતો નથી, તે પણ તે દર્શનમાં મોડેલા તે સબધી
જે હુ ખો યાય તેનાથી તેઓ પાળેલા પક્ષી માફક બધનથી
છુટી શકતા નથી, પણ પોતાના લાભમાં ઉપર બતા
વેલી પોતાની ઘટાડેલી યુક્તિઓ માની બેઠા છે, અને
તેને જ સાચી માની લેવાથી ન સારથી પાર ઉતરવાના નથી,
પણ ભોગોથી ખેદ પામેલા છે, વળી તે આવુ બોલે છે,

यस्य बुद्धिर्नल्प्येत, इत्वा सर्वमिदं जगत् ।

आकाशमिव परेन नामौ पापेन लिप्यते ॥१॥

ઈશ્વર જગત હણે બધુ, નહિ બુદ્ધિ લેવાય,
જેમ આગમાં પકથી, પાપી નહિ તે વાય

આવી રીતે અધુન બોલીને પૂર્વ સરીક છાડીને
મોક્ષ ન્યાનમાં જવાને બદલે તે વચમાં મ ગ્રારી કામ ભોગમાં
મૂડ બની ખેદ પામે છે, તે બધુ સમજી લેવું હવે યોગ્યા
પુરુષનું કહે છે,

अहावरे चउत्थे पुरिसजाए णियतिवाडएत्ति
आह्निज्जंड खेलु पाईणं वा ६ तहेव' जाव
सेणावडपुत्ता वा तेसिं चणंएगतीए सड्ढी भ-
वड, कामंतं समणा य माहणा य संपहारिसु

ગમણાણ જાવ મણ એસ ધમ્મે સુઅક્રવાણ
સુપન્નતે ભવડ ॥

ત્રીજા પુરૂષ પછી ચોથો પુરૂષ આવે છે, તે નિયતિ વાદી કહેવાય છે, પૂર્વે કહ્યા માફક બધું જાણુ કે પૂર્વ વિગેરે દિશામાથી સુદર કમળ લેવા આવે તેમ આ વારી કોઈ પુણ્યવાન રાજાની સલામા જ્યાં સર્વે સભ્યો સેનાપતિ કે તેના પુત્રો ગિરાજમાન હોય, ત્યાં ઉપદેશથી શ્રદ્ધાવાળા થાય, માટે ત્યાં નિયતવાદને માનનારા શ્રમણ સાધુઓ કે બ્રાહ્મણ (ઉપદેશકો) ત્યાં જાય અને સલામા જઈને પોતાનો મત સમજાવે કે અમે આ પ્રમાણે કહીએ છીએ, હવે તે પોતાનું મતબ્ય કહે છે —

હહ સ્વલ્લુ દુત્તે પુરિમા મવંતિ-એગ પુરિસે
કિરિયમાડક્રવડ એગે પુરિસે ણો કિરિય-
માડક્રવડ, જે ય પુરિસે કિરિયમાડક્રવડ
જે ય પુરિસે ણો કિરિયમાડક્રવડ દોવિ તે
પુરિસા તુલ્લા એગટ્ટા કારણમાવન્ના ॥

ટીકા — અહીં કોઈપણ કાળ ઇશ્વર વિગેરે કારણ નથી તેમ પુરૂષાકાર (કેવલ) પણ કારણ નથી, કારણ કે બધા

મરખી ક્રિયા (ઉદ્યમ) કર્યા છતાં નિયતિ (થવાનું હોય તે ભવિન-ચના)ના બળથી અર્થ નિહિ થાય છે, માટે નિયતિ જ મુખ્ય કારણ છે, તેનો સ્લોક કહે છે—

પ્રાપ્તવ્યો નિયતિસ્ત્રાશ્રયેણ યોડ્યઃ

સોડવશ્યમયતિ નૃણા શુભોડ્ગુમોગ

મૃતાના મટતિ નૃનેડપિદિ મયસ્ને,

નામાવ્ય મવતિ ન મારિનોડસ્તિ નાગઃ ॥૧॥

ભવિન-ચનાના બળના આશ્રયથી જે મળવાનું હોય તે અવશ્યે નરોને શુભ અશુભ મળે છે પણ જે મળવાનું નથી, તે ઘણી મહેનત કરે તોયે શુભોને મળતું નથી, તેમ થવાનું હોય તે નાશ થતું નથી

આ સંસારમા જે જાતના પુટપો છે, એક ક્રિયા બતાવે છે, એવે ઉદ્યમને માટે ત્યાગરમા કે પોતાના હેશમા પુરુષ કહે છે, તે કાળ પ્રવૃત્તિ વિગેરે ॥ પ્રેરણા ની જતો નથી, પણ નિયતિના બળથી તેને જલુ પડે છે, તેમ અક્રિયા પણ નિયતિને આધીન છે, તેથી ક્રિયા અક્રિયા બને પરત્ર છે, અને નિયતિને આધારે આવે છે, જે તે બને સ્વતંત્ર હોય તો ક્રિયા અક્રિયા બને નમાન ન ધાન તે ક્રિયા બને એક અર્થવાળી છે, નિયતિના વશથી તે નિયતિવાદ તથા અનિયતિવાદનો આશ્રય લે છે, આથી એમ પણ સમજવું કે ક્રિયા માફક કાર્ય કરવર કાળ વિગેરેને બનાવે છે, તે પણ નિય-

તિની પ્રેરણાથી જતાવે છે હવે નિયતિવાદી બીજા મતોનું
ખાતમ કરે છે

વાલે પુણ એવં વિપ્પહિવેદંતિ કારણ-
માવન્ને અહમંસિ દુક્ખામિ વા સોયામિ
વા જૂરામિ વા તિપ્પામિ વા પીડામિ
વા પરિતપ્પામિ વા ણો અહં એવમકાસિ
પરો વા જં દુક્ખહ વા જાવ પરિ-
તપ્પહ વા ણો પરો એવમકાસિ એવં
સે મેઘાવિ સકારણં વા પરકારણં વા
એવં વિપ્પહિવેદંતિ કારણમાવન્ને સે
વેમિ પાર્ડણંવા ૬

(નિયતિ સિચાયના મનો) જેઓ જાણ જેવા અજ્ઞાન
છે, તેઓ એવું માને છે કે હું સુખનો હું બનો કે ધર્મ
પાપનો કર્તા છું, અવગત કાળ ઈશ્વર વિગેરે કારણ છે આવું
તેમના દૃઢ્યમા જોડું ઠસવાથી તેઓ સમજે છે કે હું
શરીર સજાથી કે મન સજાથી હું જા અનુભવું છું,
તથા ઈષ્ટ (અનુકુળ)નો વિચોગ નથા અનિષ્ટ (પ્રતિકુળ)
નો સયોગ થવાથી તે સજાથી શોક અનુભવું છું, તથા

પાપાગિ-શરીરનું બળ ખરે છે, (જોણુ થાય છે) તથા
 ઇશ કે અવ્યત્ ક્રીડાને અનુભવુ છુ, તથા પરિતાપ
 અનુભવુ છુ તથા સુરામિ-અનાર્થ (અયોગ્ય) કૃત દરવાના
 વર્તેલા આત્માને નહુ છુ અનર્થ ધવાથી પચ્ચા, છુ,
 ધી તે જોમ માને છે કે દુષ્ણ અનુભવુ છુ અને જીજ્ઞાસે
 ઇશ ક્રીડા વડે અકાર્ય કડુ છુ, તેજ પ્રમાણે જીજ્ઞાસે પણ
 જા શોક વિગેરે મારી માફક અનુભવે છે, અથવા તેણે
 અને દુષ્ણ દીધુ તે દુષ્ણ ભોગવુ છુ, તે જાનાને છે કે મને
 જીજ્ઞાસે દુષ્ણ કે છે, અને શેવે છે, આ પાતાથી તથા પરથી
 જ મુખ યથેક્ષા માનનાજ બાજ જેવો જાણે છે કે સ્વર્ગ
 જ મુખ પુરુષ (ઉગ્રમ)ની યથેક્ષુ છે, તે પુરુષાકાર (ઉગ્રમ)
 પ્રધાન માને છે, આ પ્રમાણે ઉગ્રમને જાણપણ જાતા
 જીને તે પોતાનો મત કહે છે, મેધા-મર્યાદા કે જુદી-તેનાથી
 પુરુષ મેધાવી (દાહયો) નિયતિવાદી આવુ જાણે છે કે જે
 દુષ્ણ પામુ છુ, શેવ કડુ છુ, ક્ષીણ માર્ક છુ પરિતાપ
 પામુ છુ, પીડા પામુ છુ, તે મે દુષ્ણે કર્યા નથી, તેમ
 જીજ્ઞાસે પણ કર્યા ના, પણ નિયતિથી આલ્યા છે, પણ
 તેમા પુ પનો ઉગ્રમ કામ લાગનો નથી, કારણ કે જધાને
 આત્મા અગ્રજામણે નથી કે તે દુષ્ણ યનારી ક્રિયાઓ
 કરે, પણ નિયતિ તેની ઈચ્છા ન હોય તો પણ તેને પાપ
 કરાને છે, તેથી દુષ્ણની પરપરા ભોગવવી પડે છે, આજ
 કારણુ બધે ચેતનું, આ પ્રમાણે નિયતિવાદી, દાહયો, અને

છે, પણ તે તેની લૂચાઈ છે, તે જોનાચાર્ય કહે છે, કે
 પોતે નજરે ઉદય કરતાને જુએ છે, છતાં તેને છાડીને
 જે નિયતિવાદ દેખાતો નથી, તેનો આશ્રય લેવાથી મહા
 વિવેકી જાને છે, તેને કહેવું કે તમે પોતાનાથી કે બીજા
 નાથી હું ખ વિગેરે ભોગવવા છતાં નિયતિકૃત શા માટે
 જતાયો છો આત્માનું કરેલું શા માટે માનતા નથી તેના
 સ્વભાવમા નિયતિવાદી કહે છે કે નસત્ (પાપ) કૃત્ય કરવા
 છતાં હું ખ ભોગવતો નથી, બીજો માફ કૃત્ય કરવા છતાં
 હું ખ ધાય છે માટે નિયતિ માનીયે છીએ, આ પ્રમાણે
 નિયતિથી મિદ્ધ કરી નિયતિવાદી કહે છે કે જાણુ નિયતિને
 આધીન છે, તે કહે છે,

જે તસ થાવરા પાણા તે સંઘાપમાગચ્છં-
 તિ-તે એવં વિપરિયામમમાવજ્જંતિ તે એવં
 વિવેગમાગચ્છંતિ તે એવં સંગતિયતિ ઉવેહાણ,
 ણો એવં વિપ્પહિવદંતિ, તંજહા-કિરિયાતિ
 વા જાવ ણિરણ્તિ વા અણિરણ્તિ વા એવં તે
 વિરૂવ રૂવહિ કમ્મસમારંભેહિ વિરૂવરૂવાહં
 કામભોગાહં સમારંભંતિ ભોયણાણ

તસ્ય જીવો તે જાય પામેવા દેખાય તે એ ઇંદ્રીથી પાચ ઇંદ્રી
સુધીના તથા આત્મ-ચિત્ત રહેનાગ એકે દ્વિય પૃથ્વી વિગેરે
પ્રાણીઓ (જીવો) છે, તે નિયતિના લીધે ઔદારિક વિગેરે
શરીર મેળવે છે, પણ કર્મ વિગેરેથી તેને શરીર મળતુ નથી,
તથા એ જ જન્મમા જાળકુમાર જીવાન જુદો પણ વિગેરે
જુદુ જુદુ રૂપ આકાર ધરે છે, તે નિયતિથી થાય છે,
તથા નિયતિથી જ શરીરથી જીવ જુદો પડે છે, તથા નિય
તિથી જુદાં કાણો લગડો વામન (હીંગણો) જરા મરણ
રોગ શોક વિગેરે બીજાત્મ (નિંદનીય) અવસ્થા આવે છે,
આ પ્રમાણે ત્રસ આત્મર જીવોની દશા થાય છે, આ પ્રમાણે
નિયતિવાળીઓ નિયતિનો આશ્રય લઈને તે નિયતિની
ઉત્પ્રેક્ષા (આધાર) રાખીને પરલોકથી ન ડરતા તે આત્મ
જાણના નથી કે ક્રિયા તે સાડ કૃત્ય કે અક્રિયા-પાપ છે, પણ
નિયતિનો આધાર માનીને તેને માથે દોષ મુકીને જીવી
જીવી જાતના લોગો દનાદો લેવા માટે નવા નવા અકૃત્ય
કરીને ખાવા પીના વિગેરે લોગો માટે પાપો કરે છે, તેથી
જેનાંમાર્ગ કહે છે કે

एवमेव ते अणाग्न्या विपडिवन्ना तंसह-
हमाणा जाव इति ते णो हव्वाएणो पाराए
अंतरा, कामभोगेसु विसण्णा चउत्थे पुरिस-

જાણિયડ વાડણતિ આહિણ ડચ્છેતે ચત્તારિ
 પુરિસજાયા ણાણા પત્તા ણાણાછંદા ણાણા-
 સીલા ણાણાદિટ્ટી ણાણારુડં ણાણારંભા ણાણા-
 અજ્ઞવસાણસજુત્તા પહીણ પુવ્વસંજોગા
 આરિયં મગ્ગં અસંપત્તા ઇતિ તે ણો હઠ્ઠવાણ
 ણો પારાણ અંતરા કામ ભોગેસુ વિસણ્ણા । ૨૨ ।

ઉપર જતાવ્યા પ્રમાણે તે અનાર્યો વિરૂપ (એકાત) નિયતિ માર્ગને પકડી બેઠેલા છે

પ્ર-કેવી રીતે તેમનામા અનાર્યપણું છે ?

ઉ-યુક્તિ રહિત નિયતિવાદ પકડી બેઠા છે તેથી, (એનાઅર્ય તેની ભૂલ જતાવે છે)

પ્ર-આ તમારી માનેલી નિયતિ અથ કે બીજી નિયતિથી નિયતિ સ્વભાવને નિર્માણ કરે ? જો તમે એમ કહો કે સર્વ પદાર્થોને તે નિયતિ નિર્માણ કરે તો પછી એમ કા કહેતા નથી કે તે પદાર્થોનોજ સ્વભાવ (ગુણ) છે, કે તે પ્રમાણે થાય છે, પણ તમારો માનેલી નિયતિથી ઘણા દોષ લાગુ પડે છે તેવી નિયતિનો આશ્રય વ્યર્થ કા લેા છે, તમે બીજી નિયતિથી નિર્માણ માન્યો તો એક

પછી એક નિયતિ લાગુ પાડના અનવચ્છા દોષ લાગુ પડ
 વળી નિયતિનો આ સ્વભાવજ્ઞ માનો તો પછી જાણ પડે
 થોડા એક જ નિયતિ હોવાથી જાણતું એક ૨૧૩૫
 જોઈએ, પણ જુદા ૨૧૩૫ ન હોય જોઈએ,
 તે નિયતિ એકજ હોવાથી તેનાથી યનારા જાણ ક
 પણ એક આકારે વધા જોઈએ તેમ યના જગતમા અ
 જગતમા વિચિત્રતા થવી ન જોઈએ આ યતુ દેખાતું ન
 તેમ ઈંદ્ર પણ નથી, આ પ્રમાણે સુપ્તિઓથી વિચાર
 કાઢી અથો ઘટતી નથી, વળી તમે નિયતિને સ્થાપવા
 જે પુરૂષો ક્રિયાવાળી અક્રિયાવાદીનો દુષ્ટાત આપો છે કે
 મમાન છે, તે પણ તમારૂં કહેવું પ્રતીતિ (ખાત્રી) આ
 નથી, પ્રથમ તો એક ક્રિયાવાદી બીજો અક્રિયાવાદી તે
 તુલ્યપણ કેવી રીતે થાય? જ ને પ્રત્યક્ષ જુદા અભિ
 યાગના હતા એક નિયતિથી તેના નિયતપણાથી આ જ
 તુલ્યના મનાવશે તો તે તમારા જગ મિત્રો માની
 (ન્યાયે આશ્વનારો નહિ માને) કારણ કે નિયતિનું અપ્ર
 છે, અપ્રમાણપણ ઘોડામા અમે ઉપજાતાં જુદાં છે, વળી
 કહે છે કે 'દુ' જે દુષ્ટ વિગેરે ભોગવું હું, તે
 કર્યું નથી," તે તમારૂં વચન જાણક જેવું છે, (જ
 પણ તેવું ન જાણે!) તમે એટલું પણ જાણતા નહ
 જન્માતરમા જે શુભ અશુભ કર્મ કર્યા હોય, તે અ
 ભોગવાય છે, કારણ કે પોતાના કહેવા કર્મના દુષ્ટ

વામા હવેને પૂર્વકૃત્ય જ ઇશ્વરરૂપે છે તેજ કહ્યું છે કે,
યદિદ ક્રિયતે કર્મ તત્પરત્રોપમુજ્યને

મૂલસિક્તેષુ દૃષ્ટેષુ, ફલ શાસ્ત્રાસુ જાયને ॥૧॥ -

અહીં ઠર્યા જે કર્મો પ બવે ભોગવાય

મૂળે સિન્ધ્યા ગ્રાહ તે શાખામા ફળ થાય

યદુપાત્તમન્યજન્મનિ શુભમશુભ વા સ્વકર્મ પરિણત્યા

તન્નૃત્યમન્યથા નો કર્તુ દેવાસુરૈરપિ હિ ॥૨॥

પૂર્વ જન્મે જે કયા, શુભાશુભ ફળ અહીં

તે બદલવા સુર અસુર, થાય સમર્થ નહીં

આવું નજરે દેખવા અનુભવવા છતાં નિયતિવાદ માનનારા અનાયો યુક્તિ રહિત નિયતિને પડી બેઠેલા પાપ પુણ્યના ફળ ન માનીને પાપ કરી વિષય સુખની તૃષ્ણામા દુખી થયેલા છે આ ચોથા પુરુષ નિયતિવાદની કવા થઈ, હવે તે ચારેની વાત દુઃખાણુમા અમજાવે છે, (૧) તે જીવ તેજ શરીર માનનારો (૨) પથ મહાભૂતની સૃષ્ટિ માનનારો (૩) ઇશ્વર બધું કરે છે, તેવું માનનારો (૪) નિયતિવાદને માનનારો તે ચારેમા જુદી જુદી જુદી છે, જુદા જુદા અભિપ્રાય છે, જુદા જુદા અનુબંધાન છે, જુદી જુદી દૃષ્ટિ (મતવ્ય) છે, જુદી જુદી રૂચિ-ચિત્તનો અભિપ્રાય છે, જુદા જુદા પ્રકારે અધ્યવસાય (વિચાર) કરી જુદા જુદા ટોળા બધાઈને માટે ઉદ્યમ કરના છે, ઘરનો પરિવાર માતા

પિતાં શ્રી પુત્ર વિગેરે કાઢીને પાપ કૃત્ય છોડવાથી આર્થ નિર્દોષમાર્ગને ધાન્યે, તેને જલ્દી તેથી ઉઠતા માર્ગે ચાલી નામ્નિક વિગેરે થવાથી ઘરનો પરિવાર ધન વિગેરે છોડવાથી અહીં સુખી નથી અને ઉપાધિ રહિત મોક્ષનો દાતાર ઉત્તમ ધર્મનો માર્ગ ન પકડવાથી સસારથી પાગ ઉતરવાના નથી તેમ જીજ્ઞા જન્મમા પણ સુકૃતના અભાવે સુખ પામવાના નથી, એટલે ન ધરના તેમ ન મોક્ષના, એમ અધવચ કામ લોગની લાલમાંથી લપટાયેલા મસાર કીચડનાગા ખાડામા ખુચેલા જેમ હાથી ખાડામા કાઢવામા ખુચેલો દુખી છે, તેમ તે આદે મતનાળા દુખી થાય છે, હવે લોકોત્તર (શ્રેષ્ઠ) ભિક્ષા વૃત્તિવાળા ભિખુ (જેન નિર્મથ સાધુ) પાચમેા જે પુરૂષ જાત છે, તેનું ચર્તન જતાવે છે,

સેવેમિ પાર્ડણં વા ૬ સંતેગતિયા મણુસ્સા
ભવંતિ તં જહા આરિયા વેગે અણારિયા વેગે
ઉચ્ચાગોયા વેગે ણીયાગોયા વેગે કાયમંતા
વેગે હસ્સમંતા વેગે સુવન્ના વેગે દુવન્ના વેગે
સુરુવા વેગે દુરુવા વેગે તેસિ ચણં જણજાણ-
વયાહં પરિગ્ગહિયાહં ભવંતિ, તં અપ્પયરાં વા

વામા હયોને પૂર્વકૃત્ય જ ઇશ્વરરૂપે છે તેજ કહ્યું છે કે,
યદિહ ક્રિયને કર્મ તત્પરત્રોપમુજ્યતે

મૂલસિક્તેષુ રક્ષેષુ, ફલ શાસ્ત્રાસુ જાયને ॥૧॥

અહીં કર્યા જે કર્મો પરભને લોગનાય

મૂળે મિત્ર્યા ઝાડ તે શાખામા કળ થાય

યદુપાત્તમન્યજન્મનિ શુભપ્રશુભ વા સ્વકર્મ પરિણત્યા

તત્ક્રમ્યમન્યથા નો કર્તુ દેવાસુરૈરપિ હિ ॥૨॥

પૂર્વ જન્મે જે કર્યા, શુભાશુભ ફળ અહીં

તે બદલવા સુર અસુર, યાય સમર્થ નહીં

આપુ નજરે દેખવા અનુભવવા છતાં નિયતિવાદ માનનારા અનાર્યો યુક્તિ રહિત નિયતિને પકડી બેઠેલા પાપ પુણ્યના ફળ ન માનીને પાપ જરી વિષય મુખની તૃષ્ણામા દુઃખી થયેલા છે આ ચોથા પુરૂષ નિયતિવાદની કથા ધર્મ, હવે તે ચાટેની વાત દુઃખાણમા ચમત્કર્ય છે, (૧) તે જ તેજ શરીર માનનારો (૨) પચ મહાભૂતની સૃષ્ટિ માનનારો (૩) ઇશ્વર બધું કરે છે, તેવું માનનારો (૪) નિયતિવાદને માનનારો તે ચારેમા જુદી જુદી યુદ્ધિ છે, જુદા જુદા અભિપ્રાય છે, જુદા જુદા અનુધાન છે, જુદી જુદી દૃષ્ટિ (મતન્ય) છે, જુદી જુદી રૂચિ-ચિત્તનો અભિપ્રાય છે, જુદા જુદા પ્રકારે અધ્યવસાય (વિચાર) કરી જુદા જુદા ટોળા બાધાઈને માટે ઉગ્રમ કરના છે, ઘરનો પરિવાર માતા

પિતા સ્ત્રી પુત્ર વિગેરે છેડીને પાપ કૃત્ય છોડવાથી આર્થ
નિર્દોષ માર્ગને ધાગ્યો, તેને બદલે તેથી ઉઘટા માર્ગ ચાલી
નાસ્તિક વિગેરે ધવાથી ધત્તો પરિવાર ધન વિગેરે છોડવાથી
અર્ધા મુખી નથી અને ઉપાધિ નહિત મોદ્દનો દાતાર ઉત્તમ
ધર્મનો માર્ગ ન પડેવાથી સસાગ્રી પાડે ઉત્તરવાના નથી
તેમ બીજા જન્મમાં પણ સુદ્ધનો અભાવે સુખ પામવાના
નથી, એટલે ન ઘરના તન ન મોદ્દના, એમ નમવચ કામ
સોગની લાલસાથી લપટાયેલા વસા કીચડવાના ખાદામાં
ખુચેલા જેમ હાથી ખાદામાં કદવમાં ખુચેલા હુખી છે,
તેમ તે ચારે ખેતુવાન હુખી ચાલે છે, હવે લોકોના
(કેદ) તિલાવૃત્તિવાળા નિનુ (કેત નિર્મલ ગ્રાહ) પાવમે
ને પુરુષ કાવ છે, પુરુષ વર્તન બચાવે છે,

‘સેવેમિ પાડેવા દ્ સંતેગતિયા મળાદ્ય

ભવંતિ ત જદ્દ આરિયા વેગે અજામિ

ઉચ્ચાગોયા વેગે ણીયાગોયા વેગે

વેગે હસ્સમંતા વેગે સુવત્તા વેગે દુવત્તા

સુરુવા વેગે દુરુવા વેગે તેમિ

વયાડં પરિગ્ગહિયાડં ભવંતિ, તં

एवं से मेहावी पुव्वमेव अप्पणा एवं, समभि
 जाणेज्जा, इह खलु मम अन्नयरे दुक्खेरोया
 तंके समुप्पज्जेज्जा अणिट्ठे जाव दुक्खे णो
 सुहे से हंता भयंतारो ! णायओ इमं मम
 अन्नपरं दुक्खं रोयातंकं परियाडयह अणिट्ठे
 जाव णो सुहं, ताऽहं दुक्खामि वा सोयामि
 वा जाव परितप्पामि वा, इमाओमे अन्नयरातो
 दुक्खातो रोयातंकाओ परिमोएह अणिट्ठाओ
 जाव णो सुहाओ एवमेव णो लद्ध पुव्वं भवड,
 तेमि वा विभयंताराणं मम णाययाणं अन्नयरे
 दुक्खे रोयातंके समुपज्जेज्जा अणिट्ठे जाव णो
 सुहे, सेहंता अहमेतसिं भयंताराणं णाययाणं
 इमं अन्नपरं दुक्खं रोयातंकं परियाडयामि,
 अणिट्ठं जाव णो सुह, मा मे दुक्खंतु वा जाव

મા મે પરિતપ્પંતુ વા, ડમાઓણં અણ્ણયરાઓ
 દુવ્વવાતો રોયાતંકાઓ પરિમોણ્મિ અણિટાઓ
 જાવળો સુદ્ધાઓ ણ્વમેવ ણો લહ્હપુવ્વં ભવડ,

ઉપર બનાવ્યા પ્રમાણે વૈરાગ્ય ચિત્તવાળો મેધાવી સમગ્ર
 છે કે તે જોતર જમીનમાં ઉપર મમત્વ કરવા છતાં તથા
 શબ્દ વિગેરે ઉપર રાગદ્વેષ કરવા છતાં તે કામ ભોગો કે
 વસ્તુઓ તે દુખીયાને દુખથી સુકાવતા નથી, તે સૂત્રકાર
 પોને બતાવે છે કે આ મનુષ્યને તે કામભોગો પોતેધો. કાજ
 ભોગવ્યા છતાં તે ત્યાજ કામભોગોથી દુખીયો થાય, તે
 વખતે તને તે મદદ કરતા નથી, અથવા સ્વપ્ન આપતા નથી,
 પણ તે કામભોગોથી મુ પતિવ્રામ આવે છે તે કહે છે,
 (પુનઃ નિવાન કરવાથી પુરુષ) એ કામભોગોથી પુરુષને
 વ્યાપ્તિ થાય, ૧ ના જૂઠાપો આવે ત્યાં અથવા નાન વિગે
 રેનો ઉપદ્રવ આન ત્યારે પોતે કામભોગોને તજી દે છે,
 અથવા પેમા સજિ વિગેરના અભાનથી તે પુરુષને ભોગો
 તજી દે છે, ત્યાજ તે નિશ્ચય કરે છે કે કામભોગો જુદા છે,
 હું જુનો છું, ત્યારે આત્માથી ભિન્ન એવી પરવસ્તુ ઉપર
 આ માટે અનોજ મોહ કરવો જોઈએ, આવું વિચારીને કેટ
 લોક મહાપુરુષો કામભોગોને ડહવા, વિચારે છે કે અમે
 કામભોગોને છોડીશું વળી તે જ આત્માને વૈરાગ્ય ધરાવું

પરકૃત કર્મણિ યસ્માન્ન ક્રાપતિ સક્રમો વિભાગો વા
તસ્માત્સત્વાના કર્મ યસ્ય યત્તેન તદ્વેત્તમ્ ॥૧૧॥

ળીજાના કરેલા કર્મ ળીજામા જવાનો મ'પૂર્ણ ફેરફાર વાય કે
થોડોપણ ભાગ જતો નથી, માટે જીવોએ જે કર્મ કર્યા તેના
ફળ તેજો જ લોગવવા તેથી જીનાચાર્ય કહે છે કે પોતાના
કરેલા કર્મ તેનું ફળ તેજ ઇશ્વર રૂપે એ જીવોને છે અર્થાત
ઇશ્વરની ગ્રેરણા અન્ય લોકો કહે છે તેમા ગ્રેરણા ફક્ત
પોતાના આપેલા કર્મ છે, તેથી તે કર્મના અનુમાર પ્રત્યેક
જીવ જન્મે છે, અને આયુ પુરૂ થ ॥ તે પોને મરે છે, તેજ
કહયું છે કે

एकस्य जन्म मरणे गतयश्च शुभाशुभा भवावर्ते
तस्मादाकालिक हितमेकेनैवात्मनः कार्यम् ॥१२॥

એકના જન્મ મરણ અને શુભ અશુભ ગતિઓ આ ભવ-
ચક્રમા વાય છે, માટે હેવટ સુધીનું કિંત થાય તેવું કૃત્ય
પોતાનું પોતે કરવું, વળી પોતે ખેતર, ઘર, ચાની સોનું વિગેરે
પન્થિત કે મધુર શબ્દો વિગેરે વિષયોને તવા માતા પિતા
નો વિગેરે ને છોડવું હવે દરેકને શુ શુ વાય છે તે જતાવે
છે, જ જા-કલહ દરેક ને જુદો થાય છે, ળીજા કષાયો પણ
તેમજ જાણવા, કોઈને જોછો અને કોઈને વધારે કોષ વિગેરે
થાય છે (જધાને સરખા ન હોય) તેજ પ્રમાણે સજ્ઞા-જ્ઞાન-
પદાર્થોનું જોળખવું તે પણ દરેક જીવને જોણું કે સહેજ વધારે
મારૂં, તેથી પણ માત્ર એમ અનેક પ્રકારનું જ્ઞાન વાય છે, કારણ
કે કેવળજ્ઞાન થાય, ત્યા સુધી વધતું વધતું કે ઘટતું-ઘટતું

દેવેક જીવને હોય છે, તેજ પ્રમાણે મનન તે વિચારણા શક્તિ વિદ્યા તથા સુખ હુ ખની વેદના (અનુભવ) તે તે દેવેકને જુદી જુદી હોય છે હવે મમાસિ કરના દહે છે કે અન્યનું કરેદુ પોતે ન ભોગવે પણ જન્મ જરા મન્ય વિગેરે પોતાનું પોતે ભોગવે, માટે આ ન્યાન જાનિના મનથી મંસાન થમ રમા જમના જીવને ઘણી પીડા મના તે કે મગા વહાલા તેને જાણવા નથી, તેમ જાણ્યામાં પણ શરણ માટે થતાં નથી, કારણ કે પુરૂષ કામના ઉદયથી કે જીભ કારણે તે સનાને છોટે છે, જાધવો કે મજનો (મીકુ બોલે ન્યા સુધી વહાલા લાગે છે, પછી વદવાડ થના જુદા પડે છે) તેથી પોતાના નથી, અથવા તે પુરૂષ પોતે દુરાચારી નીકળે તો તેને ધન-માધી તેના સગા જ દૂર દરે છે, અને સગપણનો વ્યવહાર છોટે છે, તેથી એવું ચિતવણું કે આ જ્ઞાતિના સયોગા માગથી મિત્ર છે, અને તે જાધાથી હું જુદો છું

સં કિમગ પુણ વયં અન્નમન્નેહિં નાતિસંજો-
ગેહિં મુચ્છામો ડતિ સંસ્વાણં નાતિ સજોગં
વિપ્પજહિસ્સામો, સે મેહાવી જાણેજ્ઞા વહિ-
રંગમેય, ડણમેવ ઉવળીયતરાગં, તં જહા-હત્યા
મે પાયા મે વાહા મે ઝરુ મે ઉદરં મે મીસંમે

બળ ઓછું થાય છે, વળી જ્યારે યૌવન અવસ્થા જાય છે, ત્યારે શરીરના બધા બધનો ઢીલા થતા શક્તિ આપે આપ ઓછી થાય છે, તથા રગથી તથા કાતિથી શરીરનો દેખાવ ખરાબ થાય છે, તે સળધે સન્નતકુમારનું ચન્નિ અહીં વિચારી લેવું, તથા શુદ્ધ શરીર થતા કાન વિશે ઈદ્રિયો પોતાનાં વિષયો પાસેથી શકવા મમર્થ નથી, તેજ કહ્યું છે, વાલ્ય બુદ્ધિર્વયો મેષા ત્વક ચત્સુઃ શુક્રવિક્રમાઃ

દશકેષુ નિવર્તન્તે મનઃ સર્વેન્દ્રિયાણિ ચ ॥૧૧॥

બાળપણ બુદ્ધિ ઉભર કહાપણ આમડીની કોમળતા આપનું તેજ વીર્ય અને પરાક્રમ મનની વિચારણા શક્તિ તથા બધી ઈદ્રિયોની શક્તિ ગૂઢાપાના દરાકાઓમા ક્ષીણ થાય છે, તેમજ વધારે જૂઠાપો આવતા શરીરના મજબુત માધા પણ ઢીંચણ તથા કોણીના ઢીલા પડી જાય છે, વળી કાળાના ધોળા વાળ થતા આંખ માથુ ધોળું લાગતા પોતાનું શરીર પોતાને ગમતું નથી નો પડી બીજાને તે કેમ ગમે ? તે કહે છે,

વલિ સતતમસ્ય શેપિત શિથિલ સ્નાયુરત વહેરમ
સ્વયમેવ પુમાન્ જુગુપ્સતે, કિમુક્તાન્તા કમનીય વિગ્રહાઃ ॥૧૨॥

જ્યા ત્યા આમડીમા વળ પડી જયા હોય, અને માસ મુકાવાથી હાડકા રહ્યા હોય અને કદ્દત ઢીલા સ્નાયુવાળુ શરીરનું ખોણુ હોય, તેવા શરીરને જોઈ પોતે પુરુષ નિંદે છે, તો પછી સુદ શરીરવાળી સ્ત્રી તેવા પુરુષને કેમ ન નિંદે ?

વળી કાળો કેયો બૂદાપાડપ જળમા નહાવોથી ધોળા થાય છે, આ પ્રમાણે બૂદાપાથી મન્મતિ (કહાપણ) આવતા આવું વિચારે, કે આ માફ ઉદાર શરીર જીવાન અવસ્થામાં સારા રૂપવાળુ સારા આહારથી પોષેલુ આયુ ઓર્ધ્વ યતું દોવાથી સર્વથા તજવાનું છે એવું સમજીને શરીરની અનિત્યતા ભાવીને સુ સારની અમાગતા સમજીને ધરનો બધો પ્રપચ ઉઠીને ત્યાગવૃત્તિને પામીને તે સાધુ રહેને લાજુ સયમ (ઘણા કાળ સુધીનું) પાળવાને દીક્ષા લેઈ એચરી માટે તૈયાર થાય છે, તે સમયે બે પ્રકારના લોકને બલે, તે બે પ્રકારને બતાવે છે, પ્રાણુ ખારણુ કરનારા જીવો, તેમ પ્રાણુ ખારણુ નહિ કરનારા અજીવો છે, તેમજ ધર્મ અધર્મ બંને આકાશ વિગેરે છે, હવે સાધુની અહિંસાની પ્રસિદ્ધિ માટે જીવોના બે વિભાગ બતાવે છે, ઉપયોગ લક્ષણવાળા જીવોના બે વિભાગો છે, ત્રાસ પામે તે ત્રસ બેઈદિથી પચેદિ સુધી અને સ્થિર રહે તે સ્થાવર-પૃથ્વીકાય વિગેરે-તે પણ સૂક્ષ્મ બાદર પર્યાપ્ત અપર્યાપ્ત વિગેરે ઘણા બેદવાળા બધુવા, એના ઉપર ઘણા પ્રકારે વ્યાપાર (વ્યવહાર) ચાલે છે, હવે તેના આરબનો વ્યાપાર કરનારા બતાવે છે,

इह खलु गार्त्त्या सारंभा सपरिगहा,
संतेगतिया समणा माहणा वि सारंभा सप-
रिगहा, जे इमे तसा यावरा पाणा ते सयं

સમારંભંતિ અન્નેણ વિસમારંભવેતિ, અણ્ણંપિ
 સમારંભંતં સમણુજાણંતિ ॥ ડહ સ્વેલુ ગારંત્યા
 સારંભા સપરિગ્ગહા, સંતેગતિયા સમણા
 માહુણા વિ સારંભા સપરિગ્ગહા, જેડમે કામ-
 મોગા સચિત્તા વા અચિત્તા વા તે સયં પરિ-
 ગિણંતિ અન્નેણ વિ પરિગિણહાવેતિ અન્નંપિ
 પરિગિણંતં સમણુજાણંતિ ॥

આ સમાગ્રમાં (ખુબ વાક્ય શોભા-માટે છે) ગૃહ-ધર
 તેમાં રહે તે ગૃહસ્થો આરભ કરનારા છે, તથા, પરિશ્રદ્ધિ
 રાખનારા છે, તે ગૃહસ્થો સિવાય બીજા સાધુ ગણાતા બૌદ્ધ
 શ્રીમણી સોપણ સંધવુ ધાનવાની અનુમતિથી આરભવાળા
 છે, તથા દાસદામીનો, પત્રિશ્રદ્ધી, પત્રિશ્રદ્ધવાળા છે, તથા
 પ્રાક્ષણે પંથુ તેવા ને છે, એમના સારણપણાને સૂત્રકાર
 પ્રકટ બતાવે છે કે, ઉપર બતાવેલા ત્ર્યં ધાવરને પોતે
 આરભ કરીને હશે છે, તેમ બીજાને પ્રેરણા કરીને હણાવે
 છે, બીજા તેમ જ બીજાની સાથે સર્વા નિષ્કાર કરે છે,
 બીજા પાસે દેશવેલિ જ્ઞાનજોવે જ્યાપાર કરનારને જાણું
 મારે છે, એવું સિદ્ધિ મળવાની હવે લોગનુ મુખ્ય કારણ
 પરિશ્રદ્ધિ બતાવે છે, અહીં ગૃહસ્થો સારભ સપરિશ્રદ્ધિ છે,

તેમ શ્રમણ પ્રાણી છે, તેઓ આરબ ગળીને શુ કહે છે તે ખતાવે છે, આ કાર્મ પ્રધાનભોગી છે, તે કાર્મ ભોગ છે, તેમાં સ્ત્રીના અંતરે સ્પર્શ કરવો તે કાર્મ છે, અને ફુલની માળા તથા વાણી વિગેરેના રસ લેવો તે ભોગ છે, તે સચિત્ત અચિત્ત બંને પ્રકારે છે, તેનું મુખ્ય કારણ અર્થ (પિના) છે, તે સચિત્ત અચિત્ત ભોન અથવા પૈમાને કાર્મ-ભોગના અર્થોના ગૃહસ્થ શ્રમણ તમા માહણે પોતે શ્રદ્ધા કરે છે, અને બીજા પાસે શ્રદ્ધા કરાવે છે, અને તે શ્રદ્ધા કરનારને વખાણે છે, હવે કુઠાબુખા ખતાવે છે,

હહ સ્વલુ ગારત્યા સારંભા સપરિગ્ગહી,
સંતે ગતિયા સમેણા માહણા વિ મારંભા સપ-
રિગ્ગહા, અહંસ્વલુ અણારંભે અપરિગ્ગહે, જે
સ્વલુ ગારત્યા સારંભા સપરિગ્ગહા, સંતે
ગતિયા સમેણા માહણા વિ સારંભા સપરિ-
ગ્ગહા, એતેસિં ચેવ નિસ્સાણ વંમચેરવાસં
વસિસ્મામો; કસ્સણં તંહેહં! જહાપુવ્વં તહા
અંવરં જહાં અવરં તહાપુવ્વં, અંજૂ એતે અણુ-
વરયા અણુવટિયા પુણગિં તારિસગાં ચેવ ॥

અહીં તે ગૃહસ્થોને આરભ પરિગ્રહવાળા બુદ્ધિ, તેમજ કેટલાક શ્રમણ તથા બ્રાહ્મણોને પણ તેવા દેખે, તેથી તે માધુ વિચારે કે હું ફક્ત અનારભી તથા અપરિગ્રહી છું, આ ગૃહસ્થો તથા શ્રમણો વિગેરે સારભાદિ ગુણયુક્ત હોવાથી તેમની નિશ્ચયે-આશ્રય લઈને બ્રહ્મચર્ય તથા સાધુનો આચાર પાળીશું, અને આરભ તથા પરિગ્રહ ત્યાગેલા રહીશું, તેનો સાર આ છે કે ધર્મનો આધાર રહે છે, તેની પ્રતિપાલના માટે આહાર વિગેરે માટે આરભ પરિગ્રહવાળા ગૃહસ્થોની નિશ્ચા લઈને દીક્ષા પાળીશું,

૩—જે તેમનો આશ્રય લઈને વિહાર કરવો છે, તે પછી શા માટે તે ગૃહસ્થ શ્રમણ તથા બ્રાહ્મણ વિગેરેને ઓડવાનું કહો છો ?

આચાર્ય તે શકાને સમજીને તેનો ઉત્તર આપે છે, કે પ્રથમ તે ગૃહસ્થ વિગેરે દોષોથી દોષિત છે, તથા કેટલાક સાધુઓ પ્રથમ ગૃહસ્થ ભાવમા આરભ પરિગ્રહવાળા હતા, અને દીક્ષા લીધા પછી પણ તેવા આરભ પરિગ્રહવાળા રહ્યા, તેથી આચાર્ય તે બંને પદ ()ને નિર્દોષતા બતાવવા કહે છે, કે પછી તે પ્રમત્યાના સમયે તથા પ્રથમ ગૃહસ્થાવાસમા પણ જો આરભ પરિગ્રહ રાખે તો પછી દીક્ષાનું રહસ્ય કયા રહ્યું ? (માટે આરભ પરિગ્રહ ત્યાગવો જોઈએ) અથવા શા માટે ગૃહસ્થોનો આશ્રય લેવો જોઈએ, તેનો ઉત્તર કહે છે, કે દીક્ષા લેતી વખતે નિશ્ચય વિગેરે લેવાનું

ગૃહસ્થો પાને છે, તેમ દીક્ષા લીધા પછી-પણ તે ગૃહસ્થો પાને લેવાનું છે, ત્યારે શાધુઓની નિર્દોષ વૃત્તિ કેવી રીતે રહેશે ? તેનો ઉત્તર એ છે કે-પોતે તેમા મમત્વ ન ગળતા આરભ પરિવ્રજ છોડીને-જોઈએ તેટલું નિર્દોષ લેવા માટે તેમનો જરૂર નેટલો આગ્રય લેવો, વળી તે ગૃહસ્થ વિગેરે આરંભ પશ્ચિદ્વંશના પ્રત્યક્ષ દેખાય છે, તે બતોવે છે કે અન્ન-પ્રગટ છે કે તે શુભથી પરવશ જનીને માવધ (પાપ) અનુષ્ઠાનથી છુટ્યા નથી, તેમ પરિવ્રજથી મુક્ત નથી, અને નિર્મળ ચારિત્ર પાળના નથી, આ કહેવાનો સાર આ છે કે જેઓ ડોઈ અગે ધર્મ કરવા તૈયાર થયા હોય, પણ ગૃહસ્થો પાસે પોતાને અનુકુળ સ્વાદિષ્ટ ખાવા માટે રસોડું રાખે કે રંધાવીને ખાય તે સાવધ અનુષ્ઠાનવાળા છે, અને ગૃહસ્થ-ભાવના અનુષ્ઠાનને છોડી ન શકવાથી તે ગૃહસ્થ જેવા જ બાલુવા (વર્તમાન કાળના શ્રીપૂજ્યો જતિઓ કે જે શાધુઓ સાથે રસોડા રાખીને વિચરે કે પોતાના માટે રસોડું રંધાવે કે અમુક પોતાના બકતોને ત્યાંથી ઇન્છિત વસ્તુઓ રંધાવીને લાવે તેમને માટે આ લખ્યું છે,

જે સ્વલ્પ ગારત્યા સારમા સપરિગ્ગહા, સંતે ગતિયા સમણા માહણા વિ સારંભા સપરિ-ગ્ગહા, દુહતો પાવાડં કુર્વંતિ ઇતિ સંસ્વાય

દોહિવિ અંતેદ્દિં અંદિસ્સમાણો ઇતિ મિક્સૂ
 રીણ્જા ॥ સેવેમિ પાર્ડણં વા ૬ જાવ એવં સે
 પરિણાય કમ્મે, એવં સે વવેયકમ્મે, એવં સે
 વિઅંતકારણ ભવતીતિ મક્કવાયં ॥ સૂ ૧૪ ॥

હવે મગાન કરે છે જે આ ગૃહસ્થો વિગેરે છે, તે
 આરભ અને પરિશ્રદ્ધ વડે પાપોને ઉપાર્જન કરે છે, અથવા
 રધાવીન ખાનારાઓ ગૃહ-વપણામાં તથા સાધુવંધ ધારીને
 પણ પાપ કરે છે, તેણે ઉત્તમ માધુ વિચારીને તે આરભ
 પરિશ્રદ્ધનો અથવા રાગદ્રેષનો અત કરનારો બને, અથવા
 રાગદ્રેષનો અત (અભાષ) કરનારો રાગદ્રેષ રહિત બનીને
 લિક્ષાથી નિર્વાહ કરનારો નિરવધ બોજન કરનારો સારા
 સયમના અનુદાનમાં પ્રવર્તે, તેનો માર આ છે કે જે આ
 જ્ઞાતિના સયોગો છે, અને ધન ધાન્યાદિ જે પરિશ્રદ્ધ છે,
 અને આ હાથ પગ વિગેરે અવયવવાળું શરીર છે, અને
 આયુષ્ય વર્ષ વિગેરે છે, તે બધું અસારવંત અનિત્ય
 સ્વપ્ન જેવું કે દૈવજન જેવું, અસાર છે, તથા ગૃહસ્થો
 થમણો તથા બ્રાહ્મણો આરભ પરિશ્રદ્ધવાળા છે, (તેથી
 તેમને ખડ સુખ નથી) એમ મગજને સારા સયમ અનુ
 પ્ધાનમાણિયુ વર્તે, ઘણી-હું જરા પ્રધારે પુત્રાસાથી દુષ્ટાન
 સહિત કહુ છું, તેમાં પ્રજાપત (કહેનાર)ની અપેક્ષાએ પૂર્વ

વિગેરે કોઈપણ જોઈ દિયામથી આવેલો તે બિહુ- (સાધુ) રોગદર્પિ વિગેરેથી દૂર રહેલો નિર્દોષ મૈયર્મમા રહેલો પૂર્વે ખતાવેલ પ્રકારે સુપરિત્તાવડે જાણીને અત્યાજ્ઞાન પ્રરિત્તો વડે પ્રત્યજ્ઞાણ કરીને પરિજ્ઞાતકર્મવાળો (પાપ બધનથી દૂર રહેલો) યાચ છે, જ્યાં પેન્ડિતોત કર્મથી વ્યવેત—કર્મ— નવા કર્મ ન બાધનારો યાચ છે, આ પ્રમાણે નવા કર્મ ન બાધવાથી અને યોગ (મન વચન કાયાના વ્યાપાર)ને રોકવાથી પૂર્વે બાધેલા કર્મનો વિશેષ પ્રકારે અંત કરનારો યાચ છે, આ બધુ તીર્થ કર જણુધર વિગેરેએ ઠેવજ્ઞાને તથા શાસ્ત્ર આગમથી જાણેલુ લખને કહ્યું છે, (જોમ આજ સુધી શિષ્ય પરપરાએ જ્ઞાન આપ્યું છે)

હવે પ્રાણાતિપાતની વિગતિ (અહિંસા) જન વિગેરેમા રહેલ સાધુને કર્મનો ઠેવી રીતે નાશ થાય છે, તે ખતાવવા અહિંસામા મવર્તનાર પોતાના આત્માની ઉપમાએ સર્વ પ્રાણીને હિંસાથી પીડા થાય છે, અને તેનાથી કર્મનો બધ થાય છે તે બધુ મનમા વિચારી તે કહે છે,

તત્ય સ્વલુ મગવતા છજીવ નિકાય હેઠ
પણ્ણત્તા તંજહા—પુઢવીકાણ જાવ તસ કાણ,
સે જહા જામણમમ અસ્સાયંદંડેણવા અટીણ

વા મુટ્ટીણ વા લેલૂણ વા કવાલેણ વા આડ-
 દિજ્જ માણસ્સ વા હમ્મ માણસ્સ વા તજ્જિજ્જ
 માણસ્સ વા તાડિજ્જ માણસ્સ વા પરિયાવિજ્જ
 માણસ્સ વા કિલામિજ્જ માણસ્સ વા ઉદ્ધવિજ્જ
 માણસ્સ વા જાવ લોમુક્કવણ્ણમાયમવિ
 હિસાકારગં દુક્કવં ભયં પહિસંવેદેમિ ॥

તત્ર કર્મ બધના વિચારમા કેવળજ્ઞાન થયા પછી
 ત્રિનેશ્વરે છ જીવનિકાયોને હેતુ પછે બતાવ્યા તે પૃથ્વી
 કાયથી ત્રસકાય સુધી જાણવા, તેમને પીડવાથી જે દુઃખ
 ઉત્પન્ન થાય તે પોતાને થતા દુઃખના પ્રમાણથી સિદ્ધ કરી
 દદ્યાન્ત માથે બતાવે છે જેમ મને હવે પછી બતાવ્યા
 પ્રમાણે દુઃખ થાય છે, તેમ જીવનને પણ તે પ્રમાણે દુઃખ
 થાય છે, હઠ વડે હાડકા વડે મુઠ્ઠી વડે માટીના ઢેફા વડે
 કર્પૂર () વડે મારવાથી સંકોચ કરી દબાવવાથી
 અથવા ચાળખા વિગેરેથી મારવાથી તથા આગળી
 વિગેરે દેખાડી તર્જના કરવાથી ભીત વિગેરે સાથે અદ્રા
 જવાથી અગ્નિ વિગેરે બાળવાથી અથવા કોઈ પણ પ્રકારે
 પીડા કરતા હજીવવાથી અથવા એક વાળ જેથીને દુઃખ

દેતા મને તે હિંસાનું દુઃખ અનુભવાય છે, તેનો ભય મને થાય તે દુઃખ અનુભવું છું, તેજ પ્રમાણે બધાનું છે તે કહે છે,

इच्चैवं जाणसब्बे जीवा सब्बे भूता सब्बे
पाणां सब्बे सत्ता दंडेण वा जाव कवालेण
वा आउट्टिज्जमाणा वा हम्ममाणा वा तज्जि-
ज्जमाणा वा ताडिज्जमाणा वा परियाविज्ज-
माणां वा किलामिज्जमाणा वा उद्धविज्जमाणा
वा जाव लोमुक्खणणमाय मवि हिमाकारगं
दुक्खं भयं पडिसंवेदेति, एवं नच्चा सब्बे पाणा
जाव सत्ता ण इंतच्चा ण अज्जायेयव्वा ण
परिघेतव्वा ण परितावेयव्वा ण उद्देयव्वा ॥

બધા જીવોને તેણે દુઃખ થાય છે માટે તેણે જાણ્યું કે સર્વે પ્રાણી જીવ ભૂત અને સત્ત્વો જેમા ઘોટો ઘોડો લેદ છે, તેમને દંડ વિગેરેથી મારવાથી તે જેવટ વાળ ઉખેડવા માત્ર સુધી પણ દુઃખ થતું જાણી તે હિંસા કરનાર દુઃખ તથા ભય ઉત્પન્ન થાય છે, તે બધા પ્રાણીઓ આપણી માફક સાક્ષાત્ અનુભવે છે, માટે તે સર્વે જીવોને હુણવા નહિ, તેમ મારી નાખવા નહિ, તેમ જળાત્કારથી આપણા

જં પિ ય ડમં સંપરાડયં કમ્મં કજ્જડ, ણો
તં સયં કરેતિ, ણો અણ્ણાણં કારવેતિ અન્નં
પિ કરેતં ણ સમણુ જાણડ ડતિ, સે મહતો
આયાણાઓ ઉવસંતે ઉવટ્ટિણ પઢિવિરતે,

આદે ગનિમા ભ્રમણ કરાવે તે માપરાયિડ છે તેમ
ખીજનો દેખ કરવો, કે ખીજના ઉપકારને ભૂકી જવું, કોઈની
ઈર્ષ્યા કરવી, - જાની વિગેરેની આશાતના કરવી કોઈનો ઘાત
કરવો, તેથી જે નવા કર્મ બધાય છે, તેવા અશુભ કૃત્યો પોતે
ન કરે, ન કરાવે, ન તેના પાપીની પ્રશંસા કરે તે સાચે
સાધુ બાણુવો, હવે ભિક્ષા ત્રિશુદ્ધિને બતાવે છે,

સે ભિક્ષુ જાણેજ્ઞા અસણંવા ૪ અસ્સિ
પઢિયાણં સાહમ્મિયં સમુદ્ધિસ્સ પાણાંડ
ભૂતાંડં જીવાંડં સત્તાંડં સમારંભ સમુદ્ધિસ્સ
કીતં પામિચ્છં અચ્છિજ્જં અણિસટ્ઠં અભિહં
આહટ્ટુદ્ધે સિયંતં ચેતિયં સિયાતં * (અપ્પણો

પુત્તાર્ડેળટાણ જાવ આણસાણ પુઢો વહેણાણ
 સામોમાણ 'પાયગસાણ સંણિદ્ધિ' સણિચઓ
 કિજેડ ડડ ણ્તેસિં પાણવાણં મોયણાણ) ણો
 સયં મુંજડ ણો અણ્ણેણં મુંજાવેતિ અન્ન પિ
 મુંજંતં ણ સમણુજાણડ ઇતિ, સે મહ્તો
 આયાણાઓ ઉવસંતે ઉવટ્ટિણ પડિવિરતં ॥

તે માધુ આપુ બાણે કે આદારનું જ્ઞાન દેવાની બુદ્ધિથી
 અથવા સાધુ પર્યાયમા રહેલ કોઈ માધુને ઉદ્દેશીને કોઈ
 શ્રાવક કે ભોળા હૃદયનો બીજો કોઈ શુભસ્થ સાધુઓને
 જ્ઞાન આપવા માટે પ્રાણી બૂત હવ અને મત્વોને દુષ્ક
 શાય તેવો આરભ કરી ભોજન બનાવે, અથવા તે સાધુને જ
 ઉદ્દેશીને હવોને પીડા કરી આહાર બનાવે, અથવા પૈમાથી
 ચેચાતું લઇને કે ઉધારે લાવીને બીજા પામેથી બજારગરથી
 પડાવીને કે સાનટા માવસોનું ભોજન બધાની મજુરી
 વિનાનું આપે, સાધુ માટે બીજા આમ વિગેરેથી લાવી આપે,
 આવો દોષિત આહાર સાધુએ અણુઅણુ લીધો હોય, પણ
 જ્યારે તે ખમર પડે ત્યારે દોષ દષિત બાળ્યને પોતે ન ખાય,
 તેમ બીજાને તે ન ખવડાવે, તેમ આવા દોષિત આહારને
 ખાનાગની પ્રશસા ન કરે, આપુ નિર્મળ ચારિત્ર પાળે તે
 'મોક્ષમાર્ગ' સાધુ બબડવો,

*સે ભિક્ષૂ અહ પુણેવં જાણેજ્ઞા, તં વિજ્ઞતિ
 તે સિં પરક્રમે જસસટ્ટા તેવેડયં સિયા તં જહા
 અપ્પણો સે પુત્તાણં ધૂયાણં સુણ્ઠાણં ધાતીણં
 ણાં તીણં રાઈણં દાસાણં દાસીણં કમ્મકરણં
 કમ્મકરીણં આદેસાણં પુઢો પહેણાણં સામા-
 સાણં પાતરાસાણં સન્નિહી સંચણં કજ્ઞંતિ, ડહ
 મેગેસિ માણવાણં ભોયણાણં ॥

વળી તે આ પ્રમાણે જાણી લે, કે ગૃહસ્થોને આવા
 પ્રકારનો રાખવાનો આરજ છે, અને કેને માટે જનાવે છે,
 તેમના નામ જતાવે છે, (૧) પોતાના માટે (૨) પુત્રોને
 માટે (૩) દીકરી કે દીકરાની વહુને માટે ધાત્રી-ધાવમાતા
 માટે ન્યાતિ સજાવહાલા કે રાજાઓને માટે દામ દાત્રીઓ
 નોકર નોકરીઓ માટે તેમજ શત્રિમા ખાવા માટે કે પ્રભા-
 તમા ખાવા માટે લોજન જનાવી ને રાખી મુકયુ હોય છે,
 આ જાધુ મુખ્ય સાધુએ જાણી લેવું તેથી એ લાભ ધાય છે કે
 સાધુમા ટોર્ષ જાણક હોય વૃદ્ધ કે માદો હોય તપસ્વી
 હોય તેવાને જરૂર પડે તો ચવારના પડેરમા પણ ગોચરી
 જવું પડે, અને ગૃહસ્થોએ પોતાને માટે જનાવું હોય
 તેમાથી લેવાનો સાધુઓને અધિકાર છે,

તત્થ મિલ્લુ પગ્કડં પગ્ગિટ્ઠિત મુગ્ગમુપ્પાય
 ણેસણાસુદ્ધં સત્થાડયં સત્થપગ્ગિણમિયં અવિ-
 હિંસિયં એસિયં વેસિયં સામુદાણિયં પત્તમસણં
 કારણટ્ટા પમાણ જુત્તંઅલ્લો વંજણ વણ
 લેવણ મૂયં સંજમ-જાયા-માયા-વત્તિયં
 વિલમિવ પન્નગમૂત્તેણં અપ્પાણેણ આહારં
 આહરેજ્ઞા અન્નં અન્નકાલે પાણં પાણકાલે
 વત્થં વત્થકાલે લેણં લેણકાલે સયણં
 સયણકાલે ॥

સાધુઓમા જે ઉત્તુતવિહારી હોય છે, તે બીજાએ
 બતાવેલ, તેમ બીજા માટે તૈયાર થઈ હોય તેમા ઉદ્ગમ
 ઉત્પાદ કે એવજ્ઞા દોષ ન લાગ્યા હોય, તેવો આહાર
 લાવીને પાપરે, તેમાં પરકૃત અને પરનિષ્કિતના ચાર
 ભાગા થાય છે, તે બતાવે છે, (૧) સાધુને માટે તેણે બના
 વ્યુ હોય (૨) તેણે બીજા માટે બનાવ્યું હોય, (૩) સાધુ
 માટે બીજે બનાવ્યું હોય, (૪) અન્યને માટે અન્યે બના
 વ્યુ હોય, તેમા' સૂત્રમા જોયો જાણી લીધો છે, તે શુદ્ધ

છે, તેમ બીજો ભાગો પણ શુદ્ધ છે, તેમા સાંધુ માટે
બનાવેલ નથી,

વળી આધા ઠમી ઉદ્દશીક વિગેરે ઉદગમ દોષ ૧૬,
તેમ ઉત્પાદ ધાની ફતી વિગેરેના ૧૬ તથા એપણા દોષમાં
શક્તિ વિગેરે ૧૦ કુલ ૪૨ દોષથી રહિત શુદ્ધ આહાર
દેવો, તથા સચિત્ત વસ્તુને અગ્નિ વિગેરેથી અચિત્ત બના
વેલ હોય, તે શસ્ત્ર પરિણામવાળી છે, અર્થાત્ કામુઆહાર
છે, તે 'પૂર્વના વર્ણ' ગદ્ય રસ વિગેરેથી બદલાયેલું હોય,
વળી અવિહિંસિત તે બરોગર અચિત્ત થયેલું હોય તે લે,
તેપણુ એપિત-પોતે નિર્દોષ ચોખીને લાભ્યો હોય, વૈષિક-
સાધુતા સમજીને ગૃહસ્થે આશ્રય હોય, પણ પોતાના જાતિ
વિગેરેના સબધથી ન આશ્રય હોય, તેમ જ્યોતિષ વિગેરે
જતાવી ન લીધું હોય, તે પણ સામુદાનિક-તે એક ઘરથી
ન લેતા મધુકર માફક ફરીને થોડું થોડું જુદા જુદા ઘેરથી
લીધું હોય, વળી તે શાસ્ત્રના જાણુ ગીતાર્થે નિર્દોષ લીધું
હોય, તે પણ ભૂખની વેદના થતી હોય, કે આચાર્ય કે માદા
વિગેરેની વેચાવચ્ચ માટે કારણે સાધુ આહાર લે, વળી તે
પોતાની હાજરીના પ્રમાણુમા લે પણ વધારે પ્રમાણુમા ન લે,
તેનું પ્રમાણુ જતાવે છે,

અદ્રમસણસ્ત સન્વજણસ્ત કુજ્જા દવસ્ત દો માણ ।

વાડપવિપારણદ્વા છન્માગ ઋણય કુજ્જા ॥૧॥

હોઝરીના છ બાજ કરવા તેમાં ત્રણ ભાગ દાઝમાત શાક કઢી વિગેરેથી સજ્જિતનું ભોજન કરવું, બે બાજ પાણી માટે રાખવા, તથા છઠો બાજ વાયુ માટે ખુલ્લો રાખવો અર્થાત્ થોડું પલ એાધુ ખાવું, આટલું પણ સધુએ મગી-રની શોભા કે મસાર ભોજનવાની મહિન માટે ન ખાવું, ફક્ત જેટલા ભોજનથી ફેફસ ટકીને મયમની ક્રિયામાં પ્રવર્તે, તેટલું ખાવું, તેમાં બે દૃષ્ટાન્ત કહે છે (૧) અક્ષતુ ઉપા-જન-ગાદાની ધરીમાં જેમ તેલ પુરે છે, તથા શુભદાને મલમ લગાવે છે, તે ઉપમાએ ભોજન લેવું, તે નબધી ગાથા કહે છે,

અન્નમગ્નં ચ સમદ ણ તદ્દ વિગદ વિના ચ જો સાદ્
સો રાગદોસરદિમો મત્તાદ વિદીઢ ત મેરે ॥૧॥

જેમ ગાદાની ધરીમાં તેવ ઉભે છે, તેમ જેટલી વિકૃતિ તેલ-થી ફૂપ દહી વિગેરે વિના મયમ ન પડી શકે, તેટલી માપસર લઈને મગદેવ સજ્જિત માધુ ભોજન કરે, એજ બતાવે છે,

નયમ નિર્વાહનું પ્રમાણ તે સયમ યાત્રા માત્રા-અર્થાત્ જેટલા આહારથી ફક્ત સયમનો નિર્વાહ થાય તેટલું ખાય, તે પણ નાપ જેમ બીજમાં પ્રવેશ કરે તેમ કોળીયા ગળામાં સ્વાદ લીધા વિના ઉઠાવે, અથવા સ્વાદિષ્ટ વસ્તુને સ્વાદ લેવા આમ તેમ ફેરવે નહિ, અથવા માપના દરમાં પેલવાની માફક અસ્વાદિષ્ટ આહાર મળે તેપણુ નમદેવ

કર્યા વિના નાધુ ગોચરી કરી લે, હવે આહારની વિધિ બતાવે છે, અન્નને વખતે અન્ન લેવા જાય, પ્રથમ પહેલે સૂત્રની ગાથા ગોખે, તે સૂત્ર મઝાય પોરમી છે, બીજી પોરમીમા અર્થ ગીખે, પત્રી જે વખતે ભિક્ષાનો સમય થાય ત્યારે તે લેવા જાય, અને ગૃહસ્થ માધુ માટેજ હાથ કે વાસણને કાચા પાણીથી પહેલા કે પત્રી ન ધુએ, તે વિચારીને ગોચરી લે, આવી ગીતે યોગ્ય મમયે નિર્દોષ ગોચરી લાવીને તે લોજન કરે, તેમજ પાણીને વખતે પાણી લાવેલ હોય તે પીએ, પણ અનિગે તરુએ હોય તો એકદમ ખાવા ન જમે, તેમ ઘણો ભૂખ્યો હોય તો પાણી એકદમ ન પીએ, તેવી ગીતે કપડા લાવવાના વખતે લાવી રાખે, અને તોઈએ ત્યાજ વાપરે, તથા લયન-એટલે પહાડમા કુદરતી કે દોઈએ બનાવેલી શુક્રાઓ હોય તે ગોધી ગળવી, કારણ કે ચોમાનામા અવશ્યે તેમા રહેલુ તોઈએ, વરમાદમા ગમે તેમ ખુ-વામા રહેવાય કે ફગાય નહિ, ચોમાસા મિવાય આઠ માસમા શુક્રા વિગેરે જોનાનો નિયમ નથી જમે ત્યા પડી રહેવાય, ગયન-ન થારો-બીજાનું સુવાના વખતે, એટલે અગીતાર્થને માટે જે પહેાની નિદ્રા છે, અને ગીતાર્થને એક પહેારની નિદ્રા છે,

સે મિક્ખૂ માયન્ને અન્નયરં દિસં અણુદિસં
વા પહિવન્ને ધમ્મં આહિક્ખવે વિભયે કિદ્દેરુવ

ટીંણસુ વા અણુવટિંણસુ વા સુસ્સૂસમાણેસુ
 પવેદણ, સંતિ વિરતિ નિઘ્વાણં સોયવિયં અજ્જ-
 વિયં મહવિયં લાઘવિયં અણતિવાતિયં સઘ્વેસિં
 પાણાણં સઘ્વેસિં મૂતાણં જાવ સત્તાણં અણુ-
 વાડં કિટ્ટણ ધમ્મં ॥

તે માધુ આદા ઉપધિ શયન ન્વાધ્યાય ધ્યાન વિગે-
 રેનુ પ્રમાણુ બલે છે તે વિધિના બલુ જનીને ચાર દિશાએ
 તથા ખુજાના ભાગેમા વિહા કરતો ધર્મોપદેશ કરે, કે
 જેના વડે હોડો ધર્મ કરવાનું મનસે અને ધર્મ કરવાથી
 નારા દુઃખ થાય, તે કહે આ ધર્મ કયન પરહિતમા લક્ષ
 શાખનારા નાધુએ આરી ગીને ધર્મ સાબળવા બેઠેલા ગિગોને
 કહેવું અથવા વિધ્યો કોતુક વિગેરેમા લાગ્યા હેય તેમને
 બોધ આપવા કહેવું વગી સાબળવા ઈચ્છતા જીજ્ઞોને
 પણ અપરિતના માટે ધર્મોપદેશ કરે, સાબળવા ઈચ્છતાને
 શું કહે તે જતાવે છે,

શાતિ-કોધને શતવો (કોધ ન કરવો) તેથી યુક્ત
 શરહિસા વિગેરે પાપોની વિરતિ (પાપ છોડવા) તે શાતિ
 વિરતિ છે, અર્થના શાતિ-બંધા કલેશોને દૂર કરવા દીક્ષા
 લેવી, તે શાતિવિરતિ છે, તેનો ઉપદેશ આપે, તથા ઉપશમ

તે एवं सव्यत्ताणं परिनिव्वुडे तिवेमि ॥

આ જગતમાં આરા બિમ્બ પાડે ઉપર બનાવેલા ઉત્તમ
ધર્મ આબળીને ગમછીને અમ્યમ ઉત્થાન (મનના ઉ તાલ)પ્રી
ઉડીને કર્મ વિહારવાને ગમર્થ વીર પુત્રયોદીયા લઇને નિર્ગમ
આગ્નિ પાગવા વટે મધા મોક્ષના કાન્થો મમ્યન દર્શન
જ્ઞાન આરિત્રમા નકન બનેલા મર્વ ઢવાયોથી જ્ઞાન ધયેલા
ગીતાળ બાળીને આત્માની મર્વ ગદિન (અપૂર્વ વીર્ય ઉદ્ધામ)
વટે દરેક અનુધાના(આગ્નિની ક્રિયા) મા ઉદ્યમ કરનારા છે,તંત્રો
ઉવટે અપૂર્વ કર્મોના કાય કરીને મર્વયા સિદ્ધ સ્વરૂપ
બાળીને મોક્ષમા ગયા દ્વયે અમ્યયન મમાસ કરવા કહ્ય છે,

एवं से भिक्षू धम्मटी धम्मविज्ज णियाग
पडिवण्णे से जहेयं वुत्तियं अटुवापत्ते पउम-
वर पौडरीयं अटुवा अपत्ते पउमवर पौडरीयं,
एवं से भिक्षू परिणाय, कम्मे परिणाय
संगे परिणाय- गेहवासे उवसेते समिण
सहिण सया जण, सेव वयणिज्जे तं जहा
समणेति वा माहणेति वा खंतेति वा दंतेति
वा गुत्तेति वा मुत्तेति वा इसीति वा मुणीति

વા કતીતિ વા વિઠતિ વા મિશ્ચુતિ વા લૂઠેતિ
વા તીરટીતિ વા ચરણ કરણ પારવિઠ તિ વેમિ ॥

ફિનિ ગિતિયદ્યુયવચ્ચસસ પોડરીયં નામ પદમઝ્ઞચણ મમત્ત
હવે ઉપર બનાવેલ ઉત્તમ ગુણોવાળા આત્માર્થો સાધુના
શીબા ગુણો બતાવે છે, શ્રુત ચારિત્રકપ ધર્મ તેનો અર્થો
ધર્માર્થો વળી પરમાર્થથી સર્વ મન્ત્રાગ્રી ઉપાધિયો સુકન
ધર્મ છે તેને પોતે જાણે માટે ધર્મ વેત્તા, તથા નિયામ
તે સયમ અથવા મોક્ષ તેનું કારણ-અને તે સયમ પાળાથી
અવરથે મોક્ષ મળશે માટે નિયામ પ્રતિ પન (મોક્ષ માટે જ
સયમ પાળાર) જેવો તે પાથમો પુત્ર । જાણ્યો તેને
આશ્રયી જે પૂર્વે જનારેકુ છે તે જણુ તત્વજ્ઞાન ખુલાસાથી
કહ્યું, તેવો ઉત્તમ સાધુ પદમવર પોડરીક તે ચક્રવર્તી વિગેરે
શ્રેષ્ઠ પુત્રવને જોધ આપી શકે અને તેથી ઉત્તમતા પરમાર્થ
દગિએ જોના કેવળજ્ઞાન પ્રાપ્ત થતા થાય છે, તેથી પોનાના
કેવળ નિર્મળ જ્ઞાનથી, જ્ઞાન આવશ્યકતા અભાવથી બધી વસ્તુની
જ્ઞાતી મિતિ તેને નમઅથ કદાચ તેણે કેવળજ્ઞાન ન થાય,
તો પત્ર મતિ મુત અવધિ મન પર્યાય જ્ઞાન, અપૂર્ણ
છે, અથવા પૂર્ણ છે, તેનાથી મુક્ત છે, જોડે પૂર્વ
કહેલ ગુણોયો સુકનસાધુ દર્મને સ્વરૂપથી તથા વિપાકથી
તથા ઉપાદાનથી જાણે તે પગિનાનકર્મો છે તથા જાહ
અવ્યતર મન (મનધ)ને જાણે તેથી પરિજ્ઞાનસન
છે, અર્થાત્ તેણે મૃદુવામને નિ માર (નકામો) જાણ્યો છે,

તથા હૃદયોને તથા મનને વશ કરવાથી ઉપગાત છે, તથા
 પાત્ર સમિતિઓથી મર્મિત છે, તથા જ્ઞાન વિગેરેથી, ચુકત
 હોવાથી અથવા જગતના તવા, પોતાના પરજાકના પડિત
 માટે વર્તે તેથી મદિત છે સર્વજલ યતનાથી, વર્તે માટે
 સ્વયત છે, પૂર્વે જતાવેલ મયમના નિયમોને પાળનાર છે,
 તથા પરિસહને મહે માટે વ્રમણ છે, અવવા સમ મનવાળો
 છે, તથા કોઈ જીવને ન હોય તેમ તેવો ઉપદેશ આપવાથી
 માહન છે, તે જ્ઞાનચારી કે જ્ઞાનજી છે, ક્ષમા સહિત હોવાથી
 સ્નાત છે, હૃદયમન કમવાથી હાત છે, વ્રણ ગુપ્તિથી ગુપ્ત
 તથા નિર્લોભી હોવાથી મુક્ત છે, વિશિષ્ટ તપશ્ચર્યા કરવાથી
 મહર્ષિ છે, વ્રણે કાળની અવગ્યાને માને માટે મુનિ છે,
 કરવાના કામને કરે માટે વૃત્તિ છે, પ્રુવચવાન કે પરમાર્થ
 સમજનારો પડિત છે, સદ્વિદ્યા શીખવાથી વિદ્વાન છે,
 નિરનઘ આહાર ભિજ્ઞામા લે માટે બિહુ છે, તથા આદિષ્ટ
 આહાર ન લેના અતપ્રાત લેવાથી ડક્ષ છે, સારના તીરે
 હોવાથી મોક્ષાર્થી છે પન્થમહાવ્રત પાળે તે ચગ્ગુ, અને
 તેની રક્ષા માટે ક્રિયા કરે તે ડરણુ તે ઉત્તરગુણો છે તેમા
 પાર થવાનું જાણે માટે ચરણ કંગ્ગુ પાન્થેતા છે, આ જધુ
 મુધમાગ્યાની તીર્થગ્ગ પાને સાલગીને જ જુન્વામી વિગેરે
 આધુઓને કહે છે, કે હું ચોનાની જુદિથી નવી કહેતો,
 જેનું સાલજીયું છે તેનું કહું છું, હવે ગાગાઓ વટે નિર્ધુક્ષા
 કરના આગા અધ્યયનના દૃષ્ટાન્ત તથા તેનાથી લેવાના
 બોધનું તાત્પર્ય સમજાવે છે,

ઉવમાય પુઢરીણ તમ્મેવ ય ઉચ્ચણ નિઝ્ઞતી
 અધિગારો પુણ મણિઓ, જિણોરદેમેણ સિદ્ધિત્તિ નિ. ૧૮૮
 અહીં ધોણુ કમળ જે નો પાદકાનુ હોય તેની ઉપમા
 આપી છે તેના જ ઉપચય (પુદિ) ચર્મને ખીંચે તેને ચુટ
 વાનું છે, તેમાથી સાર એ લેવાનો છે કે સાંથી શ્રેષ્ઠ ચક્ર-
 વર્તી જેવા મોટા રાજા જન્મ્યાતમા હોય, તેને જિન જગ-
 વાનનાં ઉપદેશથી બોધની કાર્ય સિદ્ધિ થાય, કારણ કે
 જગતમા જેવો ચક્રવર્તી પૂજનીક તેવા તીર્થંક પૂજનીક છે,
 હવે તેનું પૂજ્યપણું જતાવે છે,

સુર મણુય તિરિય નિરશોરમે મણુઆ પદ્ધ વરિત્તમ્મિ
 અવિ ય મહાજળ નેપત્તિ વક્કવટ્ઠિમિ અધિગારો નિ ૧૮૯
 દેવ મનુષ્ય તીર્થંક નગ્ક એ ચારે ગતિમા જે છવે છે
 તેમા મનુષ્યો જ અર્પમ વરદ્ધપ આરિય લેવા સમર્થ છે, તે
 મનુષ્યોમા પણ મોટા પુરુષોમા માનનીય ચક્રવર્તી વિગેરે
 હોય છે, તેવા મોટાઓને પ્રતિબોધ કરવાથી નાના આમાન્ય
 માણસોને જટ પ્રતિબોધ થાય છે, એથી અહીં પૌઠરીક
 કમળ સાથે ચક્રવર્તી વિગેરે મોટા રાજાની તુલના કરી છે,
 અવિ ય હુ મારિયકમ્મા નિયમારક્કમ્સનિરિયઠિતિગામી
 તેડવિ હુ જિણોરદેમેણ નેણેવ મરેણ સિઝ્ઞતિ ॥૧૯૦॥
 વળી મનુષ્ય પ્રધાન છે, તે ખીંછી રીતે જતાવે છે,

મહા અયોર નાપ ઝરનારા પદ્મ મનુષ્યો ઉત્તુષ્ટ પાપથી
 નગ્કમા જવાની તૈયારી કરી રહેલા હોય, તેવાઓ પણ

નિનેશ્વરના સચોટ ઉપદેશથી તેજ ભવમા મેમન્ત (બધા) કર્મ ક્ષય થવાથી સિદ્ધિમા જનારા થાય છે, હવે દૃષ્ટાન્ત તથા પરમાર્થ સમજાવીને કમળના દૃષ્ટાન્તના આધારભૂત તળાવડીનું તરવું સૂત્રકારે મુશ્કેલ બતાવ્યું, તે નિર્મુક્તિકાર બતાવે છે,

જલ-માલકદમાલ बहुविह बलियगहण च पुनस्वरिणि
जयाहि व बाहाहि नावाहि व न दुरवगाह ॥૧૬૧॥

જલમાલા-ઘણા ઉંડા પાણીવાળી તથા કાઢવવાળી જેનું તળીઉં ન સમજાય તેવી ઉંડી કાઢવથી બરેલી તેના ઉપર ઘણા પ્રકારની વેલડીઓ ઉગેલી તેની વાવડી કે તળાવડીને જ્યાં (પગ) બાહુ (હાથ)થી કે નાવથી પણ તરવી મુશ્કેલ છે, આવી વાવડી દેખીને તેમા ઘણા કમજો દેખીને કોઈ પણ માણસ તેને લેવા લલચાય છે,

पद्म उल्लघेत्तु ओयरमाणस्स होद वावसी

किं नरिथमे उवाभो जेणुल्लगेज्ज अविवन्तो १६२

તે બધામા મોટું પદમવર પૌડસીક હોવાથી તેને તોડીને લેવા જતા અવશ્યે (કાઢવમા ખુચી પાણીમા ડુબવાથી) પ્રાણ જાય છે,

પ્ર-તે તોડીને લાવવાનો કોઈ ઉપાય નથી, કે મુખથી તોડી લાવે, અને પોતાના પ્રાણની રક્ષા કરે ? તેનો ઉપાય બતાવે છે,

વિજ્ઞા ચ દેવકમ્મ બદ્ધા આગાસિયાં વિરુઢ્ઢણયા
પટ્થમ ઉલ્લઘેત્તુ ન એસ ઇણમો ત્રિણમ્સાઓ ૧૬૩

મહત્તિ વિગેરે વિદ્યા અથવા દેવતાની સહાય અથવા
આકાશ ગમન (ઉડવાની) લઘિ દ્વાય તે પદમવર
પૌઠરીકને તથાવગ્રીમા ઉત્તરીને લાવે ?

ઉ-જિનેશ્વરે તે ઉપાય ગતાંયો નથી, પણ

શુદ્ધ પ્પમોગ વિજ્ઞા સિદ્ધા ચ ત્રિણમ્સ જાણના વિજ્ઞા
મરિયજણ પૌઠરીયા ચ જાણ સિદ્ધિ ગતિમુવેતિ ૧૬૪

શુદ્ધ પ્રયોગ વિદ્યા જે જિનેશ્વરે તત્ત્વ ભાખ્યું છે,
તે વિદ્યાથી જ તે કમળ લેવાયે, પણ જીત્ત કોઈપણ ઉપાયથી
નહિ લેવાય, તીર્થ કર પ્રભુએ કહેલ ભાગે બંધ છવરૂપ
પુઠરીક સિદ્ધિને પ્રાપ્ત કરયે, અનુગમ (વિષય) આ પ્રમાણે
કહ્યો, નયો જ્ઞાન અને ક્રિયા મળ ધે પોત પોતાની પુષ્ટિ કરે
તેનો ખુલાસો પ્રથમ ભાક્ક જાણી લેવો, જીત્ત શુભ મ્ક ધનુ
પ્રથમ અધ્યયન સમાપ્ત

સૂયગડાંગ સૂત્ર સ્કંધ - બીજો :-

ક્રિયા સ્થાન અધ્યયન.

પ્રથમ અધ્યયન બ્રહ્મને હવે બીજી પ્રારભ કરે છે, તે બેનો આ પ્રમાણે સંબંધ છે, પહેલા અધ્યયનમાં તાળાવડીના સફેદ કમળ પૌડરીકના દ્વારંતથી સર્વ અન્ય ધર્મના ભેદો બતાવ્યા, અને જોઈએ તેવો મોક્ષ મેળવવાનો સમ્યગ્ ઉપાય ન હોવાથી તેઓ નવા કર્મના બાધનારા બતાવ્યા, તથા સાચા સાધુઓ સમ્યગ્ દર્શન વિગેરેથી મોક્ષ માર્ગે જનારા હોવાથી સદુપદેશ દેવાથી પોતાને તથા બીજાને સંસાર બાધનના કર્મથી મુક્તિનારા છે, તેમ અહીં પણ બારક્રિયા સ્થાનો વડે કર્મ બધાય છે, અને તે સ્થાન વડે મુક્તિ છે, તે પ્રથમ અધ્યયનમાં બતાવેલ બધા મોક્ષનું પ્રતિપાદન (સમર્થન) અહીં કરે છે, તથા એવા સૂત્ર સાથે આ અધ્યયનના પ્રથમ સૂત્ર માથે આ સંબંધ છે ચરણ કરણના બાહ્ય બિંદુએ કર્મ બધાવવાને ઉત્તમવાન થયેલાએ કર્મ બધના કારણો જે બાર સ્થાનો છે, તે બારોત્તર રીતે ત્યાગવા, અને તેથી ઉલટા માગ મોક્ષના સ્થાનો આદરના આ સંબંધે આવેલા આ અધ્યયનના ઉપક્રમ વિગેરે ચાર અનુયોગદાર કહેવા જોઈએ, તેમાં ઉપક્રમમાં ગ્રહેલો અધ્યાધિકાર (વિષય) આ છે કે આ અધ્યયન વડે કર્મનો બધ જે ક્રિયા વડે થાય છે, તે ક્રિયાઓ છોડવાથી મોક્ષ થાય તે એમ જાણવું, નામ-

નિષ્પન્ન નિષ્કેષામા ક્રિયા તથા સ્થાન—એ જે લેખા પદવાતુ
નામ છે તેમા પ્રથમ ક્રિયા નામના પદના નિરૂપા કરવા ખાટે
પ્રસ્તાવનાને ચ્યતા નિયુક્તિકાર કહે છે,

કિરિયામ્નો મણિયામ્નો કિરિયા ઠાળતિ તેજ અગ્નયણ
મહિગારો પુણ મણિમ્નો વરે તદ મોક્ષમ્પમ્મેય ॥૧૬૮॥

જે આપણે કરીએ તે ક્રિયા છે, અહીં તેજ ક્રિયા જ
લેવાની છે કે આવશ્યકનો પ્રતિકમળ નામનો ચોથો આવ-
શ્યક જે ' મનામ સત્યાય " છે, તેમા તેરમી સખ્યામા
“ પરિશ્રમામિ તેરમદિ કિરિયાકાલેક્ષિતિ ” આ મૂળમા
બનાવી છે, તે બાળુવી અથવા અહીં જ ક્રિયા કહી છે, તે
વડે આ અધ્યયનનું નામ ક્રિયાસ્થાન કહે છે, અને તે
ક્રિયાસ્થાન ક્રિયા ક્રમનાગ સમારી હવેમાજ હોય છે,
પણ ક્રિયા ન કરનાન નિદોમા નથી હોતુ, તે ક્રિયા કર
નારા હવે કેટલાક અશુભ ક્રિયાથી બધાય છે, કેટલાક
શુભ (ચોગ્ય) ક્રિયા કરવાથી મુકાય છે, એથી અર્થનો અધિ-
કાર (વિષય) અહીં શ્રીને ઠહો કે બધ અને મોક્ષ માર્ગમા
બાળુનાનું પ્રયોજન છે, નિષ્કેષામા નામસ્થાપના સુત્રમ છે,
તેથી દ્રવ્યનિષેષામા દ્રવ્યાદિ ક્રિયા કહે છે

દવ્વે કિરિય જણયા ચ, પયોગુચાય કરણિજ સમુદાણે
રિપાવદ સમત્તે, સમ્પા મિચ્છાષ મિન્નુત્તે ॥૧૬૯॥

દ્રવ્ય—દ્રવ્ય વિષયમા જે ક્રિયા જોજનનાં જે હવેમા
કે અહીંમા પૂજવું હોવું, ચાવું દેખાય છે, તે

છે, પણ તે પ્રયોગથી કે સ્વભાવિક થાય, તે પણ ઉપયોગથી સહિત તે ન લેવી પણ બીજી ઉપયોગ સહિત (લક્ષ વિના) જેમકે આખ વાર વાર ફરકે છે તે બધી દ્રવ્યક્રિયા છે, હવે, ભાવ ક્રિયા બતાવે છે,

૧ પ્રયોગ ક્રિયા, ૨ ઉપાય ક્રિયા, ૩ કરણીય ક્રિયા, ૪ સમુદાન ક્રિયા, ૫ ઈર્ષ્યાપિય ક્રિયા, ૬ સમ્યક્ત્વ ક્રિયા, ૭ સમ્યગ્ ક્રિયા, ૮ મિથ્યાત્વ ક્રિયા છે

પ્રયોગ ક્રિયા - મન વચન કાયા એમ ત્રણ પ્રકારે છે, સ્ફુરાયમાન યતા (વિચારાતા) મનના દ્રવ્યો વડે જે આત્માનો ઉપયોગ થાય છે, તે, એ પ્રમાણે વચન તથા કાયાનું પણ જાણવું, તેમા શબ્દ જોડના વચન તથા કાયા બનેનો ઉપયોગ થાય છે, તેજ કથું છે,

ગિણ્દ ય કાણ્ણ ગિસિરિદ્ તદ્વાણ્ણ જોગેણ

ગૃહ્ણ કરે છે કાયથી, કાઢે વચન પ્રયોગ

પણ જવા આવવાની ક્રિયા તો કાયથીજ થાય છે,

ઉપાય ક્રિયા - ઘટો વિગેરે જે દ્રવ્ય (વસ્તુ) જે ઉપાય વડે કરે, જેમકે માટીને જોડવી તેને પલાળીને ગુદી પીંડ બનાવીને પછી કુભાર ચક્કર પર ચડાવીને લોકડીથી પૈડું ફેરવે, તેમા પાણી લગાવવું વિગેરે કાર્ય કરવામા જે જે ઉપાયો કરે, તે ઉપાય ક્રિયા ■

કરણીય ક્રિયા - જે કાર્ય જે પ્રકારે કળુ જોઇએ, તેને તે પ્રકારે કરે, પણ બીજી રીતે ન કરે, જેમકે માટીના

ખીંક (હુદા) વિગેરેની સામગ્રીથીજ તે ઘડો બને, પણ ઘડો
અનાવવામા પાપાણુની રેતી (કાકરી) કામ ન લાગે,

મમુદાન ક્રિયા -જે કાર્ય પ્રયોગથી મમુદાયની અવ
સ્થામા લેતા તેમા સાગી (વિદ્યમાન) પ્રકૃતિ સ્થિતિ અનુભાવ
(રમ) તથા પ્રદેશરૂપે જે ક્રિયાવડે વ્યવસ્થા થાય, તે સમુદાન
ક્રિયા, આ ક્રિયા મિથ્યાદૃષ્ટિથી આવીને સૂક્ષ્મમ પરાય
(પહેલા શુણ્ઘ્યાનથી દશમા શુણ્ઘ્યાન) સુધી હોય છે

ઈર્થાપથ ક્રિયા -ઉપશાન મોહ (૧૧ શુણ્ઘ્યાન) થી
સયોગી (૧૦) શુણ્ઘ્યાન સુધી હોય છે,

અમ્યકેતન ક્રિયા -અમ્યગર્હગનને યોગ્ય ઝર્મ પ્રકૃતિઓ
૭૭ મીતોતેરની સંખ્યા જેનાવડે બધાય છે તે, સમ્યગ્
મિથ્યાત્વ (મિથ્ર) ક્રિયા તેને યોગ્ય ૭૪ પ્રકૃતિઓ જેનાવડે
બધાય છે તે, મિથ્યાત્વ ક્રિયા-બધી મળીને ૧૦૦ પ્રકૃતિઓ
જેનાવડે બધાય છે તે, હવે સ્થાનના નિક્ષેપા બતાવે છે,

નામ ઠવળા દવિષ્ સેત્તેડ્દાડ્દુ ઠવરતીવસદી

સપમ પગમહ જોદે અચલગણણ સઘળા માવે ॥ ૧૬૭

આ નિર્ચુક્તિની આચારાન સૂત્રના પ્રથમ સ્કંધમા બીજા
લોકવિજય નામના અધ્યયનમા જ ગુણે સે મૂલ દૂળે ત્યા
સ્થાન શબ્દનો સૂત્ર સ્પર્શીક નિર્ચુક્તિમા પ્રબંધ (વિસ્તાર)થી
કહેલ છે, ત્યા જેવું તેથી અહીં વધારે વ્યાખ્યા કરતા નથી,
પણ અહીં જે ક્રિયાવડે તથા જે સ્થાનવડે અધિકાર છે
તે બતાવે છે

સમુદાણિયાણિહ તથો સમપવત્તે ચ માવઠાણમિ
 કિરિયાદિં પુરિસ પાવાઈષ્ ઉ સત્ત્વે પરિવસેજ્જા ૧૬૮
 સમુદાનિકા નામની ક્રિયા ૧૬૬મી ગાથામા બતાવી છે,
 તે કપાયોને આશ્રયી હોવાથી તે બધી કપાયવાળી ક્રિયાઓનો
 આ અધ્યયન (પ્રકરણ)મા અધિકાર છે અને સમ્યક્ પ્રયુક્ત
 સ્થાન જે ભાન મ્યાન છે, તેજ અહીં વિરતિ (ચાન્ત્રિ) રૂપ
 સયમ મ્યાન અને પ્રરાન્તભાવ સધના (માધવા-જોડવા) રૂપ
 અહીં લેવાની છે, અને સમ્યક્ પ્રયુક્ત ભાવસ્થાન લેવાથી એમાં
 પધિને ક્રિયા પણ લેવી, તેમજ સામુદાનિકા ક્રિયા લેવાથી
 અપ્રશન્ત ભાવમ્યાન પણ ગણી લેવા, અને આ પૂર્વે બતા-
 વેલી ક્રિયાઓ વડે પૂર્વે બતાવેલા પહેલા અધ્યયનના પુર
 રીક ક્રમમાં લેવાની ઇચ્છાવાળા વાદીઓની પરીક્ષા કરવાને
 માટે તેમને પણ અહીં ગણી લેવા, અને તેવું બતાવવા માટે
 સૂત્રકાર પોતેજ હવે કહે છે, કે સે યગદ્યામણુસ્સા ભવતિ
 ઇત્યાદિથી તથા તે ચતુર વાદીઓની પરીક્ષામા પણ જાણવો
 હવગરણ ચ વિપ્પજહાય મિવસા ચરિયાઈ સમુદ્ધિયા વિગેદ્ધી
 સૂત્રકર્તા કહેશે, નિર્ચુક્તિનો અનુગમ (વ્યાખ્યાન) કહ્યું, હવે
 સૂત્ર અનુગમ (કથન)મા અટક્યા વિના મરણ રીતે સૂત્ર
 બોલવું તે કહે છે,

સુયં મે આઉસંતેણં ભગવયા એવમક્ખવાયં
 —ઈહ સ્વલુ કિરિયાઠાણે જામજ્ઞયણે પણત્તે,

તસ્સ પં અયમટે—ઠહ સ્વલુ સંજૂહેણં દુવેઠાણે
 એવ માહિજ્જંતિ, તં જહા ધમ્મે ચેવ અધમ્મે
 ચેવ ઉવસતે ચેવ અણુવસંતે ચેવ ॥

સુધર્મા સ્વામી જ ખુસ્વામીને કહે છે, લાખા આયુવાળા
 ભગવાને મને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, કે આ ક્રિયાસ્થાન નામનું
 અધ્યયન છે, તેનો પરમાર્થ આ છે, કે અહીં સમામ-દુઃકા
 છુમા જે સ્થાન થાય છે, જેટલા દિવાવત લાવે છે, તે
 બધાને આ જે સ્થાન વડે બતાવશે, જેમકે ધર્મ અને
 અધર્મમા બધા લાવે સમાય છે, તેનો સાર આ છે કે
 ધર્મસ્થાન છે, અને અવર્મસ્થાન છે, અથવા ધર્મ સાથે રહેનાર
 (ધર્મ) ધર્મી અને નિપરીતમા અધર્મી છે, તથા કારણની
 શુદ્ધિથી કાર્યની શુદ્ધિ થાય છે, તેથી કહે છે ઉપશાત
 (સાધુ)ને ધર્મસ્થાન છે, અને અનુપશાતને અધર્મસ્થાન છે,
 તેમા ઉપશાત-ઉપશમ પ્રધાન કે ધર્મ સ્થાનમા જે કેટલાક
 મહામત્તવાળા (ઉત્તમ સાધુઓ) રહેલા છે, તે ઉત્તરોત્તર
 શુભ ઉદયમા વર્તે છે, અને તેથી વિપરીત ઉલટી કુખુદ્ધિ-
 વાળા સમારના વાછકો અધો અધ (નીચી) ગતિએ જનારા
 છે, અહીં જો કે અનાદિ કાળના ભવના અભ્યાસથી ઇન્દ્રિ-
 યોની અનુદૃષ્ટતાથી પ્રાપ્ત પ્રથમથી અધમનામા પ્રવર્તેલા
 લોક (અવસમૂહ) છે, પણ પાછળથી સદુપદેશથી તથા

સમુદાણિયાણિહ તઓ સમપરત્તે ય માવઠાણંમિ
 કિરિયાઠિ પુરિસ પાગાઈણં ચ સન્ને પરિવલ્લેજ્ઞા ૧૬૮
 સમુદાનિકા નામની ક્રિયા ૧૬૬મી ગાથામા બતાવી છે,
 તે કપાયોને આશ્રયી હોવાથી તે બધી કપાયવાળી ક્રિયાઓના
 આ અધ્યયન (પ્રકબ્ધ)મા અધિકાર છે અને સમ્યક્ પ્રચુક્ત
 સ્થાન જે ભાવ ન્ધાન છે, તેજ અહીં વિરતિ (ચાગિત્ર) રૂપ.
 અયમ ન્ધાન અને પ્રશન્તભાવ શ્રાવના (સાધવા-જોડવા) રૂપ
 અહીં લેવાની છે, અને સમ્યક્ પ્રચુક્ત ભાવસ્થાન લેવાથી ઔર્યા-
 પથિકી ક્રિયા પણ લેવી, તેમજ સામુદાનિકા ક્રિયા લેવાથી
 અપ્રશન્ત ભાવ-ધ્યાન પણ ગણી લેવા, અને આ પૂર્વે બતા-
 વેલી ક્રિયાઓ વડે પૂર્વે બતાવેલા પહેલા અધ્યયનના પુઠ-
 રીક કમળ લેવાની ઇચ્છાવાળા વાદીઓની પરીક્ષા કરવાને
 માટે તેમને પણ અહીં ગણી લેવા, અને તેણે બતાવવા માટે
 સૂત્રકાગ પોતેજ હવે કહે છે, કે સૈ, ઇગદ્યામણુસ્સા ભવતિ
 ઇત્પાદિથી તથા તે સ્તુર વાદીઓની પરીક્ષામા પણ પાવઓ
 હવગરણ ચ વિપ્પજહાય મિવલ્લા ચરિયાણ સમુદ્ધિયા વિગેદથી
 સૂત્રકર્તા કહેશે, નિર્બુદ્ધિતો અનુગમ (બ્યાખ્યાન) કહ્યું, હવે
 સૂત્ર અનુગમ (કથન)મા અટક્યા વિના ચરણ રીતે સૂત્ર
 બોલવું તે કહે છે,

સુયં મે આડસંતેણં ભગવયા એવમક્ખવાયં
 —ઠહ સ્વલુ કિરિયાઠાણે નામજ્ઞયણે પળણત્તે,

તસ્સ પં અયમટે—इह खलु संजूहेणं दुवेठाणे
 एवं माहिज्जंति, तं जहा धम्मे चेव अधम्मे
 चेव उवसंते चेव अणुवसंते चेव ॥'

સુધર્મા સ્વામી જ બુધ્ધવામીને કહે છે, હાંના આયુવાળા
 ભગવાને મને આ પ્રમાણે કહ્યું છે, કે આ ક્રિયામ્થાન નામનું
 અધ્યયન છે, તેનો પરમાર્થ આ છે, કે અહીં સમાસ-દુઃખ
 છુમા બે સ્થાન યાય છે, જેટલા ક્રિયાવત જીવે છે, તે
 બધાને આ બે સ્થાન વડે જતાવશે, જેમકે ધર્મ અને
 અધર્મમાં બધા જીવે સમાય છે, તેનો સાર આ છે કે
 ધર્મસ્થાન છે, અને અધર્મસ્થાન છે, અથવા ધર્મ સાથે રહેનાર
 (ધર્મ) ધર્મી અને વિપરીતમાં અધર્મી છે, તથા કારણની
 શુદ્ધિથી કાર્યની શુદ્ધિ થાય છે, તેથી કહે છે ઉપશાત
 (માધુ)ને ધર્મસ્થાન છે, અને અનુપશાતને અધર્મસ્થાન છે,
 તેમાં ઉપશાત-ઉપશમ પ્રધાન કે ધર્મ સ્થાનમાં જે દેટલાક
 મહામત્તવાળા (ઉત્તમ સાધુઓ) રહેલા છે, તે ઉત્તરોત્તર
 શુભ ઉદયમાં વર્તે છે, અને તેથી વિપરીત ઉત્તરી કુખુદ્ધિ
 વાળા સમારના વાઝકો અથો અધ (નીચી) ગતિએ જનારા
 છે, અહીં જો કે અનાદિ કાળના જવના અવ્યાસથી દુઃખ-
 ચોની અનુકૂળતાથી પ્રાચે પ્રથમથી અધમનામાં પ્રવર્તેલો
 લોક (જીવમમૂહ) છે, પણ પાછળથી સદુપદેશથી તથા

ચોગ્ય આચાર્યની સગતિથી ધર્મ સ્થાનમાં પ્રવર્તે છે, છતાં પણ અધ્યર્હિત (આદેય) પછાતી પ્રથમ ધર્મ સ્થાન તથા ઉપશાત ધ્યાન બનાવ્યું, અને પાછળથી વિપરીત બતાવ્યું,

તત્યણં જે સે પઢમસ્સ ઠાણસ્સ અહમ્મ પકલ્લસ્સ વિભંગે તસ્સ ણં અયમટ્ટે પણ્ણત્તે, ડહ સલ્લુ પાઈણંવા ૬ સંતેગતિયા મણુરસા ભવંતિ, તં જહા આરિયા વેગે અણારિયા વેગે ઉચ્ચાગોયા વેગે નીયાગોયા વેગે કાયમંતા વેગે હસ્તમંતા વેગે સુવણ્ણા દુવ્વણ્ણા વેગે સુરૂવા વેગે દુરૂવા વેગે.

હવે પ્રાણીઓને ચોતાના રસ (મનની ભાવનાઓ)ની પ્રવૃત્તિ વડે જે પહેલું સ્થાન થાય છે, તેને આશ્રયી કહે છે, જે આ પ્રથમ અનુષ્ઠેય (કરવા) પછે પ્રથમ અધર્મ પક્ષનું ધ્યાન છે, તેના જુદા જુદા ભગો હોવાથી વિભાજન કે વિચાર થાય છે, તેનો માર આ છે કે આ જગતમાં પૂર્વ વિગેરે છ દિશામાની કોઈ પણ દિશામાં જે મનુષ્યો વસે છે, તે આવા હોય છે, બધા પાપ (જગલી) ધર્મ (રીવાજો) થી જે શીઘ્ર દૂર થાય તે આર્ચ જાતિના (ઉત્તમ આચારવાળા)

ાય છે, તેથી વિપરીત અનાર્થો છે તેમજ કેટલાક પુણ્યો
યથી ઉચ (માનનીય) ગોત્રના કેટલાક 'નીચ' (અમાન્ય)
ગોત્રના કેટલાક જોઈએ તેવી ઉચાઈના કેટલાક ઈંગણા હોય
છે, કેટલાક સુદર રગનાં કેટલાક અસુદર રગનાં વિગેરે
હોય છે, કેટલાક સુરૂપવાળા તથા કેટલાક કંદરૂપાં હોય છે.

तेसि च णं इमं एतारूवं दंडसमादाण
तं जहा णेरइएसु वा तिरिक्ख जोणिएसु वा
मणुस्सेसु वा देवેसु वा जेर्यावन्ने तहप्पगारा
पाणा विन्नु वेयणं वेयंति

ઉપર ગતાવૈશા મનુષ્ય વિગેરેને આ પ્રમાણે ૬૩ (દુઃખ-
રૂપ શિક્ષા) પાપના અહણ કરવાના સંખ્ય કરવાથી તેના
રૂપ ભોગવવા માટે ચાર ગતિ નાહી તિર્યચ મનુષ્ય કે દેવોમાં
જઈને છુતી છુતી જ્ઞાતિ કે રગ વિગેરેવાળા પ્રાણીઓ કે
વિદ્વાનો વેદના (જ્ઞાન) ને અનુભવે છે, માતા અમાતા (સુખ
દુખ) ને અનુભવે છે, તેના ચાર ભાગા વાય છે તે કહે છે

(૧) સસી (મનવાળા) છવો વેદના અનુભવે છે, અને
જાણે છે, (૨) સિદ્ધો (આઠ કર્મથી રહિત) જાણે છે, પણ
અનુભવતા નથી, (૩) અસસી (મન રહિત) વેદનાને અનુ-
ભવે છે, પણ જાણતા નથી (૪) અછવ (ચિત્તના રહિત-૪૩)
નવેરે, ન અનુભવે, અહીં પહેલા ત્રીજા ભાગાનો અધિકાર

છે, (ખીજા ચોથા ભાગાની જરૂર નથી) તે નાગકી વિગેરે ચારે ગતિના છવે ને જ્ઞાનવાળા છે તેમને 'આ' પ્રમાણે તીર્થકર ગણુધર વિગેરેએ તે ક્રિયાગ્રાન્થાન બતાવ્યા છે, તેની વિગત હવે બતાવે છે

તેસિ પિ ય ણં ડમાઙ્ગ તેરસ કિરિયા ઠાણાઙ્ગ
મવંતીતિ મક્કવાયં. તં જહા--૧ અટાદંડે
૨ અણટાદંડે ૩ હિસાદંડે ૪ અકમ્હાદંડે ૫-
દિટ્ઠાવિપરિયાસિયાદંડે ૬ મોસવત્તિ ૭
અદિન્નાદાણવત્તિ ૮ અજ્જત્થવત્તિ ૯
માણવત્તિ ૧૦ મિત્તદોસવત્તિ ૧૧ માયા-
વત્તિ ૧૨ લોભવત્તિ ૧૩ ડરિયાવહિ ૥

(૧) પોતાના ખામ પ્રયોજન માટે ને ને ક્રિયા ખીજા છવેને પીડા રૂપદંડ (પાપ) કરીએ તે અર્થદંડ છે, (૨) વિના કારણ પાપ કરીએ તે અનર્થદંડ છે, (૩) જેમા પ્રત્યક્ષ રીતે ખીજાને છવ લેવારૂપ હિંસા કરીએ તે હિંસાદંડ છે, (૪) ઉપયોગ રહિત (અબાણ) કોઈને બદલે કોઈને મારીએ તે અકમ્માત દંડ છે (૫) દુષ્ટિ-આખ તેનાથી જોવામા બૂલ

યાય તે દૃષ્ટિ વિપર્યાસ જેમ દોરડાને અધારામા માપ
જાળીને માપવા પ્રયત્ન કરીએ તે અથવા માણીના ડેકાને
વાડાડી માગવાની બુદ્ધિથી તીર ફેકતા ચક્રવા વિગેરેને લાગતા
જે મરી જાય તે (૬) જૂઠું જાનથી તે જરાનું ખોટું કંઈ,
ખોટાને ખરું કંઈ, (૭) પાગડાની વસ્તુ વગર આપે લેવી અર્થાત્
ચોરી હુટ કે ધાડ ધાડવી અથવા કાંઈની પરેલી વસ્તુ લઈ
લેવી, (૮) આત્મા (મન)મા વિના કારણ જે મન મેલું કરીને
ચિંતામા પડી જાય, (આત્મધ્યાન-જગતમા આપણું કશું
નથી છતાં તેના ઉપર જે મમત્વ કરીએ તે દુઃખી થઈએ
તે) (૯) માનદ કંઈ ઉચ્ચ જાતિનો છુએમ માનીને જીજ્ઞાસું
અપમાન કરે, વિનય નેવાન કર તે પ્રમાણે કૃત બળ, કૃપ,
તપ, શક્તિ, વિદ્યા, લાભમા પણ મદ કરી અપમાન કંઈ તે
(૧૦) મિત્રદોષ મિત્રોના ઉપતાપથી દોષ લગાડે તે, (૧૧)
માયાદ કંઈ જીજ્ઞાસે કનનની બુદ્ધિથી જે હુન્નિયઈ કરે તે
(૧૨) લોભ-લોભને જાગ્રથી જે પાપ કરે, (૧૩) ઇર્ષ્યાપિયિની
પાપ સમિતિ ત્રણ ગુણથી સુજ્ઞા જનીને મર્ષ ક્રિયા કરે,
તેમા મહેજ દર્મ જાય છે, આવી ગીતે હું દુઃકાણમા
કહીને વિન્તાથી જેવો ઉદેશ તેવો નિર્દેશ (વર્ણન) કરવા
મહેલા ક્રિયાધ્યાનથી પ્રારભ કરે છે,

પઢમે દંડ સમાદાણે અટાદંડવત્તિગત્તિ
આહિજ્ઞાડ સે જહા જામણ કેડ પુરિસે આય-

હેઉં વા ણાહહેઉં વા અગારહેઉં વા પરિવારહેઉં
 વા મિત્તહેઉં વા ણાગહેઉં વા ભૂતહેઉં વા જક્ખ-
 હેઉં વા તં દંઢં તસથાવેરેહિં પાણેહિં સયમેવ
 ણિસિરિતિ અણ્ણેણ વિ ણિસિરિવેતિ અણ્ણંપિ
 નિસિરંત સમણુજાણહ, એવં સ્વલુ તરુસ તપ્પ-
 ત્તિયં સાવજ્જંતિ આહિજ્જહ, પઢમે દંઢ સમાદાણે
 અટ્ટા દંઢવત્તિણ્ણિ આહિણ્ણ ॥ સૂ. ૧૭ ॥

જે પ્રથમ ૬૬ અર્થ માટે બતાવ્યો તેની વિગત કહે
 છે, કોઈ પુરૂષ (તેથી ચારે ગતિમાં બધા જીવોમાંથી કોઈ
 પણ પ્રાણી) આત્મા (પોતાના) માટે જ્ઞાતિ (સગા વહાણા)
 માટે અગર રહેવાના ઘર માટે પરિવાર-દાસદામી માટે,
 અથવા ધનની આજીવિકાની વસ્તુ માટે તથા મિત્ર નાગદેવ
 ભૂતદેવ કે યક્ષદેવ વિગેરે માટે જીવહિંસાનો પાપરૂપદંડ
 ત્રયથાવર જીવોને દુ ખરૂં પોતે નીપજાવે (કરે) જેમ દંડ
 (લાકડી) મારે તેમ જીવોને દુ ખ દે, અર્થાત્ જે ક્રિયાથી
 જીવ જીવને દુ ખ થાય, તેમ જીવ પામે જીવોને દુ ખ
 દેવડાવે, અથવા કોઈ જીવોને દુ ખ દેતો હોય તેને પ્રશ્ન ને,

આવુ પાપ કરવું કરાવવું કે પાપ કરનારને પ્રશ્ન સવાંધી તે
આત્મા માટે કરનારને તે સજા થી સાવધક્રિયા (અવહિસા)નું
કર્મ બધાય છે, આ પ્રયત્ન આત્માદ કની વ્યાખ્યા કરી,

અહાવરે દોષે દંડસમાદાણે અણટા દંડ
વત્તિણિત આહિજ્જડ, સે જહા ણામણ કેડ
પુરિસે જે ડમે તસા પાણા ભવંતિ, તે ણો અચ્ચાણ
ણો અજિણાણ ણો મંસાણ ણો સોણિયાણ એવં
હિયયાણ પિત્તાણ વસાણ વિચ્છાણ પુચ્છાણ
વાલાણ સિગાણ વિસાણાણ દંતાણ દાઢાણ
ઘઠારુણિણ અટ્ટાણ અટ્ટિમંજાણ ણો હિંસિંસુ
મેત્તિ ણો હિસંતિ મેત્તિ ણો હિંસિસ્સંતિ મેત્તિ
ણો પુત્તપોસણાણ ણો પસુપોસણાણ ણો
અગાર પરિવૂહતાણ ણો સમણ માહણ વત્તણા-
હેઉં ણો તસ્સ સરીરગસ્સ કિંચિ વિપ્પરિયા

દિતા ભવંતિ, સે હંતા છેતા મેતા, લુંપડતા
વિલુંપડતા ઉદ્વડતા ઉજ્જિહંતં વાલે વેરસસ
આભાગી ભવંતિ અણટા ઢંડે ॥

હવે ધીજી અનર્થક નામનું સમાધાન બતાવે છે જેમ
કાંઈ પુરૂષ (જીવ) કંઈપણ નિમિત્ત (કારણ) વિના અવિવેક
(ભૂખાઈ)થી પ્રાણીઓને (ગમતની ખાતર) હણે છે, તે બતાવે
છે, કે જે આ સંસારમાં રહેલા પ્રત્યક્ષ દેખાતા બેન્ત
() વિગેરે જીવોને હણે છે, તે અર્થ ()ને માટે
હણતો નથી, તેમ અજિન (આમડા)ને માટે હણતો નથી,
એજ પ્રમાણે માસ લોહી હૃદય પિત્ત વસા (અળી) પીછા
'પુછેલા વાલ્લ શીંગડા વિધાણ () નળ સ્નાયુ હાડકા
'હાડકાની મંદગતિ એવી કાંઈપણ વસ્તુ માટે હણ્યા નથી,
હણાવતો નથી, હણાવશે નહિ, મને કે માગ સગાને કામ
લાગશે તેવી છુદ્ધિ નથી તે પણ બતાવે છે, પુત્ર પોષવાને માટે
હણાવતા નથી, તેમ પોતાના પશુઓને પોષવા માટે પણ
'નહિ, ઘર બાંધવા માટે કે ઘરના રક્ષણ માટે નહિ, તેમ
'જમણા પ્રાણીઓને પોષવા માટે પણ નહિ તથા તેણે જે
જીવોને પોતાના આશ્રયે પાળવા લીધા છે તેમનાથી તે
'શરીરને કંઈપણ રક્ષણ થતુ નથી, છતાં તેમની હિંસા કરાવે
છે, એટલે ક્ષત કારણ વિના કીડા કરના માટે હ મેશનો

અભ્યામ પડવાથી શિકાર વિગેરે ખેલી પ્રાણીઓને દહાથી મારે, તથા તે પ્રાણીના કાન વિગેરે છેદી નાખે છે, તથા જીવિગેરેમા કાટાની શૂળ વિગેરે થાયે છે કે જીવે તેમા પડાયે છે તથા બીજા શરીરના ભાગોને હુપે છે, નાશ કરે છે, તથા વિધુ પે છે, આખ કાઢે આમુદી કાપે તથા હાથ પેગ છેદે છે, જેમ નારકીના હવોને પરમાધામી દુખ દે છે, તેમ આ પાપીજીવ વિના કારણજ જીવ જીવ ઉપાયથી બીજા હવોને પીડા કરે છે અને છેવટે તે જીવ લેનારો થાય છે, અથવા તે બાળક માફક સારા માકાનો રિવેક ભૂલીને અથવા આત્માને વિસારીને અજ્ઞાન જડ જેવો વગર વિચારે કામ કરવાથી બીજા ભવમા વેર લેવાવાતુ કર્મ બાપે છે, (જરોબન વેર લેવાય છે) અહીં પચ્ચેદ્રિય હવોને પીડાઉપ અનર્થ દડ જવી રીતે થાય છે, તે બતાવ્યો, હવે સ્થાવર જોકે દ્રીહવોને ઢેવી રીતે વગર કારણે પીડે છે તે બતાવે છે

✽ સે જહા ણામણે કેંડ પુરિસે જે હમે
થાવરા પાણા ભવંતિ તં જહા ડકડાડ વા
કહિણાડ વા જંતુગાડ વા પરગાડ વા મોક્ષવાડ
વા તણાડ વા કુસાડ વા કુચ્છગાડ વા પપ્પ-

ગાડ વા પલાલાઈ વા તે જો પુત્તપોસણા
 જો પમુપોસણા જો તસ્સ સરીરગસ્સ
 કિંચિવિ પરિયાઈ ભવંતિ સે હંતા છેતા મેતા
 લુંપડતા વિલુંપડતા ઉદ્ધવિડતા ઉજ્જિહં વાલે
 વેરસ્સ આભાગી ભવતિ અણટ્ટા દંડે ॥

જેમ કે કોઈ નિર્વિક્રી પુરુષ સ્ત્રીમાં જતા જાડના
 કોમળ પાડના વિગેરેને લાકડીવિગેરેથી તોડતો ફળની
 ઇચ્છા વિના નિર્ઘેક સમત કરતો જાય છે, તે બતાવે છે,
 જે આ પ્રત્યક્ષ દેખાતા સ્વામર વનસ્પતિ કાયના જીવો છે,
 તેમાં ઇચ્છક એક જાતનું ઘાસ છે, કડિયુ-જ તુગ પરગ-આ
 વાસની જાતિનું ઘાસ છે તે, તથા મોખ નદીમાં ધામ થાય
 છે તે, તૃણ જીજા ઘાસ થાય છે તે, કુશ-ડામ કમ્બુ-
 ()પમ્પગ પલાલ-ઘાસની જાતિ-છે, તે ઘાસ પુત્ર પશુ કે
 ઘરના નિર્વાહ માટે કે શ્રમણ બ્રાહ્મણ માટે કે તેના શરી-
 રની પુષ્ટિ માટે ચતા નથી, છતાં તે બધાને વિના કારણ
 ફીડામાત્રથી છેદે ભેદેલુ પે વિલુ પે ઉપદ્રવ કરીને તે બાળક
 જેવો માણસ વેરનો ભાગી થાય છે, તે અનર્થદંડ છે,
 હવે અગ્નિકાય આશ્રયી કહે છે,

સે જહાણામણ કેડ પુરિસે કચ્છેમિ વા
 દહંસિ વા ઉદગસિ વા દવિયંસિ વા વલયંસિ
 વા ણૂમેસિ વા ગહણંસિ વા ગહણ વિદુગ્ગસિ
 વા વણંસિ વા વણવિદુગ્ગસિ વા પઞ્ચયંસિ વા
 પઞ્ચયવિદુગ્ગસિ વા તણાડં ઝસવિય ઝસવિય
 સયમેવ અગણિકાયં ણિમ્મિરતિ, અણ્ણેણવિ
 અગણિકાયં ણિસિરાવેતિ, અણ્ણ પિ અગ-
 ણિકાયં ણિસિરિતં સમણુ જાણઙ અણટા-
 દંડે^૧ એવં સ્વલુ તસ્સ તપ્પત્તિયં સા વજ્જન્તિ
 આહિજ્જઙ. દોચ્છે દંડ સમાદાણે અણટાદંડ
 વત્તિણ્ણત્તિ. આહિણ્ણ સૂ ॥૨૮॥

નેમકે કેડ પુરિસ અગ્ગાન દયાથી કચ્છ () દંડ
 (ધરો) ઉદગ (જમીન ઉપર પાણી હોય) દવિય-(સમુદ્રની
 ખાડી કે નદી) મા તથા વલય (નદીના વચ્ચે ગોળાકાર બેડ)
 નૂમે (ખાડામાં કે નીચાણુ) મા ગહણ જલ રહીત સ્થાન-કે

नेमा पाणी मुकाध घास उग्युं डोय गहन दुर्ग अटवी,
 वन (वगडा) मा वनदुर्ग—(भीयांमल्ला वगडा) मा पर्वत पडा-
 डमा, पर्वतदुर्ग—पर्वतना विषम स्थान, आ नग्यामा पाणी
 मुकाधने मुके घास कुश पुष्प विगेरे डोय तेमा अग्नि मुके,
 अथवा धल्ला एवने दु अइय भीन्त पाये इव मुकावे, अथवा
 अग्नि मुकताने प्रशसे, आ प्रभाछे मनवयन कायाना योगधी
 करवु कराववु प्रशसवुं ओभानुं कर्षपल्लु नेओ करे, तेने ते
 एवद्धिमा सजधी आग देवडावता भद्धा पाप लागे छे,
 आ भीन्त अनर्थहउ कल्लु, डवे त्रीन्तु गतावे छे

अहावरे तच्चे दंड समादाणे हिंसा-

दंड वत्तिण्ति आहिज्जड से जहामए
 केड पुरिसे मम वा ममि वा अन्नं
 वा अन्नि वा हिंसिसु वा हिंसड वा
 हिंसिस्मइ वा तं दंडं तस थावरोहि पाणेहिं
 सयमेव णिसिरति अण्णेणवि णिसिरावेति
 अन्नं पि णिसिरंतं समणुजाणड हिंसा दंडे,
 एवं ग्वल्लु तरुस तं पत्तियं सावज्जंति आहि-

જંડ, તેમ્ને દંડ સમાદાણે હિસા 'દંડ વત્તિ-
 ણતિ આહિણ (સૂ. ૧૯)

હવે ત્રીજી હિસા હંડ છે, જેમકે કોઈ પુત્ર પોતાના મળના બધથી અથવા બીજો મારા ઉપર ઘા કરશે, તેવી બુદ્ધિથી જેમ કને દેવની બેનના પુત્રોને બધ ફર કરવા હાથી નાખ્યા, અથવા મારા પાત્રું લાવીને જેમ પરશુરામે કાર્ત્તવીર્યને માર્યો, અથવા અન્ય માપ મિંડુ વિગેરે બલિષ્ઠતા મારશે માટે તેને પ્રથમથી મસાવી નાખે તે અથવા ઠોઈ હન્યુ વિગેરે પશુને બગાડ કરનાર બાળી તેને લાકડીથી મારે તેમ જોણે અને તથા માગ મિત્ર વિગેરેને હણ્યા, હણે છે, હણશે, એવી સલાવના થતા ત્રસ થાવર ઉપર પોતે હંડ વિગેરેથી મારે, કે બીજા પાને મસાવે તેમજ મારતાને અનુમોદે, તો આ હિસા હંડ થાય છે, તે ત્રીજી ક્રિયા મ્થાન બતાવ્યું

અઠાવરે ચતુર્થે દંડ સમાદાણે અક-
 સ્માત્ દંડ વત્તિણતિ આહિજ્જંડ, સે જહા-
 ણામણ્ કેડ પુરિમે કચ્છસિ વા જાવ વણ-
 વિદુગ્ગાસિવા મિયવત્તિણ મિયસંકપ્પેમિય-

જેમા પાણી

વન (

ડમા

સુધી

આવામે

મિતિકદુ

લાવગંવાક

વિધિતાભવડ;

અણ્ણં ફુસતિ અ

પ્રથમ ત્રમને આશ્રયી

પ્રાકૃતમા અભ્યાસને ણહલે

સૂત્ર રચના વળતે મગધ દેશ

સુધા અભ્યાસ શબ્દ વચ્ચે

ઉચ્ચાર કાયમ રાખ્યો છે) જે

વિગેરે કચ્છથી લઈને વનદુર્ગ સુધી

લાલચે મૃગ આવતા જાણીને ત્યા

શુભરતો હોવાથી તે મૃગ વૃત્તિક જે

મનમા ધારવાથી મગ સક પ છે, તે

ધ્યાન હોવાથી મગ પ્રલિધાન (જન)

મનમા વિચારે કે કયા મૃગોને શોધુ દે

કથાય ખડખડાટ થતા કંઈ વિગેએમાં જઈને એ મળે છે, તેમાના 'ઢોઈ' પણ મૂળને માનવા બાણુ નાળે મનમાં નકી કરે કે મારે મૂળને મારવું છે, તેમ બાણુ 'દે' કતા તે વડે મૂળને ગદલે તીત પક્ષી, વર્તક () કે ચક્રો, લાવડ, બબુનર કવિ-હોલો, કપિ-૨૯ વિગેએમાંથી ઢોઈને હુણે, તેથી પ્રાણવાને ગદલે બીજાને હુણે માટે અકસ્માત (અર્થાત્) દડ છે,

મે જઘાણામએ કેડ પુરિસે સાલિણિ વા
 વીહીણિવા કોહવાણિ વા કંગૂણિ વા પર-
 ગાણિ વા ગલાણિવા ગિલિજ્જમાણે અન્ન-
 યરસ્સ તણસ્સ વઘાએ સત્થં ગિસિરેજ્જા,
 સેમામગ તણગ કુમુદુગં વીહી ડસિયં
 કલેસુયં તણં છિટિસ્સામિત્તિ કટ્ટુ માલિં
 વા વીહિં વા કોહવ વા કંગું વા પરં વા
 રાલયં વા છિંદિત્તા ભવતિ ડતિ સ્વલ્લુ સે
 અન્નસ્સ અટ્ટાએ અન્નં પુસતિ અકમ્હાદંડે,
 એવં સ્વલ્લુ તસ્સ તપ્પત્તિયં સાવજ્જ આહિ-

જ્ઞડ, ચરત્યે દંડે સમાદાણે અકમ્હા દંડ
વત્તિણ આહિણ ॥સૂ. ૨૦॥

હવે વન-પતિને આગ્રથી અકમ્હાત્ દંડ બતાવે છે, જેમ કેાઈ પુરુષ જેડુત વિગેરે ચોખાવરી કેાદ્રવ વાગ પરગ (બટી) ગલ કાપનાને બદલે શ્યામા (સામે) બતિનું ઘાસ છેતીને અનાજ શુદ્ધ કરવા એક ધાન્યને બદલે બીજુ ભૂલથી દાતરડા વિગેરેથી ઊંદે, એટલે તેને બુદ્ધિ તો પ્રથમ બતાવેલ શાલિ વિગેરે રાલ સુધી કાપનાની હુતી તેને બદલે અભણુમા સામે વિગેરે છેદાય, અથવા તેને નપર્શ કરે તો પણ તેને પરિતાપ (ખીડા) વાય, એથી તે જેડુતને સામે છેદવા બદલ અકમ્હાત્ દંડ મળે છે પાપ લાગે, આ પ્રમાણે અહીં ચોથો અકમ્હાત્ દંડ બતાવ્યો,

અહાવરે પચમે દંડ સમાદાણે વિટ્ટિવિ-
પગ્ગિયાસિય દંડ વત્તિણ્ણ આહિજ્ઞડ્ડ સે
જહાણામણ્ણ કેડ પુરિસમાર્ડહિં વા પિર્ડહિં
વા માર્ડ વા મગિણિહિં વા માજ્જહિ વા પુત્તે
હિ વા ધૂતાહિ વા સુણ્ણાડં વા સદ્ધિ સંવ-

સમાણે મિત્તં અમિતમેવ મન્નમાણે મિત્તે હ્ય
 પુઠ્ઠે ભવઙ્, દિટ્ઠિ વિ પરિયાસિયા દંઢે ॥ સે
 જહાણામણ્ કેઢ પુરિસે ગામ ઘાયંસિ વા
 ણગર ઘાયંસિ વા સેવઙ્ કવ્વઢ મઙ્ઘ ઘાયંસિ વા
 દોણમુહ ઘાયંમિ વા પટ્ટણ ઘાયંસિ વા આસમ
 ઘાયંસિ વા સન્નિવેસ ઘાયંસિ વા નિગ્ગમ
 ઘાયંમિ વા રાયહાણિ ઘાયસિ વા અતેણં
 તેણમિત્તિ મન્નમાણે અતેણે હ્ય પુઠ્ઠે ભવઙ્
 દિટ્ઠિ વિપરિયાસિયા દંઢે, એવં સ્વલુ તસ્સ
 તપ્પત્તિયં સાવજ્જંતિ આહિજ્જઙ્, પંચમે દંઢ
 સમાદાણે દિટ્ઠિ વિપરિયાસિયા દંઢ વત્તિણ્ણ
 આહિણ્ ॥મૂ ૨૧॥

હ્રમે પાચમ્ દંઢ સમાહાન દિટ્ઠિ વિપર્યાસ (જેવામા
 થતી બુલ) દંઢ સળધી ક્રિયાન્ધાન (પાપ) કહે છે, જેમ

કોઈ પુરુષ ચાર બદ્ધ-લઠવેયો) માતા પિતા બાપ બેન સ્ત્રી
દીકરો દીકરી છોકરાની વધુ વિગેરે માથે ગહેતો જાતિના
પાલન માટે મિત્ર (હિત-ની)ને બૂલથી અમિત્ર માનીને
મારે, તેથી અમિત્રને બદલે મિત્ર મારવાથી દ્રષ્ટિ વિપર્યાસ
દડ કહેવાય, અથવા ખીજી રીતે બતાવે છે,

જેમ કોઈ પુરુષ લડાઇમાં કોઈ ૧ ગામ વિગેરે ઉપર
હુમલો લઇ જતા નજર ચક્રથી ચાગ ન હોય તેને ચાગ
માનીને મારે, અણુઅણુ તેણે મનની ખાતિથી વિભ્રમમાં
આકુળ થઈને ચાગને બદલે અચાર (સાહુકાર)ને માર્યો છે,
તેથી દ્રષ્ટિ વિપર્યાસ દડ છે, તેથી તેણે દુષ્ટ કરનારને, તે
અબધીનું કર્મ બધાય, આ પાપમુ દ્રષ્ટિ વિપર્યાસ અબધી
કમ બતાવ્યું

અઠાવરે છંદ કિરિયા ટાળે મોમાવત્તિગત્તિ

૧ ગામ-જની આબુમાનુ કાગ પ્રી રાડ દોર ૨ નજ-ચાગ
૩ તેની નધાર નગમ તથા ૩૦ ની મગનિત રાય તથા ત્યા ગામડા
હોવા કુ ન રાય ૩ ખેટ-ની કે પદાને આરથી નાનુ ગામ રાય,
૪ ખર્જ-પર્જતથી રીંગણેનુ તાર ૫ મડગ
૬ દોલમુખ-નરી કે રંગિયા પ્રિંગે બ ૭, જસ બ ની આરની રાય ૭
૮ પદા-રતનની આણુ હોર ૮ આશ્રમ તાપનોનુ ચ્યાન, ૯ નન્નિરેલ-
ન્યા મોગ નપારી ૧૦ કાફલો અથસ ચક્રરને ઉગરાનુ મોદુ મેદાન
દોય, ૧૦ નિગમ-ન્યા વેપારી રાણીયા ધણા દોય, ૧૧ નાન-રાની
ગાનુ નિવાસ ચ્યાન

આહિજ્જડ, સે જહા ણામણ કેડ પુરિસે આય-
 હેડું વા ણાડહેડું વા અગારહેડું વા પરિવારહેડું
 વા સયમેવ મુસં વયતિ, અણ્ણેણ વિ મુસં
 વાણ્ણ, મુસં વયંતંપિ અણ્ણં સમણુજાણ્ણ, એવં
 સ્વલ્લુ તસ્સ તપ્પત્તિય સાવજ્જંતિ આહિજ્જડ,
 છટે કિરિયાઠાણે મોસા વત્તિણ્ણિ આહિણ્ણ ૨૭

હવે છઠું ક્રિયાન્ધાન મુખનાદ શ્રુત મળ્યા છે, પૂર્વના પાંચ અધ્યાયના ક્રિયાન્ધાનપદ્યો ૭ના પ્રાયે પરને પીઠાપ ઉપરાંત (હિસા) હતી તેથી તેને ૮૬ સમાધાનની અજ્ઞા આપી હવે પડીના અધ્યાયના પરને માન્વાનું નથી, તેથી તેને ક્રિયાન્ધાન નામ આપ્યું છે, જેમ કેઈ પુરુષ પોતાનો પક્ષ સિદ્ધ કરવા પોતાના માટે ન્યાતિ-ધર્મ-કે પરિવાર માટે લાચી વાતને ઉઠાવી શૂદીને સાચી કરવા શૂદ્ધ બોલે જેમકે પોતે કે પોતાના કોઈએ ચોરી કરી હોય છતાં કહે કે હું કે મારા ઘરનો કોઈ માણસ ચોરી કરનાર નથી, તે ચોરીને કે સાચી વાતને ઉઠાવે છે, અને બીજે ચોર ન હોય તેના ઉપર ખોટું તોહમત મુકી ચોર બનાવે છે, તેવી રીતે બીજા પાસે શૂદ્ધ બોલાવે છે, તથા પોતાના

પક્ષના લાભ માટે જે જૂઠું બોલતા હોય તેને પ્રશંસે, છે, આ પ્રમાણે કરવાથી તને યોગત્રિકથી જૂઠું બોલવાથી તે સળધી પાપ બધાય છે, આ પ્રમાણે છડું ક્રિયાસ્થાન કહ્યું,

અહાવરે સત્તમે કિરિય ટાળે અદિન્નાદાણ

વત્તિણ્ણિ આહિજ્જહ, સે જહાણામણ્ણે કેહં
પુરિસે આયહેઉં વા જાવ પરિવારહેઉં વા
સયમેવ અદિન્નં આદિયહ અન્નેણ વિ અદિન્ન
આદિયાવેતિ અદિન્નં આદિયંતં અન્નં સમણુ-
જાણહ, एवं खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जंति
આહિજ્જહ સત્તમે કિરિય ટાળે અદિન્ના દાણ
વત્તિણ્ણિ આહિણ ॥સૂ. ૭૩॥

હવે સાતમું ક્રિયાસ્થાન અદત્તાદાન (ચોરી) નામનું કહે છે, તે પણ પૂર્વે માફક બાણુવું, જેમકે કોઈ માણસ પોતાને માટે કે છેવટે પરિવાર માટે પારકાની વસ્તુ પોતે ચોરે ખીજા પાસે આપવે કે અન્ય કોઈ ચોરતું હોય તેને પ્રશંસે, તેને ત્રીજું ચોરીનું પાપકર્મ બધાય, આ સાતમું ક્રિયા-સ્થાન કહ્યું,

અહારે અટમે કિરિય ટાણે અજ્ઞત્યં વત્તિ-
 ણત્તિ આહિજ્ઞડ, સે જહાણામણ કેડ પુરિસે
 ણત્થિયં કેડ કિચિવિ સંવાદેતિ સયમેવ હીણે
 વીણે દુટ્ટે દુમ્મણે ઓહયમણસંકપ્પે ચિંતા
 સોગાસાગર સંપવિટ્ટે કરતલપલ્લત્થ મુહે
 અટ્ટજ્ઞાણોવગણ મૂમિ ગય દિટ્ઠિણ્ણિયાઈ,
 તમ્મ ણં અજ્ઞત્યયા આસંસડયા ચત્તારિ
 ઠાણા ણ્ણમાહિજ્ઞડ, (જ્ઞંતિ) તં—કોહેમાણે
 માયાલોહે, અજ્ઞત્યમેવ કોહમાણ માયાલોહે,
 ણ્ણં સ્વલુ તસ્સ તપ્પત્તિયં સાવજ્ઞંતિ આહિ-
 જ્ઞડ, અટમે કિરિય ટાણે અજ્ઞત્ય વત્તિણ્ણિ
 આહિણ ॥સૂ ૨૪॥

હવે આમુ ક્રિયાન્યાન અધ્યાત્મક (આત્મા) નજીથી
 કેડ છે, જેમ કેડ પુરુષ ચિતામાં ડુબેલો હોય, તે મમયે

તેને જીજ્ઞે કોઈ દુષ્ણ આપતારે નથી તેમ કોઈથી તેને વિમવા, પરિભાવ (અપમાન) કે જુદું કવક આપવા વટે દુષ્ણ થતું નથી, (પાત્ર પ્રથમના કોઈપણ કારણે ચિત્તમાં મંકલ્પ ઉડનાથી દુષ્ણ થાય છે, તેથી તે પોતે જ જોમ નીચ વર્ણના લીધે કોઈનો તિરસ્કાર થતા રીત ધાય તેમ આ જ માફક હીન જની' મનમાં ગભરાયેલો દુષ્ટ દુર્મન અને અમેમાધિથી મનના વિચારે હણાયલો ચિતાઉપ દિલ્લગીરીના આગરમા હુબેલો અથવા ચિંતાઓક તેજ સાગન્મા પેંડેલો (અર્વાત્ મહુ દુ ખીઓ) કેવો થાય છે તે કહે જ, હુચેજીમા મોહુ રા મીને હમેશા ઉદામ બેને, તથા આર્તનાનને વશ થાને સારો વિગેડ છોડીને ધર્મધ્યાનથી દૂર રહી કંઈપણ (નવા કારણ વિનાજ ગગદેય વિગેડે જોડકાને વગ થયા માફક ચિંતામા હુખી અતર આત્મામા થયેવ મન સળ પી મગયે વિનાનો (પોપના) તેને ચાર ન્ધાન થાય છે તે, કહે છે, કોઈ માન માયા લોભ તે ચારે આત્માની માથે (કર્મ તંગીકે) મળધ ધરાવે છે, જો કોય ત્યારેજ મન દુષ્ટ થાય છે, તે દુષ્ટ મનના લીધે મનની મમાધિ હણાતા તે અધ્યાત્મ સળધી માનવ (પાપ) કર્મ જ ધાય છે, આ આઠમું ક્રિયાન્ધાન કહ્યું

अहावरेणवमे किरियट्टाणे माणवत्तिणत्ति
आहिज्जइ. से जहाणामए केइ पुरिसे

जातिमएण वा कुलमएण वा बलमएण वा
रुवमएण वा तवमएण वा सुयमएण वा
लाभमएण वा इस्सग्घिमएण वा पन्नामएण
वा अन्न तरण वा मयट्ठणेणं मत्ते समाणे
परं हीलेति निदेति खिंसति गरहंति परिभ-
वड अवमण्णेति इत्तरिए अयं, अहमंसि पुण
विसिट्ठ जाड कुल बलाड गुणोव वेए एवं
अप्पाणं ममुक्कसे, देह च्चुए कम्मवितिए
अवसे पयाड, तं जहा गब्भाओ गवेम (४)
जम्माओ जम्मं माराओ मार णरगाओ
णरगं चडे थद्धे चवले माणियावि भवड, एवं
खलु तस्स तप्पत्तिय मावज्जति आहिज्जड,
णवमे किरियाठाणे माण वत्तिएत्ति आहिए
॥सू. २५॥

इवे नवभु क्रिया म्यान मान नय भी नयारे डे, नेम

રેથી મજાત માર મારે; આ પ્રમાણે થોડા અપરાધમા ઘણો
 ક્રોધ કરી માગ મરાવે, તેવા નિર્દય સાથે રહેતા માતા પિતા
 વિગેરે દુઃખા યધને રાજના દુ ખથી કંટાળે છે, અને તે
 ઘાતકી મનુષ્ય પરદેશ જાય તો તેના સોળતીણો સુખ
 માને છે, તેવા માણસ થોડા અપરાધમા ઘણી શિક્ષા કરે છે,
 તે બતાવે છે, જેની પાસે દંડ છે તે દંડ પાથી અર્થાત્ કોઈના
 થોડા અપરાધ બુએ તો પણ ક્રોધ કરી દંડ પાડે (દુ ખ દે) તે
 દંડ પણ મોટો હોય, તેથી દંડ વડે શુદ્ધિ (મોટાઈ) બતાવે, તથા
 વાર વાર દંડ કરે તેથી દંડપુરસ્કૃત (વાત વાતમા દંડ કરનાર)
 છે તેથી તે પોતાને તથા ખાગ્જને આ લોકમા આ જન્મમા
 અહિત છે, કારણ કે તે પ્રાણી મોટી શિક્ષા અપ અપ
 રાધમા કરે છે, તેમ પરલોકમા અહિત છે કારણ કે પોતે
 તેવા પાપ કરવાથી પોતે તેના દુ ખ લોગવે, અને વધારે
 શિક્ષા કરવાથી બીજાને ક્રોધ અડતા તે વૈર લેવા નિયાણુ
 કરે તેથી વૈર લેતા બનેની છદ્મી બગડે વળી જેવા તેના
 બહાનાથી જેવું તેવું નિમિત્ત લઈને વારેવારે બળે માટે
 સજવન છે, વળી તે ઘણો ક્રોધી હોવાથી મારવું બાધવું
 આમલી ઉનારવી વિગેરે પાપમા જલદી પડે છે, અને તેમ
 ન બને તો ઘણા દેવથી ખોટા મર્મના વચન બોલે છે, તથા
 પીકનું માસ ખાય, અર્થાત્ પછવાડે નિંદા કરે, તથા એવું
 એવું અયોગ્ય બોલે, કે સામેનો માણસ ચાલતીને, બળે,
 અને તે ક્રોધી યધને બીજાનું બગાડે, તેથી આવા પાપના

કૃત્ય કરનાર વધારે શિશ્ય કરનાર છે, તેવી વધારે શિશ્ય કરનારને દે'ડ પ્રત્યયિક પાપ બધાય છે, આ દશમુ ક્રિયાસ્થાન મિત્ર દ્રોહ મળધી કહ્યું,

કેટલાક આચાર્યો આઠમુ ક્રિયાસ્થાન આત્મદોષ સળધી નવમુ પન્દોષ મળધી અને દશમુ પ્રાણવૃત્તિકર્તુ કહે છે

અઘાવેરે એકાગ્સમે કિરિયટ્ટાણે માયા
વત્તિણ્ણિ આહિજ્જડ જે ડમે ભવંતિ ગૂઢા-
ચારા તમો કસિયા ઉલ્હુગપત્તલહુયા
પવ્વયગુરુયા તે આચરિયા વિ સંતા અણા-
રિયાઓ ભાસાઓ વિ પડંજંતિ અન્નહા સંતં
અપ્પાણં અન્નહા મન્તંતિ, અન્નં પુટ્ટા અન્નં
ચાગરંતિ અન્નં આડક્કિવયવ્વં આડક્કવંતિ ॥

હવે ૧૧ મુ ક્રિયાસ્થાન કહે છે, જે ડોઠ આના પુરૂષો હોય છે,

પ્ર — કેવા ?

ઉ — મૂઠ આચાર જેનો છે તેવા, જેમકે ગણા કાપનારા, ગાઈ કાપનારા તે પ્રવચન જુદા જુદા ઉપાયોથી વિશ્વાસ પાડીને પત્રી ચોરી કરે, ખુન કરે, જેમ ચંડપ્રદોષે અલયકુમારને

હયો હતો, તે માયાવી હોવાથી શુભ રીતે અધર્મ કરે છે.

તમોઠસિયા - અધારામા જેમનો પાપ વ્યાપાર હોય તે, જેમ બીજા ન જાણે તેવી રીતે ચોરી વિગેરે કરે છે,

ઉલુગપત્ત લહુઆ પવગુડયા - ધુવડના પીછા માફક હલકા નીચ હોય છતાં તેઓ પોતાને અહુકારથી પર્વત જેવા માટે [ઉચ્ચ] શ્રેષ્ઠ માને છે, અથવા તેઓ અકાર્ય કરતા હોય તો તેમને પર્વત માફક બીજો કોઈ રોકી ન શકે, વળી તેઓ આર્ય દેશમા જન્મેલા છતાં હગવા માટેજ અનાર્યની ગૃહ ભાષા બોલે, અર્થાત્ બીજાઓને બ્રમમાં પાડવા માટેજ પોતાની મતિ કલ્પનાથી બનાવેલી ભાષાને બીજા ન જાણે તેવી રીતે હગો માહોમાહો બોલે, પોતે હગ છતાં બીજાને સાહુકાર છે તેમ બતાવે, તથા બીજો કોઈ કંઈ પૂછે તો ને કપટથી જુદું જ બતાવે, આગાના ઝોકે પૂછીએ તો કેયારા [આકાશ?] બતાવે, અથવા વાહના વખતમા 'કંઈકને બદલે કંઈક બતાવે 'જેમ' ન્યાયના વખતે વ્યાકરણમા વાત જોવી જાય, અને વ્યાકરણ વખતે ન્યાયમા જોયે, જેમકે શરદમા વાજપેય [] વડે પૂજે, આવા વાક્યનો અર્થ કરવો હોય ત્યાં શરદ ઋતુનું વર્ણન કરે, તથા અન્ય વિષય કહેવો હોય ત્યાં બીજો વિષય કહે, [નવા કાબજાને બદલે નવ કાબજોનો અર્થ કરે,]

સે જહાણામણ કેડ પુરિસે અંતો સહ્યે

तं सल्लं णोसयं णि हरति णो अन्नेण णिहरा-
वेति, णो पडिविद्धंसेड, एवमेव निण्हवेड,
अविउट्टमाणे अंतो अंतो रिपड, एवमेव
माई मायं कट्टु णो आलोएड, णो णिंदइ
णो गरहड णो विउट्टए, णो विसोहेड णो
अकरणाए अब्भुटेड णो अहारिहं तवो-
कम्मं पायच्छित्तं पडिवज्जड, माई अस्सि
लोए पच्चायाड माड परंसिलोए (पुणो पुणो)
पच्चायाड, निदड गरहड पसंसड णिच्चरड
ण नियट्टड णिसिगियं दंड छाएति, माई
असमाहड सुहलेस्सेयावि भवड, एवं
खलु तस्स तप्पत्तियं सावज्जंति आहिज्जड,
एक्कारसमे किरियटाणे मायावत्तिएत्ति
आहिए ॥ सू २७ ॥

ઉપર બતાવેલા કોને કપટ કરીને કનતા શુ કૃણ થાય છે તે બતાવે છે, જેને લડાઈમા ઘા લાગતાં અદૃશી કે કાટાની અણી રહી જઈ હોય, તે અંતર શત્રુવાળો તે સાલ કાંઠતા ખમવી પડતી વેદનાથી કરીને પોતે ન કાઢે ન બીજા પાસે કઢાવે, તેમ વંધના ઉપદેશથી ઔપધ (દવા) લગાડીને નાશ ન કરે, ઢાઈ તેને પૂછે કે ન પૂછે, તે પણ તે વિના ઢારણ તે શત્રુને છપાવે, તેથી તે સાલ અદર રહેવાથી પીડાતા ચાલે છે, અને ચાલતા તે પીડાથી પીડાતો છતા બીજુ કામ દુ ખથી કરે છે, હવે તેનો પન્માર્થ માધુને આગ્રથી સમજાવે છે, જેવી રીતે શત્રુવાળો દુ ખ પામે છે, તેજ પ્રમાણે આ માધી નાધુ અનાચા સેવીને કપટથી હુપાવવા જુદું જોલે, પણ પોતે કરેલા અકાર્યને ખુદલી રીતે કહીને આલોચના ન લે, તેમ તે પાપથી પોતે દૂર-પણ ન થાય, તેમ આત્માની સાક્ષીએ મનમા પણ તેને ન નિંદે “ કે ધિછાર હો મને કે આવું પાપ દુ અશુભ ઈર્મના ઉદયવી સેવી રહ્યો છું,” તેમ બીજા યોગ્ય ગીનાર્થ આગળ જઈને પણ કહેતો નથી, તેમ ધીઠો થઈને પણ અનેક પ્રકારે આચરેલા કપટથી પાછો ફરતો નથી, શાસ્ત્રોક્ત વિધિએ તેનું જે પ્રાયશ્ચિત્ત હોય તે લઈને ફરી તેવું પાપ નહિ કરે એવો દૃઢ નિશ્ચય કરતો નથી, તેમ અભક્ષ્ય અપેય વસ્તુ પીને પણ યોગ્ય પુરૂષ આગળ પ્રાયશ્ચિત્તથી શુદ્ધ થતો નથી, તેમ ત્યાથી વિહાર કરતો નથી, તેમ શુર વિગેરે સમજાવીને

કહે, 'તો પણ પ્રાંચશ્ચિત્તતું તપ જે આવે, તે આદ્યાયણ વિગેરે તપ કર્તો નથી, તેથી આ માયાવી પાપ છુપાવનારો એક વાર પાપ પકડાતા જૂઠો ગણાય છે તેમ ફરીથી તેનો કાંઈ વિશ્વાસ કરતુ નથી, તે જતારે છે

માયા શીલ. પુરુષ યદ્યપિ ન કરોતિ કિંચિદપરાધ
સર્વસ્યાવિશ્વાસ્યો ભવતિ તથા વ્યાત્મટોષોપદત' ॥૧॥

કપટી પુરુષ જો કે, અપરાધ ન કરે તે કાંઈ,
જધાને અવિશ્વાસી, યાચ પૂર્વ દોષ હજીય

વળી આ કપટી ઘણું કપટ ઝરવાથી પરલોકમા જધા
પીડાના અધમ ઝાનનો જે નરક તિર્થ ચ વિગેરેના છે, ત્યા
જન્મ લઈને વાઝેવાને કુવાના અરટની માફક ફેરે જો લોગવે છે

વળી પોતે કપટી હોનાથી યુનેગાર છતા પણ જુદા
જુદા પ્રપચોથી બીજાઓને ઠગીને બીજાને નિંદે છે,
જેમકે "આ અજ્ઞાન પશુ જેવો છે, તેનાથી આપણું શુ
પ્રયોજન (લઘુ) થનાતું છે? આ પ્રમાણે પરને નિંદી પોતાની
પ્રશંસા કરે છે, જેમકે "મે આવા હોરીયારને પણ ઠગ્યો"
એમ ઠગીને ખુશ વાય છે કહ્યું છે કે

યેનાપત્રપને સાધુ રસાધુ સ્તેન તુલ્યતિ

જેથી ઠગાય છે સાધુ તેથી કુમાધુ ખુશ છે,

આ પ્રમાણે કપટી સાધુ ફાવી જતા વધારે પીડાઈથી
તેવા પાપ કરનારો યાચ છે, તેમાજ શુદ્ધ ધર્મને કપટને

છોડતો નથી, વળી માયાથી લેપાઈને પ્રાણીને દુષ્કારી
 દડ ઢરીને પાછો જૂઠું બોલીને ઢાકે છે, વળી પોતાનો
 દોષ ખીજા ઉપર ઢાળે છે, વળી તે કપટી હમેશા ડગવામા
 તત્પર જોણે શુભ લેશ્યા (નુવિચાર) સ્વીકાર્યા નથી, અર્થાત્
 આર્ત વ્યાનમા હણાઈને હમેશા અશુભ વિચારો કર્યા કરે
 છે, પત્રી તે ધીરે ધીરે ધર્મધ્યાનરહિત અસમાધિવાળો
 અને અશુદ્ધ લેશ્યાવાળો (મનમા જાળનારો અને બડબડતો)
 રહે છે, આવા મનુષ્યને માયારાત્મ્ય મળે છે પાપ બધાય
 છે, આ અગ્યારમુ માયાસળધી પાપક્રિયાસ્થાન બનાવ્યું,
 આ ઉપર બતાવેલા અર્થદડથી લઈને માયા સુધીના
 અગ્યાર ક્રિયાસ્થાનો સામાન્ય રીતે વિચારના મુખ્યત્વે
 અનયન (ગૃહ-થી) જીવોને લાગુ પડે છે, હવે જાનમુ
 ક્રિયા મળે છે જોનેતર સાધુને આશ્રયી રહે છે

અહાવરે વારસમે કિરિયટાણે લોભવત્તિ-

एति आहिज्जइ, जे इमे भवन्ति, तं जहा
 आरन्निया आवसहिया गामंतिया कण्हुई
 रहस्सिया णो बहु संजया णो बहु पडिवि-
 रया सव्व पाणभूत जीव सत्तेहिं ते अप्पणो

સદ્વા મોસાઈ એવ વિઉંજંતિ, અહં ણ હંતવ્યો
 અત્રે હંતવ્યા અહં ણ અજ્ઞાવેયવ્યો, અત્રે
 અજ્ઞા વેયવ્યા અહં ણ પરિધેતવ્યો અત્રે પરિ-
 ધેતવ્યા અહં ણ પરિતાવેયવ્યો અત્રે પરિતા-
 વેયવ્યા અહં ણ ઉદ્ધવેયવ્યો અત્રે ઉદ્ધવેયવ્યા,
 એવમેવ તે ઇત્થિકામેહિં મુચ્છિયા ગિહ્વા
 ગહિયા ગરહિયા અજ્ઞાંવ વત્તા જાવ વામાહં
 ચડ પંચમાહં છહસમાહ અપ્પયરો વા મુજ્જ-
 યરો વા મુંજિતુ મોગમોગાહં કાલમાસે
 કાલં કિચ્ચા અન્નયરેસુ આસુરિણ્ણેસુ કિન્નિ-
 મિણ્ણેસુ ઠાણેસુ ઉવવત્તાગે ભવંતિ,

અદ્યારમુ કહીને હવે બારમુ ક્રિયાસ્થાન લેખ સળ પ
 કહે છે, તે આ પ્રમાણે અત્રેન સાધુઓને જાતાવે છે, (વ
 અરણ્ય (વન)માં વસે આરબ્યક (વનવાસી) છે, તેઓ

આઉત્તં ભાસ માણસ્સ આઉત્તં વત્થં પડિ-
 ગ્ગહં કંવલં પાય પુંછણં ગિહ માણસ્સ વા
 ણિ ક્ષિવ્વ માણસ્સ વા જાવ્વ ચક્ષુ પમ્હ
 ણિ વાય મંવિ અત્થિ વિમાયા સુહુમા કિરિયા
 ઈરિયા વહિયા નામ કજ્જડ,

હવે તેરમું ક્રિયાસ્થાન ઈર્યાપથિક નામનું કહે છે
 ઈરણુ-ઈર્યા (ગમન) તેનો અથવા તેના વડે થેય તે ઈર્યા
 પથ છે તેમા જે ધાય તે ઈર્યા પથિક આ શબ્દ વ્યુત્પત્તિ
 કરી તેનો પરમાર્થ સમજાવે છે, જાણી જગ્યાએ ઉપયોગ
 રાખીને રાગદ્વેષ ઈર્યા વિના વિચારપૂર્વક મન વચન અને
 કાયા વડે જે ક્રિયા (કાર્ય) ધાય અને તેનાથી જે કર્મ
 જ ધાય તે ઈર્યા પથિક (જેમા જરાપણ કોઈનું ખુદ ન
 ધાય તે) આવી ક્રિયા કયા માણસને હોય, તથા તેનું કર્મ
 કુળ કેવું હોય તે જતાવે છે, ઈહજાલુ-આ જગતમા પ્રવ-
 ચનમા કે સચમમા જે સાધુ હોય, (જાલુ નિશ્ચેના અર્થમા
 કે વાંકેયની શોભા માટે છે) તે જો આત્માના અદરના
 ગુણો શોધીને તેના હિત માટે સવૃત્ત જને, મન વચન
 કાયાને વશ કરીને રહે, જો મન વચન કાયાને વશ ન કરે,
 તો તેને આત્માનું હિત ન હોય કારણ કે વિદ્યમાન આત્માનું

ઝર્ય પણુ તે મન વિગેરે વશ કર્યા વિના ન થાય, માટે આત્માને સયમમા ઉપયોગ રાખનારા અણુમા (સાધુ) તે ઈર્ષ્યા ભાષા એપણા ચાલતું બોલતું ખાતું તે બધુ વિચારીને કરે, તેમ લેતું ચુકતું તથા જાડા પીચાળ મેલ પર હવે તે જીમને પીડા રૂપ ન થાય તેમ કરે તે પાશ્વ મમિતિથી સમિત હોય, અને મન વચન કાયાથી અમિત તથા શુભ હોય, કારણ પડેજ વિચારીને બોલે, નહિતો મર્વયા મૌન રાખે, વળી શુભિનુ બહુ માન કરવા કહે છે કે ઇન્દ્રિયો ગોપવી રાખે (કુમારો ન જવા દે) વળી નવ બ્રહ્મચર્યની વાડા પાળે, તેજ પ્રમાણે ઉપયોગથી ચાલે, ઉપયોગથી ઉભો રહે, ઉપયોગથી બેને, ઉપયોગથી સુએ, ઉપયોગથી ખાય, બોલે, વસ પાત્ર કાળજ, પાદપુષ્પન ઉપયોગથી લે તેમ મુકે એટલે દરેક ક્રિયા સભાજથી બધા જીવોનુ હિત વિચારીને કરે, કોઈને પીડે નહિ, તે ઠેક આળની પાપણુ ફરકે તે પણુ સભાજીને કરે, આવી રીતે ઉત્તમ સયમ પાળે, તેને પણુ આવી ક્રિયા હોય, ઉપયોગ વત સાધુથી લઈને સયોગી કેવળી તેને પણુ ઉપર બતાવેલી જુદી જુદી ઈર્ષ્યાપમિકી ક્રિયા આળની પાપણુ ફરકે ત્યા સુધીની હોય છે, તે બતાવે છે, સયોગી કેવલી એક સણુ પણુ નિશ્ચય રહેવા શક્તિમાન નથી, જેમકે અગ્નિએ તપાવેલુ પાણી જેમ હાલે, તેમ કાર્મણુ શરીર સાથે રહેલુ જીવ સદા હાલતો જ હોય છે, તે સૂત્ર બતાવે છે,

“કેવલીષુ જાતે અસ્મિ પ્રમયસિ જેમુ આગામ
પએમેસુ વિગેરે

જે સમયમા કેવલી પ્રમુએ જ મ્થળેથી પગ ઉપાડયો
છે, તેજ આકાશ પ્રદેશમા દરી મુકવા સમર્થ છે ? ત્યા
ઉત્તર આપ્યો છે કે તે ન બની શકે, કાયાના સૂક્ષ્મ સ સારમા
પણ અસખ્યાતા આકાશ પ્રદેશ જાદલાઈ જાય, માટે નક્કી
થયું કે કેવળીને પણ સૂક્ષ્મ મન્યા કાયાનો કાયમજ હોય
છે, અહીં કારણમા કાર્યનો ઉપચાર કરીએ, કોટલે તે
ક્રિયાથી જે કમ બધાય તે કર્મની જે અવમ્યા તે ક્રિયા
અહીં ઇર્થાપધિકી જાણવી, તે જાનાવે છે,

સા પઠમ મમયે વદ્વા પુટા વિતીય સમણ
વેડયા તડણ સમણ ણિજ્જિણા સા વદ્વા
પુટા ઉદીરિયા વેડયા ણિજ્જિણા સેયકાલે
અકમ્મે યાવિ ભવતિ एवं સ્વલુ તસ્સ
તપ્પત્તિયં સાવજ્જંતિ આહિજ્જિડ, તેરસમે
કિરિયટ્ટાણે ઈરિયા વહિણતિ આહિજ્જિડ

, , જ કેઈ સાધુ કે ગુણશ્રેણીમા ચડેલા ગૃહસ્થને અગ્યારમુ
ગુણસ્થાન ન ફરસતા આધો ક્ષાપક શ્રેણીથી બારમે ગુણસ્થાને

જાય તેને કપાય (ક્રોધાદિ)નો ફલ વગાથી તે નકપાથી છે, તેમને ઉપર બતાવેલી સૂક્ષ્મ ક્રિયા છે, તેનાથી જે કર્મ જ કપાય, તે પહેલે સમયે જાણે ફળે, તે જલ્દ સ્પષ્ટા કહે છે, તે બીજે સમયે વેદે અનુભવે ત્રીજે સમયે જગી (ભુટી) જાય, તેનો ખુલાસો કરે છે, કે કર્મ યોગ (મન વચન કાયા)થી જ કપાય છે, પણ તેની મિથિ (કાળ) કપાયને આશ્રયી છે, તે કાણે ન હોવાથી માપનાયિક (ક્રોધાદિને આશ્રયી) લાખી મિથિ નથી, માટે યોગને લીધે જાવતાજ દગ્ગી જાય, બીજ સમયે અનુભવાય તે પ્રકૃતિમા શાતા (સુખ) વેદનીય છે જે સમયની સ્થિતિ છે, અનુભાવ (ગ્હ)મા શુભ જ વધન છે, તે સૌથી સર્વોત્તમ અનુત્તરોપપાતિક ફલ કરતા પણ વધી જાય છે પ્રદેશથી ઘણા પ્રદેશવાળી અનિયત જ વાળી છે, અને જલ્દ વ્યય (પૂર્વના કર્મ જોડાવવા) વાળી છે, તે તેજથી ક્રિયા પહેલે સમયે જલ્દ સ્પષ્ટ બીજે સમયે ઉદિતા વેદિતા નિર્જલ્પા છે તે ત્રાજ નમયમા તે કર્મ ફલ ધવાથી અકર્મતા પણ કહેવાય છે, આ વીતરાગ સાધુને ઇર્ષ્યાપયિક કર્મ જ કપાય છે, આ તેરમું ક્રિયા-વાન કહ્યું, આ વીતરાગ સિવાયના બીજા પ્રાણીઓને સાપરાયિક (લાખી સ્થિતિવાળો) જ કપાય છે, જ્યાં પ્રમાદ છે, ત્યાં કપાય છે, અને જ્યાં કપાય ત્યાં યોગો પણ હોય છે, આથી જોમ જાણુ કે કપાવિને યોગ નિયમા હોય, પણ યોગવાળાને કપાય હોય અને ન પણ હોય, પણ પ્રમાદ અને કપાય જે

લેગા થાય, તેનાથી જે બધ પડે, તે તેના પ્રમાણમા ઘણા
લેદોવાળી ક્રિયા છે, પણ જેમને પ્રમાદ કે કષાય નથી, તેને 'શક્ત
લે મમયનો ઈર્ષ્યાપયિક ક્રિયાનો ઈર્ષ' બધ છે જેમ મહાવીર
પ્રભુએ આ ક્રિયામ્થાનો બતાવ્યા તેમ બીજા તીર્થકરેએ
પણ તે તેરજ બનાવ્યા છે, તે કહે છે

સે વેમિ જેય અતીતા જેય પદ્મપત્તા જેય
આગમિરમા અરિહંતા મગવંતા સવ્વે તે
एयाडं चेव तेरस किरियाटुणाडं भासिंसु
वा भासेति वा भासिस्संति वा पन्नविंसु
पन्नविंति वा पन्नविस्संति वा, एवं चेव तेर-
समं, किरियटुणं सेविंसु वा सेवंति वा
मेविस्संति वा ॥ સૂ. ૨૯ ॥

તે હું કહું છું, જે વાતને પૂર્વના રૂપલક્ષે વિગેરે એ
કહી છે તેમ વર્તમાનમા સીમધર સ્વામીજી કહી રહ્યા છે,
જળી જાવિપ્યમા પદમનાજ વિગેરે તીર્થ કર ચવાના છે તેમણે
પણ ઉપર બતાવેલા તેર ક્રિયામ્થાનો કહ્યા છે કહે છે અને
કહેશે, તથા તેના કુળો પણ લોગવવાના બતાવ્યા છે, બતાવે

છે અને બતાવશે, વળી ન્યા શુધી તે તીર્થ કરે સર્ગોપી
અવધામા છે તેઓ બધાએ તેરમી ઇર્થાપધિક્રી ક્રિયાનુ
ધ્યાન નેચુ છે નેવે છે, અને નેવશે, નેમકે જણુદો
પમા બે સૂચો સન્ધો પ્રમથ કહે છે એમ બધાજ
તીર્થ કરોને આવજુ (કર્મ રૂપી મેવ) દર સવાથી કેવમ
જ્ઞાનીઓ ત્રણે કાળના છે, નેઓ ગન્ધા ઉપદેશવાળા દોષ
છે, હવે તેર ક્રિયાધ્યાનોમા જ પાલ્થાન કરુ નથી તે
બતાવે છે,

અદુત્તરં ચ ણં પુરિમ વિજયં વિમંગમાહ-
સ્તિવમ્મામિ. ડહ સ્વહુ ણાણા વળ્ણાણં
ણાણા છંદાણં ણાણા મીલાણ ણાણા ટિટ્ઠીણં
ણાણા રુહંણં ણાણા રંભાણ ણાણાજ્ઞવ
માણ જુત્તાણં ણાણા વિહ સુચન્દ્રચણં एवं
ભવહ. તં જહા ॥

આશાગમ મૂળના પ્રથમ નકથમા જ ૧ કરુ, તે માટીનું
તેની ચલિકામા કરુ તેમ અહીં બાટીનું નેર ક્રિયાસ્થાનથી
જુદુ કહે છે, તેમજ વેગક શાસ્ત્રમા મૂળ ૩ ક્રિયાના રસોડોના
ધ્યાનમા નિદાન (ખરૂં કાળુ) નધા સરીત્ની ચિકિત્સાના
કલ્પમા જે ન કરુ તે જુદુ કરુ, એમ બીજે પણ ૯૬
(અભિપ્રાય) ચિન્તિ (જ્ઞાન) વિગેરેમા પણ પાછાના ભાગમા

જતાવેલું જાણવું તેમ અહીં પણ રહી ગયેલું જુદું ઉત્તર ત્રય
(પછીના સૂત્ર)માં જતાવે છે, (ચ-અધા વિષયનો સબબ
જતાવે છે, છ-વાક્યની મોભા માટે છે) જે જ્ઞાન વડે
પુરૂષો શોધાય તે પુરૂષ વિષય કે પુરૂષ વિનય છે તે પુરૂષના
અદ્ય જ્ઞાનથી મદ બુદ્ધિવાળા જીવો ઉપર તે વિનય મેળવે
છે (હજે છે)તે વિભજ જ્ઞાન જે અવધિ જ્ઞાનનો મનિન અશ
છે, તેમ આપણા લોકોને ધૃતવાનો જ્ઞાનનો દુરૂપચાર છે,
તેને પુરૂષ નિયમ વિભજ (ધૃતવાનો ધધો) કહે છે તે જતા-
વીશુ, (તેમનાથી ન ઠગાવું તે ઉપદેશ છે) તે કેવી રીતે કેને
હજે છે, તે જાણતોને થોડામાં સમજાવશે,

આ જગતમાં મનુષ્ય ક્ષેત્રમાં અથવા મિહાન્તમાં જ્ઞાનના
સૂચ ઉપશમથી નિગિતનાવાળી પ્રજા (બુદ્ધિ) હોય છે, તે
નાના (અનેક પ્રકારની) પ્રજા છે, તેથી અદ્ય (થોડી) અદ્યતર
(વધારે થોડી) અદ્યતમ (સૌથી થોડી) બુદ્ધિવાળાના લેહ
પાડીએ તો છ લેહ પડે છે, (ત્રણ ઉપર જતાવ્યા અને ત્રણ
આ પ્રમાણે વિશેષ વિશેષતર વિશેષતમ એટલે વણી તેથી
વધારે નૌથી વધારે બુદ્ધિવાળા જાણવા)

છદ-(અભિપ્રાય-રૂચિ-આજ્ઞા) જુદા જુદા હોવાથી
તેવાઓનું ચિત્ત તેવી રીતે રુચવાયેલું હોય છે તે નાના
છદવાળા છે તેમ શીલ (આચાર-વર્તન) પણ જુદા જુદા
હોય છે, તથા દૃષ્ટિ અતઃકણની પ્રવૃત્તિ-ધર્મ તળથી
મતળ્ય છે તે જવા ત્રણસો ને સાઠ લેહમાં જતાવેલ છે,

તેમ નાના કેવિ જુદી જુદી મનની ઇચ્છાઓવાળા છે, તેમકે
કેઈને બાહાર (ખાણ) વિહાર (ફરણ) શયન (પથારી)
આસન (બેસવાનું) આનંદાદન (ઓઠવા પહેરવાનું) આભરણ
(દાગીના) ચાન વાહન (મુઝાફરીના સાધન) ગીત (ગાયન)
વાજ્ર (વગાડવાના ઓજારો) વિગેરેમા બધાની રૂચિ કે
પ્રકૃતિની અનુકૂળતા જુદી જુદી હોય છે તેમ નાના રજ
(હંદર નિર્વાહ માટેના ધંધા) જેતી ઢો઼ પાળવા હુકાન
શિષ્યકળા મજુરી વિગેરેમા જુદા જુદા આગ્રહો છે, તેને
કરનારા છે તથા તેને આશ્રયી જુદા જુદા અધ્યવસાય
(અભિપ્રાય)વાળા છે તમા કેઈને મુખ કેઈને અશુભ વિચારો
હોય છે પણ તે બધાને ક્ષત્ર આ લોકમાજ મુખ મેળવવાની
ઈચ્છા છે, પણ પરલોકમા માફ મુ યશે તેની ચિંતા નથી,
પણ આ લોકમા ઇદ્રિયોની મોહકશામા પડેલાઓને (દ્રવ્ય
પેદા કરવા કે શ્રીઓને ક્રમાવવા માટે) આ બતાવેલા જુદા
જુદા પ્રકારના પાપ જુતના ન્ અયમન (પહન પાકન) છે,

મોમં ઉપ્પાય સુવિણ અંત લિક્ષવં અંગ
સરં લક્ષવં વંજણં ૧ ઇત્થિલક્ષવં ૨
પુરિસ લક્ષવં ૩ હય લક્ષવં ૪ ગય
લક્ષવં ૫ ગોણ* લક્ષવં ૬ મિંઢ લક્ષવં
૭ કુક્કડ લક્ષવં ૮ તિત્તિર લક્ષવં ૯

वट्टग लक्खणं १० लावय लक्खणं ११
 चक्क लक्खणं १२ छत्त लक्खणं १३ चम्म
 लक्खणं १४ दंड लक्खणं १५ असि
 लक्खणं १६ मणि लक्खणं १७ कागिणि
 लक्खणं सुभगाकारं दुब्भगाकारं गवभा-
 कारं मोहणकारं आहव्वणि पागसासणि
 दव्वहोमं स्वत्तिय विज्जं चंदचरियं सूर-
 चगियं सुक्क चरियं वहस्सड चरिय उक्कापायं
 दिसादाहं मिय चक्क वायस पग्गिमंडलं पंसु-
 वुट्ठि केसवुट्ठि मंसवुट्ठि रुहिरवुट्ठि वेताल्लि
 अब्ब वेताल्लि ओमोवणि तालुग्घाडणि
 सोवागि सोवरि दामिल्लि कालिगि गोरि-
 गाधारि ओवताणि उप्पयणि जंभणि थंभणि
 लेसणि आमय करणि विसल्ल करणि पक्क-

મર્ણિ અંતદ્વાર્ણિ આયમિર્ણિ એવમાહ આઓ
 વિજ્ઞાઓ અન્નસ્સ હેઉં પડંજંતિ પાણસ્સ
 હેઉ પડંજંતિ વત્થસ્સ હેઉં પડંજંતિ લેણમ્સ
 હેઉં પડંજંતિ સયણસ્સ હેઉં પડંજંતિ,
 અન્નેસિ વા વિરુવરુવાણં કામભોગાણ હેઉં
 પડંજંતિ, તિરિચ્છં તે વિજ્ઞં મેવંતિ

પાપ મેનનને માટે વપરાતી વિદ્યાઓમા પ્રથમ ભુ-
 પૃથ્વીમા કાટ પટે કે તે પૂજે વિગેરે (થી નામ થશે એમ
 કહીને પૈસા ભેગા કરી અનાવાર મેવે, એમ બધે સમજાવુ)
 ઉપાત-કપિ (વાહરા) હોને વિગેરે અગ્નિ-પ્રાણી, બળ, નિહ
 વિગેરે રાતના સ્વપ્નમા દેખાય, અતરિક્ષ અમોઘ *
 () વિગેરે, તથા અગ્નિ-તે આપ બુદ્ધિ જમાવું
 રાખુ અગ્નિ દેરકે તે સ્વર-કાગડો મળીર (ધ્રુવડ ?) સ્વર
 અર્થાત્ પશીનુ બોલવુ, તથા લક્ષણ-જવ, માંડવુ, પદમ, શ બ
 અક, શ્રીવત્સ વિગેરે છે, અજન-શરીર ઉપર તદ, મસા
 વિગેરે છે તે લક્ષણના વિભાગ બતાવે છે ૧ સીના રાતા
 હાથ પગ છે વિગેરે તેમ, ૨ પુરુષ, ૩ ઘોડો, ૪ હાથી,

* પદમ મુનિજીની દબાની પ્રતમા ઉલ્કા તથા મેષટ્ટિ વિગેરેનો
 અર્થ છે

તાણુ જે ડાળ ઉઘાડનારી વિદ્યા, અપાદી અ ડાળ જાતિની દેવી થયેલ હોય તેને વશ કરી તેની મારફતે પોતાનું કાર્ય કરાવે, તે પ્રમાણે શાખરી-લીલ જાતિની દેવી થઈ હોય તેને વશ કરે,

તે પ્રમાણે દ્રાવિડી-દ્રવિડદેશની, કલિંગી કલિંગદેશની ભાષામાં શુ થાયેલી વિદ્યા તેમજ ગૌરી, જાધાગી જે વિદ્યાઓ છે, તેમ અવધતની-નીચે પડવાની પાડવાની જે ઉતારવાની વિદ્યા જૂમળી C જે ઉડવાની જે ઉડાડવાની વિદ્યા, અ જાની-પલા માફક ચિયર કરનારી વિદ્યા, સ્લેપણી આમય કરણી-આ જે વિદ્યાથી શત્રુને પીડા કરે, વિગતય કરણી-કોઈએ શત્રુ કે રાગ મુકયો હોય તે દૂર કરે, પ્રકામણી અતર્ધાન કરણી દેખાવી વસ્તુને અદૃશ્ય કરે તે વિદ્યા આયમણી-આ પ્રમાણે પ્રજ્ઞાસિ વિગેરે નોળે વિદ્યા દેવીને સાધીને ઉપયોગમાં લે, આ વિદ્યાઓ યાજ્ઞડીઓ જેઓ મોક્ષના મુખને જાણતા નથી તેઓ ૮ ગૃહ્યો જે વિદ્યાથી પેટ ભરનારા વેપધારીને માધુ માફક ગોચરી કરે, તેઓ આ વિદ્યા કે મનના ખોટા ઢોંગનડે અજ્ઞ પાણી વસ્ત્ર મકાન કે શય્યા સુખદાયી લેવા માટે ચારિત્રનો દુરુપયોગ કરે અથવા જુદી જુદી જાતના વિષયસુખ ભોગવવા માટે તેને ઉપયોગમાં લે, ખોટા ઢોંગથી તો દુર્ગતિ થાય છે પણ ખરી વિદ્યા કે મત્રનો ઉપયોગ કરવો તે પણ અનિષ્ટ (ચારિત્રનો નાશ) કરનાર, છે તે જતાવે છે, તિરસ્વી (જાય, બકરી

વિગેરે ?) સાથે અયોગ્ય મ્થાને વિદ્યા સાધવા માટે સારા અનુધાન (સચમ)નો નાશ કરનાર કૃત્યોને તે આચાર્યી બ્રહ્મ થયેલા વેપ વિઠળકો કે અન્ય મોહાધ પુરૂષો કહે છે, જો કે તે આર્યદેશમાં જન્મેલા તેથી આર્ય છે, છતાં આવા લોકનિહન્ય કાર્ય કરવાથી અનાર્યજ બાણવા.

તે અણારિયા વિપ્પઢિવત્ત્રા કાલમાસે
કાલંકિચ્ચા અન્નયરાડં આસુરિયાડં કિવિવ-
સિયાડં ઠાણાડં ઉવવત્તમે ભવંતિ, તતોઽવિ
વિપ્પમુચ્ચમાણા ભુજ્જો ળ મૂયત્તાણ તમંધ-
યાણ પચ્ચાયંતિ ॥સૂ ૩૦॥

આ પ્રમાણે તેઓ (આ જન્મ દ્વારીને લોભા નિંદાધને) આયુનો ક્ષય થતા કાળ કરીને જો કદાચ દેવલોકમાં (પૂર્વમાં) કરેલી યોગી પણ શુભ કળ્પીથી) ઉત્તમ થાય છે, તોપણ તેઓ ત્યાં આમુગીય (અધમ-અનિ) વિવિધિક વિગેરે (ભગી જેવી) વતિના ઉત્તમ થાય છે, ત્યાંથી તેઓ કદાચ અનુબંધ થાય તો પણ પૂર્વે કરેલા અશુભ, કૃત્યો (ચારિત્ર તથા વિધાને દુરૂપયોગ કરવા)થી ભાડીના કર્મ લોભવવા માટે પ્રથમ બતાવેલા એકમુક બોબડા થાય છે, અથવા બુદ્ધિહીન કે આધજા થાય છે, અને અહીંથી પણ તેઓ જ્યાં

પ્રધારની ચાતના (પીડાઓ) છે તેવી નરક તિથિ ચ વિગેરે
ગતિમા બ્રમણ કરે છે,

(ભાટે વિધામત્રનો દુરુપયોગ કરી ચારિત્રથી બ્રાહ્મ ન થયું)
હવે ગૃહસ્થોને જ્ઞેશીને અધર્મપક્ષ (પાપકૃત્ય) કેમ કરે
છે તે બતાવે છે,

સે એગડઓ આયહેઉં વા નાયહેઉં વા
સયણહેઉં વા અગારહેઉ વા પરિવારહેઉં
વા નાયગ વા સહવાસિયં વા નિસ્સાણ
અદુવા અણુગામિણ ૧ અદુવા ઉવચરણ ૨
અદુવા પહિપહિણ ૩ અદુવા સંધિછેદણ ૪
અદુવા ગઠિછેદણ ૫ અદુવા ઉરઘિમણ ૬
અદુવા સોવરિણ ૭ અદુવા વાગુરિણ ૮
અદુવા સાડણિણ ૯ અદુવા મચ્છિણ ૧૦
અદુવા ગોઘાયણ ૧૧ અદુવા ગોવાલણ ૧૨
અદુવા સોવણિણ ૧૩ અદુવા મોવણિયંતિણ
૧૪॥ એગડઓ આણુગામિય ભાવ પહિ-
સંઘાય તમેવ અણુગામિયા ણુગામિયં હંતા

‘છેતા મેતા લુંપડતા વિલુંપડતા ઉદ્વડતા
આહારં આહારેતિ, इतिसे महया पावेहि
कम्मेहि अत्ताणं उवक्खाडत्ता भवइ ॥

ગૃહસ્થોમા જેઓ માસ બસ કરે કે જીવ હિંમક છે, તેમાનો કોઈ એક કદાચ નિર્દય હોય તે આ લોકમા સુખની અપેક્ષા રાખીને પ-લોકના દુ ખને વીમરીને મોહનીય કર્મને સીધે લોગની વિશ્વાસી નસાગી જીરોને અનુસરી કોઈ પોતાના ઉઠર માટે હવે કહેશે તે ૧૪ ચાંદ ચાનેા જે અકૃત્યના છે, તે પાપોને કરે છે, પ્રથમ કોઈ પોતાને માટે કરે, તે બનાવ્યુ, કોઈ જ્ઞાતિ-મગાવકાલા માટે કોઈ ૪૨ માટે કે ઘરમા રહેલા કુટુંબ કે પરિવાર કામદાસી માટે વળી કોઈ જ્ઞાન તે બળીતા મિત્ર માટે કરે કોઈ સહવાર્મી પાટોશી માટે, પાપ કરે, એ પ્રમાણે બધે ઠેકાણે પાપી માટે સમજવું અથવા કોઈ જના પાછળ જાય, તે અનુગામી-કોઈને હિંમા કરતો દેખીને પ્રથમ પોતે ન કરતો હોય અને પછી હિંસા કરવાનું શરૂ કરે તે અમુકચાને અમુકકાળે અમુકરીતે જીવહિંમા શિકાર વિગેરે કરતો હોય તે વારી જોઈને તે પછી તેણે પોતે કરે તે અનુગામી (દિખાદેખી) કે? બીજે કોઈ તેનું બનાડનાર હોય, તે બનાડનારનું બળાડના માટે લાગ જોઈને તેનો બદલો લે, તે ઉપચારક છે,

(એક સાધુએ બીજા સાધુ ઉપર વેર લેવા આગળી કરડી, પેશાએ બીજી વખત બરોબર લાગે એઈ પછવાડેથી જુદાને દટો મારી લોહી લુડાણ કરી નાખ્યો, આવું કૃત્ય કરનાર સાધુ હોય તો પણ તે ગૃહસ્થ જેવો જાણવો,) ૨

અથવા પ્રાતિપથિક-માર્ગમાં જતો સામે આવીને શત્રુ ઉપર બદલો લે, (૩) અથવા તે પોતાના માટે જે સગાવહાલા માટે સધિ દેદક (સલાહ સપ)ને તોડે ૪ અથિ છેદ-ચોરીઓ કરે, ગાઠ છોડીને લઈ લે, ૫ અથવા ઉરજ-ઘેટા બાળા વિગેરે ચરાનવાનો ધધો કરે, તેમાં કેટલાક તેની દિમા પણ કરે, કેટલાક હિંમા ન કરે, પણ હિંમક અમલદાર કે બદમાસો તેની પાસે પડાવીને લે, તેને મારીને તેની હિંસા કરે, કેઈ બલિદાનમાં મારે) ૬ અથવા સૌકરિક ભુક વિગેરે મારનારો કસાઈ થાય છે ૭ અથવા શત્રુની પક્ષીઓ પાળનારો શત્રુનિક થાય છે, અથવા વાગુના-હગણ વિગેરેને દોરી વડે પકડે તે વાગુરિ (વાઘરી) અથવા માછલા વડે આજીવિકા ચલાવે તે માછી માર અથવા ગોવાળીઓ બને છે, અથવા ગાયો વિગેરેનો ઘાતન થાય છે અથવા કુતરા પાળે તે શૌવનિક (શ્વાન પાળનારો) છે અથવા કુતરા પાળીને તેના વડે શિકાન કરાવી મૃગ વિગેરેનો અત કરે, ઉપર બતાવેલા ઓદ પાપના કારણોને ધ્યાનમાં રાખી હવે ફરીથી ખુલાસાથી કહે છે,

પ્રથમનો કોઈપણ એક માવસ પોતાના કે ઘરના પરી
વાર માટે બીજો કોઈ બીજા ગામે જતો હોય ત્યાં જવાનું
'પ્રયોજન' નાંબીને તેના પછવાડે જવા માટે તેની સાથે મિત્ર
ભાવે 'દોરેની)' કરીને લાગ પડે તો તેને પણ કંગવાનો
લાગ જોતો તે પછવાડે જાય છે તેનો અવ્યુત્પાન (ઉલો
ધર્મ) નીચું-માથું કરીને નમસ્કાર કરી ઇચ્છિત વસ્તુ આપીને
ચોખ્ખા અવસર મેળવીને તેને લોકડી વિગેરેથી હાંસનારો
તથા ત વાર વિગેરેથી હાથ પગ ઠેકનારો તેજ પ્રમાણે
જોરથી સુઝા વિગેરે મારીને લેદનારો તથા માધાની ચાટલી
ખેંચી કદર્થના કરી તથા ચાળખા વિગેરે મારીને વિદુ પંન
કરનારો તથા છવથી મારીને લોગ લોગવે છે તેનો પર
માર્થ આ છે કે ગંગા કાપનાગ કોઈ ધનવાનને બીજો ગામ
જતો જોઈને તેનો ચોખ્ખા નિત્ય કરીને વિશ્વામ ઉત્પન્ન
કરીને લોગનો અર્થો મોહમા અધો વચ્ચેથી આ લોકના
સુખનેજ માનનારો પેમાણો બનીને આદ્ય વિગેરેની
લોગ મામલી લોગવે છે, આવા મોટા પાપના ફળ ફૂટ્યો
કરીને ફુટલાવથી નીર્ધ કાવના દુખ લોગવવાના બીજા
કર્મને બાધે છે તેના અલાર પાપથી લોકમા તેને મહા
પાપી તરીકે પ્રખ્યાત કરે છે અથવા આઠ પ્રકારના કર્મો
બોરે છે, પત્રી ચાદ નાજલોડમા તેના વળ લોગવવા જુદા
જુદા શરીરો ધારણ કરીને નરક તિર્યચ અનુપ્ય કં દેવપ
વર્ગમા પ્રખ્યાત કરે છે (શુભ ભાવનાથી કોઈ દ્વિમક મરના

૨૧૦} સૂચકાદ્યગ સૂત્રે જોવા ૧૪ થો

પશ્ચાત્તાપ કરી દેવતા કે મનુષ્ય પણ થાય છે) આ પ્રમાણે પ્રયત્નનો એક પાપી કહ્યો, હવે બીજો-ઉપચરક પછવાડે ન જતા માથે રહી વિશ્વામિત્ર કરે છે તે કહે છે, ૧૫૭

સે ઇગ્દઓ ઉવચરય ભાવં પડિસંધાય
તમેવ ઉવચરિયં હંતા છેતા મેતા લુંપદ્તા
વિલુંપદ્તા ઉદ્વદ્તા આહારં આહારેતિ,
ઇતિ સે મહયા પાવેદિ કમ્મેદિ અત્તાણં
ઉવક્ષાદ્તા ભવદ્,

બીજો કોઈ ધનનાનનું ધન કુટના ધનવાર્તના ધનને ધ્યાનમાં રાખી તેનો મેવક બનીને તેનો ખુબ વિનય કરી ખુશ કરી વિશ્વાસમાં પાડી તેના ધનનો અર્થી બનીને તેનો હાથ છેતા મેતા અને છેવટે તેને હણનારો પણ થાય છે, આથી તે પોતાને મોટા પાપી નરીકે જગતમાં જાહેર કરે છે

સે ઇગ્દઓ પાડિપહિયં ભાવં પડિસંધાય
તમેવ પાડિપદે ઠિચ્છા હંતા છેતા મેતા,
લુંપદ્તા વિલુંપદ્તા ઉદ્વદ્તા આહારં

અહારમુ શ્રીઃ ક્રિયાધ્યાન અધ્યાનનું કારણ હોય છે.

આહારેતિ-ઇતિ મે મહયા પાવેહિ, કમ્મેહિ
અત્તાણં ઉવક્સાહત્તા ભવહ,

શ્રીલે કોઈ પ્રતિપચ્છતે માર્ગમા નામે આવીને પૈમાવો જાને
વિધ્યાન પમાણી કાનીયા માફક જાણનારો એકનારો છેવટે
ઉવચ્છા પ્રાર્થનારો વધ્ય છે, અને મહાપણી પુનરીકે પોતાને
આજ્ઞાપાત્રે છે.

મે એગહઓ મંધિછેદગ ભાવં પહિસંધાય
તમેવ મંધિ છેત્તા મેત્તા જાવે ઇતિ મે
મહયા પાવેહિ કમ્મેહિ અત્તાણં ઉવક્સા-
હત્તા ભવહ.

આથી કોઈ ત્રિવિધ (અવધિત) કર્મનંદે અવિતનો અર્થ
મંધિ એકબીજા (આત્મ પાત્ર) તેને સ્વીકારી આના ઉપા
ચોથી હુ કાનરીય (ચોરી કરીગ) આવી પ્રતિજ્ઞા કરીને તે
મંધિ કરે છે, આ મંધિછેદક આત્મ પાત્રનારો પ્રાણીઓને
હણી છેતી બેરીને માણ છે છે, અને તેથી પોતાની આહારિકા
કરે છે આથી એમ પણ નમજવુ કે બીજા પણ નામનોગોને
ચતિજો છે, અગાચ્છાધાને પણ નિષેધ, etc etc etc

મે એગહઓ ગહિ છેદગ ભાવં પહિસંધાય

‘તમેવ ગંઠિં છેતા મેતા જાવ ઇતિ સે મહયો
પાવેહિં કમ્મેહિં અત્તાણં ઉવક્ષાહિત્તા ભવડ,

કોઈ અકાર્ય કરનારો ધુધુર (ધુમના ધુધરા)ની ગાઠ
છાડીને છેવટે જીવહિમા કરીને પોતે તથા મગાનું પાલન
કરે, અનાચાર કરે,

મે ઇગ્ગહઓ ઉરવ્વિય માવં પહિસંધાય
ઉગ્ગમં વા અણ્ણતરં વા તસં પાણં હંતા
જાવ ઉક્ષાહિત્તા ભવડ ઇસો અમિલ્લાવો
સવ્વત્થ, (નાયવ્વો)

ગાંધ અધર્મ પ્રવૃત્તિવાળો છેટાને પાળનારો ભરવાડ
થઈને તેના ઉપથી કે મામશી આજીવિકા કરે; આ પ્રમાણે
તે પેટા કે ગ્યારી માકકે બકરા વિગેરે તસ જીવોને પાળે,
કોઈ તેના દુધવડે આજીવિકા કરે, કોઈ હિના કરે, કે
હિંસકને વેચે, એમ તે દષ્ટનારો છેલ્નારો લેખનારો વાય
વગેરે સમજવું,

સે ઇગ્ગહઓ સોયરિય માવં પહિસંધાય
મહિસં વા અણ્ણતરં વા તમં પાણં જાવ

ઉવક્ષાડત્તા ભવડ, સે ઇગડઓ વાગુમિયં
ભાવં પડિસંધાય મિયં વા અણ્ણતરં તસં
પાણ હંતા જાવ ઉવક્ષાડત્તા ભવડ

કોઈ નાંકરિક (ખાટકી)નો ધ પો લંબને અવલિસાથી
પેટ ભરે, ટીકાકારે તનો અર્થ ન્વબુદ્ધિએ કરને કહ્યો તેથી
સમજવું કે સુર ભુડ તેનો હિમક નાંકરિક છે તે નિ
ખાટકી હોય તે માય નાંકરે, તે મૌકરિકમ્થાન અધ્યયન-૩૫
રાને પકાવનાના તથા વાઘલ પલુ મળ્યા છે કોઈ વાધરીનો
ધ પો લંબ જ મુલેમા અન્નાર્સ હર્સ સસલા વિગેરેને પકડી
મારે, અને તેનાવટે તેનું કે પરિના વિગેરેનું પેટ ભરે,
(હાલમાં મોટે ભાગે વાધરીઓ ગુજરાતમાં હયાત હોડોની
સાળતમાં રહેવાથી જેની વિગેરેથી પેટ ભરે છે, વાધુરા,
જળ તેનાવટે જીવે તે વાધુરિક ને વાધરી તરીકે હાલ
જોવામાં છે.)

મે ઇગડઓ અણિય ભાવં પડિસંધાય
સણિ વા અણ્ણતરં વા તસં પાણંહંતા જાવ
ઉવક્ષાડત્તા ભવડ ॥ સે ઇગડઓ મચ્છિય
ભાવ પડિસંધાય મચ્છં વા અણ્ણતરં વા

‘તસં પાણં હંતા જાવ ઉવક્સ્વાડિત્તા ભવંડ,’

‘તે’ ગોઠુનિક છે તે સંકુન-લાવક-ચક્રાવિગરે, પેશી
ઓળી, પેટા ભરે, કાઠ અથવા ધમિ માછલાં બંડી આંતરિકા
કરે, અથવા છીંચા જળચર જીવાં બંડે પેટ ભરે, (પેશીને
ધ ધો કરે તે શકુનિક છે, અને માછલાં વિગરે જળચર
જીવાં મારે તે માછી છે)

સે એગડઓ ગોધાય ભાવં પડિસંધાય.

તમેવ ગોણં વા અણ્ણયરં વા તસં પાણં
હંતા જાવ ઉવક્સ્વાડિત્તા ભવંડ, સે એગ-
ડઓ ગોવાલં ભાવં પડિમંધાય, તમેવ
ગોવાલં વા પરિજવિય પરિજવિય હંતા
જાવ ઉવક્સ્વાડિત્તા ભવંડ ॥ સે એગડઓ
સોવણિયે ભાવં પડિસંધાય તમેવ સુણંગં
વા અન્નયરં વા તસં પાણં હંતા જાવ ઉવ-
ક્સ્વાડિત્તા ભવંડ ॥ મૂ. ૩૨ ॥ ૧-૩૨ ॥ ૨-૩૨ ॥ ૩-૩૨ ॥ ૪-૩૨ ॥ ૫-૩૨ ॥ ૬-૩૨ ॥ ૭-૩૨ ॥ ૮-૩૨ ॥ ૯-૩૨ ॥ ૧૦-૩૨ ॥ ૧૧-૩૨ ॥ ૧૨-૩૨ ॥ ૧૩-૩૨ ॥ ૧૪-૩૨ ॥ ૧૫-૩૨ ॥ ૧૬-૩૨ ॥ ૧૭-૩૨ ॥ ૧૮-૩૨ ॥ ૧૯-૩૨ ॥ ૨૦-૩૨ ॥ ૨૧-૩૨ ॥ ૨૨-૩૨ ॥ ૨૩-૩૨ ॥ ૨૪-૩૨ ॥ ૨૫-૩૨ ॥ ૨૬-૩૨ ॥ ૨૭-૩૨ ॥ ૨૮-૩૨ ॥ ૨૯-૩૨ ॥ ૩૦-૩૨ ॥ ૩૧-૩૨ ॥ ૩૨-૩૨ ॥ ૩૩-૩૨ ॥ ૩૪-૩૨ ॥ ૩૫-૩૨ ॥ ૩૬-૩૨ ॥ ૩૭-૩૨ ॥ ૩૮-૩૨ ॥ ૩૯-૩૨ ॥ ૪૦-૩૨ ॥ ૪૧-૩૨ ॥ ૪૨-૩૨ ॥ ૪૩-૩૨ ॥ ૪૪-૩૨ ॥ ૪૫-૩૨ ॥ ૪૬-૩૨ ॥ ૪૭-૩૨ ॥ ૪૮-૩૨ ॥ ૪૯-૩૨ ॥ ૫૦-૩૨ ॥ ૫૧-૩૨ ॥ ૫૨-૩૨ ॥ ૫૩-૩૨ ॥ ૫૪-૩૨ ॥ ૫૫-૩૨ ॥ ૫૬-૩૨ ॥ ૫૭-૩૨ ॥ ૫૮-૩૨ ॥ ૫૯-૩૨ ॥ ૬૦-૩૨ ॥ ૬૧-૩૨ ॥ ૬૨-૩૨ ॥ ૬૩-૩૨ ॥ ૬૪-૩૨ ॥ ૬૫-૩૨ ॥ ૬૬-૩૨ ॥ ૬૭-૩૨ ॥ ૬૮-૩૨ ॥ ૬૯-૩૨ ॥ ૭૦-૩૨ ॥ ૭૧-૩૨ ॥ ૭૨-૩૨ ॥ ૭૩-૩૨ ॥ ૭૪-૩૨ ॥ ૭૫-૩૨ ॥ ૭૬-૩૨ ॥ ૭૭-૩૨ ॥ ૭૮-૩૨ ॥ ૭૯-૩૨ ॥ ૮૦-૩૨ ॥ ૮૧-૩૨ ॥ ૮૨-૩૨ ॥ ૮૩-૩૨ ॥ ૮૪-૩૨ ॥ ૮૫-૩૨ ॥ ૮૬-૩૨ ॥ ૮૭-૩૨ ॥ ૮૮-૩૨ ॥ ૮૯-૩૨ ॥ ૯૦-૩૨ ॥ ૯૧-૩૨ ॥ ૯૨-૩૨ ॥ ૯૩-૩૨ ॥ ૯૪-૩૨ ॥ ૯૫-૩૨ ॥ ૯૬-૩૨ ॥ ૯૭-૩૨ ॥ ૯૮-૩૨ ॥ ૯૯-૩૨ ॥ ૧૦૦-૩૨ ॥

કોઈ કોપાણીયો જનીને કોઈ ગાય તોફાન કરે તો કોપાયમાન થઈને તે ગાયને જુદી પાણીને તેને મારનારો છેદનજો ન કરનારો વારવાર ગાય છે, કોઈ ફરકમો 'ગાયો મારવાની' પછી 'સે-જ-પછી ને-ગાય' કે 'તે-સ-જ-વ' આવે તેને મારે, અને પછી હણવાની વિગેરે ક્રિયા કરે ॥ કોઈ શૌચનિક બાથ તે ચિકોરી ફળગ પાણીને તેના નડે મૂંગ, સૂકર વિગેરે મરાવે છે કદાચ દૂન આશામાં ન હો તો તેને પાંચ 'મારી' નાખે છે, અને તેથી રીતે પેટ ખરે છે,

-સે પગડઓ - સોચણિયંતિયં ભાવ પડિ-

સંધાય તમેવ મણુસ્સં વા અન્નયરું વા તસં
પાણં હંતા જાવ આહારં આહારેતિ ઇતિ સે
મહ્યા પાવેહિં કમ્મેહિ અત્તાણં ઉવક્કવા-
ટ્તા મવડ ॥ સુ. ૩૨ ॥

કોઈ અનાય અવિવેષી કુતરથી નિભાવ કરે તે શૌચનિક તેની પાને ડંટે તે શૌચનિકાતિક-ધાનથી દૂતરો છે, તેનાની પાને રમ્મે જનાર વટેમાર્ગ કે મૂંગ, સૂકર વિગેરે માણુગ કે પશુની દિમા કરાવે અને તેના નડે પાપટ્ટિલી પેટ ભરે, કુટુંબને પોપે અને જગતમા હિસક બતિમા ઓળખાવે, આ પાપટ્ટિથી પેટ ભરનારનું વર્ણન કર્યું હવે કોઈ વખત

જેવિ જાણાયાં સુખત મિત્ર હામી રહે

કોઈ નિમિત્તે અભ્યુપગમ (હિમાની આપગદાઈ) દેખાડે છે,

સે ઇગડઓ પરિસામજ્ઞાઓ ઉદિત્તા
અહમેયં હણામિત્તિ કદુ તિત્તિરં વા વદ્ધગં
વા લાવગ વા કવોયગં વા કવિંજલં વા
અન્નયગં વા તસં પાણં દંતા જાંવં ઉવકર્ણા-
હત્તિ ભવઈ ॥

૧. અહિ પ્રથમના સૂત્રથી વિશેષ આ ઠેકે પ્રથમના સૂત્રમાં
અવહિમાથી પેટ ભરવાનું બતાવ્યું, અથવા ગુપ્ત રીતે
અવહિસા કરે તે બતાવ્યું પણ આ મૂત્રમાં તો કોઈ નિમિત્તે
બધાના દેખના માણસોની વચ્ચે અવ મારવાની પ્રતિજ્ઞા કરીને
હોકે તે બતાવે છે, જેમકે કોઈ માણસ માસ ખાવાની ઇચ્છાથી
કે તેવી ટેવથી કે કોડા માટે કે કોપાયમાન વચ્ચે સભાના
હલો વધને આવી પ્રતિજ્ઞા કરે, કે હું પેલા પ્રાણીને હણીશ,
આવું નહીં કરી પછી તીનર બતક અણુત કપિજર કે તેવું
બીજું કોઈ પણ પ્રાણી હણું, માટે, છેદે ભેદે અને પોતાને
પાપીઓની ગણતરીમાં ગણાવે,

સે ઇગડઓ કેળડ આયાણેણં વિરુદ્ધે

સમાણે અટુવા સ્વલ ટાણેણં અટુવા સુરા
 થાલણં ગાહાવતીણ વા ગાહાવડપુતાણ
 વા સયમેવ અગણિકાણં સમ્માહંજ્ઞામેહ
 અન્નેણવિ અગણિકાણં સસ્સાહંજ્ઞામાવેહ
 અગણિકાણં સમ્માહંજ્ઞામતંપિ અન્નં
 સમણુંજાણહિ ઇતિ સે મહયા પાવકમ્મેહિં
 અત્તાણં ઉવકમ્માહિંતા ભવહ ॥

આ સૂત્રોમા અધર્મ પમે આવનારા (જીવદિસક વિગેરે) પાપીઓનું વર્ણન આણે છે. તેમા અધાર્મી પ્રાણીઓને દ્રોહ કનારા પ્રાચે કહી દેવાના છે, તેથી પ્રથમના મૂળમા બીજાના અપરાધ વિના જ કોધાયમાન થયેલા મનાયા, અને બીજાના અપરાધથી કોપી થએલાને બતાવે છે, કોઈ -વશારથી જ કોપી બીજાનો અપમાનના શબ્દ વિગેરેનું કારણ મળના ગામા પાળાનો શત્રુ બની તેનું બગાડે પ્રથમ શબ્દને લેવાથી સંમજબુ કે કોઈએ અપમાન કર્યું કે નિંદા કરી કે વચમાં ; બોલીને બહન કરે, તો કોપી થઈને તેનું બગાડી નાખે, -શબ્દ પૂરી રૂપ આશ્રયી આવી રીતે તે કોપે, કે કોઈ કદરૂપો કે વિધવા કે બીજા અપમુકનવાળો મળના પોતાનું કામ બગાડવાનું જાગીને

વિના કારણ તેને માગવા કાંઈ હવે ગધ રમ વિગેરેનું આજ્ઞાન
(અહણ-લેણ) તે સૂત્ર વડે જ બતાવે કે, અથવા કોપ્રએ તેને
સદેશી 'વતુ' ઓપી હોય અથવા 'મ' છા ક્રિસ્તો ઓપી આપ્યું
હાય તો બાળાનું દાન ઓછું માનીને- તેનાથી કોપાયમાન
થાય, અથવા મદિગનું મ્યાળ કોશક (મોટું વિગેરેનું કાર્મિક
ખોલ્લો) વડે મુશ્કેલ પ્રમાણે ન આપે, તો કોપે, અને પછી
શુ કહે તે કહે છે, તે ગૃહસ્થીના કે તેના છોકરાના બાળામા
જઈને તેમા ગેહલા કમોદ ત્રીહી ઘઉં જાંઘરી વિગેરે પોતે
બાળી મુકે, બીજા પાને બાળાની જે અથવા બીજા બાળાના
રાને સહાયતા આપે આવી ગીતે બીજાના નહિવા અપ
રાધમા જે વિનાકારણ તેને અપરોધી માનીને તેનું બાળી નીકે
ઠરી પોતાને પાપી તરીકે ધ્યાત કરે, હવે બીજા જરૂરિતે
પાપનું અહણ કરવું બતાવે છે.

... સે એગડઓ કેળડ આયાણેણં વિરુદ્ધે
સમાણે અદુવા સ્વલદાણેણં અદુવા સુરા
થાલણં ગાહાવતીણ વા ગાહાવડપુત્તાણ
વા ઉટ્ટાણ વા ગોણાણ વા ઘોડગાણ વા
ગદ્ધમાણવા સયમેવ ઘૂરાઓ કપ્પેત્તિ, અન્ને-
ણવિ કપ્પાવેતિ કપ્પતંપિ અન્નં સમણુ-

કોઈ તો ઉપર મુગ્ધ મૃદુથી ઉપર કોપાયમાન થઈને તેનું કે તેના પુત્રોના ઉટા ઢાંચે ઘોડા કે ગધેડાને રાખવાની શાખામાં પોતે સુકા કાદા મગાવી તેની આબુમાબુ ઢગલો કરી તે શાખાને ઊવતા બાનવરો નાથે દેખથી જાણી મુકે છે, બીજા પામે જણાવે છે કે અન્ય કોઈ જાણતો હોય તેને નડાયતા કરી જણાવે છે, અને પાપીમા ગણાવે છે,

સે ઇગડઓ કેળડ આયાણેણં ચિરુદ્ધે

સમાણે અદુવા રલદાણેણં અદુવા-સુરા
થાલણં ગાહાવતીણ વા ગાહાવડપુત્તાણ
વાં કુંડલં વા મણિ વા મોત્તિયં વા સયમેવ
અવહરડ અન્નેણ વિ અવહરાવડ અવહરતંપિ
અન્નં સમણુજાણડ ઇતિસે મહયા જાવ
ભવડ ॥ સમણાણ વા માહણાણ વા
છત્તંગ વા દંદગ વા મહગં વા મત્તગ વા
લટિ વા મિસિગ વા ચેલગ વા ચિલિ-
મિલિગ વા ચમ્મયં વા હેયણગ ચમ્મ-

કોસિયં 'વા સયમેવ અવહરતિ જાવ
સમણુજાણડ, ડતિ સે મહયાં જાવ ઉવ-
કચાઈતાં ભવઈ ॥

વળીકઈ નિમિત્ત લઈને, ડોઝ પાપી કોધી યઈને ગૃહસ્થી
કે તેના દીકરા દીકરી વિગેરેના કુડળ કે સોના રૂપાના દાગીના
કે મણિ મોતી વિગેરે ઝવેરાન પોતે ચારે બીજા પાને ચારાવે
અથવા અન્ય ચોગ્તારને સહાયતા કરે, વળી હવે ગૃહસ્થ
વિના પાખડી ઉપર શુ ડરે તે કહે છે, ડોઝ પાપી પોતે
મણેસો છતા બીજાથી નાદ કરતા હારી જાય તો કોધી
યઈને શુ કરે તે કહે છે, ધ્રમને સહન કરે તે ધ્રમણુ-માધુ
તથા કોઈને ન હણે તે માહણુ-પ્રાહણુ પરિવારક તપસ્વી
વિગેરે ઉપર કોઈ હેઠ ડરીને તેનું દત્ત દડ કે ધર્મોપક
રણ કે તેના ધર્મ ॥ ચિન્દડુ વસ્તુ કે ખાવાપીવાનું વાસણ
માત્રક લાકડી, મિનિન-એસવાનું આમન ચેલક-વચ્ચ ચિલિ
મિલિક ચોઢવાની ચાદ કે ચોચગી વખતે નાખવાનો પડદો
પાદુકા તથા ચામડા ચર્મછેદનક ચામડુ કાતવાનું
શસ્ત્ર તાપી ચર્મકોનિક શસ્ત્ર સુકનાની કોચળી વિગેરે જે
કઈ હોય તે પોતે (તેને પીડવા માટે) ઉપરની કોઈપણ
વસ્તુ ચોરી જાય બીજા પાને-ચોરાવે, ચોગ્તાને મદદ કરે,
આણુ પાપ ડીને લોકમાં પાપી તરીકે પ્રસિદ્ધ થાય,

૨૨૨] તોજીજી જીજીજી જીજીજી જીજીજી જીજીજી
 -સે એગડઓળો વિતિગિંછડતં ગાઠાવ-
 તીણ વા ગાઠાવપુડતાણ વા સપમેવ અગુ-
 ણિકાણં) ઓસહીઓ જામેડ જીવ-અન્નપિ
 જામંતં, સંમણુજાણડ ઇતિ સે મહંયા જીવ
 ઉવક્રવાડતા મવતિ ॥

વગી તેજીજી ને દુરમન માનીને પાપે કરનારે ઉપરે
 ખતાવ્યા, હવે તે મિવાયના જીજીજી જાતારે છે કોઈ અતિશે
 મૂઢતાથી ન વિચારે કે અધાર પાપના ને મને ભવિષ્યમાં
 શુ થશે? તેમ આ માડ કૃત્ય મના પાપનું છે, તે
 પણ વિચારતો નથી, તેથી તે અજ્ઞાન દશામાં આલોક
 પરલોકમાં હું ખદાથી ક્રિયા કરે, આ ઉદ્દેશથી તે શુ
 કરે, તે જાતાવે એ, જુદાથી કે તેના પુરોનું અર્થજી
 ખજામા પડયુ રાખ કે ખેતમા દગલો કર્યો હોય તે કમોડ
 ત્રીલી ઘડ વિગેર જાગી સુઠે, જીજીજી પાપ જાતાવે, કોઈ
 જાણતો હોય તેને પ્રગતે, અને તેથી પાપે મહાપાપી
 ગણાય છે

સે એગડઓળો વિતિગિંછડ-તં ગાઠાવ-
 તીણ વા ગાઠાવડપુતાણ વા ઉદ્દાણ વા

વતીળ વા ગાહાવદ્ધુપુત્તાળ વા 'જાવમોત્તિયં
 વા મયમેવ અવહરદ્ધુ જાવં સમણુજાણદ્ધુ,
 સેં એગદ્ધુઓ ણો વિતિર્ગિંછદ્ધુ, તં સૂમણાણ
 વા માહણાણ વા છત્તગં વા દંડગં વા જાવ
 ચમ્મચ્છેદણગ વા સયમેવ અવહરદ્ધુ જાવ
 સમણુજાણાદ્ધુ ઇતિ સે મહયા જાવ ઉવ-
 ક્રવાદ્ધુ ભવદ્ધુ

- તથા 'તે પાપનેા કર રાખતો નથી, તેથી ગૃહસ્થી કે
 તેના પુત્ર વિગેરેના કુકળ, મહિાં મોતી વિગેરે ડીમતી
 વસ્તુ પોતે ચોરે, ખીજા પાસે ચોરાવે ચોરતાને પ્રશસે,
 તેથી રીતે ત્રાધુ કે બ્રાહ્મણો વિગેરે જે ત્યાગી છે તેમની
 પછી છતરી ઘાડો ચર્મ 'જ્ઞાનક' (સાપી) વિગેરે ઉપગરણ
 પોતે ચોરે, ચોરાવે, ચોરતાને સહાય કરે, આમ 'કરનાથી
 તે મોટા પાપને બાધે છે (આ પ્રમાણે પૂર્વે કહેલા બધા
 સૂત્રના આજ્ઞાના ક્રોધથી ચોરી કરનારના કર્મા હતા તે

૨ જે જાણા મગચર્મ વાપરે કે તે ચામડાને મ પુ ૩ વાનું
 કાપવનં દધીઆ

તથા તેના અભાવમા જાડીના કહેવા અર્વાતુ ઉપર પ્રમાણે
 બધું જાણવું કે પાપીઓ પાપ કરતા પાણુ જોતા નથી,

સે 'એગડ'ઓ સમણં વા માહણં વાં દિસ્સા'
 ણાણાવિહેદિ પાવકમ્મેદિ અત્તાણં ઉવ-
 વચ્ચાઈત્તા ભવડ અદુવાણં અચ્છગણ્ આફા-
 લિત્તા ભવડ અદુવાણં ફરુમં વદિત્તા ભવડ,
 કાલણવિ મે અણુપવિટ્ટુસ્સ અસણં વા
 પાણં વા જાવ ણો દવાવેત્તા ભવડ,

હવે વિષયીત દષ્ટિઓ જોઈએ આગાદ (ચીકણા) મિથ્યા
 દષ્ટિઓ બતાવ છે, જેમકે કેટલે એક અભિચૂદી મિથ્યા
 દષ્ટિ અભદ્રક (મધા કોથી) સાધુઓનો દેખી જાનીને નાધુઓ
 કે પ્રામણ્યો, બંદાર નીકળે કે આનકમા પેમે ત્યારે તેમને
 પશ્ચને, અથવા પોતે નીકળતા ડ પેસતા જુદા જુદા પાપ
 દુરથો વડે બીજાને પીડી પોતે પાપી કપે પોતાને જાહેર
 કરે, તે બતાવે છે

(અથવા જોઈએ પશ્ચાત્તર-બીજી ગીતે બતાવે છે)

કેટલે સાધુને દેખીને મિથ્યા દષ્ટિ વિચારે કે આ મુડીયો
 અપશકુનરાજો છે એમ માનીને પોતાની આખ સામેથી
 ખસડે અને અપરી વગાડીને કહે કે 'સોંગી જોઈએ અથવા તે
 ૧૫

સાધુનો તિરસ્કાર કરી કઠોર વચન કહે છે એ મુડીયા !
 વિના કારણ ગયાને તૂટતા પતો છે દુર્બુદ્ધિ ! અહીંથી દૂર
 જાસ, પછી તે ક્રોધથી બૂકુટિ (પાપણ) ચડાવે, અથવા
 અસત્ય (અમલ્ય) જોલે તેમજ ભિક્ષાન વખતમા પેણ તે
 માધુ ગોચરીએ તવાને ઘેર આવતા પોતે પોતાને અતરાય
 કર્મનો દોષ ન લાગે માટે અનુક્રમે બીજા ભિક્ષુકની પછવાડે
 પેસે, તેથી તે પાપી નિહક દુષ્ટ બુદ્ધિથી અજ્ઞ વિગેરે પોતે
 તો માધુને ન આપે તથા બીજા ધર્માત્માને આપતા પણ
 પોતે રોકે, અને દેવી બનીને આ પ્રમાણે જોલે છે,

**જેઠમે ભવંતિ વૌનમંતા મારકંતા અલસગા
 વસલગા કિવળગા સમળગા પલ્લવંતિ,**

જે પાળકીઓ છે તે આવા હોય છે, “ જેમને ઘરમા
 (નિર્ધનતાને ક્ષીધે) ઘાસના કે લાકડાના બારા વિગેરે મળુ
 રીનું અધમ કાર્ય કરવાનું હોય છે અર્થાત તેઓ નિર્ધન
 અને મળુરીયા છે, તવા બાર-ઘરનો જોલે કે પોટલી બાધીને
 માથ વેચવા દરતા અથવા બીજે બારે વજનનો જોલે ઉચકતા
 કટાણેલા દીક્ષામા મોજ માનનારા આજસુઓ પોતાના ઘરમાં
 પરિવારનો નિર્વાહ કરના અસમર્થ હોય તે આવા વેષધારી
 પાળકી જાને છે. તેનો સ્વેક કહે છે,

‘મૃદાશ્રમ’ પરોધર્મો ન મૃતોભ મવિષ્યતિ ।

પાલપન્તિ નરા ધન્યાઃ ક્લીવા પાપણ્ડયાશ્રિતાઃ ॥૧૧॥

૧૧. ગૃહસ્થ-ધર્મ શ્રેષ્ઠ છે, તે ન ધર્મો ન યાય,

પાલે તેને ધન્ય છે, કાયર-ભેગ સધાય

વગી તે સાધુને તિરસ્કાર રૂપે કહે છે કે વૃષભ-અધમ
જાતિના છે ભેખો. પ્રાણજ્ઞ સત્ત્વ અને વૈશ્યની મેવા કરનારા
છે, તથા કૃષ્ણ કવીજ કશું ન કરી શકે તેવા (નમાસ્તા) શ્રમજ્ઞ
બનીને દીક્ષા લે છે,

હવે અધમાધમ અગારી (ગૃહસ્થી) ઓની અત્યંત
દુષ્ટ બુદ્ધિવાળાના અસદ્ વૃત્તને તેમની બાપામા બનાવે છે

તે ઇણમેવ જીવિતં ધિજીવિતં સંપદિ
બૃહંતિ, નાહ તે પરલોગસ્સ અટ્ટાણ
કિંચિવિસિલીમતિ, તે દુઃખ્યતિ તે સોયતિ
તે જૂરંતિ તે તિપ્પતિ, તે વિટ્ટંતિ તે પરિ-
તપ્પંતિ તે દુઃખણ જૂરણ સોયણ તિપ્પણ
પિટ્ટણ પરિતિપ્પણ વહવધણ પરિકિલે-
સાઓ અપ્પડિવિરયા ભવંતિ, તે મહયા
આરંભેણં તે મહયા સમારંભેણં તે મહયા
આરંભસમારંભેણં વિરુવરુવેહિ પાવ-

કમ્મ કિચ્છેહિ ઉરાલાહં માણુરુસગાહં મોગ મોગાહં મુંજિતારો ભવંતિ

ઉપર કહેવા સાધુઓના ઉત્કૃષ્ટ નિહક પુરુષા ઉત્તમ ધર્મના શત્રુ બનીને શુભો વિસાગીને કમ્મ પારકાના દોષો ઉઘાડીને કૃત્રિમત જીવિત જેમા કમ્મ સાધુની નિંદાન કરવાનું હોય છે, તેને ધારણ કરે, એટલે તેઓ સમારના દુરાચારને પ્રદાને છે, વળી તેઓ આ લોકના મુખમા લીન થયેલા માધુની નિંદામા તત્પર મોહાધ બનેલા પોતાનું જીવન સાધુનિંદામા મુજાડે છે, પણ પોતાનું ભવિષ્યમા કટ્યાણુ, થામ, તંબુ જગપણુ પન્માર્યનું અનુકાન સ્વીકારતા નથી, તેઓ આ નિંદાના માર્ગથી કુચ્ચનોથી માધુઓને પીડા ઉત્પન્ન કરે છે, એટલું જ નહિ, પણ આવી નિંદાથી આત્માને તથા પરને બનેને પીડા કરે છે તે અજાનથી અથ બનેલા એવું કરે છે, જેથી તેમને શોડ વાય છે, અને પાન્પર દુષ્ટ વચન બોલવાથી બીજાને પણ ગોંઠ કરાવે છે, વળી તે બીજાને ગર્હ છે તથા નાર ઉપજાવે છે, અને આત્માને તથા પન્ને (કદો વચન બોલવાથી) મોક્ષના મુખેથી દૂર કરે છે એમ તે નકડા ધર્મની પુષ્ટિ વિનાના અસત્ અનુકાન કરનારા પોતા પીડાય છે, પન્ને પીડાવે છે, તે પ્રમાણે પાપથી બનના બને છે, તથા બીજાને પરિતોષ ઉપજાવે છે, ઉપર પ્રમાણે તે એધર્મ માર્ગે ચાલનાર દોષાથી

દુઃખીયાં । ઓતો કિરનાગું ; (દુઃખે સોગવવા ડેના પવુ), તે
 પાપોથી દૂટના નથી, દુઃખેથી નહીં પાપો કહે, બલકે, આવા
 દોષથી મોટા આ સો વડે જેમા ઘણી અવધિમા ધાય
 તથા, અમારે મમાન સ એટલે જમા દિમાને બન્ને પ્રાણીઓને
 વધારે તાપ ઉત્પન્ન કરે, તથા જ ને આરબ મમાન બવાળા
 દુઃખોવડે જુના જુદા માનસ (પાપ) દુઃખોથી ઉદાર નવાદિય
 મમમ નામનીવાળા દાદમાન મદિત, મનુષ્યમવમા (ધર્મ
 સાધનને બદલે) ભોગામા પણ એક ભોગા ભોગવે, અન
 તેને મોટે પાપો હવે એ દવ ખુલાસા લી જનાવે ઠે,

તં જહા અન્નં અન્નકાલે પાળે પાળવાલે
 વત્યં વ્રત્યકાલે, લેણં લેણકાલે સયણં
 સયણકાલે મપુઠ્યાવગં ચ ણં ણહાણ કય
 વલિકમ્મે કયકોડયમગલપાયચ્છિત્તે
 સિરમા ણહાણ કંઠે માલા કહે અવિદ્ધ મણિ
 સુવન્ને કપ્પિય માલામડલી પડિવદ્ધ સરીરે
 વગ્ધારિય સોણિ સુત્તગ મલ્લ દામ કલાવે,
 અદ્દત્તવત્થપરિહિણ ચંદણોક્ષિવત્તગાય

સરોગ મહતિ મહાલિયાએ કૂડાગાર સાલાએ
 મહતિ મહાલયંસિ સીદાસણંસિ ઇત્યો ગુર્મ
 સંપગ્નિવુદે મઘ્વરાડણં જોડિણા ક્રિયાય
 માણેણ મહયા હય નદ્દ ગીય વાહય તંતી
 તલતાલ તુડિય ઘણ મુડગ પહુપવાહયરવેણં
 ડગલાહં માણુસ્સગાહ ભોગભોગાહં મુંજ-
 માણે વિહરહ,

(પૂર્વે પુણ્ય જ કર્મ હાય તેને લીધે) તેઓ પાપ
 કૃત્યથી જન્મવાના વખત અત્રાને મેળવે છે તે પ્રમાણે ખીવાનું
 પાણી તથા ડપડા ખીછાતું પવણુ વિગેરે સર્વ વસ્તુઓ
 સધારના કે નાજના જોઈએ તે બધું મેળવી લે છે, અથવા
 સધાના જ્ઞાન વિગેરે અપારના વિલેપન જોઈને વિગેરે
 પુર્વાયન મરિન મેળવે છે તેનો નાન આ છે કે પૈસા કે
 મસાના જોઈથી જ વસ્તુ જ્યાં જોઈએ ત્યારે તેને મળે છે,
 હવે ઈચ્છા પ્રમાણે મળે છે તેટલોમા બતાવે છે જેમ લગ્ન
 વખતે ૧૦ ડગ્યાને જ્ઞાન કરના, તેમ તેને હમેશા ઘણું ધન
 ધરતીને નોકરો જ્ઞાન કરાવે છે, તથા ઈષ્ટ દેવતાની પોતે
 પુરુષાર્થ ખર્ચ કરીને પૂજા કરે છે, બળિકર્મને કરે, તથા

કૌતુકો અવતારણ (જે કાળે જે ટપકા વિગેરે કરવાથી લોકમા
માનનીય-અર્થાત્) કરે, ત્રિગી મગજોકૃત્યોન્તે સોનું અદ્દન
હઠી ચોખા ધોનુ ઘાસ તથા અરણ્ય ત્રયા દર્પણ દેખવુ
ઉત્તમ-અસ્તુને અર્થ કરવો તથા ગાનના ખોટા અપના
આગ્યા હોય તેનુ પ્રાયશ્ચિત કરીને સ્નાનવાણુ, માયુ સાદ
કરી આભૂષણો પહેરે તે કુલોની માળાથી સહિત મુકુટ
પહેરે તથા ખીજ પાનુ આભૂષણો પહેરે, તથા પ્રતિપાદ
ગરીર, જુનાની તથા નિરોગતાથી તથા લટપુટ આહા
મળવાથી શરીર મજબુત છે તથા લટકલ છે કેડનો ક દોરો
તથા કુલોની માળાઓનો સમૂહ લટકતા ગુચ્છ માથે ઘેટલે
માથે નહાયેલો ઉત્તમ દ્રવ્યોથી શરીર ઉપર લેપ કરેલો કે કે
માળા પહેરેલો તથા અમૃત જોઈએ તેવા આભૂષણો પહે-
રેલો ઉચી વિગાળ ઝોટના ઘેરાવાથી મજબુત હવેલીમા
રહેલો તેમા પણ મોટા વિસ્તાવાળા સિંહાસન કે ભદ્રાસન
ઉપર મુજથી બેઠેલો ત્રી ગુચ્છ તે જુવાન રૂપાળી સ્ત્રીઓના
ખીજ પગ્વાર માથે વીંટાયેલો (દાસદાત્રી સન્નિત) તથા
મોટા વાણુઓના નાદ સન્નિત નાટક ગીત તથા તત્રી વીણા
તંબુરે મર્દલ દોલક ચતા- દુહુલી અરણ્ય નોમત વિગે
રેના મધુ- અવાજેથી મુક્ત મનુષ્યને યોગ્ય ભોગ તથા
ઉપભોગો (પૂર્વના પુણ્યના ફળો)ને ભોગવતો વિચરે છે

તસ્સણં એગમવિ આણવેમાણસ્સ જાવ

સુવર્ણ

ચત્તારિ પંચજના અવુત્તા ચેવ અવ્ભુટંતિ,
 મળડ દેવાણુપ્પિયા ! કિં કરેમો કિં આહા-
 રેમો કિં ઉવણેમો ? કિં આચિટ્ટામો ! કિં
 મેં હિયં ઇચ્છિયં, કિં મે આસગમ્સસંયડ ?
 તમેવ પાસિત્તા અણારિયા એવ ચયંતિ,
 દેવે સ્વલુ અયંપુરિસે દેવસિણાણં સ્વલુ
 અયંપુરિમિદેવ જીવિણિજ્જે સ્વલુ અયંપુરિસં,
 અન્ને વિ ય ણં ઉવજીવંતિ.

આ ધનાદયને કદપણુ કાર્ય જાનતા એકાદ માણુમને
 ઠામ કનવાને જોલાને ત્યારે જીજ્ઞાસા પાત્ર માણુસો ન જોલા
 વેલા પણુ આવીને ઉભા નહે છે, તેઓ જુ કરે તે નહે છે,
 તે આવી ગીતે ખુશામતના ત્રિય વચનો જોલે, છે ન્વામી !
 જોલો અમને ધન્ય છે કે આપની નેવામા ઉભા છીએ !
 જુ કરીએ, જુ ! છીએ જોને જોલાવીએ ! આપને જુ
 કાર્ય કનવણુ છે ? તમારા હૃદયમા જુ ઇચ્છા છે ? આપને
 મોઢે કદ વસ્તુ સ્વાદ લાગે છે ? (જુ આવુ છે) અથવા
 તમારા મોઢામાથી જે વચન નીકળે તે પ્રમાણે કરવા
 તૈયાર છીએ !

તે રાત્ર હોય કે ધનાઢય હોય તેવાને સુખ, વિવામ
વૈભવ, લોગરતો જોઈને અનાય થોડો ઝાણે છે કે આપ
દેવપુરુષ છે, આપ દેવ આનંદ તે દેવાની આનંદ કરાવેલા છે
દેવામાં શ્રેષ્ઠ છે ઘણા પી આજીવિકા જનાન છે, (તેથી
તે કુલાઈને ધણા પાપો કરવામાં તત્પર બને છે) તેને જોઈને
આર્ય વિવેકી આચાર્યન પુરુષા ના પ્રભાણે કહે છે,

તમેવ પાસિના આગ્નિયા વયતિ અભિ-
ક્ષંત કૂરુકમ્મં મ્બલુ અયંપુરિસે અતિધુન્ન
અહ્યાયગ્ગચ્ચે દ્વાદ્વિણગામિણ નેરડણ
કણ્ઠ પવિન્દણ આગમિગ્ગસાણંદુલ્લહ વોહિ-
યાણ યા વિ મવિસ્મદ્,

તેણે પાપકૃત્યો કરવા પી જાણ્યા પી છે, દ્વિસ વિજેષ
મહા પાપે મા લેવાયેલા તથા જન્મ કેલીના કરુને વાચક
અમાયે તમ જ દ્રવ્યથી જનાન અકલામમા અમણુ પરગે
તેવા પાપ જાઘનારો (આમાં ધૂત શબ્દનો ભેદ નિદોષ
નહિ પણ અમનારો છે,) રમી ખૂબ સારી રીતે બેગા કયા
છે આઠ કમ જોઈ તેવો અનિપૂન તવા રૂઢી રીતે અયો-
પાપો કરી પોતાની રક્ષા કરે તે આનંદ રક્ષક છે તથા દક્ષિણ
દિશામાં (નરકમાં) જનારો છે, અર્થાત્ જે દૂર જઈ કહે

તથા માધુગ્ધોની નિદા કરે છે, તથા તેમને દાન આપતા
 નિયેષ કરે છે તે દક્ષિણગામી થાય છે, દક્ષિણ
 નરક તિર્યચ મનુષ્ય કે દેવ છે, તે પલકી
 તેમા ઉત્તમ થાય છે, તેમ આ પાપી પણ
 લીધે કુગતિમા જશે, નરકમા જાય તે નારક અ
 (કુક દષ્ટિ ડ અદેખો) હોવાથી કુલ્લુપામિ
 નરકમાથી નીકળી કુલ્લુપામિ થશે

इच्छेयम्स ठाणस्स ३

ज्झंति अणुट्टियावेगे

झंझाउरा अभिगिज्झंति,

रिए अकेवले अ ण्डिपु

असंसुद्धे असल्लगतणे

मग्गे अनिष्वाणमग्गे

... ..

एस खलु पढमस्स

पक्खम्स विभंगे

દસિણ, દિશા બધી દિશાઓમા અગ્રથસ્ત છે (વખાણવા
 એમ નહીં) તેમ આરેગતિમાં નરકગતિ નિંદનીય છે, એ પથેમા
 કુપ્લે પદ નિંદનીક છે, તેથી જે કોઈ વિષય રમમા અધંયાય,
 ઇદ્રિયોથી પરવગ થાય, પરલોકના ફળને વિસરી જાય તે
 માધુઓની નિંદા કરીને દાન અતરાય કર્મ બાધીને નિંદનીય
 સ્થાનમા ઉત્તમ થાય તે બતાવ્યું, તે પ્રમાણે જે તીર્થંક કે
 મનુષ્યમા કે દેવલોકમા નિંદનીયપણું છે તે તેને પ્રાપ્ત થાય,
 પણ તેથી ઉપરો પુણ્ય જે કોઈ વિષય રમમા નિષ્પ્રદ થાય,
 ઇદ્રિયોને વશ કર, પરલોકના ફળની કરીને આણે માધુઓની
 નશ સા કરે, માન અનુષ્ઠાન કરે તે નુત્રતિમા મુશ્કાતમા
 દેવલોકના જાય તથા મુકલ પાસિક (ઉદ્ધાર જૂતિ) થાય,
 તથા મનુષ્ય ભવમા માન સ્થાનમા જન્મીને મુલભગોધિ થઈ
 જલદી ધર્મ પામે, આ સાત કૃત્ય કરનારનું નાફ ફળ બતા
 વ્યું, હવે સમાપ્તિ કર છે,

તેમા પ્રથમ ઉપર બતાવેલા શ્રીમત કુટુબમા જન્મેલા
 અને મૃગારંસમી બહેવા મસારથી જના કેટલાક પુરૂષો
 તુચ્છ બુદ્ધિના હોવાથી ત્યાગી થવા છતા પરમાર્થને ન
 જાણવાથી ફરીથી લોભીયા થાય છે, (ત્યાગ કરીને પાછા
 મુદ્ધ જેવા મુખ વિલાગી ધર્મ જાય છે)

તથા કેટલાક માત્રન મુખ દેખનારા મુહુરયા વાસમાજ
 રહીને જગ તૃષ્ણા તેમા આતુ-આસક્ત બનીને પસા માટેજ
 ફાફા મારે છે, તેથી નેઓ ઉત્તમ પુરૂષોએ આદરેલ માર્ગ

તથા માધુઓની નિદા કરે છે, નથા તેમને દાન આપતા નિયેધ કરે છે તે દક્ષિણગામી થાય તે દક્ષિણ દિશામાં જે નરક તિર્યચ મનુષ્ય કે દેવ છે, તે સ્વસ્તી પામીના છે તેમા ઉત્પન્ન થાય છે, તેમ આ પાપી પાપુ પોતાના પાપને ક્ષીધે કુગતિમા જશે, નરકમા જાય તે નારક અને દુષ્ટપક્ષનો (દુક દષ્ટિ કે અદેખો) હોવાથી દુષ્ટપાક્ષિક છે વળી તે નરકમાથી નીકળી દુર્લભપ્રાપ્તિ થશે

इच्छेयस्स ठाणस्स उट्ठियावेगे अभिगि-
ज्झंति अणुट्ठियावेगे अभिगिज्झंति अभि-
झंझाउरा अभिगिज्झंति, एस ठाणे अणा-
रिए अकेवले अप्पडिपुन्ने अणेयाउणे
असंसुद्धे असल्लगतणे असिद्धिमग्गे अमुत्ति-
मग्गे अनिब्बाणमग्गे अणिज्जाणमग्गे
असव्वदुक्खपह्णीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहु
एस ग्वल्लु पढमस्स ठाणस्स अधम्म
पक्खस्स विभंगे एवमाहिए ॥सू. ३२॥

દક્ષિણ દિશા બધી દિગ્ગાઓમા અગ્રમસ્ત છે (વળાણવા
જોગ નહીં) તેમ ચારેજોતિમાં નરકગતિ નિંદનીય છે, બે પાસેમા
કૃષ્ણ પદ નિંદનીક છે, તેથી જે કોઈ વિષય રસમા અધેધાય,
ધ્વિયોથી પરવશ થાય, પરલોકના ફળને વિસરી જાય તે
માધુઓની નિંદા કરીને જાન અતરાય કર્મ બાધીને નિંદનીય
મ્થાનમા ઉત્તમ થાય તે જતાંયું, તે પ્રમાણે જે તીર્થ કે
મનુષ્યમા કે દેવલોકમા નિંદનીયપણું છે તે તેને પ્રાપ્ત થાય,
પણ તેથી ઉવટો પુરુષ જે કોઈ વિષય રસમા નિરપૃહ થાય,
ધ્વિયોને વશ કરે, પરલોકના ફળથી ડરીને ચાલે માધુઓની
પ્રશંસા કરે, મારા અનુકાન કરે તે નુગતિમા મુમ્થાનમા
દેવલોકના જાય તથા શુકલ પાક્ષિક (ઉદાર વૃત્તિ) થાય,
તથા મનુષ્ય ભવમા માન સ્થાનમા જન્મીને મુલબોધિ થઈ
જલની ધર્મ પામે, આ સારા કૃત્ય કરનારનું માફ ફળ જતા
યું, હવે સમાપ્તિ કર છે,

તેમા પ્રથમ ઉપર જતાવેલા શ્રીમત કુટુંબમા જન્મેલા
અને ગૃહારસથી બરેવા મસારથી મટવા કેટલાક પુરુષો
તુચ્છ બુદ્ધિના હોવાથી ત્યાગી થવા છતાં પરમાર્થને ન
જાણવાથી ફરીથી લોભીયા થાય છે, (ત્યાગ કરીને પાછા
ગૃહમ્થ જેવા સુખ વિલામી વર્ષ જાય છે)

તથા કેટલાક માત્ર સુખ દેખનારા ગૃહમ્થા વાસમાજ
રહીને જા તૃષ્ણા તેમા આતુર—આસક્ત બનીને પસા માટેજ
ફેફા મારે છે, તેથી તેઓ ઉત્તમ પુરુષોએ આદરેલ માણસ

સ્વીકારના નથી. "એમો-મારો પગમેધને બાઈડી મારી શુક
 છોકરા ટેયા નાન માધુ, બીજાને શુ કરે ?" તેથી તેઓ
 અનાયઃ મ્યાનમા પડી રહેલા છે, વળી મ માગ્ની આકાશાઓ
 તે અકેવળ તદન અશુદ્ધ છે તવા નાનાન્ય (સંસાર પ્રેમી)
 જીવોએ આગ્લ હોવાથી તે ન સાર તુજા અપંગિપુર્ણ
 છે (ની આશાઓ પૂર્ણ નથી) નેમ મદ્દશુભનો "વિરહ
 હોવાની તુજા છે, વળી ન્યાયથી ગટે તે નેયાધિક છે
 પણ તેથી ઉલ્ટો હોવાથી અન્યાય માર્ગ છે, તથા ઉત્તમ
 લગની ઇદ્રિયોને વગ કવાનો મયમ તે નદગ્લ છે, તેનાથી
 વિરહ માટે અમલગ-સયમ છે અથવા નામ માદક તુજા
 છે, તમા માયા જીવી પડે તમા માધુ માય તેથી સદયગ
 છે, તેનું પગ્નિજ્ઞાન નથી માટે અસાધ્યગ અર્ગાત માયાના
 કળને તણુતો નથી કે દુર્ગતિ થશે, તથા અકાર્ય આદર
 વાથી તેને સિધ્ધિ (મોક્ષ)નો માર્ગ મળતો નથી તવા
 ના પૂર્ણ લયરૂપ મુક્તિનો માર્ગ અમ્યગૂદર્શન જ્ઞાન ચારિત્ર
 રૂપ મળતો નથી, માટે અમુક્તિ માર્ગ છે, તથા પરિનિવૃત્તિ
 પોતાનું શુદ્ધ જ્ઞાન સ્વરૂપ આદમ આમ્યનો માર્ગ ન મળે,
 તેથી અનિર્વાણ માર્ગ છે

તેજ પ્રમાણે જ્યાથી ફરી નિકળવાનું નથી એવો
 નિર્વાણ માર્ગ છે તે અધર્મોને ન મળે તેમજ સર્વ દુ ખોના
 કાયરૂપ ને મોક્ષમા શુદ્ધ જીવનુ સ્વરૂપ છે તે તેને
 ન મળે,

પ્ર-ગા માટે તેને મોક્ષ ન મળે

જોઈએ તે મોક્ષીઓના દુર્યેમા જેલેજાન મિથ્યાત્વેત્વ
સમા-વિદ્યાનુ ની-દેવુ છે, એટલે મિથ્યાત્વથી શુદ્ધિ
દુર્લભ નથી અમાધુતાનુ કુશલ જ પેકરી બેઠા છે,
(વર્તમાનગુણમા નિરોપ પ્રભુ ઉપજગતસન પ્રજા પાતાના
આર્થ માટે તનુ નિકલ્લસાડે છે, બચકુ-વડાધ્યો કરી
લાખો મહામાને માગી કરોડો અમલોની પાવમાલી જ છે)
અને વિદ્યોમા અધ જન્મ છે, આ પ્રમાણે પ્રથમ અધમ
પક્ષને પકડી મેંલાઓનુ પાપ ઉપાદાનનુ મરજુ છે તેનો
પ્રથમ વિભાજ વિભાજ તમુ અરૂપ કમુ, કવે ખીનુ
ધર્મના ઉપાદાનનુ કાળમૂલપક્ષ લઈન જતાવે છે

અદાવે દોષસ્સટાણસ્મધમ્મપરુવસ્મ

વિભંગે એવમાહિજ્જડ, ડહ સ્વલ્લુ પાઈણંવા
પહીણંવા ઉદ્દીણંવા ટાહિણંવા મંતેગડયા
મણુસ્સા ભવતિ તંજહા આયગ્ગિયા વેગે
અણાગ્ગિયા વેગે ઉચ્ચાગોયા વેગે ણીયાગોયા
વેગે કાયમંતા વેગે હ્રસ્સમંતા વેગે સુવન્ના
વેગે દુવન્ના વેગે સુરુવા વેગે દુરુવા વેગે

તેસિ ચણં સ્વેત્તવત્થૂણિ પરિગ્ગહાદ્ ભવંતિ
 एसोआलावगो जहापोंडरीए तहा णेतव्वो,
 તેણે વ અભિલાવેણ જાવ સવ્વોવસંતા
 सव्वत्ताए परिणिव्वुडे तिवेमि ॥ एसठाणे
 आरिए केवले जाव सव्व दुक्खप्पहीण-
 मग्गे एगंतसम्मे साहु, दोच्चस्स ठाणस्स
 धम्म पक्खस्स विभगे एवमाहिए सू. ૩૩

પૂર્વે કહેલ અધર્મ પાક્ષિકથી ઉલટું બીજુ સ્થાન ધર્મ પાક્ષિક તે જેમા પુણ્ય ઉપાદાન કરનાતુ છે, તેનો વિભાગ છે તેનું ન્વરૂપ ખુલાનોથી બતાવે છે, જેમકે કોઈ પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર કે દક્ષિણ નિશા કે ચાર ખુલામા કેટલાએ કયાણની પરપરા ભજનારા માણસો ધર્મી હોવો આવા ઉત્તમ ગુણો વાળા હોય છે કોઈ આર્યદેશમા ઉત્પન્ન થવાથી આર્ય છે, કેટલાક આર્ય દેશ સિવાયના અનાર્યો છે જેમા શક પવન શગર ગર્ગર ત્રિગે પૂર્વ પુઠરીક અધ્યયનમા કહ્યા છે, તે બધાએ વિગતવાર જાણી લેવા, તેમા જે ધર્મી હોવો હોય તે સંગીત મોખતથી પૂર્વે બતાવ્યા પ્રમાણે બધા પાપેથી દૂર રહેનારા થાય છે, તેથી તે આઠ કર્મ છાત્રીને મોક્ષમા જઈને

મર્વધા સમારજી ધનથી છટે છે, એ પ્રમાણે ભગવાને કહ્યું છે
આ પ્રમાણે આ કેવલિક પ્રતિ પૂર્ણ નૈયાયિક વિગેરે
શુભોવાગુ સ્થાન પૂર્વે જતાવેલા દુર્ગુણોથી દૂર રહેવું છે, તે
આ ધાર્મિક પદાના વિભાગનું સ્વરૂપ કહ્યું.

અદાવરે તચ્ચસ્સ ઠાણસ્સ મિસગસ્સ
વિભંગે એવ માહિજ્જડ, જે ડમે ભવંતિ આર-
ણિયા આવસહિયા ગામણિયંતિયા કળ્હુડ
રહસ્સિતા જાવતે તઓ વિપ્પમુચ્ચમાણા
ભુજ્જો ઇલમૂલત્તાએ તમૂત્તાએ પચ્ચાયંતિ, એસ
ઠાણે અણારિએ અકેવલે જાવ અસબ્બ
દુક્ખ પહીણ મમ્મે ઇગંત મિચ્છે અસાહૂ
એસ સ્વલુ તચ્ચસ્સ ઠાણમ્સ મિસગસ્સ વિભંગે
એવમાહિએ ॥ સૂ ૩૪ ॥

હવે ત્રીજું સ્થાન ધર્મ અર્થમ સુકન મિથનું છે, તે
વિભાગને કહે છે, થોડો ધર્મ, અધર્મ સાથે મળ્યો, માટે
મિથ કહેવાય છે, તમા અધર્મનું બહોળાપણ હોવાથી આ
અધર્મ પશ્ચન્ન બાણવો, તેનો સાર આ છે કે મિથ્યા દૃષ્ટિઓ

પણ કોઈ અથે જીવ દયા મત્ય વચન વિગેરે પાળે છે, પણ તેમનો આશંક્ય અશુદ્ધ હોવાથી તે દોષેન્ન વધારે છે, જેમકે કોઈને પિત્ત વણ અડચું હોય તે મમયે તેને 'દૂધ' સાકર સહિત પાય તોપણ પિત્ત શાત ન થાય, પિત્તના તોવમા દૂધ પાય તો જેમ જેમ પીગીયો થક જાય તથા જાગી જમીનમાં સોર પાળી નાંજે તો મળ પાક ન થાય તેવી રીતે જો મિથ્યાત્વ જ ન થાય, તો ટેવટ મુધી મોક્ષ ન મળે મોટે તેજો કરેલી ક્રિયા નકામી છે, મોટેજ મિથ્યાત્વના સળધથી મિથ પક્ષને અધર્મમાજ ગણ્યો છે, તેવા કોણ છે, ન બતાવે છે, અરણ્ય (વન)મા વસનારા વનવાસી તપસ્વીઓ, જેઓ ડહમૂળથી જીવન ગુજારે છે, તથા પોતાના મકોન બાધીને ગહે તે આવસથિકા-ગૃહ-થીઓ છે તેમા પણ કેટલાક જીવદયા પાળે છે, પણ મિથ્યાત્વ છોડેવ ન હોવાથી અંધર્મીઓ છે, જેમની છાંધ જણાયેલી છે કોઈ ગામની પામે કુપડા બાધીને રહે તે આમાતિક છે તથા ખામ પ્રયોજનનજ ગામમાં આવે તં કથચિત રહ્ય તે પ્રયોજને આન નારા વહાય રાહમિક છે તે સિવાય હાસમા, દેવવિધ્યમાં જે કોઈ ગૃહસ્થ માફક દ્રવ્ય મંગલે તથા ગૃહસ્થ જેવું વર્તન રાખે તે બધાએ, તેઓ બધાએ આપ જ ધન મિથ્યાત્વ ન છુટવાથી ઉપવાસ વગેરે મદા કાય કલેશ મહીને દેવ લોકમા જાય છે, તો પણ પછી તઓ આયુરીય ધ્યાનમા કિલ્લિ-પિયા દેવ થાય છે, પ્રથમ બતાયા પ્રમાણે બધુકે લ્યાથી

ચંવીને પાછા ઉદ્ધિયોનો સ્વાદ લીધેલા હોવાથી મનુષ્ય ભવમા
આવીને મુગ્ધપણ પામે છે, અને અજ્ઞાન અધકારથી ભરેલા
હોય છે, તેથી આ મિશ્રસ્થાન પણ અનાર્થ - અકેવલ
અનૈયાયિક અને અનિર્વાણ છેવટે સર્વ દુખથી મુક્ત થવા
રૂપ મોક્ષથી તેઓ દૂર છે, અને મિથ્યાભૂત હોવાથી મર્વયા
અસાધુ (ત્યાગવા યોગ્ય) છે આ પ્રમાણે મિશ્રનો, ત્રીજો
વિભાગ આ કલો, હવે આ ધ્યાનોને આધ્યય કરેલા
વાદીઓને કહે છે, અથવા પૂર્વનો વિષયજ ખુલાસાથી કહે
છે, તેમા પ્રથમ અધર્મ પશુનું સ્થાન કહે છે,

અહાવરે પદમસ્સ ઠાણસ્સ અધમ્મ
પક્કવસ્સ વિભંગે એવ માહિજ્જિડ-હહ ચલુ
'પાર્ડણ વા ૪ સંતેગતિયા મણુસ્સા ભવંતિ,
ગિહત્યા મહિચ્છ મહારંભા મહાપરિગ્ગહા
અધમ્મિયા અધમ્માણુયા(ણા)અધમ્મિટ્ઠા
'અધમ્મકુર્વાઈ અધમ્મપાય જીવિણો અધ-
'મ્મપલોઈ અધમ્મપલજ્જણા અધમ્મસીલ
સમુદાયારા અધમ્મેણં ચેવ વિતિ કપ્પેમાણા
વિહરંતિ.

હવે પ્રથમના અધર્મ પશુના વિભાગનુ વિશેષણથી વર્ણન કરે છે પૂર્વ પશ્ચિમ ઉત્તર અને દક્ષિણ એમ ચારે દિશામાં મનુષ્યો હોય છે, અને તેમાં મુખ્યત્વે ગૃહસ્થોજ હોય છે, જેમની મોટી ઇચ્છા તે રાજ્ય વૈભવ અને પરિવાર વિગેરેની છે, તે સર્વેથી શ્રેષ્ઠ અને મજે એવી ઇચ્છા અત કરણની પ્રવૃત્તિ (અભિલાષા) હોવાથી તેઓ મહેચ્છા કહેવાય છે, અને તે મેળવવા ખાતર મહાન આરણ કરનારા અને ઉંટ ઘોડા હાથીઓના કે બીજા જાનવરોના ટોળા રાખે છે, તથા ગાડી ગાડા ફેરવે છે, વળી જેનીને માટે માંદ બળદ વિગેરેના પોષણ કરે છે, તેથી તેઓ 'મર્દારવી' છે, વળી તે બધાને ખાતર મોટો પરિચ્છેદ પેન ધાન્ય એપગાં તે માણસ, ચોપગા જાનવર-ધર જેતર વિગેરે રાખનારા છે, અને તેનાથી કદી પણ ઉંટતાં નથી, તેથી તેઓને અધર્મથી ચાલણુ પડે છે, તેથી 'અધર્મી'ઓ છે, તથા પોષના કાર્યોમાં અનુમેદન કરણુ પડે તેથી અધર્મ, અનુસાવાળા છે, વળી નિર્દયતાથી ઠામ કરાવે માટે અધર્મિષ્ઠ છે, અધર્મનુજ વર્ણન કરે, તેથી તે અધર્મ પુયાતા છે, વળી, તેઓનું જીવને અધર્મમાજ્ઞ પ્રાયે લાગેલું હોય છે, વળી તેઓ લોભ વશથી અધર્મનેજ (દાવ મારવાનું) શોધતા હોય છે.

૧. વળી જાણી, આડેપરનું મુખ મજાતુ હોવાથી તેમાં રાજ્ય હોવાથી અધર્મમાં પ્રવૃત્ત છે, (૨ અને ૩ તે એક અર્થ છે) તથા અધર્મનું શીલ-સ્વભાવ હોય છે, જે કોઈપણ

રીતે અધર્મથી દાવ સાધવો, વળી અધર્મરૂપ સમુદાચાર તે તેમના બધા અનુધાનો (કર્તવ્યો) હોવાથી અધર્મ શીલ સમુદાચારવાળા છે, વળી અધર્મની વૃત્તિ તે હામ દેવા આકા કરવા ખતી કરવી વિગેરે પાપના કૃત્યો કરવાના હોવાથી તેના વડે જીવન ગુનારનારા હોય છે,

હળ છિદ મિંદ વિગત્તગા લોહિય પાળી
ચંડારુદા રુદા સાહસ્સિયા ઉક્કંચણવચણ
માયા ણિયડિ કૂડ કવડ સાડસંપઓગ
વહુલા દુસ્સીલા દુબ્બયા દુપ્પડિયાણંદા
અસાહૂ સઘ્વાઓ પાળાડવાયાઓ અપ્પડિ
વિરયા જાવજીવાણ જાવ સઘ્વાઓ પરિ-
ગઠ્ઠાઓ અપ્પડિવિરયા જાવજીવાણ
સઘ્વાઓ કોઠાઓ જાવ મિચ્છા ટંમણ-
સહ્લાઓ અપ્પડિવિરયા,

હવે-તો મનુષ્યોના પાપોનું વર્ણન કરે છે પોતે નિઃ-
સૂતાથી-ગોલે કે હલ્લુ છેદ, લેદ, વિગેરે બીજાને-મારવાનું
છેદવાનું લેદવાનું કટીને પોને પલુ દિસાનાં-કૃત્ય કરતા

રહીને ખીજા પાસે કરાવવા ઉપદેશ કરે છે, લાકડી વડે
 હણાવે, છરી વડે કાન વિગેરે છેદાવે, બાલા કે શૂળ વડે
 ભેદાવે તથા છવોના ચામડાં જીવતા ઉતરાવે એથી તેમના
 હાથ લોહીથી ભરેલા હોય છે, અભાવથી ચંડરીદ્ર (ભય કરે)
 તથા કુદ્ર-નુચ્છ સ્વભાવના કુદ્ર (હલકા) દૃત્ય કરાવનારા
 છે, તથા સાહસિક વિના વિચારે કામ કરનાર છે, ઉત્કુચન
 ઉર્ધ્વકુચન-તે શૂળીએ ચડાવવા જેવું તત્ત્વ રહે, વચન,
 ઠગાઈ, જેમ અભય કુમારને પ્રદ્યોત રાત્રની ગુણકાઓ ઠગ્યો,
 માયા ઠગવાની બુદ્ધિ પ્રાપ્તિ વાળીયા માત્રમાં હોય છે, નિકૃતિ
 તે બગલાની માફક ઉપરથી લલાર્ધ બતાવી લીનરથી ગળા
 કાપે, (કુકડા વિગેરે બનાવી દબથી પ્રધાન બનીને વાળીયો
 ઓત્રિયના આગળ સાધુ જેવો બનીને પોતાનું કામ કાઢી
 લે,) દેશ તથા ભાષા તથા વેપ બદલીને ઠગે તે કપટ છે,
 જેમ આમાડભૂતિ નટે જુદા જુદા વેપ પહેરીને આત્યાર્થ
 ઉપાધ્યાય સાધુ સમુદાય અને પોતાને માટે ચાર લાડુઆ એક
 ધરથી ઠગીને લીધા, ફડ-સીછો કે તોલ કે માપ વિગેરેને
 ઓછું વધતું કરીને ખીજાને ઠગવો, આ બધા ઉત્કુચન
 વિગેરે ઉપાયોમા તત્પર છે, અથવા કસ્તૂરી વિગેરે મોઢી
 વસ્તુમા તેના જેવી બનાવટી વસ્તુ મેળવવી તે સાતિ સપ્ર-
 યોગ બહુલા છે, અર્થાત્ સ્વાર્થ માટે હલકી વસ્તુને ઉત્તમ
 વસ્તુમા ભેગ કરે છે (જેમ હાલ હગો ચાલી રહ્યો છે)
 નેની ગાથા કહે છે

સો દોડ સાતિજોગો દગ્ગ જ ડાદિયણ્ણ દગ્ગેસુ
 દોસ ગુણા વણેમુ ય અત્ય વિમરાયણ ટુણદ્ ॥૧॥

સાતિયોગ-એટલે દ્રવ્યને બીજી વસ્તુ માથે મેળવીને હલકીને ભારે કીમતની બનાવી દે, અને દોષોને શુભો કરાવે, અને તેવા વચનોથી શુભોને દોષો ઉપે ગણી કાઢ, અને મૂળ વસ્તુના વિષયને બદલી નાખે, આ બધા ઉત્ક્રમન વિગેરે માયા શબ્દના પર્યાયો છે, જેમ ઈશ અને શકમા થોડો ભેદ છે, તેમ તે માયા વાળી શબ્દોમા પણ થોડો થોડો ભેદ છે, તેમ કપટ ક્રિયામા પણ થોડો થોડો ભેદ બજાયે.

વગી તેઓ દુષ્ટ ગીવવાળા છે, તેઓ ઘણા કાળના મિત્ર હોય તોપણ જલસીથી ને શત્રુરૂપ બની જાય છે, અને જોકું જાણે છે, તેમનું અનુમાન દુ ખર્શી વાય છે, અધ્યાત્મ દારૂણ સ્વભાવના છે, તથા દુષ્ટ મનવાળા છે, એટલે માસ ન ખાવાનું યોગ્ય ક્રિયસનું મન કરીને જ્યારે તે કાળ પૂરો થાય ત્યારે પાન્થામા ભણા જીવેનો ધાત કરીને મામનું દહાણું કરે, તેમજ સત્તિમોજન વિગેરેનું દુષ્ટ મન છે, જેમ મુસલમાન દહાડે ઉપવાસ કરીને રાતનાજ ખાય છે, તથા દેટલાક અજ્ઞાનદશાથી આ જાવમા તે વસ્તુઓ એટલા માટે છોટે છે કે આવતા જાવમા મધ દારૂ વિગેરે વધારે ખાઈશ એટલે નિવાળું કરીઆશા રાખીને મત લે, છે, તથા દુ.ખે

કરીને નેમને આનદ પેમાડાય છે, (તેમને) કોઈ વાતે સંતોષ થતો નથી) નેનો સાર આ છે કે કોઈનું તેણે થોડું બહુ કર્યું હોય, તેનો બદલો વાળવા કોઈ ઈચ્છે, તો પોતે ગર્વમા આવીને તેના ઉપકારને તુચ્છ ગણે છે, અથવા અર્થ આ છે કે કોઈએ તેમના ઉપકાર કર્યો હોય, પણ જો પોતે તે વાત કબુલ કરે તો ફરી બદલો વાળવો પડે, મટે કામ થયું હોય તો પણ તેઓ દુષ્ટ બુદ્ધિથી નાજ પાડે કે મારી ઈચ્છા પ્રમાણે થયું નથી, અને એમ પણ કહે 'કે માફ કામ બનાવી નાખ્યું છે, તે આવી આવી ભૂલો વરી છે,' તેનો શ્લોક કહે છે

મતિકર્તુમશક્તિષ્ઠા

નરાઃ પૂર્વોપકારિણમ્

દોષમુત્પાદ્ય મચ્છન્તિ

મદગૂનાવિવ વાયસાઃ

બદલો વાળી નહિ રાકે

ખીજે કર્યા ઉપકાર

દોષ બતાવીને જતા

કાકે વિદ્યા સાર

જેથી શુભોના ચાર તેવા પાપ કૃત્ય કરનારા અમાધુઓ (૮૫ પુરૂષો) આખી જીવંતી સુધી જીવહિંસા વિગેરે પાપોથી ન છુટેલા વળી લોક નિંદા થાય તેવી પ્રજ્ઞહત્યા બાળહત્યા વિગેરેથી પણ ન કરતા ખોટી માફી પુરીને ખીજાનું સત્યાનાશ વાળવાથી પણ ન કરતા સ્ત્રી બાળક વિગેરેનેના દ્રવ્યને પણ ચોરનારા પરમ્થી વિગેરેના વ્યભિ-ચારમા તત્પર બધો પરિગ્રહમા રક્ત તથા યોનિપોષક

(ળીજી સ્ત્રીઓ નાસે ઝીનાચાર કગવી પૈમા પેદા કરવા) શ્રી
પણ ન ડરતા પાપ પ્રદમના મહાપાપો કરના । છે, તથા
ક્રોધમોન માર્યા લોભથી નિવૃત્ત (છુટા) ન થનારા તેજ
પ્રમાણે રાગદ્વેષ કલહ જોડુ તોહમન દેવું ચાહી કરવી તથા
પરનિંદા અરતિરતિ (શોક હર્ષ) કપટ કરી જૂઠું બોલવું
મિથ્યાત્વને દિતેજન આપવું, વિગેઝે અસહનુષ્ઠાન (પાપો)થી
જેઓ કહી પણ-શ્રદ્ધતા નથી, શુદ્ધી મુખી પાપ કર્યા પણ
કરે છે,

સંઘાઓ ણહાણુમ્મદ્દણ વણ ગંધ વિલે-
વણ સદ્દ ફરિસ રસ રૂવ ગંધ મલ્લાલંકા-
રાઓ અપ્પડિ વિરયા જાવજીવાણ સંઘાઓ
સગદ્દ રહ-જાણ જુગ્ગ ગિલ્લિ થિલ્લિ સિયા
સંદમાણિયા સયણાસણ જાણ વાહ્ણભોગ
મોયણ પવિત્થર વિહીઓ અપ્પડિવિરયા
જાવજીવાણ સંઘાઓ કય વિક્કય માસ-
દ્દમાસં રૂવગસંવવહારાઓ અપ્પડિવિરયા
જાવજીવાણ સંઘાઓ હિરણ્ણ સુવણ્ણ ધણ

घण्ण मणि मोत्तिय संख सिलप्पवालाओ
 अप्पडिविरया, जावजीवाए सब्बाओ कूड-
 तुल कूडमाणाओ अप्पडिविरया जाव-
 जीवाए सब्बाओ आरभ समारंभाओ
 अप्पडिविरया जावजीवाए सब्बाओ करण
 कारावणाओ अप्पडिविरया जा. स. पयण
 पयावणाओ अ वि. जा. स कुट्टण पिट्टण
 तज्जण ताडण वहवध परिकिलेसाओ अ.
 वि जावजीवाए, जे आवणणे तहप्पगारां
 सावजा अवोहिया कम्मंता परपाण परि-
 यावण करा जे अणारिए हि कज्जंति ततो
 अ. वि जा जीवाए,

‘तथा स्नानना षष्ठा भागोऽथ’ छुटा पदोऽन्वधी-ते
 जतावे-छे, स्नान उन्मर्दन (तेव, योणवु) वरुंठ ते लोभक
 गध विदोपन (यद्धन विगेरे योपडवु) तेम शब्द गायन
 साधगवा-अर्थ इडा इरसनी-कोमल-वस्तुओ-वापरी,

રૂપ-મનોહર વસ્તુ સુગંધી તેજ અત્તર તથા ફૂલની માળાઓ તથા દાગીનાઓ, વાપરી ભોગવિવામી યવુ, તે જ્યાં મુખી હવમા શુભન હોય ત્યાં મુખી આવ્યા મોહક ભોગોથી તેઓ છટકા નથી, વળી રીતે જમી ગાદા રથ વિગેરે વાહન સુખ્ય (મિયાનો) નિહી (ડોંગી) ઉઠતું વાહન, મિલતી તે વેગમર (ટટ્ટ)ની જોડેલી જમી અથવા વડેલ, સિંચા તે હાથીની અબાડી, સદ માણિયા, પાંતળી, ચગી પ્રવારોઓ બીછાનાના તથા વાહન વિગેરેના ભોગ, ભોગવવા તથા ભોજનના ન્વાદ લેવા તે પ્રતિદિન વધારે જાય, પણ તેનાથી કદી ન તોય ન માને, ન તેનો મોહ, ઝેડ, તેરીજ, રીતે તે ભોગ વિલાસોને કાયમ રાખવાં છંદગી મુખી જોખી રીતે તેને લેવાં વેચવાં, માનો અડધા માનો તેનાં તોલથી તથા રૂપિયા વિગેરે નાંજા વડે વેપાર કરવામી છટકા નથી, તે પ્રમાણે ચાહી મોતું ધન ધાન્ય દીરા પાના મોની જળ માણક નીકમ વિગેરે તથા પગનાળા વિગેરે મોથી દાંમતી વસ્તુનો છંદગી મુખી મોહ છોડતા નથી તથા લોભને વચ ધઈ જોગ તોલ માપથી છંદગી મુખી ફર થતા નથી, તેમજ ખેતીવાડી દોર પાળવા વિગેરે આરબ, સમારબના દુત્યો (મીલો વિગેરે ચલાવવી), લોમા, કરવુ કરાવવુ તેનાથી છંદગી મુખી છટકા નથી, તેજ પ્રમાણે રાધવુ રખાવવુ ભટ્ટીઓ કરાવવી તથા ખાડવુ કુટાવવુ, પીટાવવું, તર્જન, કરવુ, ગાડન કરવું વધ અધન વિગેરેથી મનુષ્ય તથા તિર્થ યોને ગ્રાસ આપવો,

તેનાથી તે મુક્ત થતા નથી, હવે દુકામા પતાવે છે વળી
 બીજા જે પ્રકારે વડે પ્રાણીઓને ખીડા થાય તેવા કર્મના
 સમારભો કરે છે, તેઓ અત્રાધિક છે બોધિ સમંપ્રીત-
 તેનો અભાવ કગનારા છે, વળી પરના પ્રાણને પરિતાપ કરે
 છે એટલે ગાય આખવાને પકડવા બાધવા ફેદીઓ પકડવા
 બાધવા ફેદીઓ પકડવા ગામોનો નાશ કરવો કે જે અનાયના
 ફર કર્મો કરે છે, તેવા પાપોથી તેઓ છદ્દગી સુધી
 છટતા નથી હવે બીજી રીતે ઘણા પ્રકારના અધાર્મિક પદો
 બતાવે છે,

સે જહાણામણ કેડ પુરિસે કલમ મસૂર
 તિલમુગ માસ નિપ્પાવ કુલત્થ આલિ-
 સંદગ પલિમંથગમાદિણહિ અયંતે કૂરે
 મિચ્છાદંડં પડંજંતિ.

જેમ કે આ વિચિત્ર સ સારમા કેટલાક એવા પુરૂષો
 છે જે કલમ (હિત્તમ જાતિના ચોખા) મસૂર (એક જાતિનું
 કઠોળ) તલ મગ અડદ ચોખા ફુલથી વિગેરે સધવા રધાવ-
 વામા પોતાના તથા પારકા માટે અજ્યણથી કાર્ય કરાવતા
 (જીભના સ્વાદ માટે) નિર્દય બનીને તે ધાનમા રહેલા
 જીવોને વિના કારણ મિથ્યા (વગર સુન્ડે) દંડ (શિક્ષા)
 આપે છે,

एवमेव तद्वप्यगार पुरिस जाण तित्तिरवट्टग
लावग कयोतकविंजल मिय महिस वराह
जाद्रगोह कुम्म सिगिमिव माटिण्हि अयंते
करे, मिच्छादडं पउंजंति

તેથીજ રીત દયા રહિત પુરુષો શુષોની દ્વિસામા રખા
બનેલા છે, તેઓ તીવ્ર બનક લાવક ખબુતર કપિજલ મૃગ
પાંદો ભુટ ગાદા યો કાયનો સુખ નોખીયા વિગેરેથી રમત
માત્રમા અધનનાથી મ જીને તેમને દુ ખ હ છે,

जावि य मेवाहिरिया परिमा भवइ तंजहा
दासेइ वा पेमेइ वा भयण्ड वा भाइल्लेइ
वा कम्मकरण्ड वा भोग पुरिसेइ वा तेसिं-
पि यणं अन्नयरंसि वा अहालहुगमि अव-
राहंसि सयमेव गरुयदंडं निवत्तेइ,

તે નિર્દય, સુરૂપાનો પરિવાર પણ સદા રાખત તથા મજા
પ્રમાણે હોય છે, તે કહે છે, કે તેમની બદ્ધાન્તી પરખદા
પણ નિર્દય હોય છે, અને દુ ખી યાય છે, ઘરમા દાસ હોય,
નોકર હોય, શુભાસ્ત્રો હોય, પાણી લાવનાર હોય, તથા છોકા
બાળ આપીને જેવી જેટનારો જેકુન હોય, 'કર્મકર-ધર્મમા

ઘાટી વિગેરે હોય, તથા ભોગે પુરુષ (આગેવાન) હોય, તે
 બધા દેખાદેખી નિર્દય બની કોઈ અપરાધી તેમના હાથમા
 આબે હોય તો થોડા અપરાધમા પણ ભોટી સિક્કા કરે છે,
 એટલે રાજાનો ભોગીતો કે શેઠનો ભોગીતો જે પુરુષ હોય
 તે ખીજાઓ જે દામ વિગેરે સુનેહજન હોય તેને ખાપ
 ડાને કહાય આભગવામા જૂલું થઈ હોય, તો દેવો દુકર્મ કરે
 તે બતાવે ૩,

તંજા ૧ ડમં દંડેહ ૨ ડમ મુંડેહ ૩ ડમં
 તજેહ ૩ ડમં તાલેહ ૫ ડમં અદુયબંધણં
 કરેહ ૬ ડમં નિયલં બંધણં કરેહ ૭ ડમં
 હંદિ બંધણં કરેહ ૮ ડમં ચારંગ વંધણં કરેહ
 ૯ ડમં નિયલં જુયલં મંકોધિયં મોડિયં
 કરેહ ૧૦ ડમં હત્ય છિન્નયં કરેહ ૧૧ ૨ ડમં
 પાય છિન્નયં કરેહ ૧૨ ડમં કન્ન છિન્નયં
 કરેહ ૧૩ ડમં નક્ક ઓટુ સીસ મુહ છિન્નયં
 કરેહ ૧૪ વેયગ છિન્નયં ૧૫ અંગ છિન્નયં ૧૬
 પક્ષા પોડિયં કરેહ ૧૭ ડમં ણયણુ પોડિયં

કરેહ ૧૮ ઇમં દંસણુપ્પાડિયં ૧૯ વસણુ-
પ્પાડિયં ૨૦ જિઞ્ઞુપ્પાડિયં ૨૧ ઓલંઘિયં
કરેહ ૨૨ ઘસિયં કરેહ ૨૩ ઘોલિયં કરેહ
૨૪ સૂલાડયં કરેહ ૨૬ સૂલામિત્રયં કરેહ
સ્વારવત્તિયં કરેહ ૨૭ વજ્જવત્તિયં કરેહ ૨૮
સીહ પુચ્છિયગં કરેહ ૨૯ વસમ પુચ્છિયગં
કરેહ ૩૦ દવગ્ગિદ્દુયં ૩૧ કાગણિમંસ
સ્વાવિયં ૩૨ ભત્તપાણ નિરુદ્ધગં ૩૩ ઇમં
જાવજીવં વઢવંધણં કરેહ ઇમં અન્નય રેણં
અસુભેણં કુમારેણ મરેહ ॥

(૧) એને દરો (૨) માયુ યુદ્ધી નાખો, (૩) તર્જના
કરો, (૪) તાડના કરો, (૫) અહ્ય (એક) બાધને બાધો
(૬) એને-નિનડ (હેડ)મા નાખો (૭) હાડકામાથી બાધો,
(૮) કેદનાનામા પુરો (૯) હેડમા ઘાટીને ગળામાં એવડી
સાડજ નાખી માયુ નીચુ રહે તેમ કરો, (૧૦) હાથ છેદો
(૧૧) પગ છેદો, (૧૨) કાન છેદો (૧૩) નાક-હોઠ માયુ
મોઢુ છેદો (૧૪) ખુબ ભેરથી-હોડાવો (૧૫) અગને ઘસડો
(૧૬) પસવાડામા પીડો, (૧૭) આજો દોડી નાખો (૧૮)

गदिया अज्झोववन्ना जाव वासाइ चउ
 पंचमाइ छंदसमाइ वा अप्पतरो वा भुज्ज-
 तरो वा कालं भुजित्तु भोगभोगाइ पवि-
 सुडत्ता वेरायतंणाइ संचिणिता बहुडं पावाइ
 कम्माइ उम्सन्नाइ संभारकडेण कम्मणा
 से जहामणाए अयगोलेडवा सेलगोलेडवा
 उदगासि पक्खित्ते समाणे उदग तलमड
 वडत्ता अहे धरिणतलपडट्टाणे भवड, एवमेव
 तहप्पगारे पुरिसजाते वज्जबहुले धूतबहुले
 पंकवहुले वेरबहुले अपत्तियबहुले दंभ
 बहुले णियडिवहुले साइबहुले अयसबहुले
 उसन्न तस पाणघाती काल मासे कालं
 किच्चा धरणि तलमडवडत्ता अहे णरग-
 तलपडट्टाणे भवड ॥सू. ३५॥

सेज्जा विषय रसभा गृद्ध गन्तीने ने करे छे ते अताके

છે, પૂર્વે બતાવેલા ફર સ્વભાવવાળા નિર્દયો ઘણો કાળ ક્રોધ રાખનારા પોતાની બાહ્ય અભ્યંતર પરબદા (નાકરતથા સગાવહાલા) ને પણ નાક કાન વિગેરે કાપવા વડે દૃઢ દેવાના સ્વભાવવાળા સ્ત્રીના ભોગમાં લોહુપી અથવા સ્ત્રીના વિલાસ-વાળા ગાયન વિગેરે ભોગમાં રક્ત બનેલા ગૃહ યેલા બનેલા તેમજ ચિત્તરાખનારા છે આ બધા વિશેષણો સહેજ દેરવાળા છે, એમ બાલુકુ, અર્થાત્ તેઓ બધા ભોગનેજ વાછનારાઓ છે, તેઓને પરલોકમાં મારૂં શુ થયે, તે ભૂલી ગયેલા છે, ચાર પાંચ છ સાત કે દશ વર્ષ ખરી જુવાનીમાં ભોગ ભોગવીને ઘણો કાળ માય છતાં પણ હૃદયોના લોહુપ પણાથી હાર-માસ તથા પરદારા સેવીને પણ સંતોષ ન થવાથી તેમાં વિમ્મ રૂપ જે હોય તે બીજાને પીડા ઉત્પન્ન કરીને નવા નવા વેગ બાધીને ઘણો કાળ નર્ક વિગેરેમાં હુ ખ ભોગવવા રૂપ ચીકણા ફર કર્મ એકઠા કરીને ત્યાં જઈને પીડાના સ્થાનોમાં ચીરૌંડુ ફડાતું શામલીના ધારવાળા પાકડાના જાડ નીચે બેસવાનું તથા ગરમ કરેલું તરવું પીવાનું મહા હુ ખવાળા આઠે કર્મના રૂળ ભોગવવાનું બાધી ફરતી એકલું કરી મજબુત બાધી તે એકઠા કરેલા કર્મ વડે પ્રેરાયલા કર્મથી બારે બનેલા નરકના તળમાં પહોંચી જાય છે (જેમ અહીં પાપીઓ કેદ તથા મારના હુ ખ ભોગવ છે) આ પ્રમાણે આગળ પાછળનો સબધ ભેડી સંમેજવું કે પાપીઓ અહીં આ ભોગનું સુખ ભોગવી નરકમાં પછી બહુ હુ ખ

લોગવે ડે, હવે બધા મમલ જાય તેવો સહેલો. દુષ્ટાન્ત
આપે છે, જેમકે કાઠ લોહનો કે પથ્થરનો ગોળો પાણીમાં
ફેંકતા પાણીનું પડ લેદીને પૃથ્વીના તલ ઉપર નીચે
બેસે છે, અર્થાત્ જેવી રીતે આ બારે ગોળો પાણીમાંથી
નીચે બેસે છે, તેમ વજ્ર જેવા ગાઢ ચીકણા કર્મ બાધેલા
આ જીવ કર્મના બોલથી બારે થએલો તથા પૂર્વના કર્મને
ધૂત તે એકલા કરેલા ઘણા કર્મના સમૂહવાળો પાપ રૂપ
પકથી ખુબ ખરડાયેલો અને નવા વૈષ્ણવ બાધેલો તથા બીજા
જીવોને દુષ્ટધ્યાન ની ચેષ્ટાથી અપ્રિય થયેલો તથા અધર્મ
છતા ઉપરથી ધર્મનો દબ જતાવનારો પરને ઠગવામાં ઉત્કટ
તથા નિકૃતિ માયા-વેષ કે બાપા મદહીને બીજાને ઠગનારો
સાતિશય તે અતિશે દ્રવ્ય ખર્ચીને બીજાના હીન ગુણવાળા
દ્રવ્યનો મયોગ કરનારો (પોતાનું દ્રવ્ય અપીને બીજાનું
દ્રવ્ય લૂંટનારો) તથા અચશ પોતાના ખનાન કૃત્યોથી નિંદા
કરાવતો અર્થાત્ નિર્દયતાથી બીજાને વધારે પડતી અયોગ્ય
શિક્ષા હાથ પગ વિગેરેને છેદન કરવાથી તથા અયોગ્ય
કૃત્ય કરવાથી સર્વત્ર તેની અપકીર્તિ થાય છે, આ પ્રમાણે
પાપ કરતો આયુ પૂરૂ થતા મરણ પામીને રત્નપ્રભા વિગેરે
નરકના તળમા આ પૃથ્વીથી હંજર જોડન ઝોળાગીને ત્યા
વસે છે, હવે નરકનું સ્વરૂપ બતાવે છે,

તેણં પરગા અંતો વદ્ય વાર્હિં ચરંસા અહે

खुरप्प संठाण संठिया णिच्चंधकार तमसा
चवगय गह चंडसूर नक्खत्तं जोडसप्पहा
मेढ वसा मंस रुहिर पूय पडल चिक्खिल्ल
लित्ताणुलेवलतला असुई वीसा परम
दुडिभेगंधा कण्हा अगणिवन्नाभा कक्ख-
डफासा दुरहियासा असुभा णरगा असुभा
णरणसु वेयणाओ ॥

તે સ્થાનમાં રહેલા છે તેનો આકાર અદરના મધ્ય ભાગમાં ગોળા-
કાર બહાર ચોખ્ખો નીચે ખરપા જેવા સ્થાનમાં રહેલા છે,
આ સ્થાનો કૂલો જેમ વીખરાયલા હોય તેમ તે સ્થાનો છુટા
પડેલા છે, જે ઘણી મજબૂત છે, તેને આશ્રયી જાણવું પણ જે
નારદીનાં સ્થાનો આવલિકા(શ્રેણી)માં રહેલા છે, તે ગોળ ત્રિકોણ
અને ચોખ્ખીયા છે, તે સ્થાનો હમેશા જ અધ જનાનનારા
ધુમસથી ભરેલા છે, તેવો પાઠ છે, જનેનો અર્થ એ છે કે ધોર
અધારાવાળો સ્થાન છે, જેમ વરમાદના વાદળાથી આકાશમાં
અધારે વ્યાપ્યું હોય અને તેમાં અધારી રાત હોય, તેથી
અધારે બહુ હોય, (પરંપર દેખી શકાય નહિ) વળી જેમ
૧૯૧૧ ૧૦/૧૧/૧૧ ૧૧/૧૧/૧૧ ૧૧/૧૧/૧૧ ૧૧/૧૧/૧૧

આપણે અહીં દહાડે સૂર્યનો પ્રકાશ છે, રાતના ગ્રહચંદ્ર નક્ષત્રનો પ્રકાશ ॥ તેમ-ત્યા બેધોજ કાળ તે ચંદ્ર-સૂર્ય વિગેરેના અભાવથી અધારૂ જ છે, વળી તે નરકની બીજી અનિષ્ઠ સ્થિતિ બતાવે છે, મેંદ શરીરમા જે ખોટી જાડાઈ વધારે છે તે, વસા ગદી-ચરખી માસ-લોહી, પાચ વિગેરેના અમૂઢ છે, કોઈનું શરીર સડીને ગંધાતુ હોય અને-જેવો નિહનીય દેખાવ હોય તેવું ત્યા સદાએ ગંધા સ્થાનો ગદી વસ્તુથી લેપાયલા અનુભવાય, વળી, જેમ ઉકરડામા-વિષા અને પીશાબ વિગેરેથી બીનું હોય તેમ ત્યા ખરાબ વાસ આળ્યા કરે, તથા વિશ્વ-સર્વત્ર સડેલા કોહેલા માંસ જે ધોતા હોય તેના સરખો ગદો કાઢવ બરેલો દેખાય, વળી અતિશે દુર્ગંધીવાળા એટલે કોહેલ ગોમાયુ (શીયાળ)ના કલેવરથી પણ ન સહન થાય તેવી દુર્ગંધવાળા છે, તથા કાળા ધુમાડાના ગોટા જેવો રંગ દેખાય, અને કંઈક કરવતી કે કાનસ જેવો સ્પર્શ હોય, પગમા લાગે તો લોહાની ખારીક ચુક જેમ દુખ દે તેથી પણ વધારે ખરાબ ફરશ છે, વધારે શુ કહીએ ? ઘણું દુખ ત્યા રહેલા નારકીના જીવો લોગવી રહેલા છે, પાચે ઇંદ્રીયોના અશુભ વિષયો પાપોદયથી લોગવે છે, ત્યા અશુભ કર્મ કરનારા ઉગ્ર દુઃખમવાને વીજળીના પડવાથી જે દુખ થાય તેવું અતીવ દુખ લોગવવાવાળા શરીર ધારણ કરનારા ત્યા ઉક્ત થાય છે,

ગોં ચેવ ણરણસુ નેરડયા ણિદ્વાયંતિ વા

પલાયંતિ વા સુડં વારતિં વા ધિતિં વા મતિં
 વાં ઉવલમંતે તેણં તત્યે ઉજ્જલં વિડલં
 પગાહં કઙ્કુયં કંક્રમં ચંડં દુક્કલં દુર્ગં તિઞ્વં
 દુરહિયાસં ણેરડયા વેયણં પઘ્ણુભવમાણા
 વિહરંતિ ॥ સૂ-૩૬ ॥

તે વેદનાથી પીડાયલા તે રાક્ષસો નરક મ્યાનોમા
 આખ ફગે તેટલી વાર પણ નિદ્રા લેઈ શકતા નથી,
 તેમ બેઠા ધણે પણ આંખ મીચ્યા જેટલી પણ નિદ્રા લઈ
 શકતા નથી આથી એમ સમજવું કે એટલું બધું દુખ છે
 કે ત્યાં તેને જરા પણ નિદ્રા આવતી નથી, આવી ઉજ્જવળ
 અર્થાત્ ઘણી સખત વેદના અનુભવે છે, તે પણ વિપુલ
 પ્રગાઠ અતિ પ્રમાણમા કહ્યા કર્કશ ચંડ દુખવાળી દુર્ગ
 (દુખથી મહાન વાથ) તેથી તિવ્ર કઠોર વેદનાને નારનીના
 છવો ભોગવી રહ્યા છે, આ પ્રમાણે લોહાનો કે પત્થરનો
 ભારે ગોળો પાણીમાંથી નીચે જાય, તેમ આ પાપી દુર
 મરીને નરકમા જઈ દુખ ભોગવે છે, હવે જલદી નીચે પડે
 તેવું બીજું દૃષ્ટાન્ત સમજવા માટે બતાવે છું

સે જહા ણામણુ રુક્ષે સિયા પઞ્ચયમ્મે જાણુ

મૂલે છિન્ને અગ્ને ગરુણ જઓ ણિણ્ણં જઓ
વિસમં જઓ દુગ્ગં તઓ પવડતિ,

જેમ ડોઢ ઝાડ પહાડના કિનારા ઉપર એક બાજુએ
હોય તેનું થડ ભાગી જાય, તેના ડાળાનો ભાગ ધણે ભારે
હોય તેથી નથી જાય, વાકુ ધાય અને વાયુનો, અપારે
આવે કે તુર્ત તે પડી જાય (કેટલાકને તો મૂળભાથી પવન
ઉખેડી નાખે છે.)

एवमेव तहप्पगारे पुरिसजाए गढमातो
गढभं जम्मातो जम्मं माराओ मार णर-
गाओ णरग दुक्खाओ दुक्खं दाहिणगा-
मिए नेरडए कण्हपक्खिए आगमिम्साणं
दुल्लभवोहिए यावि भवड,

આ પ્રમાણે પાપી પુરુષ પોતાના કરેલા પાપોથી એક
ગર્ભમાંથી બીજા ગર્ભમાં એક જન્મથી બીજા જન્મમાં એક
વાર મરીને ફરી મૃત્યુ એકનાર નરકમાંથી નીકળી પાડે પાપ
કરી નરકમાં જાય, એક દુઃખમાંથી છુટે બીજા દુઃખમાં ફેસાય
તેમ દક્ષિણ દિશાના નરકમાં કૃષ્ણ લેશ્યાવાળા નારકીમાં જન્મે

અને વીતરાગ પ્રભુનો માર્ગ ને બાધિનીજ છે, તે તેને મળેલું ફલ જ થાય,

एसठाणे अणारिण अकेवले जाव असव्व
दुक्खपहीणमग्गे एगंतमिच्छे असाहू
पढमम्म ठाणम्म अयमपक्खम्स विभंगे
एवमाहिण ॥ सू-३७ ॥

આ પ્રથમ મ્થાન અનાર્થ જેમા શુદ્ધ માર્ગ ન મળે,
દુ ખરદિન ન થાય, એકાગ મિચ્છાત્વી હોય અસાધુ હોય,
તેવુ અધર્મ મ્થાન અધર્મ પક્ષ જનાવનારો ભાગો કહ્યો,
અઠાવરે દોઢમ્સ ઠાણમ્મ ધમ્મ પક્કંસસ્સ
વિભંગે એવમાહિજ્જડ, ડહ સ્વલુ પાડણં ૪
વા સંતેગતિયા મણુમ્સા ભવંતિ તં જંહા
અણારંભા અપ્પરિગ્ગહા ધમ્માણુયા ધર્મિટ્ટા
જાવ ધમ્મેણં ચેવ ચિત્તિં કપ્પેમાણા વિહરંતિ,
સુમીલા સુવ્વયાં સુપ્પહિયાણંદા સુસાહ

સવ્વતો પાણાતિવાયાઓ પડિવિરયા જાવ-
જીવાણ જાવ જે યાવન્ને તહપ્પગારા સા-
વ્વંજા અવોહિયા કમ્મંતા પરંપાણ પરિયાવણ
કરાં કજ્જંતિ તતો વિપડિવિરતા જાવજીવાણા।

હવે ખીજી ધર્મધ્યાન છે તેનો વિભાગ (સ્વરૂપ) આવી રીતે બતાવે છે, અહીં પૂર્વ દક્ષિણ પશ્ચિમ ઉત્તર દિશા કે ખુણામાં આવી રીતના મનુષ્યો વસે છે જેમને સાવધ-પાપનો આરભ નથી તથા પરિશ્રદ્ધા ધન વિગેરે રાખતા નથી ધર્મ આરાધનારા ધર્મને અનુભવનારા ધર્મને ઇષ્ટ માનનારા તે જીવંતી સુધી ધર્મવડે જીવન ગુજારે છે તેમજ સુશીલ સુનતી સદ્વર્તનમાં આનંદ માનનારા ચારા માધુષ્ઠો સ પૂર્ણ રીતે જીવહિંસાથી બચેલા છે, તેમ જૂઠા ચોરી દુરાચાર તથા પરિશ્રદ્ધાથી બચેલા છે, વળી જેટલા સાવધ આરભો છે, અબોધિક છે, કર્મને બાધનારા છે, પરજીવને પીડા કરનારા જે કૃત્યો છે, તે બધાથી બચેલા છે,

સે જહાણામણ અણગારા ભગવંતો ઈરિયા
સમિયા માસા મમિયા એસણા સમિયા
આયાણ મંડમત્ત ણિક્કસ્થેવણાસમિયા

उच्चार पागवण खेलं सिंघाण जल्ल पारिट्टु
 वणिया समिया मणसमिया वयसमिया
 कायसमिया मणगुत्ता वयगुत्ता कायगुत्ता
 गुत्ता गुत्तिदिया गुत्तवंभयारी अकोट्टा
 अमाणा अमाया अलोभा संता पसंता
 उवसता परिणिब्बुडा अणासवा अग्गेया
 छिन्नसोया निरुवलेवा कंसपाडवमुक्कतोया
 संग्घो इव णिरंजणा जीव इव अपडिहय
 गती गगणतलं पिव निगलंघणा वाउरिव
 अपडिवद्धा माग्दसलिलव मुद्धहियया
 पृस्वग्पत्तं व निरुवलेवा कुम्भोडव गुत्ति-
 दिया विहगडव विप्पमुक्का खग्गि विसाणं
 व एगजाया भारंड पक्खीव अप्पमत्ता
 कुजगे इव मोंडोग वसभोडव जात त्यामा

સીન્નો ડવ દુદ્ધરિસા મંદરો ડવ અપ્પકંપા
 સાગરો ડવ ગંભીરાં ચંદો ડવ સોમલેસા સુ-
 રોડવ દિત્તતેયા જન્ન કંચળગ વ જાતરુવા
 વસુંધરા ડવ સન્વફાસવિસહા સુહુય-
 હુયાસણો વિવ તેપસા જલંતા ॥

હરે ખીછ રીતે સાધુના ગુણો જતાવે છે, કેટલાક ઉત્તમ મધ્યમવાળા માધુઓ ધૈર્ય અને જાળ ધરાવનારા હોય છે, તે ધૈર્ય સમિતિ બાપા એવણા આદાન બહમત્તનિ કખેવણા સમિતિ તથા ઉચાર પાસવલ વિગેરે પારિકાવણીયા સમિતિ એવી પાથે સમિતિ પાલનારો છે મન વચન, કાયા સમિતિવાળા છે, તે પ્રમાણે મન વચન અને કાયાથી શુભ છે, (પાપને આવવા દેતા નથી) ધદ્રિયો શુભ (વશ) રાખે છે, પ્રભુચર્ય શુભ (સારી રીતે) રાખે છે, તે પ્રમાણે એકોધી, અમાની, અમાથી, અલોભી છે, શાત, પ્રશાત, ઉપશાત તથા પરિનિવૃત્ત (દરેક પ્રકારે મોહથી મુક્ત) છે, પાપાશ્રવ આવવા દેતા નથી, યથ (દ્રવ્ય) રાખતા નથી ધ્રોત (મસાર કલેશ) ને ડેલી નાખેલ છે, ઉપ લેપ (મૂર્છા) કાઢી નાખેલ છે, જેમ કાસાના વામણેમા પાણીનો લેપ ન હોય તેમ પોતે ગૃહ્થિ રહિત છે, શખમા

જેમ જેવ ન રહે તેમ આ સાધુઓ કર્મ મેલ રહિત છે, જીવ જેમ કોઈ જગ્યાએ રોકાયા વિના જાય છે, તેમ આ સાધુ મૂર્છા રાગ્યા વિના વિહાર કરે છે, જેમ આકાશ અદ્ભુત છે તેમ પોતે કોઈનું આલેખન (આશરો) માગતા નથી, વાયુ જેમ બધાનો નથી, તેમ આ સાધુઓ કયાય મમત્રથી બધાના નથી ગરદ રૂતુ (આનો મહિના) મા જેમ પાણી નિર્ભય હોય તેમ આ સાધુઓનું હૃદય નિર્ભય છે, કમળનું પાદડું જેમ લેપ રહિત છે, તેમ આ લેપ રહિત છે, કાચના માદક ઇંદ્રિયો સુપ્ત રાખનારા છે, પક્ષી માદક પોટડું બાધવાથી નહિત છે, ખડગી (ગેડા) ના એક ની ગડા માદક એન્ગ્ર ભાતે ગહેનારા બરડ પક્ષી માદક અપ્રમાની, હાથી માદક શોડી- (બળવાળા) બળદ માદક બોળે ખેતનાગ મિહ માદક નહિ કરનારા મેરૂ પરિત માદક કપે નહિ તેવા સાગર માદક ગભીર ચક્ર માદક ગાન પ્રકાશ કરનારા તૂર્ષ માદક તેજસ્વી ઉત્તમ સોના માદક દેહીધ્યમાન પૃથ્વી માદક સર્વ સ્પર્શ મહુન કરનારા ધી વિગેરે નાખતા જેમ અગ્નિનાં બળતા તેજ નીકળે, તેમ આ સાધુઓ તપનેત્રથી તજન્વી છે, આ બધું વર્ણન ઉવવાઈ સૂત્ર જે આચાર્યનું ઉપાન છે તેમા મહાવીર પ્રભુ વિગેરેનું જનું વર્ણન કર્યું છે તેવું જહી સાધુઓનાં ગુણો સબધી જ્યાં સુધી અગ્નિમા ધી નાખતા તેજસ્વી હોવાનું કહ્યું તેવું તેજ સાધુનું હોય તે બનાવ્યું

ળત્થિ ણં તેસિં ભગવંતાણં કત્થ વિ-
 પડિવંધે ભવડ, સે પડિવંધે ચડવ્વિહે પણ્ણત્તે,
 તંજહા અંડણ્ણવા પોયણ્ણવા ઉગ્ગહેણ્ણવા
 પગ્ગહેણ્ણવા જન્નં જન્નંદિસં ડચ્છંતિ તન્નં તન્નં-
 દિસં અપડિવંધા સુહમ્ભૂયા લહુમ્ભૂયા અપ્પ-
 ગંથા સંજમેણં તવસા અપ્પાણં ભાવેમાણા
 વિહરંતિ ॥

આવા આધુઓને કયાય પણ મમત્વનો પ્રતિબંધ નથી,
 તે પ્રતિબંધ ચાર પ્રકારનો છે, (૧) ઇંડા તે મોર વિગેરે પક્ષીના
 સુદર હોય તથા ૨ પોતલે હાથી વિગેરેના ગાયક સુદર
 હોય તો તેના ઉપર મમત્વ થાય, અથવા અડજ-ને શણ
 વિગેરેના કપડા તથા બોડજ તે કપામ વિગેરેના ટપડા
 સુદર હોય તો મમત્વ થાય, (૩) અવગ્રહ ને પાટ-પાટલા
 મકાન વિગેરે અનુકુળ હોય, તો મમત્વ થાય, (૪) પ્રગ્રહ-
 ને વચ્ચે વિગેરે પાસે હોય તથા નવા લેવા હોય તો મમત્વ
 થાય, આ ચાર પ્રકારનો મમત્વ ઠોડી જોડો મળે તેવો વાપરી
 અને પ્રતિબંધ ન કરતા જરોજર વિચરે, સૂચિબૃત-તે આત્માને
 નિર્મળ કરેલા અથવા સૂત્ર સિદ્ધાન્ત ભણી જાણીને તૈયાર

થયેલા તથા લઘુભુત-તે જોઈએ તેટલીજ ઉપધિ રાખનારા
 અથવા અહુકાર રહિત, અદ્યપ્રથ-કોઈ ભાતની ગાઠડી બાધ
 વા વિના અથવા દ્રવ્ય મમત્વ છોડીને ફક્ત ઇદ્રી તથા મનને
 વશ કરીને વિચરનારા તથા તપશ્ચર્યાથી કર્મને નાશ કરનારા
 આત્માના નિર્ભંજ શુષ્ક જ્ઞાન દર્શન ચારિત્રને બાવતા વિચરે,
 તેસિ ણં મગવંતાણં ડમા એતારૂઢ્વા જાયા માયા
 વિત્તિહોત્યા તંજહા-ચડત્યે મત્તે છટ્ટે મત્તે
 અટ્ટમે મત્તે દસમે મત્તે દુવાલસમે મત્તે
 ચડદસમે મત્તે અદ્દમાસિણ મત્તે માસિણ
 મત્તે દોમાસિણ તિમાસિણ ચાડમ્માસિણ
 પંચમાસિણ છમ્માસિણ અદુત્તરં ચં ણં
 ડંકિસ્વત્ત ચરયા ણિક્કિસ્વત્ત ચરયા ડંકિસ્વત્ત
 ણિક્કિસ્વત્ત ચરગા અંત ચરગા પંત ચરગા
 લૂહ ચરગા સમુદાણ ચરગા સંસટ્ટ ચરગા
 અસંસટ્ટ ચરગા તજ્ઞાતસંસટ્ટ ચરગા ટિ-

लाभिया अदिट्टलाभिया पुट्टलाभिया
 अपुट्टलाभिया भिक्खलाभिया अभिक्ख-
 लाभिया अन्नाय चरगा उवनिहिया संखा-
 दत्तिया परिमित पिंडवाइया सुद्धसणिया
 अंताहारा पंताहारा अरसाहारा विरसाहारा
 लुहाहारा तुच्छाहारा अंतजीवी पंतजीवी
 आयंविलिया पुरिमड्डिया निन्विगड्या
 अमज्जमंसासिणो णोणियामरसं भोर्ड
 ठाणाड्या पडिमाठाणाड्या उक्कडु आस-
 णिया पेसज्जिया वीरासणिया दंडायतिया
 लगंडसाडणो अप्पाउडा अगतया अकं-
 डुया अणिडुहा एव जहोववाइए धुत
 केसमंसु रोमनहा सब्बगाय पडिकम्म
 विप्पमुक्का चिटंति ॥

તે મોસગામી ઉત્તમ સાધુ ભગવતોને અયમના નિર્વાહ
માટે આવી રીતની વૃત્તિ છે તે તપશ્ચર્યાની વિગત-એક, બે
ત્રણ ચાર પાંચ છ ઉપવાસથી વધીને પદ્મ ૩૬ બે, માત્રી
ત્રણ માત્રી, ચોમાત્રી પચમાત્રી છમાત્રી તપ, દૈ, હૈ
પારણે ગોચરી લે તે આ પ્રમાણે શુદ્ધિ પોતાના મા
હાડલીમાંથી રસોઈ કાઢી, હોય, તે લે, અને પીરસતા વપેઈ
વાસણમાં પાછી નાખતા લે, તેજ પ્રમાણે કાઢેલી અને પાંચ
નાખેલી રસોઈ લે, જે સસતુ અનાજ સમેટી હોય તે લે
પત આહાર-તે ખાઈ રહ્યા પછી જે વપે તે લે, લખુ અનાજ
લે, મસુદાણુ ચરગા તે એક ઘરતુ બોળાફ વધ ન લે
પણ થોડુ થોડુ બધેથી લે, સમઠ ચરગા, એટલે ખરડે
હાથવાળાતુ લે, અસ-ખરડેલા હાથ ન હોય તોપણ તે
માટે આહાર કાઢતો હોય તો લે, તલબાજ, સ-એટલે
વસ્તુ પોતાને લેવી હોય તે વસ્તુથીજ હાંથ, ટોઈ વિગે
ખરડેલી હોય તે લે, નજરે દેખી હોય તે વસ્તુ લે
દેખી હોય તેથી શુદ્ધ વસ્તુ હોય તે પણ લે, જરૂરી વ
પછીને લે, અને વગર પૂછે પણ શુદ્ધ વસ્તુ ખાપે તે,
ભિક્ષામાં શુદ્ધ ગોચરી લેનારા, શુદ્ધ ગોચરી ન, મળે
લીધા વિના સતોષથી ચવાવી લે, મતુ, અશુદ્ધ ન
ઓળખાણુ બાપ્યા વિના ગોચરી લેનારા, ખળીતા મેર
તેડુ કરે તેને ચેગે ન બાય, દબાનીમતમાં અગ્નીલક્ષ ચરગ
માઠ છે, તે અભિક્ષુ પ્રમાણે ગોચરી ન, મળે તો લીન મે

ન કરે, તેમ ઠંડો ઉનો આહાર મળે તો ખેદ ન કરે, ઉવનિ
 હિયા-નજીક આહાર આણેલ હોય તે લેનારા અતાહારા-હલકુ
 અનાજ રાધેલું હોય તે લે, પ્રાત-વધેલું હોય તે આહાર
 ઉપર જીવનારા આહારમાં કોઈપણ જાતનો રસ (સ્વાદ) ન
 કરે, વિરસાદારા અસ્વાદિષ્ટ હોય તે પણ લે, લૂપ્ત લેનારા
 તુચ્છ વસ્તુ હોય તેના ઉપર નિર્વાહ કરે, અતજીવી
 ગરીબ ઘરો ઉપર આજીવિકા કરે, પતજીવી, દેકી દેવા
 જેવા પદાર્થથી જીવન ગુજારે, અને ત્યાં સુધી રોજ
 આબીલ કરે, અને ત્યાં સુધી રોજ મધ્યાન્હે ગોચરી કરે,
 અને ત્યાં સુધી વિગ્રહ દ્રવ્ય વિગેરે ન વાપરે, બૂલધી પણ કોઈ
 માસ મહિરાનું લોજન કે પાણી ન આપી દે તે ખ્યાલ રાખ-
 નારા અને તેણે અધમ લોજન પાન આગ્યુ હોય તો તે ન
 ખાનારા પરકવી દેનારા તથા ઝોણુ ખાઈને અપ્રમાદી રહે
 નારા બાણી ગણીને તૈયાર થયા પછી કાઉસગ્ગમા રહેનારા
 સાધુની ખાર પ્રતિમા વહેનારા હમેશા ઉત્કટ આસને જેસ
 નારા નિસઘા તે અદ્ધર જેસનારા વીરાસને જેસનારા હડાસને
 જેસનારા લગડસાઈ-વાકા લાકડા માફક સુએ અથવા માર્યું
 નીચે પગ ઉંચા રાખી સુએ, ગરમીમાં આતાપના લેનારા
 શીયાળામાં કપડું ન રાખનારા અગત્તયા (શરીર મોહરહિત)
 ખજીજ ન ખજીનારા શરીરની મદવાડ વિગેરેમાં દવા ન કર-
 નારા તથા છેવટે દાઢી મૂછ બગલ કે બીજાવાળો કે નખ
 તરફ લક્ષ ન રાખે, અને શરીર પાતળું બહુ દુર્બળ કે

मग्नवान्, शोभित इ अशोभित ते नभी वातोभी इ इ इ
निश्चित रीते आत्मानु ध्यान करनारा छे, -

तेणं एतेणं विहारेणं विहरमाणा बहूडं
वासाडं सामन्न परियागं पाउणंति पाउ-
णित्ता बहुबहु आवाहंसि उप्पन्नंसि वा
अणुप्पन्नंसि वा बहूडं भत्ताडं पच्चक्खन्ति
पच्चक्खाडत्ता बहूडं भत्ताडं अणसणाए
छेदित्ति अणसणाए छेदित्ता जस्सट्ठाए
कीरति नग्गभावे मुंडभावे अण्हाणभावे
अदंतवणगे अछत्तए अणोवाहणए भूमि
सेज्जा फलगसेज्जा कट्ठसेज्जा केसलोए वंभ-
चेरवासे परघरपवेसे लद्धावलद्धे माणाव
माणाओ हीलणाओ निंदणाओ खिस-
णाओ गरहणाओ तज्जणाओ तालणाओ

एगच्चाए पुणएगे भयंतारो भवंति अवरे-
 पुण पुव्वकम्मा वसेसेणं कालमासे कालं
 किच्चा अन्नपरेसु देवलोएसु देवत्ताए उव-
 वत्तारो भवंति, तं जहा महड्डिएसु महज्जु-
 तिएसु महापरक्कमेसु महाजसेसु महाबलेसु
 महासुभावेसु महासुखेसु तेणं तत्थदेवा
 भवति महड्डिया महज्जुतिया जाव महा-
 सुखाहार विराइय वच्छा कडग तुडिय
 थंभिय भुया अगय कुंडल मट्टु गडयल कन्न
 पीढधारी विचित्तहत्थाभरणा विचित्त
 माला मउलिमउडा कल्लाणगंध पवरवत्थ
 परिहिया कल्लाणगं पवर मल्लाणु लेवणधरा
 भासुरबोदी पलंववणमालधरा दिव्वेणं
 रूवेणं दिव्वेणं वन्नेणं दिव्वेणं गधेणं दिव्वेणं

ફાસેણં દિવ્વેણ સંઘાણં દિવ્વેણં સંઠાણેણં
 દિવ્વાણં ડહ્ઠીણં દિવ્વાણં જુત્તીણં દિવ્વાણં
 પમાણં દિવ્વાણં છયાણં દિવ્વાણં અન્નાણં
 દિવ્વેણં તેણં દિવ્વાણં લેસાણં દસદિસાઓ
 ઉજ્જોવેમાણા પમાસેમાણા ગઢકલ્લાણા ઠિંડ-
 કલ્લાણા આગમેસિ ભદ્ધયા યાવિ ભવંતિ,
 એસઠાણે આયરિણં જાવ સંવટુક્કલ્લ પહીણ
 મગ્ગે એગંતમમે સુસાહૂ ! ટોચ્ચમ્મ ઠાણસ્સ
 ધમ્મ પક્કલ્લમ્મ વિમ્મંજેણં વમાહિણં । સુ ૩૮ ।

તેવા ઉત્તમ માધુને એક અર્થા-શરીર હોય છે, અર્થાત્
 ચરમ શરીરી હોવાથી તે જાવમા દેવગણના પાત્રી મોક્ષમા
 જાય છે, પણ જો થોડા કર્મ લોભવવા જાત્રી રહ્યા હોય
 તો જીવ દેહીના વૈમાનિક દેવલોકમા ઉત્પન્ન થાય છે, ત્યા
 જો ઇક્ર થાય છે, તેને સામાનિક ત્રાયત્રિશક લોકપાલ આત્મ
 રક્ષક તથા પરબદાના દેવો તથા દેવીઓ મેવામા હોય છે, પણ
 તેઓ આભિયોગિક (નેવક) દેવતામા - કે કિલ્લવિધિયા
 (જાગી નેવા) દેવતામા ઉત્પન્ન થાય, નથી, (દેહીના દશ

હજાર શ્લોકનું ભાષાતર પુરૂ થયું) હવે તે ઇંદની રિદ્ધિ
 બતાવે છે, ત્યાં મોટી ઋદ્ધિ ધૃતિ પરાકર્મ જ શરણા ગેળ
 પ્રભાવ અને સુખ હોય છે, તે ઋદ્ધિથી સુખ સુધીના બધા
 ગુણો તેમને હોય છે, તેમનું શરીર આબૂખલોથી શોભે
 છે તે કહે છે, હારોથી ગણુ તથા છાતી શોભે છે, કંઠો
 તથા તુહિત હાય તથા બુઝમા શોભે છે અંગદ
 () તથા કુહળથી ગાલ તથા કાન શોભે છે,
 હાથ તથા આંગળીમા જુદા જુદા ઘરેણા હોય છે, નવા
 વસો પહેરેલા હોય છે, તેવાજ સુદર કુલોની માળા તથા
 ગરીર ઉપર વિલેપન કરેલા હોય છે, દેહીખ્યમાન શરીર
 હોય છે, તેમા લાળી લટકટી માળાઓ પહેરેલી હોય છે,
 તેમનું તેજસ્વીરૂપ વર્ણુ ગદ્ય સ્પર્શ મધાનન સ સ્થાન
 (આકાર) તથા ઋદ્ધિ ધૃતિ પ્રભા છાયા (કાતિ) અર્થા નેજ
 અને લેશ્યાથી શોભિત હોવાથી દશે દિશાઓમા ઉગ્રોત
 કરતા પ્રભાસવાળી કરનારા હોય છે, તેમની ગતિ ન્થિતિ
 કશ્યાણુ કરનારી છે, તેમ ભવિષ્યમા પણ ભદ્રક તે મનુષ્ય
 જન્મ સારા કુળમા સુધર્મ પામી મોક્ષે જનારા છે, આ
 સ્થાન એકાતથી હિતકારક મારામા સાડ છે, આ પ્રમાણે
 મોક્ષમાં જવાનું ધર્મપણનું બીજું સ્થાન છે તેનો વિલાગ
 ખુલામાવાર બતાવ્યો,

અંહાવરે તચ્ચસ્સ ઠાણસ્સ મીસગસ્સ

વિભંગે એવાહિજ્જડ ઇદ્ધ સ્વલ્લુ પાર્ડણં વા
 ૪ સંતેગતિયા મણુસ્સા ભવંતિ તં જહા
 અપ્પિચ્છા અપ્પારંભા અપ્પ પરિગ્ગહા
 ધમ્મિયા ધમ્માણુયા જાવ ધમ્મેણ ચેવ
 વિત્તિં કપ્પેમાણા વિહરતિ સુસીલા સુવ્વયા
 સુપડિયાણદા સાહુ એગ્ગચ્છાઓ પાણાહવા-
 યાઓ પડિવિરતા જાવજીવાણુ એગ્ગચ્છાઓ
 અપ્પડિવિરયા જાવ જે યાવણે તદ્દપ્પગારા
 સાવજ્ઞા અવોહિયા કમ્મતા પરપાણ પરિ-
 તાવણકરા કજ્ઞંતિ તતોવિ એગ્ગચ્છાઓ
 અપ્પડિવિરયા ॥

હવે ત્રીજા મિશ્રબ્ધાનનો વિભાગ સમજાવે છે, આ
 મિશ્ર વિભાગ ॥ તેથી તેમાં ધર્મ, તથા અધર્મ સમાય છે,
 તોપણ તેમાં ધર્મ તત્ત્વ વિશેષ હોવાથી ધાર્મિક પક્ષમાં
 તેનો સમાવેશ થાય છે, જેમાં ઘણા શુભો છે તેમાં અપ-
 રોપ હોય તો બધાને દૂષિત કરી શકતો નથી, જેમકે

અદ્રની આદર્શીમાં અદ્રનું કલક વિદ્ય કરી શકતું નથી, તેમ ધર્મનો ઘણો અંશ હોય તો અધર્મનો થોડો અંશ અધર્મી બનાવી શકતો નથી માટે તે ધર્મી પક્ષે છે તે કહે છે, આ જગતમાં પૂર્વ વિગેરે આર વિશામાં કેટલાક શુભ કર્મો મનુષ્યો હોય છે, તે આ પ્રમાણે-થોડા પરિશ્રમની જેમને ઇચ્છા છે, તેથી થોડો આરભ તેમને હોય છે, વળી તેમની અત કરણની પ્રવૃત્તિ ધાર્મિક હોવાથી મુશીલ (મહાચારી) હોય છે, વળી મુમત (સારામત) પાળીને તેમાં આનંદ માનનારા સાધુ (વિત્તમ ગૃહસ્થો) હોય છે, એટલે મુનિવર જેવા મહામત લેઈ ન શકવાથી અધુણથી બનતા પ્રમાણમાં પાપથી મુક્ત હોય છે, અને જોઈએ તે પ્રમાણે જીવદયા ત્રસકાયની પાળે, અને સ્થાવર કાયની પણ જ્યુલ્યા રાખે છે તેનો દુરુપયોગ કરતા નથી, આ પ્રમાણે સત્ય જોલતું, ચોરી ન કરવી, પરસ્ત્રી ત્યાગવી, મ્વસ્ત્રીમાં પણ પર્વતધિએ સતોપે અને પરિએહ પણ પ્રમાણ મહિત રાખે છે, વળી કોઈને ગદા થાય છે, આ સામાન્ય રીતે હશે, પણ તેમ નહિ, પણ ધર્મમાં દ્રઢ ધર્મ માર્ગે ચાલનારા અને ધર્મને લક્ષમાં રાખે છે, તેજ પ્રમાણે લોભથી મહા પાપારભ કરતા નરકે જવાય તેવા ચત્રપીલન નિર્લાછન ખેતીવાડી વિગેરેથી પરપીડાના કૃયથી દૂર રહી દક્ષ લેવું વેચવું તેવા વેપારથી જીવન શુભરે છે, તેને વિશેષ પ્રકારે બતાવે છે

से जहाणामए समाणोवासगा भवंति
 अभिगय जीवा जीवा उवलढ पुणपावा
 आसव संवर वेयणा णिज्जरा किरिया हिग-
 र्ण धंधमोक्ख कुसला असहेज्ज देवासुर
 नाग सुवण्ण जक्ख रक्खस किन्नरकिं
 गरुल गधब्ब महोरगाडएहि देवगणेहिं
 निग्गंथाओ पावयणाओ अणडक्कमणिज्जा
 डणमेव निग्गंथे पावयणे णिस्संक्रिया
 णिक्कंखिया निव्वितिगिच्छा लद्धत्या गहि-
 यटा पुच्छियटा विणिच्छियटा अभिगयटा
 अट्ठिभिज पेम्माणु रागरत्ता अयमाउसो ।
 निग्गथे पावयणे अटे अयं परमटे से
 सेअणटे उसिय फलिहा अवंगुण दुवारा

અચિયત્તંતેર પરઘરપવેસા ચાઉહસટ્
 મુંદિટ્ટ પુંણિ માસિણીસુ પડિપુત્તં પોસહં
 સમ્મં અણુપાલેમાણા સમણે નિગ્ગંથે ફાસુ
 ઇસણિજ્ઞેણ અસણપાણ સ્વાડમ સાહમેણં
 વત્થ પડિગ્ગહ કંવલ પાય પુંહણેણં ઓસહ
 મેસજ્ઞેણં પીઠ ફલગ સેજ્ઞા સંધારણં
 પડિલાભેમાણા વહૂહિં સીલવ્વય ગુણ વેર
 મણં પચ્ચેક્ખાણ પોસહોવવાસેહિ અહા
 પરિગ્ગહેહિં તવો કમ્મેહિં અપ્પાણં ભાવેમાણા
 વિહરંતિ ॥

તેઓના વિશેષ ગુણોને બતાવે છે, તે ધર્માત્મા શ્રાવકો.
 વિશેષ પ્રકારે ધર્મનું તત્ત્વ સમજવા બ્રમણ (સાધુઓ)ની
 ઉપાસના કરે છે. માટે શ્રમણોપાસક છે, તે સાધુઓની
 ઉપાસના કરવાથી જીવ અજીવનું તથા પુણ્ય પાપનું સ્વરૂપ
 સમજીને છે, (જે મમ્મેવ્વો દીક્ષા રચાણી તે વખતે
 સૂત્ર પાઠોમા ફેરફાર હતો, પૂર્વની દીક્ષા સાથે મંજતાબધા.

। પોઠો મળતા ન હોવાથી અમે એક સૂત્ર પાઠ લઈ
 । કરી છે તેમાં કોઈ જગ્યાએ સૂત્રોમા ફેરફાર દેખાવે
 વ્યામોહ ન કરવો પણ ઉચિત રીતે સાર મહણ કરવો)
 । તે શ્રાવકો આશ્રવ સવર વેદના નિર્જરા ક્રિયા અધિ
 યુ તથા બધ મોક્ષનુ સ્વરૂપ પણ સમજેલા છે, તેવી
 છાત્રી વિષય વામનાથી કોઈ લલચાવે તો તેઓ મેઢ
 નેત માફક નિશ્ચલ હી અરિહતના માર્ગમા હૃદ શ્રદ્ધાવાળા
 આ વિષય સુખથી સમજાય માટે એક કથા કહે છે,
 । ગૃહ નગરમા એક બાવો વિદ્યામત્ર ઔપધિથી કાર્ય
 હ કરનારો વસે છે તે વિદ્યા વિગેરેથી શહેરમા ફરીને
 રૂપાળી સ્ત્રી હોય તેને અહર ઉઠાવીને લઈ જાય છે,
 । શહેરના લોકોએ રાખને ફર્યાદ કરી કે શહેરમાંથી
 જ ને જુવાન રૂપાળી સ્ત્રીઓ હોય તે કોઈ અદરશ નીતે
 રી જાય છે અને તેને ન ગયે તેજ સ્ત્રી શહેરમા ને
 માટે કૃપા કરીને તે ચોર અને અમારી સ્ત્રીઓ
 નો લગાડો, અને તેનો બદોબસ્ત કરે, સજા
 ને દીલાસો આપીને કહ્યું કે તમે નિર્ભય ગેર દુ તે
 પીયો તથા સ્ત્રીઓનો પત્તો લગાડું છું, જે પંચ છ
 વસોમા તપામ કવ્તા તે ચોર નહિ મને ને દુ પેત્ર
 સારા દુ ખની ખાતર જીવતા અગ્નિમા જગી જગીશ, જ
 મોજો રાખની પ્રતિજ્ઞા સાબળીને શહેરના લોકો માજ
 રીને ઘેર ગયા, રાખએ તેમનાં જવાં પછી સ્વર્ગ પેહી

નાયકો ગોઠવ્યા, અને રાતના શુભ રીતે એકલો હાથમા તલવાર રાખીને શોધવા નીકળ્યો, પણ આ ચોરનો ક્યાય પત્તો ન લાગ્યો, રાત્રીએ પાંચમે દિવસે રાતે હોશીયારીથી શોધતા લોજન નાગરવેલનું પાન મુગધી તથા માળાધી યુક્ત બનેલો તે બાવો ડેખાયો, રાત્રીએ તેના પંછવાડે જઈને નગરની બદાર ઉઘાનમા ઝાડના થડના પોલાણમા વઈને શુક્રમા પેઠેલા બાવાને મારી નાખ્યો, અને જે સ્ત્રીઓ શુક્રમા પુરેલી હતી તે બધીને સૌ સૌની મોપી દીધી, તેમા એક જુવાન સ્ત્રીને તે બાવાએ દવાઓથી એવી પરવશ કરેલી કે તેને તેના પતિને મોપવા છતાં પણ તે સ્ત્રી ધોપીને ચાહતી ન હોતી તેના પતિએ બાણીતા માણુને તેનો ઉપાય પૂછ્યો, તેમણે કહ્યું કે તે બાવાના હાઠકા રૂપ સાથે ધમીને તે સ્ત્રીને ખાઓ તો બાવા ઉપરનો પ્રેમ ફર થશે, તેથી હાઠકાન ધમીને તેને પાના બાવા ઉપરનો મોહ ફર થયો, અને પતિમા રક્ત થઈ, જેવી રીતે આ સ્ત્રી બાવાને ચાહતી અને તેમાજ લીન થયેલી કે હાઠકામા પણ તેનો પ્રેમ હતો, અને બાવા સિવાય બીજાને ન ચાહતી તેમ શ્રાવકજન જુગ સારી રીતે તત્વ સમજીને ને નૈન ધર્મમા દૃઢ થયો હોય તો સારી સમ્યક્ત્વની વામનાને લીધે તે ઢોંગી મતોમા ક્ષેપ નહિ, વળી તે દૃઢ શ્રાવકોના શુભો બતાવે છે, તેઓ દેવોથી ન થઈ તે દેવોમા સુર નાંગ સુવર્ણ જક્ષ ગક્ષમ કિન્નર કિંપુરુષ ગરુડ ગંધર્વ મહોરગ

વિગેરે પોતાની સિદ્ધિથી લલચાવે, કે બચ બતાવે, છતાં ન લોભાય ન ડરે, પણ મહાવીર પ્રચુના કહેલા સિદ્ધાતના તત્વોને ન છોડે, પણ જૈન સિદ્ધાતના અર્થ (વિષય)ને પામેલા, હૃદયમા ઉતરેલા ન મમબલ્ય ત્યા પુછનારા અને સમજીને નિશ્ચય કરનારા સમજ્યા પછી હાકકાના માવામા પ્રવેશ કરાવનારા અને દૃઢ રાગ ધરનારા છે, શુદ્ધ શિષ્યને કહે છે હે લાખા આયુવાળા શિષ્ય ! તેઓ જેમ સમજે છે કે આ જિનેશ્વરનું કથન છે તેજ આ પરમાર્થનો વિષય છે, બાકી બધું નિષ્ફળ છે, જેમ સ્ફટિક રતન નિર્મળ છે તેમ આ જૈન સિદ્ધાત સમજીને મોહમજને દૂર કરી નિર્મળ મનવાળા બન્યા છે અને જૈન સિદ્ધાતમાજ તેમને અનુદ અને સતોષ પ્રાપ્ત થયેલ છે, અને બધા દર્શનનામાં કે અતૈનો માટે પણ દરવાજા ખુલ્લા રાખેલા છે, (ધર્મ મુખને અને ઉચિત મદદ મેળવે.)

તેમ અભણયા ધર્મ દેપોઓના ઘર ત્યાગેલા છે, જેમ રાજાના અત પુરમા બીજો પુરુષ ન પેસે તેમ આ ધારકોના હૃદયમા મોહ કે પાપ ન પેસે, ન અન્ય મતમા આકાશા થાય, પણ હમેશા નવકંઠી વિહાર કરનારા નિર્મળ ત્રાધુ ઓને નિર્દોષ આહાર પાણી ખાદિમ સ્વાદિમ તથા પછવાટે ટેકો ચુકવાનું પાટીઉં સ ચારીઉં કે મગ્ગન વિગેરે યોગ્ય વસ્તુઓ આપનારા છે, તથા ઘણા, વર્ષો ચીકન તથા ચુલ્મત પચ્ચકઆણુ પોષધ ઉપવાસ કરીને નિર્મળ આત્માને

લેવું, પ્રથમ કારણ અને પછી કાર્ય છે, પ્રથમ કારણ તે જીવનમાં
 ‘કાર્ય કારણ’ રૂપે થાય છે, જેમકે ‘કેઈ અન્ય’ દર્શની આં લેણેલા
 આવકને પૂછે કે ન પૂછે, તો ‘પણ’ તે કહે કે આ જૈન ધર્મનો
 મોક્ષનો વિષય જરોજર કાર્ય સાધક છે, જાડી બધું અકાર્ય
 સાધક છે, સુદ્ધિ પૂર્વક પ્રથમ સમજે અને જીવનને સમજાવે
 ‘તેથી તેમનું મન ધર્મથી ઉત્સાહવાળું છે’ અને સાધુનો
 તથા આવકનો ધર્મ સમજતા તથા પાળવા આવકની અગીઆર
 પ્રતિમાને પોતે પાળતા અને આઠમ ચૌદશ વિગેરે પર્વ
 તિથિઓમાં પોષધ ઉપવાસ વિગેરે કરીને પારણામાં સાધુ-
 ઝોને નિર્ગંધ બાહાર આપે છે, અને છેવટના વખતે સવારામાં
 સાધુ ભાવને ધરીને અન્નપાણી ત્યાગ કરીને આશુ પુર-
 થતા દેવતા થાય છે ત્યાથી ચલીને સારા કુળમાં મનુષ્ય
 જન્મ પામીને તે ભવથી માડીને મોત કે આઠ ભવે મોક્ષમાં
 જાય છે, માટે આ કન્યાણુનું સુખનું કારણ છે માટે આર્ય
 (શ્રેષ્ઠ) સ્થાન છે, આ મિથ્ય મ્યાન કહ્યું

‘અવિરઈં પડુચ્ચ બાલે આહિજ્જડ, વિરઈં
 પડુચ્ચ પંડિય આહિજ્જડ, વિરયાવિરઈં પડુચ્ચ
 બાલપંડિય આહિજ્જડ, તત્થણં જાસા સન્વતોં
 અવિરઈં એસઠાણે આરંભટ્ટાણે અણારિય

જાવે સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે એગંત-
 મિચ્છે, અસાહુ, તત્થળં જાસા સવ્વતો
 અવિરહં એસઠાળે અણારંભટ્ટાળે આરિએ જાવ
 સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે એગંત સમ્મે સાહુ,
 તત્થળં જા સા સવ્વઓ વિરયા વિરહં એસ-
 ઠાળે આરંભળો આરંભટ્ટાળે એસઠાળે આરિએ
 જાવ સવ્વદુક્ખપ્પહીણમગ્ગે એગંત સમ્મે
 સાહુ ॥ સૂ. ૩૯ ॥

ઉપર પ્રથમ અધાર્મિક જીવો, ત્યાર પછી ધાર્મિક જીવો
 તથા બંને ધર્મ અધર્મ સાધનાગ બતાવ્યા, તે વ્રજોને
 દુઃખાણુમાં ઓળખાવે છે,

જે અવિરતિ-અમયમ છે તે તથા જે સમ્યક્ત્વ વિના
 મિથ્યાદૃષ્ટિની દ્રવ્યથી વિરતિ છે, તે બંને સારા - માહાના
 વિવેક વિના મોક્ષતુ કારણ ન થવાથી તે કૃત્યને બાળક
 માફકે ગણે છે, અને મોક્ષના કારણરૂપ નિર્ભજ 'સંયમ
 પાળનારને પડિત પાપથી દૂર રહેનાર કહેવ છે, અથવા તે
 પરમાર્થને સંજીવનાર ગણાય છે, એથી સમ્યક્ત્વ મુર્ખકે ઇક

વિરતિ-કંઈક અવિરતિન આશ્રયી-હુવિરતાવરતિ માંગે
 પડિતની છે, જાળ અને પડિત એ એ વિરુદ્ધ છતાં એક
 સાથે કેમ નહીં ? ઉત્તર-જેનીમાં સર્વથા અવિરતિના પરિ
 ઘામનો અર્થ છે, આશ્રયનાં આવધ, અને આરભવાળું
 હોવાથી તેની બધી ક્રિયાઓ મોક્ષ માટે ન થવાથી નિમ્નજા
 નેવી છે, માટે તે એકાત્ મિથ્યારૂપે અસાધુ છે, અને
 સમ્યક્ત્વ, પૂર્વક જે વિરતિ છે તે સાવધ આરભથી દૂર
 હોવાથી અનારભરૂપે મિથ્ય છે, તે બધા પાપ તથા હેય
 ધર્મથી દૂર હોવાથી આર્ય માર્ગ છે, આજે સર્વ દુષ્ટ
 ક્ષય કરનારો મોક્ષ માર્ગ છે, અને એકાત્ સમ્યગ્બૂત
 (આદરણીય) છે, અને માધુઓને આદરવાં યોગ્ય હોવાથી
 સાધુ માર્ગ છે, હવે જેને વિરતિના અભિલાષ છતાં
 સપૂર્ણ વિરતિ ન લેવાથી તેમા અનારભ અને આરભ
 બને છે, એટલે તે પણ કોઈ અશે આર્ય, (આદરવા
 યોગ્ય) છે, ધીમે ધીમે અવિરતિ છોડીને સર્વ દુષ્ટનો
 ક્ષય કરનાર તે એકાત્ સાધુ થશે, આ પ્રમાણે, અનેક પ્રકારના
 અધર્મ તથા ધર્મપક્ષ અને મિથ્યપક્ષ સહોપવી ત્રણે પક્ષનો
 આશ્રય લઈને કહ્યો

હવે મિથ્ય પક્ષમા પણ ધર્મ અધર્મ બને સાથે લેવાથી
 તે બનેતા વચમા રહે છે તે દેખાડે છે

૨૨. एवमेव समणुगम्ममाणा इमेहि चव

અદારમું, ઓ ક્રિયાસ્થાન, અધ્યયન. ૧૮-૬ ૧૧ ૧૮ ૨૬૧૫

દોહિં-ઠાણેહિં સમોઅરંતિ, તં જહા, ધમ્મે
 ચેવ અધમ્મે ચેવ ઉવસંતે ચેવ અણુવસંતે
 ચેવ, તત્થણં, જે સે પઢમસ્સ ઠાણસ્સ
 અધમપ્પક્કવસ્સ વિભંગે એવમાહિણ, તત્થણં
 ઇમાહં, તિન્નિતેવટ્ટાહં પાવાદુયસયાહં ભવં-
 તીતિ મક્કલાયાહં (યં) તં જહા-કિરિયા-
 વાર્હણં અકિરિયાવાર્હણ અન્નાણિયવાર્હણ,
 તેઽવિ પરિનિવ્વાણમાહંસુ તેઽવિલવંતિ,
 સાવગા ! તેઽવિલવંતિ સાવડત્તારો ॥ સૂ. ૪૦

આ બધાનું સંક્ષેપથી વર્ણન કરીએ તો બધાને લેગા
 લેતા 'ધર્મ' અધર્મના સ્થાનમાં બધા સમાર્થ થાય છે, પ્ર
 કેવી રીતે ? ક-એને ઉપશાત (ક્રોધ વિગેદની થાતિ) શુભ
 પ્રાપ્તિ થયો હોય તે ધર્મ પક્ષ છે, અને અશાતિ એને હોય
 તે અધર્મ આન છે, એમાં અધર્મ સ્થાનને પહેલું કહીએ
 તો ઉદંડ વાદીઓના મતો એમાં આવ્યા છે, એવું પૂર્વા
 ચાર્યો કહે છે, તે સામાન્ય રીતે બતાવે છે, ક્રિયા-જ્ઞાનરહિત

સમન્નય વિના કરવાથી પણ સ્વર્ગ તથા મોક્ષ મેળે તેવું
 બોલનારા ક્રિયાવાદી છે, તે જ્ઞાન ન લાભે, ફક્ત દીક્ષા
 લેવાથી જ મોક્ષ મેળે તેવું મને છે, તેમના ધણી લેદો છે,
 તથા અક્રિયાવાદી કહે કે ક્રિયા વિના ફક્ત જ્ઞાનથી જ મોક્ષ
 તથા સ્વર્ગ મેળે તે અક્રિયાવાદી છે, અને જ્ઞાનથી ઝઘડા
 વાય માટે અજ્ઞાન જ ધેય, તેવું માનનારા અજ્ઞાનવાદીઓ છે,
 વળી વિનય તેજ પરલોકમાં સુખ આપનાર, સુખ્ય કારણ
 છે તેવું માનનારા તે વિનયવાદીઓ છે, (અહીં છૂટીનું બહુ
 વચન લેવાથી દરેકના ધણા લેદો છે, તે સૂચ્યું છે,) ક્રિયાવાદીના
 ૧૮૦ અક્રિયાવાદીના ૮૪ અજ્ઞાનીના ૬૭ અને વિનયવાદીના
 ૩૨ છે તે મૂળ ઉત્પાદકો તથા તેના ગિયો બોલવામાં
 આલોક હોવાથી વાચાળ કહ્યા છે, તેઓનું લેદ સખ્યા
 વિગેરેનું વર્ણન આચાર્ય સૂત્રમાં કહ્યું છે ત્યાંથી જોવું
 માટે અહીં કહેતા નથી, તેઓ બધાએ જૈન ધર્મ માફક
 મોક્ષ માન્યું છે, રાગદ્વેષ વિગેરેના જોડકા બધા નાશ થવાથી
 તથા વર્ણ ગ્રંથ રમે અને સ્પર્શના સ્વભાવથી દૂર પરમાર્થ
 જ્ઞાન તથા પ્રલપદ નામનું અબાધારૂપ પરમાનંદ સુખના
 સ્વરૂપવાળું કહે છે, તેઓ પણ સંસાર બધનથી છુટવા
 રૂપ મોક્ષને માને છે આ પગિનિર્વાણ શબ્દથી સંસારના
 જન્મ મરણના દુખથી છુટવારૂપ નિરૂપાધિરૂપ કાર્યને
 નિર્વાણ બતાવે છે, અને મોક્ષ શબ્દથી બતાવ્યું કે તેજ
 કારણ ઉપાધિક બતાવ્યું તેટલું વિશેષ છે, અર્થાત્ પરિનિર્વાણ

અહારમુ ધી ક્રિયાસ્થાન અધ્યયન ૧૫ [૨૯૭]

અને મોક્ષમાં તેટલોજ ભેદ છે કે પ્રથમમાં સારનું કારણ
‘બુદ્ધિ’, અને મોક્ષમાં આત્માનાં નિર્ભેજ શુદ્ધિનું સંપાદન કરવું
હવે જેઓ આત્મા માનના નથી, તેવા બૌદ્ધ વિગેર
જ્ઞાન મતનિ (પરપરા) માનનારાઓમાં પંચ કર્મ સતતનિ
જે સંસારના નિબંધન (જામણ)માં કારણમૂળ છે તેનો
નિષેદ થવાથી મોક્ષ ભાષ (મોક્ષ તત્ત્વ)નો વિદોષ થતો
નથી તે લોકો એમ માને છે કે ઉપાદાન કારણના કાયદો
અને નવું ન બદલું કરવાથી સતતિ (પરપરા)નો નાશ થાય
છે, તેજ મોક્ષ છે, જેમ તેવ અને બત્તી (લાટ) પહોંચે
ત્યાં મુખી દીવો બળે, પણ તે બે ખુટે એટલે દીવો બુદ્ધિ
બળ, તે નિર્વાણ છે તેઓ આ પ્રભાણે કહે છે કે

ન સસ્ય કિંચિદ્વચતિ, ન મવત્સેય કેવલમ્

જ્ઞાન સત્તાન અથવા કણ પરપરાને કંઈપણ થતું નથી,
ફક્ત ન થવું એજ મોક્ષ છે, નેતાચાર્ય કહે છે કે આ
તેમનું કહેવું મહામોહનો ઉદય છે

કર્મવાસ્તિ ફલવાસ્તિ, કર્ત્તૃર્નૈવાસ્તિ કર્મેણામ્

સસારમોક્ષવાદિત્વ મહો બ્યાન્ધ્યરિનુમિત્તમ્ ॥ ૧ ॥

કર્મ બધાવું માને છે, તેનું ફલ લોભવવું માને
પણ તે ‘કર્મોનાં કર્ત્તા તથા લોભ’ (આત્મા)
અથવા આત્મા મનિર્તા નથી, છતાં બધું સચવે છે
છે. આ

સમજ્યા વિના કરવાથી પણ સ્વર્ગ તથા મોક્ષ મળે તેવું જોલનારા ક્રિયાવાદી છે, તે જ્ઞાન ન લાભે, ફક્ત દીક્ષા લેવાથીજ, મોક્ષ મળે તેવું માને છે, તેમનાં ઘણાં ભેદો છે, તથા અક્રિયાવાદી કહે કે ક્રિયા વિના ફક્ત સુનિયમિત-મોક્ષ તથા સ્વર્ગ મળે તે અક્રિયાવાદી છે, અને જ્ઞાનથી ગદા વાય માટે, અજ્ઞાનજ દ્વેષ તેવું માનનારા અજ્ઞાનવાદીઓ છે, વળી વિનય તેજ પરલોકમાં સુખ આપનાર, સુખ્ય કારણ છે તેવું માનનારા તે વિનયવાદીઓ છે, (અહીં છઠીનું બહુ વચન લેવાથી દરેકના ઘણા ભેદો છે, તે સૂચ્યું છે,) ક્રિયાવાદીના ૧૮૦ અક્રિયાવાદીના ૮૮ અજ્ઞાનીના ૬૭ અને વિનયવાદીના ૩૨ છે, તે મૂળ ઉત્પાદકો તથા તેના ગિયો જોલવામાં આલાક હોવાથી વાચાળ કહ્યા છે, તેઓનું ભેદ સખ્યો વિગેરેનું વર્ણન આચારંગ સૂત્રમાં કહ્યું છે તથા જોલુ માટે અહીં કહેતા નથી, તેઓ ગદાએ જૈન ધર્મ માફક મોક્ષ માન્યું છે, શગ્લેષ વિગેરેના જોડકા ગદા નાશ થવાથી તથા વર્ણ ગદા રમ અને સ્પર્શના સ્વભાવથી દૂર પરમાર્થ ધ્યાન તથા શ્રદ્ધાપદ નામનું અગાધારૂપ પરમાનંદ સુખના સ્વરૂપનાનું કહે છે, તેઓ પણ સસાર ગદાનથી છુટવા રૂપ મોક્ષને માને છે આ પરિનિર્વાણ શબ્દથી સસારના જન્મ મરણના દુખથી છુટવારૂપ નિરૂપાધિરૂપ કાર્યને નિર્વાણ જતાવે છે, અને મોક્ષ શબ્દથી જતાનું કે તેજ કારણ ઉપાધિક જતાનું તેટલું વિશેષ છે, અર્થાત્ પરિનિર્વાણ

અને મોક્ષમાં તેટલોજ લોટ છે કે પ્રથમમાં સંસારનું કારણ
 જુઝાવું, અને મોક્ષમાં આત્માના નિર્મળ ગુણોનું સંપાદન કરવું
 હવે જેઓ આત્મા માનેતા નથી, તેવા જોધ વિગેરે
 જ્ઞાન સતતિ (પરપરા) માનનારાઓમાં પંચ કર્મ સતતિ
 જે સંસારના નિબંધન (બ્રમણ)માં કારણમૂલ છે તેનો
 વિરોધ થવાથી મોક્ષ ભાવ (મોક્ષ તત્ત્વ)નો વિરોધ થતો
 નથી તે લોકો એમ માને છે કે ઉપાદાન કારણના ક્ષયથી
 અને નવું ન બ્રહ્મ કરવાથી સતતિ (પરપરા)નો નાશ થાય
 છે, તેજ મોક્ષ છે, જેમ તેલ અને જત્તી (વાટ) પહોંચે
 ત્યાં સુધી દીવો બળે, પણ તે બે ખુટે એટલે દીવો જુઝાવ
 જાય, તે નિર્વાણ છે, તેઓ આ પ્રમાણે કહે છે કે -

न तस्य किंचिद्भवति, न भवत्येव कैवलम् ।

જ્ઞાન સત્તાન બચવા ક્ષણ પરપરાને કંઈપણ મતુ નથી,
 ફક્ત ન થવું એજ મોક્ષ છે, જીનાચાર્ય કહે છે કે આ
 તેમનું કહેવું મહામોહનો ઉદય છે -

कर्मचास्ति फलचास्ति, कर्तानैवास्मि कर्मेणाम

સસારમોક્ષવાદિત્વ મદો ધ્યાન્યવિનુમિતમ્ ॥ ૧ ॥

કર્મ બંધાવું માને છે, તેનું ફલ લોગવવું માને છે
 પણ તે કર્મોનો કર્તા તથા લોભતા (આત્મા) માનતા નથી
 જ્યોરે આત્મા માનેતા નથી, છતાં સંસારનું મોહ માને
 છે ! આ તેમનું બુદ્ધિનું અવસ્થા હવે સચે છે ?

તે સર્વે પાવાડયા આદિકરા ધમ્માણ
 ણાણા પન્ના ણાણા હંદા ણાણા સીલા ણાણા
 દિટ્ઠી ણાણા રુદ્ધ ણાણા રંભા ણાણા જ્ઞવસાણ
 સંજુત્તા એગં મહં મંડલિવંધં કિચ્છા સર્વે
 એગઓ ચિદંતિ,

ખોલવામાં આણક તે પ્રાણકુક (સાચા) છે, તે બ્રહ્મસો
 તેસઠી લેલવાળા પણ ધર્મના આદિકર (પ્રથમ પ્રકટ કરનાર)
 છે, તે તથા તેમના શિષ્યો પણ જુદી જુદી પ્રજા (જ્ઞાન)વાળા
 છે, આદિકર શબ્દથી આ પરમાર્થ છે કે તેઓ પોતાની
 રૂચિ પ્રમાણે ધર્મ જતાવના છે, પણ તે અનાદિના પ્રવાહ
 વાળા નથી, પ્ર-ત્યેનોનો મત પણ આદિકર સરીકે (નમુસ્થુષ્ઠ મો)
 પ્રકટ છે ઉ-તમારૂં કહેવું સત્ય છે પણ અનાદિ હેતુપણાની
 પરપરા છે તેથી અનાદિ છે, પણ બીજા ધર્મને માનનારા
 સર્વજ્ઞ પ્રણીત ધર્મનો આશ્રય ન લેવાથી જધાની એક
 સરખી મતિ નથી, તેથી જ્ઞાનમાં લેલ પડી ગયો છે.

જ્ઞાનમાં લે- પડવાથી નાના (જુદા) છદ (અભિપ્રાય)
 એ કારણ કે ઉત્પાદ, વ્યય અને દુવર્ણ વસ્તુમાં સૌખ્ય-
 (પ્રકટ) તિરાભાવ (અંત) નો આશ્રય

આવી મેંડાળી આંગળ કોઈ (સમજદાર પુરુષ) જોઈને
તેમને આત્મ વસ્ત્રની પુરી જોળણ દેવામાં માટે બળતા
અગ્નિમાંથી પુરી, બરેલી, લોહની પાત્રી (વાસણ) લોહના
સાલુસાથી પકડીને તેમના મોઢા આગળ મુકે, અને કહે
કે હું ધર્મોપદેશકોના તમે-જુની જુદી જુદીવાળા જુદા જુદા
વિચારને ધર્મ દેલાયે છે તો આ બળતા અંગારાથી
જરેહ વાસણ એકેકામુદૂર્તે ઉપાડો ! પણ આ સાલુસાથી
ન પકડ્યો, તેમ અગ્નિ સ્તબ્ધ વિદ્યાનો પ્રયોગ ન કર્યો,
તેમને પકડે તે તમારો સાંધર્મિક હાય કે અન્યધર્મી
હાય તેને અગ્નિથી ન જાણે-માટે જુઝાવવાનો કે તેને
બીજે ઉપકાર ન કર્યો, માયા છોડીને શાશ્વત મનથી
આ પોતાના હાથથી ઉપાડો, તેઓ હાથ પસારે,
તે સમયે તેમના હાથમાં આ વાસણ મુકે, પણ બળવાના
કે હાથ પકવાના ભયથી દરેક હાથ પાછો ખેંચી લે,

તદ્દર્શનં પુરિસે તે સવ્યે પાયાઉં આદિગરે
ધમ્માણં જાવ જાણાજ્ઞવસાણં સંજુતે
એવં વયાસી હંમો પાવાદુયા ! આદિગરા ધ-
મ્માણં જાણા પન્ના જાવ જાણાજ્ઞવસાણ-
સંજુત્તા ! કમ્હો ણં તુંમ્હે પાણિં પડિસાહરહ !

ત્યારે આ પુરુષ તે બધા ધર્મ નાથક 'વાદીઓને આ પ્રમાણે કહે, કે ધર્મોપદેશકો ! તમે કેમ હાથ પાડો જેની બેાછો !

પાણિં નોઢહિજ્ઞાદદ્ધે, કિં ભવિસ્સડં ! દુક્ર્ખં,
 દુક્ર્ખં તિ મન્નમાણા પઢિસાહરહ, એસ તુલા
 એસ પમાણે એસ સંમોસરણે, પત્તેયં તુલા
 પત્તેયં પમાણે પત્તેયં સમોસરણે, તત્થણં
 જે તે સમણા માહણા એવમાતિક્ર્ખંતિ
 જાવ પૂરૂવેંતિ, સંવેપાણા જાવ સંવેસત્તાં
 હંતવ્વા અજ્ઞાવેયવ્વા પરિઘેતવ્વા, પગ્ગિતા-
 વેયવ્વા કિલ્લમેતવ્વા, તે આગંતુછેયાએ
 આગંતુમેયાએ જાવ તે આગતુજાડજરા-
 મરણ, જોણિજમ્મણ, સંસાર પુણવ્ભવ ગઢમ
 વાસ, ભવપ્પવંચકલંકલ્લી ભાગિણો ભવિસ્સંતિ,

તેઓ જોશે કે દાહનો ભય છે, તેનો પરમાર્થ આ છે

યેલ' માપોનાં દ્રવ્ય લોગવવા'તે' સ્પિદ્યર્ભોવીઓ' ભવિષ્ય-
કાળમા ઘણાં જન્મ' જરા અને' મરણો લોગવશે. તથા' અહુ
વખત' ગર્ભમા ઉત્પન્ન થઈ યોનિદારી નીકળી પડશે, તથા
સ સારં પ્રપચના અદર રહેલ અગ્નિ વાયુમા ઉચ્ચ ગોત્ર
વર્તીને નીચ ગોત્રમા કલકે ભાવવાળા થાય છે અને ભવિ-
ષ્યમા થયે, આ પ્રમાણે મિથ્યા ઉપદેશ દેવાથી શરીરે કંઈ
વિગેરેનો માર પડતા હુ જો જામવાં પડશે, તે કહે છે,

તે વહૂણં ટંડણાણં વહૂણં મુંડણાણં તજ્જણાણં
તાલણાણં અંદુવંધણાણં જાવ ઘોલણાણં
માહમરણાણં પિહમરણાણં માહમરણાણં
ભગિણીમરણાણં મજ્જાપુત્તધૂતસુખ્ખામરણાણં
દારિદ્ધાણં દોહગ્ગાણં અપ્પિય સંવા
માણં પિયવિપ્પઓગાણં વહૂણં દુક્કલ-
લોમ્મણસ્સાણં આમાગિણો ભવિસ્સંતિ,
અણાદિયં ચ ણં અણવયગ્ગં દીહમદ્દં ચાલ-
રંતં સંસારકંતારં ભુજ્જો ભુજ્જો અણુપરિ-

યદિસ્સંતિ, તે જો સિજ્ઞિસ્સંતિ, જોં બુજ્ઞિ-
સ્સંતિ, જાવ જોં સબ્બદુક્ખાણં અંતં
કરિસ્સંતિ એસ તુલા એસ પમાણે એસ,
સમોસરણે પત્તેયં તુલા પત્તેયં પમાણે પત્તેયં
સમોસરણે ॥

તેઓ શરીરના હુ જો હડ વિગેરેના, મારથી લોગવશે,
ઘણી વાર માયા સુ ડનનું હુ ખ લોગવશે, તજના તાડના,
હોરડા વિગેરેના બધનથી બધાશે, ડેવટે થોડવા (રસ-
કાઠતા જેમ કેરી થોળે તેમ તેને પીડવા) તુ હુ ખ લોગ-
વવું પડશે, આ સિવાય તેને આશ્રય આપનાર અતરના,
એકી માતા પિતા બાઈ જેન નાનપણમા સુકીને મરે, તથા
ઉમર લાયક થતા બાઈડી છોકરો દીકરી પુત્રની વહુનું મરણ
થના હુ ખ થશે, તેવી રીતે દારિદ્ર દોર્લાન્ય દુસ્ખને લોગા
રહેવું, વહાલાનો વિયોગ આવી રીતે સસારમા અનેક જાતના
હુ જો તથા મનને જેદ પમાડનારા કૃત્યો લોગવવા પડશે,
અને અનાદિ અનંત સસારમા આર અતિવાળા ભમવાવાળા,
સસાર જુગલમા રક્ષણ, રહિત વારવાર, ભેમવું પડશે,
તેથી મોક્ષ નહિ થાય, કેવળજ્ઞાન નહિ થાય, તેમ સર્વ
હુ જોનો અવ પણ નહિ થાય, જેમ અરટ કુવામાથી

પાણી ભરે અને બહાર ઠાલવે તેવી દશા લોગવશે, ટીકા-
 કાર વિશેષ નહિ છે. પ્રશ્ન-શા કરિણીથી પ્રાપ્ત થયે ? ઉ-
 સાધુ નિમિત્તે જ, અનેલા આહાર વિગેરે લોગવવા તથા સાધુ
 માટે જ ખોનાવવાનો ઉપદેશ આપી હિંસા કરાવી આહાર
 વિગેરે લેવાથી કુપ્રાવાચનિકા સિદ્ધિ સ્થાનમા લોઠાએ નહિ-
 જાય, તેમ કેવળજ્ઞાન વિના જગતેનાં સર્વે પદાર્થોને યથા-
 સ્વરૂપે જાણશે નહિ, આથી જોમ સૂચ્યંતુ કે દોષિત આહાર
 ખાનારને જ્ઞાનનો અતિશય (અધ્યક્ષ) નહિ થાય, તેમ
 આઠ પ્રકારના કર્મ બધનથી મુકાશે નહિ, આથી જો સૂચ્યંતુ કે
 અહિંસાને જોએ પ્રધાન ન માને તેમને આ હિંસા સિદ્ધિ
 અને કેવલ જ્ઞાનમા વિગ્રહ રૂપ મળે, તથા પરિનિર્વૃત્તિ સંપૂર્ણ
 નિર્વાણ સત્યચિદ આનંદ પ્રાપ્ત નહિ કરે, આથી સૂચ્યંતુ
 કે અહિંસા વિના સાચુ કુખ નહિ મળે, તેમ શરીર તથા
 મનના દુષ્ટોથી સર્વથા મુક્ત નહિ થાય, આથી સૂચ્યંતુ
 કે તેમને અપાય અપગમ અતિશય નહિ થાય આ હૃદય
 તથી તોલ કરવું ઉપમાને (વિચાર) કરવું કે જેમ સાવધ
 અનુધ્યાન કરનારા અન્યધર્મીઓ જેમ સાવધભાષી થવાથી
 મોક્ષમા નહિ જાય તેમ જેન માધુઓ પણ જેઓ માધુઓ
 માટે જ રધાવેલું ખાનારા છે તે મોક્ષમા નહિ જાય, હવે તેનું
 પ્રમાણ ઘટાવે છે, પ્રત્યક્ષ તથા અનુમાન વિગેરે-પ્રત્યક્ષ
 દેખાય છે કે હિંસા કરનારા ચૌર વિગેરે રાજ્યના કે
 લોકના બધનથી મુકાતો નથી (કેદમા પડે છે) એજ

પ્રમાણે બીજા પણ હિસા કરનારા હુ ખી છે, તેથી અનુમાન થાય કે જે કોઈ હિસા કરશે તે હુ ખી થશે, આજ સમ-
વસરણ-આગમ વિચારરૂપ છે અને તે પ્રત્યેક હવ આશ્રયી
ઘટાવણુ અને દરેક મતવાળાએ સમજણુ અને બીજાને
સમજાવણુ કે હિસા કરવાથી હુ ખ પામશે,

તત્થળં જે તે સમણા માહણા એવમાહિ ક્ખતિ
જાવ પઠ્ઠવેતિ સવ્વે પાણા સવ્વે મૂયા સવ્વે
જીવા સવ્વે સત્તા ણ હંતવા ણ અજ્જાવેય-
વા ણ પરિષેતવા ણ ઉદ્ધવેયવા તે ણો
આગંતુછેયાએ તે ણો આગંતુમેયાએ જાવ
જાહિ જરામરણ-જોણિ-જમ્મણ-સંસાર
પુણ્ણભવ ગઢ્ઢભવાસ ભવપવંચ કલંકલી
માગિણો ભવિસ્સંતિ, તે ણો વહૂણં દંડણાણં
જાવ ણો વહૂણં મુંડણાણં જાવ વહૂણં દુક્કસે
દોમ્મણસ્સણં ણો માગિણો ભવિસ્સંતિ,
અણોદિયં ચ ણં અણવયગ્ગંદીહમદ્દં ચાંઉરંત
સંસારં કંતારં મુજ્જો મુજ્જોણો અણુ પરિયહિ-

સ્સીતં, તે સિજ્ઞિસસંતિ જાવ સવ્વ દુક્ખાણં
અંતં કરિસ્સંતિ ॥સુ ૪૧॥

જેઓ ઉપરનું તત્ત્વ સમજીને પોતાના આત્મા પ્રમાણે બધાં
જીવો નાણીને સર્વ જીવોનું રક્ષણ કરીને આ પ્રમાણે જોડે
છે તે સર્વ જીવો હુ ખના-દેખી છે, અને મુખના અભિલાષી
છે, માટે ન હણવા ન પીડવા ન તાપ ઉપજાવવો વિગેરે
નિર્દોષ વચન જોડે છે, તેમને આલોકમા કે પરલોકમા
દેડ, મારે કે તોડને ભોગવવું પડતું નથી, તેમ સે સારે બ્રમણને
હુ જો ભોગવવાના નથી, પણ તેઓ થોડા વખતમાજુ કેવળ-
જ્ઞાન પામીને મોક્ષમા જશે, અને બધા હુ જોનો અત
કરશે, આ પ્રમાણે દિવાર્યાનો કદા, હવે સમોપતિ કરવા
દુઃખજીભા સમજાવે છે —

इच्छे तेहिं वारसहिं किरिया ठाणेहिं वट्टमाणा
जीवा णो सिज्झिसु णो बुद्धि (जिज्ञ) सु
णो मुच्चिसु णो परिणिव्वाडंसु जाव णो
सव्वदुक्खाणं अंतं करेसु वा णो करिस्संति
वा ॥ एयंसि चैव तेरसमे किरियाट्टाणे
वट्टमाणा जीवा सिद्धिसु मुच्चिसु परिणिव्वा-

इंसु जाव सब्बदुक्खाणं अंतं करेसु वा
करंति वा करिस्संति वा, एवं से भिक्खु
आयट्ठी आयहिते आयगुत्ते आयजोगे
आयपरक्कमे आयरक्खिए आयाणुकंपए
आयनिप्फेडए आयाणमेव पडिसाहरेज्जासि
त्तिवेमि ॥सू ४२॥

इति वीय सुयक्खं धस्स किरिया ठाणं
नाम वीयमज्झयणं समत्तं ॥

પૂર્વના બાર ક્રિયાસ્થાનો અધર્મ પક્ષ-અનુપક્ષમ રૂપમાં
ગણ્યા છે એ અપેક્ષાએ આ બાર સ્થાનોમાં રહેલા છવે
પૂર્વ કાળમાં સિધ્ધા નથી, વર્તમાનમાં મોક્ષે જતા નથી,
તેમ ભવિષ્યમાં મોક્ષમાં જશે નહિ, તેમ કેવળજ્ઞાન પામ્યા
નથી, પામતા નથી, પામશે પણ નહિ, તેમ આડ કર્મથી
સુકાયા નથી, સુકાતા નથી સુકાશે પણ નહિ, નિર્વાણ
પામ્યા નથી, પામતા નથી, પામશે નહિ, તેમ પ્રધાનું જોનાં
અંત કર્મો નથી, કરતા નથી, કરશે પણ નહિ

પણ છેલ્લુ તેરમું ક્રિયાસ્થાન ધર્મ આશ્રયી છે તે
બતાવે છે, કે આ તેરમા ક્રિયાસ્થાનમાં રહેલા છવે (નિર્મળ)

ચારિત્ર-પાળવાથી) મોક્ષમા ગયા, બાક છે અને જશે, તેમ સર્વ દુષ્ટોનેા અત કર્યો, કરે છે અને કરશે, તે નિર્મળ ચારિત્રી પુડરીક અધ્યયનમા ભતાવ્યો, તે પ્રથમનાં ખોર ક્રિયાસ્થાન વર્જેલો અધર્મપક્ષ અનુપશમરૂપ છોડીને ધર્મ-પક્ષમા સ્થિત ઉપશાત બનેલો આત્માવડે કે આત્માથી જેનો અર્થ (રટણ) છે જે પાપોથી પોતાના આત્માને દૂર રાખીને બચાવે તે આત્માથી છે, તેજ આત્માવાળો છે, અને અહિંત કરનારા આચારો જે ચોરી વિગેરે છે તેને કરનારા આત્મવાળા નથી, (પુદ્ગળાથી છે) તેમ આલોક અને પરલોકમાં મને અપાય ન થાય, તે માટે ડરીને પગલુ બરે તે આત્મહિંત કરનારો છે, તથા આત્મા બીજો ન બંધાય માટે ગોપવીને જયણાથી કાર્ય કરે તે આત્મ શુભ છે, અર્થાત્ પોતે પોતાની મેળેજ સયમના અનુષ્ઠાનમા પરાક્રમ ફેરવે, તથા આત્મામા ખોટા વિચાર ન આવે માટે કુશળ મન પ્રવૃત્તિ રાખે તેથી આત્મા યોગી છે, સદા ધર્મ ધ્યાનમાંજ રહે, તથા આત્માને પાપોથી બચાવે, તે આત્મ રક્ષિત છે, જેનાથી દુર્ગતિ થાય તેવા બધા પાપ કૃત્યોને છોડેલા છે, આત્માને અનર્થથી બચાવી તેની અનુકંપા કરે માટે આત્મ અનુકંપ છે અર્થાત્ સારી કરતી કરીને સદ્ગતિમા જનારો બનાવે છે, તેમ આત્માને સમ્યગ્દર્શન વિગેરે શુભોથી સસાર કેદમાંથી છોડાવે છે તેમ પૂર્વના બારે પાપ ક્રિયાસ્થાનોથી દૂર રહે અથવા ઉપદેશ-કે આત્માને

સર્વ અપાયોથી દૂર રાખે, સર્વ અનાર્યોથી છુટે, એ શુભો
આ મહાપુરૂષમા થતા જણાય છે જેવું તીર્થ કરે ગણધ-
રાને કશું તે હું તમોને કહું છું નયોમા જ્ઞાન અને
ક્રિયાવાદી પોતાનું જેથે તે ન જેવતા બને મળીને મોક્ષ
મેળવે, આ પ્રમાણે ક્રિયાસ્થાન નામે બીજું અધ્યયન
સમાપ્ત થયું

વા દેવી સુમતિઃ સદા સુપતિદા પૂર્વતુ મે જન્મદા,

ત્રાણાર્દ્રા સનત પરોપકરણી ધાત્રી યસિદ્દામુચિઃ

‘યસ્યાઃ પૂર્ણકૃપામનોઘૃતિ ધરાદ્,

યત્કિંચિ દાલેગ્વિત મન્યાપદધિય. પઠતુ

સુગમ સૂચાર્ય માર્ગાનરમ્ ॥

સમાપ્ત

વહેંચવા ઇચ્છનારે લેખવાંથી

કિફાયતે મળશે

આચારાગ પ્રથમ છાપવાનો છે, જ્ઞાનલાક્ષિત્ર માટે મેંદદ આપનારે જણાવવું, તે જદલ તેમને બધા પુસ્તકો લેટ વહેંચવા મળશે, અથવા વસુલ થયે તેના પૈસા પાછા મળશે

મૂલ્ય—મૂળ તથા ભાષાંતરોના ગ્રંથો

આચારાગ	પાચ ભાગ	૧૦ રૂપિયા
સૂયગઢાગ	”	૭૫ ”
આવશ્યક	૧	૨ ”
દશવૈકાલિક	૪	૪ ”
જવપદ આરાધન		૦૧ ”
ગુજરાતી ભાષાની ઉત્પત્તિ		૦૧ ”
સૂયગઢાગના ચોથા ભાગના નમુના સાથે		૦૫ ”
વ્યવહાર સૂત્ર સંપૂર્ણ		૩૨ ”

છુટક ભાગ એક હજાર શ્લોકો એક રૂપિયો

પેદીલ કેશવલાલ પ્રેમચંદ્ર

વ્યવહાર સૂત્ર પ્રસિદ્ધ કરવામા તન મન ધન અર્પણ
કરનાર, અનેક સાધુ સાધ્વીને સસ્કૃત અભ્યાસી કરાવનાર,
અનેક ધર્મો પ્રસિદ્ધ કરનાર, નિસ્વાર્થે આણુદણ કલ્યાણ
જની પેદીજેવા અનેક ધર્મખાતા મજાણનાર, જેની અતિમ
ધૃતિ, મારી પાસેજ ધર્મોપદેશ માગવાની યવાધી જેના
ખાતર સુરતથી માડે આવવુ થયું અને સમાધિથી મતલેધ
આલોચી શુદ્ધ ધર્મ સ્વર્ગે જોઈ વહી દેના રાતે નવ વાગે
સીધાવ્યા છે, જેણે ૩ પૃષ્ઠ સૂચગકાગ પ્રથમ ભાગમા
આપેલ છે, તેમનું નામ આ સાથે જોડાય છે

સુનિમાણુંક.

સર્વે જૈન બાઈબલનો નામ - પ્રાર્થના

આપ સાહેબોની પૂર્વ સહાયતાથી અમદાવાદ વટવા સ્ટેશન સમીપમા જૈન આશ્રમની જમીન ૭૧ વીધા લેવાય છે અને ૧૫૫-૨૫૫નો હોલ દરેક બાળક આંક કુટની જેલેરી સાથે તૈયાર થયો છે અને વૃદ્ધ અશક્ત નિરાશ્રિત જનોને લેહલાવ વિના ઠાળ કરાય છે, જમીનનું મુલ્ય રૂ. ૧૧૦૦) ચૌદ આબા તથા કુવા સાથે અને રૂ. ૨૦૦૦) આશરે મકાનમા લાગ્યા છે, તે રૂપિયા આપ સાહેબોએ આપ્યા છે જેને માટે આશ્રમની કમિટી આપનો આભાર માને છે અને હવે બીજી જમીન લેવાની છે, તેમાં તથા માસિક ખર્ચમા તથા સ્ત્રીઓ માટેનો હોલ બાંધવા મદદ કરશેજી આપ વટવા સ્ટેશને ઉતરી જોવા પધાર્યો

